

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TERÖR KAYNAKLI İÇ GÖÇ: NUSAYBİN'DEN
MARDİN'E GÖÇ EDENLER ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ömer AYTAÇ

HAZIRLAYAN

Murat SARI

ELAZIĞ-2020

ÖZET**Terör Kaynaklı İç Göç: Nusaybin'den Mardin'e Göç Edenler Üzerine Bir
Araştırma****Murat SARI****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Sosyoloji Anabilim Dalı****ELAZIĞ-2020, Sayfa: XVII+259**

PKK terör örgütünün çatışma ortamını kırsaldan kentlere taşıması hem toplum hem de kamu güvenliği açısından tehlike arz etmiştir. Bu dönemde can ve mal güvenliği kalmayan, yaşam imkânları kısıtlanan insanlar göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Hendek/barikat eylemleri nedeniyle yaşanan göç her ne kadar can güvenliği tehlikesini ortadan kaldırmış olsa da, aslında farklı birçok probleminde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çalışma, hendek/barikat eylemleri nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanların yaşadıklarını ve hissettiklerini sosyolojik açıdan anlamayı ve açıklamayı amaçlamaktadır.

Hendek/barikat eylemleri nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanların yaşadıklarına ışık tutmayı amaçlayan bu çalışma, olaylar nedeniyle Nusaybin'den Mardin'e göç edenler arasından 380 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Bu 380 kişiye 67 sorudan oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Çalışma neticesinde elde edilen görüşme verileri de ayrıca değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışma sonucunda, göç etmek zorunda kalan insanların maddi-manevi yönden, konut bulma açısından ve psikolojik bakımdan ciddi anlamda çok büyük sorunlar yaşadıkları bulgularına ulaşılmıştır. Göç edenlerin, genel anlamda yaşananların sorumlusu olarak PKK terör örgütünü gördükleri saptanmıştır. Yaşanan olayların kişilerin gerek siyasi görüşlerinde, gerek hayata bakış açılarında, gerek yaşam standartlarında kısacası hayatlarının birçok alanında büyük değişikliklerin yaşanmasına neden olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca göç edenlerin büyük çoğunluğunun, çatışmalar sona erdiğinde ve yaşam koşulları normale döndüğünde eski yerleşim yerlerine geri dönmek istediği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Göç, Zorunlu Göç, PKK, Hendek/Barikat Eylemleri, Mardin, Nusaybin

ABSTRACT**Doctorate Thesis****Internal Migration Due to Terrorism: A Research on Emigrates from Nusaybin to Mardin****Murat SARI****Firat University****The Institute of Social Science****The Department of Sociology****ELAZIG-2020, Pages: XVII+259**

The PKK terrorist organization's moving the conflict environment from rural to urban areas posed a danger both to society and public security. People who had no life and property security, and whose living opportunities were restricted, had to migrate. Although the migration due to ditch / barricade actions eliminated the danger of life safety, it actually caused to appear many different problems. The study aims to understand and explain the lives and feelings of people who had to migrate due to ditch / barricade actions.

This study, which sheds light on the lives of people who had to migrate due to ditch / barricade actions, was carried out with 380 people among those who migrated from Nusaybin to Mardin due to the events. A questionnaire consisting of 67 questions was applied to these 380 people. The interview data obtained as a result of the study were also evaluated.

As a result of the study, it was found that people who had to migrate had serious problems in terms of material and moral aspects, finding housing and psychologically. It was determined that the immigrants saw the PKK terrorist organization as the responsible for the general events. It has been observed that the incidents caused great changes in people's political views, perspectives, and living standards, in short, in many areas of their lives. It was also understood that the vast majority of the immigrants wanted you to return to their old settlements when the conflict ended and the living conditions returned to normal.

Keywords: Terror, Terrorism, Migration, Forced Migration, PKK, Ditch / Barricade Actions, Mardin, Nusaybin

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ	X
ÖNSÖZ	XIII
KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TERÖR VE ŞİDDET

1.1. Terör ve Terörizm Kavramları	6
1.1.1. Terör.....	8
1.1.2. Terörizm.....	12
1.2. Terörizmin Amacı	16
1.3. Terörizmin Unsurları	19
1.3.1. İdeoloji	19
1.3.2. Örgüt	20
1.3.3. Eylem	22
1.3.4. Propaganda.....	23
1.4. Terörizmin Tarihi Gelişimi.....	24
1.5. Türkiye’de Terörizmin Tarihi Gelişimi.....	26
1.6. Terör ve Şiddet İlişkisi	29
1.6.1. Sosyolojik Açıdan Terör	31
1.6.2. Hukuki Açıdan Terör	33
1.7. Şiddet.....	34
1.7.1. Toplumsal Bir Olgı Olarak Şiddet.....	35
1.7.1.1. Sosyolojide Şiddet Kavramı	38
1.7.1.2. Hukuki Açıdan Şiddet.....	43
1.7.2. Şiddet Türleri.....	45
1.7.2.1. Fiziksel Şiddet.....	45

1.7.2.2. Psikolojik Şiddet	46
1.7.2.3. Ekonomik Şiddet.....	47
1.7.2.4. Kolektif (Toplumsal) Şiddet	48
1.7.3. Şiddetle İlişkili Olgular	49
1.7.3.1. Saldırganlık.....	49
1.7.3.2. Öfke	52
1.7.3.3. Zorbalık.....	53
1.7.3.4. Vandalizm (Tahripçilik)	54

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÖÇ OLGUSU

2.1. Göç Olgusuna İlişkin Yaklaşımlar	59
2.1.1. Sosyolojik Açıdan Göç.....	59
2.1.2. Psikolojik Açıdan Göç.....	61
2.1.3. Demografik Açıdan Göç.....	63
2.2. Göç Türleri.....	65
2.2.1. İlkel/Basit Göç.....	66
2.2.2. Geçici ve Kalıcı Göç	67
2.2.3. Gönüllü Göç	68
2.2.4. Grup/Kitle Göçü	69
2.2.5. Zorunlu Göç.....	70
2.2.5.1. Yerinden Olma ve Yerinden Edilme Kavramı	71
2.2.6. Zorunlu Göç Çeşitleri	72
2.2.6.1. Güvenlik Problemlerinden Kaynaklanan Zorunlu Göçler	72
2.2.6.2. Doğal Afetler Nedeniyle Yapılan Zorunlu Göçler	72
2.2.6.3. Savaşlar Nedeni ile Yapılan Zorunlu Göçler	73
2.2.6.4. Kalkınma Projelerinden Kaynaklanan Zorunlu Göçler	73
2.3. Göç Kuramları.....	73
2.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	75
2.3.2. Parekh'in Göç Kuramı.....	77
2.3.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı	78
2.3.4. İtme-Çekme Kuramı	79
2.3.5. İlişki Ağı (Network) Kuramı	80

2.4. Tarihsel Süreç İçerisinde Göçler ve Türkiye’de İç Göç Olgusu	81
2.4.1. Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Dönemleri	84
2.4.1.1. 1923-1950 Dönemi	86
2.4.1.2. 1950-1960 Dönemi	87
2.4.1.3. 1960-1980 Dönemi	88
2.4.1.4. 1980’lerden Günümüze.....	89
2.5. Türkiye’de Yaşanan İç Göçün Etkileri	90
2.5.1. İç Göçün Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkileri	90
2.5.2. İç Göçün Sosyo-Kültürel Yapı Üzerindeki Etkileri	92
2.5.3. İç Göçün Kentleşmeye Etkileri	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Konusu	95
3.2. Araştırmanın Problemi	96
3.3. Araştırmanın Amacı	97
3.4. Araştırmanın Önemi	98
3.5. Araştırmanın Yöntemi.....	99
3.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	100
3.7. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	105
3.8. Araştırma Yerinin (Mardin-Nusaybin) Demografik ve Sosyo-Kültürel Özellikleri.....	106
3.9. Konu ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	108

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA BULGULARININ YORUMLANMASI

4.1. Göç Edenlerin Demografik Özellikleri	113
4.1.1. Cinsiyet.....	113
4.1.2. Yaş.....	114
4.1.3. Öğrenim Durumu.....	114
4.1.4. Medeni Durum.....	115
4.2. Göçten Önceki Yaşam.....	116
4.2.1. Nusaybin’de Barındıkları Yerin Mülkiyeti/Kirası.....	116

4.2.2. Göç Etmeden Önceki Aylık Gelir Durumu	117
4.2.3. Göç Etmeden Önce Sahip Olunan Meslek	118
4.3. Göç ve Nedenleri.....	118
4.3.1. Olaylardan Önce Göç Etme Düşüncesi	119
4.3.2. Göç Etmeye Zorlayan Etmenler (Olaylar Sonrası)	120
4.3.3. Göç Etmelerinden Kimi Sorumlu Olarak Gördükleri	123
4.3.4. Göç Etmek Yerine Sorunlarla Mücadele Edebilme Durumu	128
4.3.5. Göçün Neden Mardin'e Yapıldığı	129
4.3.6. Nusaybin'den Nasıl Göç Edildiği.....	130
4.3.7. Nusaybin'den Kimlerle Göç Ettikleri.....	131
4.4. Göçün Algılanma Durumu	132
4.4.1. Göç Edilen Yerde Kendilerine Yönelik Tutumlar.....	132
4.4.2. Göç Sonrası Yaşanılan Hayal Kırıklıkları	133
4.4.3. Göç ve Karşılaşılan Sorunlar	135
4.4.4. Göç ve Beklentiler	137
4.5. Göç Sonrası Barınma ve Ekonomik Yaşam Koşulları	138
4.5.1. Barınılan Yerin Mülkiyeti/Kirası	139
4.5.2. Barınılan Yerde Aynı Evde Kaç Ailenin Birlikte Yaşadığı	140
4.5.3. Göç Ettikten Sonraki Gelir Durumu.....	140
4.5.4. Göç Ettikten Sonra Yapılan İş/Meslek	142
4.5.5. Göç ve Yeni Geçinme Stratejileri.....	143
4.5.6. Aileye Gelir Getirenlerin Sayısı	145
4.6. Göç ve Eğitim	145
4.6.1. Göç Eden Çocukların Öğrenim Durumu	146
4.6.2. Nusaybin'de Çocukların Okula Gitme Durumları	147
4.6.3. Çocukların Mardin'de Öğrenime Devam Etme Durumları	147
4.6.4. Göçün/Olayların Çocukların Öğrenim Durumuna Etkileri	149
4.7. Göç, Sosyalleşme ve Kimlik	150
4.7.1. Göç ve Şehre Uyum/Adaptasyon	151
4.7.2. Göç ve Yaşam Tarzı	152
4.7.3. Göç ve Sosyal Yapı Değişimleri.....	154
4.7.4. Göç ve İdeolojik Görüş Değişimi.....	157
4.7.5. Göç Edilen Mahallede Başka Göç Edenlerin Olup-Olmadığı.....	161

4.7.5.1. Göç ve Mekânsal/Toplumsal Damgalama/Etiketleme	161
4.8. Göç ve Psikolojik Travma.....	162
4.8.1. Göçün Birey/Aile Üzerindeki Etkileri.....	163
4.8.2. Ortak Yaşam ve Sorunlar: Mahremiyet ve Sınır İhlalleri	165
4.8.3. Yaşanılan Terör ve Şiddet Vakalarının Birey/Aile Fertleri Üzerindeki Etkileri	166
4.8.3.1. Psikolojik Problemler	168
4.8.3.2. Yaşam Hakkının İhlali: Ölüm/Öldürülme Korkusu.....	170
4.9. Göç ve Şiddete Maruz Kalmaya Dönük Algıları	170
4.9.1. Yaşanılardan Sonra Göç Edenlere Karşı Bakış Açısı Değişikliği Durumu.....	171
4.9.2. Göç Etmeden Önce Herhangi Bir Şiddet Türüne Maruz Kalma Durumu	172
4.9.2.1. Kim Tarafından Şiddete Maruz Kalındığı	173
4.9.2.2. Hangi Şiddet Türüne Maruz Kalındığı	174
4.9.2.3. Şiddete Neden Maruz Kalındığı	175
4.9.3. Olaylardan/Göçten Önce ve Sonra Göçün/Terörün İfade Ettikleri Anlamlar	177
4.9.4. Göç Ettikten Sonra Yaşam Standartlarında Meydana Gelen Değişiklikler	179
4.9.5. Yaşanılardan Dolayı İnsanların Birbirlerini Suçlayarak Husumet Sahibi Olmaları.....	180
4.10. Göç ve Sosyal Yardımlar	181
4.10.1. Çıkan Olaylarda Evlerinin/İşyerlerinin Zarar Görmesi	182
4.10.1.1. Zararların Giderilmesi İçin Yapılan Yardımların Yeterlilik Durumu	183
4.10.2. Belediye Yardımları	183
4.10.3. SYDV/Sosyal Hizmetler Yardımlarından Faydalanma Durumları	184
4.10.4. Devletin Sağlamış Olduğu Destek ve Projelerin Yeterlilik Durumu	185
4.10.5. Hasar Tespit Komisyonu Personellerinin Yeterlilikleri	186
4.10.6. Yapılan Yardımların Dağıtımında Adil Davranılıp Davranılmadığı.....	187
4.10.7. Devletten Psikolojik Danışmanlık, Rehberlik Kapsamında Destek Görme Durumları	187

4.11. Göç ve Siyasi Eğilimleri: PKK Örgütü ve Siyasi Partiler Konusundaki Görüşleri.....	188
4.11.1. Aile Üyelerinin HDP/BDP vb. Siyasi Partilerde Aktif Siyaset Yapma Durumları	189
4.11.2. Göçten Önceki Seçimdeki Parti Tercihleri	191
4.11.3. Yeni Bir Seçim Olması Durumunda Oy Verebilecekleri Partiler	193
4.11.4. PKK/KCK'nın Özyönetim İlanları ve Hendek/Barikat Eylemleri Konusundaki Görüşleri.....	197
4.11.5. Özyönetim İlanları ve Hendek Barikat Eylemleri Öncesi PKK/KCK'ya İlişkin Değerlendirmeleri.....	200
4.12. Eski Yerleşim Yerlerine Dönme Konusundaki Görüşleri.....	203
4.12.1. Nusaybin'e Geri Dönme/Dönmeme İsteği	203
4.12.1.1. Nusaybin'e Geri Dönme İsteklerinin Nedenleri	204
4.12.1.2. Nusaybin'e Geri Dönme İstemeyenlerin Belirttikleri Nedenler	207

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

KAYNAKÇA.....	226
EKLER	245
EK-1: Orjinallik Raporu.....	245
EK-2: İzin Formu	246
EK-3: Anket Formu.....	247
ÖZGEÇMİŞ	259

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Terör Tanımında Sık Kullanılan Kelimeler	11
Tablo 2:	İtme-Çekme Kuramı Şeması.....	79
Tablo 3:	Terör Şiddeti Nedeniyle Nusaybin’den Göç Edilen Yerler ve Göç Edenlerin İstatistikî Sayısı	101
Tablo 4:	$\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri	102
Tablo 5:	Cinsiyet Dağılımı	113
Tablo 6:	Yaş Dağılımı	114
Tablo 7:	Öğrenim Durumu Dağılımı.....	115
Tablo 8:	Medeni Durum Dağılımı.....	115
Tablo 9:	Göç Öncesi İkamet Durumu	116
Tablo 10:	Göç Öncesi Ödenen Kira Miktarı	117
Tablo 11:	Göç Öncesi Aylık Gelir Durumu	117
Tablo 12:	Göç Öncesi Mesleki Durum Dağılımı	118
Tablo 13:	Olaylardan Önce Göç Etme Düşüncesi Durumu	119
Tablo 14:	Olaylar Öncesi Göç Etme Düşüncesi Nedeni	119
Tablo 15:	Göç’e Neden Olan Etmenlerin Dağılımı.....	120
Tablo 16:	Göç’ten Sorumlu Tutulanların Dağılımı	123
Tablo 17:	Cinsiyet ve Göçten Sorumlu Tutulanların Arasındaki İlişkinin Dağılımı.....	126
Tablo 18:	Yaş ve Göçten Sorumlu Tutulanların Arasındaki İlişkinin Dağılımı	127
Tablo 19:	Göçe Zorlayan Sorunlarla Mücadeleyi Göze Alma Durumu	128
Tablo 20:	Mardin Merkeze Göç Etme Nedeni Dağılımı.....	130
Tablo 21:	Nusaybin’den Ayrılırken Geride Bırakılan Varlık Durumu	130
Tablo 22:	Nusaybin’den Kimlerle Göç Edildiğine Dair Dağılım	131
Tablo 23:	Yerleşik Halkın Göç Edenlere Karşı Tavrı	132
Tablo 24:	Göç’ten Sonra Yaşanan Hayal Kırıklığı Durumu	133
Tablo 25:	Nusaybin’den Mardin’e Göç Ettikten Sonra Karşılaşılan Güçlükler	135
Tablo 26:	Hayal Kırıklığı Yaşadığını Beyan Edenlerin Gerekçeleri	137
Tablo 27:	Göç Sonrası İkamet Durumu	139
Tablo 28:	Göç Sonrası Ödenen Kira Bedeli Dağılımı.....	139
Tablo 29:	Hanede Yaşayan Aile Sayısı Dağılımı.....	140
Tablo 30:	Göç Sonrası Aylık Gelir Durumu (2018).....	140

Tablo 31: Göç Öncesi Aylık Gelir Durumu ile Göç Sonrası Aylık Gelir Durumu Arasındaki Farkın Dağılımı	141
Tablo 32: Göç Sonrası Meslek Durumu	142
Tablo 33: Göç Öncesi ve Sonrası Meslek Durumu Arasındaki Farkın Dağılımı...	143
Tablo 34: Göç Sonrası Başvurulan Geçinme Türleri	144
Tablo 35: Göç Sonrası Ailede Çalışan Kişi Sayısı Dağılımı.....	145
Tablo 36: Çocukların Genel Öğrenim Durumu.....	146
Tablo 37: Çocukların Nusaybin’de Okula Gitme Durumları	147
Tablo 38: Çocukların Mardin’de Öğrenime Devam Etme Durumları	147
Tablo 39: Çocukların Göç Sonrası Okulu Bırakma Nedenleri.....	148
Tablo 40: Göçün/Olayların Eğitime Etki Durumu	149
Tablo 41: Şehir Hayatına Adapte Olma Durumu	151
Tablo 42: Göç Sonrası Yaşam Tarzı Değişikliği Durumu	152
Tablo 43: Göçün Sosyal Yaşantı Üzerindeki Etkileri	154
Tablo 44: Göçten Sonra İdeolojik Görüşte Değişme Yaşanmasında Göçün Etki Durumu	157
Tablo 45: Göç’ten Sorumlu Tutulanlar ile Göçten Sonra İdeolojik Görüşte Değişme Yaşanmasında Göçün Etki Durumu Arasındaki İlişkinin Dağılımı	160
Tablo 46: İkamet Edilen Yerde Başka Göç Edenlerin Bulunma Durumu	161
Tablo 47: İkamet Edilen Yerde Kötü Muameleye Maruz Kalma Durumu	161
Tablo 48: Göçün Neden Olduğu Etkiler.....	163
Tablo 49: Hanedeki Aile Sayısının Fazlalığından Kaynaklanan Sıkıntıların Dağılımı	165
Tablo 50: Terörün Kişiler Üzerinde Neden Olduğu Sorunların Dağılımı.....	166
Tablo 51: Yaşanan Psikolojik Problemlerin Dağılımı	168
Tablo 52: Yaşanınlardan Ötörü Ölüm Korkusu Yaşama Durumu	170
Tablo 53: Yaşanınlardan Sonra Göç Edenlere Karşı Bakış Açısında Meydana Gelen Değişim	171
Tablo 54: Göç Öncesi Şiddete Maruz Kalma Durumu	172
Tablo 55: Şiddete Kim Tarafından Maruz Kalındığı	173
Tablo 56: Maruz Kalınan Şiddet Türleri Dağılımı	174
Tablo 57: Şiddete Maruz Kalma Nedeni Dağılımı.....	175

Tablo 58: Göç Sonrası Göç ve Terör Kavramlarının Anlamlarında Değişiklik Meydana Gelip Gelmediği	177
Tablo 59: Göç Sonrası Yaşam Standartlarında Yaşanan Değişiklikler.....	179
Tablo 60: Yaşananlardan Dolayı İnsanların Birbirlerini Suçlama Durumları	180
Tablo 61: Olaylarda Evlerin/İşyerlerin Yıkılma/Yağmalanma Durumu.....	182
Tablo 62: Yaşanan Yıkılmalar/Yağmalanmalar İçin Yapılan Yardımların Yeterlilik Durumu	183
Tablo 63: Belediyelerden Destek Alma Durumu	183
Tablo 64: SYDV/ Sosyal Hizmetlerin Yardımlarından Faydalanabilme Durumu.	184
Tablo 65: Devletin Sağlamış Olduğu Destek ve Projelerin Yeterlilik Dağılımı	185
Tablo 66: Hasar Tespit Komisyonu Personelleri İlgi/Tecrübe Durumları	186
Tablo 67: Yardımların Dağıtımında Nasıl Davranıldığı Durumu	187
Tablo 68: Devletin Sağlamış Olduğu Desteklerden Faydalanma Durumu	187
Tablo 69: Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma Durumu.....	189
Tablo 70: Göç'ten Sorumlu Tutulanlar ile Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma Arasındaki İlişkinin Dağılımı	190
Tablo 71: Göç Öncesi Siyasi Görüş Durumu	191
Tablo 72: Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma ile Göç Öncesi Siyasi Görüş Arasındaki İlişkinin Dağılımı	193
Tablo 73: Göç Sonrası Siyasi Görüş Durumu	194
Tablo 74: Göç Öncesi Siyasi Görüş ve Göç Sonrası Siyasi Görüş Arasındaki İlişkinin Dağılımı	195
Tablo 75: PKK/KCK'yı Hendek Olaylarında Destekleme Durumu	197
Tablo 76: Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma ile PKK/KCK'yı Hendek Olaylarında Destekleme Arasındaki İlişkinin Dağılımı	199
Tablo 77: PKK/KCK'yı Hendek Olayları Öncesi Destekleme Durumu.....	200
Tablo 78: Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma ile PKK/KCK'yı Hendek Olayları Öncesi Destekleme Arasındaki İlişkinin Dağılımı	202
Tablo 79: Nusaybin'e Geri Dönmeyi Düşünme Durumu	203
Tablo 80: Nusaybin'e Geri Dönmeyi Düşünme Nedeni Dağılımı	204
Tablo 81: Nusaybin'e Geri Dönmeme Düşüncesi Nedeni Dağılımı	207

ÖNSÖZ

PKK terör örgütünün neden olduğu hendek/barikat olayları nedeniyle Nusaybin'den Mardin'e göç edenler üzerinde yapmış olduğum bu çalışma olaylar esnasında ve sonrasında yaşanan sıkıntıları ve tüm yaşananların neden olduğu problemleri sosyolojik açıdan ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışmanın başta akademik camia olmak üzere, konuyla alakadar olan veya olacak tüm herkesin dikkatini çekeceğini düşünüyorum. Terör olayları ve göç konusunda yapılacak çalışmalarda göz önünde bulundurulacağını ve ayrıca bu çalışmanın terör olayları nedeniyle mağdur olan insanlara kısmen de olsa fayda sağlayabileceğini ümit ediyorum.

Çalışma boyunca bilgi, tecrübe ve yönlendirmeleriyle hiçbir zaman desteğini benden esirgemeyen saygıdeğer hocam ve danışmanım Prof. Dr. Ömer AYTAÇ'a, tez savunma jüri üyelerinden Prof. Dr. İlknur ÖNER'e, Dr. Öğr. Üyesi Metin GÜLTEKİN'e, Dr. Öğr. Üyesi Muhammet FIRAT'a Doç. Dr. Musa ÖZTÜRK'e ve Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer Çağlar KURTTAŞ'a değerli eleştiri ve katkıları için teşekkür ederim. Tez yazma süresince her zaman motive olmamı sağlayan iş arkadaşım Merve Sefa DEMİR'e, tezi okuyarak düzeltmeleriyle katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Ömer Şükrü YUSUFOĞLU'na ve Dr. Öğr. Üyesi Serdar Deniz ÖZDEMİR'e teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmanın alan araştırması boyutunda mağdurlarla görüşmemde aktif rol oynayan Cemil KAYA, Resul KULAY, Dara YARUK ve özellikle güvenlik gücü mensubu kardeşim Hasan SARI'ya teşekkür ederim. Hayatımın her anında yanımda bulunan bana destek olan, tez süresince kendilerinden esirgediğim ilgi, alaka ve zamana rağmen benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, moral veren ve varlığıyla bana değerli olduğumu hissettiren sevgili eşim Merve ve oğlum Hüseyin Kaan SARI'ya ayrıca teşekkür ve şükranlarımı sunarım, iyi ki her zaman hayatımdasınız.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AP	: Adalet Partisi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
DHKP-C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EYP	: El Yapımı Patlayıcı
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
ILO	: International Labor Organization- Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
KCK	: Koma Civaken Kürdistan- Kürdistan Topluluklar Birliği
MKP	: Maoist Komünist Partisi
MLKP	: Marksist Leninist Komünist Partisi
OHAL	: Olağanüstü Hal Kanunu
PKK	: Partiya Karkeran Kürdistan- Kürdistan İşçi Partisi
SHM	: Sosyal Hizmetler Merkezleri
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKEP-L	: Türkiye Komünist Emek Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
YDG-H	: Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi
YPS	: Yekineyen Parastina Sivil- Sivil Savunma Birlikleri
WHO	: World Health Organization- Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Terör, mazisi çok eskilere dayanan, herkes tarafından farklı şekillerde tartışılan fakat tam anlamıyla anlaşılamayan bir olgudur. Toplumların herhangi bir biçimde iç içe olduğu evrensel bir sorun olan terör, devletin bekasını ve halkın güvenliğini tehdit eden bir vaka haline gelmiştir. Hedefinde sivil halktan askeri personellere kadar geniş bir yelpaze yer aldığından, terör eylemlerini önceden kestirmek ve önlemek çok zordur. Bu yüzden terörle mücadele güç ve uzun bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Teröristler, istedikleri zaman istedikleri yerde, hiçbir ayırım yapmadan faaliyette bulunmaktadır. Teröristler gerçekleştirdikleri eylemlerde amaçlarına ulaşabilmek adına her türlü şiddeti uygulamakta ve çocuk, yetişkin, sivil vb. gibi herhangi bir ayırımı bulmaksızın kan dökmektedirler. Amaçlarına ulaşabilmek için şiddetin her türlüünü araç olarak kullanmaktadırlar. Şiddet, terörün amacına ulaşabilmesindeki en önemli araçtır. Şiddet olmadan terör var olamaz. Ülkemizde, yıllardır terörden ve terörün neden olduğu şiddet olaylarından mustarip olmuş ve çok büyük bedeller ödemek zorunda kalmıştır.

Terör sadece ülkemizde değil tüm dünya da bir şekilde kendine yer edinmiş, çeşitli olayların yaşanmasında ya da yaşanan olayların büyüyerek farklı şekillerde sonuçlanmasında büyük etken olmuştur. 17 Aralık 2010'da Tunus'lu bir gencin maruz kaldığı haksızlık nedeniyle kendini yakmasıyla birlikte Ortadoğu ülkelerinde (Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Ürdün, Yemen, Fas, Cezayir) yaşanan haksızlıklara ve diktatör yönetimlere karşı başlatılan Arap Baharı hareketi daha sonra kontrolden çıkarak dış mihrakların etkisiyle de terör örgütleri için yeni yerler elde etmek, kendi bağımsız bölgelerini ilan etmek için büyük bir fırsat olmuştur. Özellikle Ortadoğu ülkelerindeki yöneticilerin protestolara sert ve acımasızca müdahalede bulunması gerilimi daha da tırmandırmış ve ülkelerin parçalanışını hızlandırarak illegal örgütlerin daha rahat bir şekilde çoğalmasını ve istediklerini yapmasını kolaylaştırmıştır. Terör örgütü PKK ve El kaideden ayrılan IŞİD'te bu kaosu fırsata çevirerek kendi bölgesini ve bağımsızlığını ilan etmek için bu bölgelerdeki toprakları ele geçirmek için uğraşmışlardır.

Arap baharı ile başlayan devrim krizi özellikle Libya, Suriye ve Yemen'e vardığında bölgede hakim olan gerilim havası, yerini sonu gelmeyen kan ve gözyaşlarına bırakmıştır. Bu üç ülkedeki devrim krizi yerini iç savaşa bırakırken, neden olduğu şiddet ve insani krizde komşu ve bölge ülkeleri başta olmak üzere tüm dünyayı etkilemiştir.

Başta Türkiye sınırındaki Ortadoğu ülkelerinde özellikle de Irak ve Suriye de kantonlar kurup, bağımsız bir şekilde hareket eden PKK/YPG, IŞİD ile amansız bir çatışmaya girmiştir. IŞİD, PKK/YPG'nin hakimiyetindeki birçok yere saldırmış ve oraları kendi hakimiyeti altına almıştır. Örgüt için hayati öneme sahip olan Kobani'de çatışmalardan nasibini almış, IŞİD orayı almak için ciddi çatışmalara girmiştir. Kendileri için hayati öneme sahip Kobani'yi vermek istemeyen örgüt IŞİD ile çok sert çatışmalara girmiş, büyük kayıplar vermiştir. Yaşanan durum neticesinde Kobani'yi kaybedeceğini anlayan örgüt diğer ülkelerdeki bağlantılarından yardım istemek zorunda kalmıştır. Yardımın en kısa sürede ve sağlıklı bir şekilde ulaşabilmesi Türkiye'nin geçiş koridoru açmalarına izin vermesine bağlıdır.

PKK/YPG'nin kontrolünde bulunan Kobani hem HDP'nin hem de PKK'nın sürekli dile getirdiği "Demokratik Özerklik" projesinin hayat bulması açısından büyük bir öneme sahiptir. Kobani'de demokratik özerkliğin uygulanıyor olması nedeniyle Kobani hem HDP için hem de PKK için bir laboratuvar görevi görmektedir. Buradan elde ettikleri sonuçlara göre başka yerlerde ilan edecekleri demokratik özerklikleri şekillendireceklerdi. Yalnız IŞİD'in burayı hedef alarak saldırıya geçmesi hem partide hem de örgütte korkuya ve paniğe neden olmuştur. Örgüt ve parti yöneticileri olayı çözüm süreci ile özümseleştirerek Kobani'nin ve çözüm sürecinin birbirinden bağımsız olamayacağını dile getirerek tüm halkı sokaklarda eylem yapmaya ve Kobani'ye sahip çıkmaya çağırarak şehirlerdeki çatışmaların fitilini ateşlemişlerdir.

Buradaki asıl talep Türkiye'nin geçiş koridoruna izin vererek örgüte mühimmat ve askeri yardımında bulunmasıydı. Fakat Türkiye'nin PKK/YPG'nin de IŞİD gibi terör örgütü olduğunu dile getirmesi ve talebi reddetmesi sonucu parti ve örgüt yöneticileri halkı eylemlere katılmaya Kobani'ye destek vermeye davet ederek çatışmaların şehir içinde başlamasına, akan kanların durması için yürütülen çözüm sürecinin de sonlanmasına neden olmuştur. Çözüm sürecini fırsat bilerek şehirlere mühimmat yığınağı yapan ve dağdan şehirlere gizlice terörist getiren örgüt, Kobani'ye yardım talebinin olumsuz sonuçlanmasını gerekçe göstererek Hendek/Barikat eylemlerini başlatmış, diğer ülkelerde ilan ettiği demokratik özerkliği Türkiye'de de tatbik etmek istemişlerdir. Ayrıca örgütün Şengal ve Kobani'de elde ettiği başarılar kendisinde bir özgüven patlaması yaşanmasına neden olmuş, buradan aldığı destek ile aynı başarıyı Türkiye'de de elde

edebileceği hevesine kapılmışlardır. Bunun içinde çatışmaları şehir içine taşıyarak tekrardan başlatmışlardır.

Türkiye 2013 yılının başlarında ortaya çıkan çözüm süreci ile beraber PKK terör örgütü ile mücadele bakımından çatışmasız bir döneme başlamış ve Kürt sorununun siyasi arenada tartışılıp çözülmesi için çaba göstermiştir. Fakat Temmuz 2015'ten itibaren PKK'nın taahhütte bulunduğu şeyleri yapmayarak, eylemlerini şehirlere taşıyıp hendekler kazarak ve barikatlar kurarak halkın ve kamunun güvenliğini tehlikeye atması, çatışmaların önceki dönemlerden daha sık ve şiddetli bir şekilde tekrardan başlamasına neden olmuştur. Bu nedenle çözüm süreci yerini PKK terör örgütü ile yoğun bir çatışma ve mücadele dönemine bırakmıştır. PKK ile çatışmasız bir şekilde geçen süreç yerini daha önceden hiç yaşanmamış çatışmalara ve olaylara terk etmek zorunda kalmıştır. PKK bu dönemde, kimi yerlerde özyönetim ilan ederek kendi bölgesini oluşturmak, kolluk kuvvetlerinin o bölgelere girişini engellemek ve kolluk kuvvetleri ile mücadele edebilmek için, hendekler kazıp barikatlar kurmuş ve eylemlerde kullanmak üzere birçok yere bombalar yerleştirmiştir. PKK bu şekilde kendince özerk bölgesini oluşturmuş ve güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Bu nedenle de yaptığı her şeyi meşru görmüştür.

PKK terör örgütünün kırsaldan şehirlere yani merkeze inerek özyönetim ilanlarında bulunması ve mücadeleyi buralara taşıması, PKK'nın yeni bir çatışma dönemine girdiğini ve artık kırsaldan ziyade merkezlerde mücadelesine devam edeceğini göstermektedir. PKK, çatışmaları kırsaldan merkezlere taşıyarak varlığını buralarda devam ettirmeye çalışmaktadır. Bu, PKK açısından yeni bir gelişmedir. PKK nedeniyle yaşanan bu olumsuz durumdan dolayı pek çok Kürt vatandaşının yerinden yurdundan edildiği/edileceği anlaşılmaktadır.

PKK, devlete karşı girdiği çatışmada bu defa strateji değişikliğine giderek çatışmaları kırsal alanlardan Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları merkezi bölgelere taşımıştır. PKK terör örgütünün, yaşam alanlarında özyönetim ilanında bulunması, hendekler kazıp barikatlar kurması, mühimmat yığınağında bulunması nedeniyle bölgede yaşayan insanlar evlerini, işyerlerini kısacası yaşam alanlarını terk etmek mecburiyetinde kalmışlardır. 1990'lı yıllarda PKK ile devlet arasında yaşanan çatışmalardan dolayı kırsal alanlardan göç etmek zorunda kalan insanlar, bu defa yaşadıkları şehir merkezlerinden yine çatışmalar nedeniyle göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. PKK'nın neden olduğu çatışmalardan her zaman için halk önemli derecede zarar görmüştür.

PKK'nın şiddeti kırsaldan merkezlere taşınması nedeniyle yaşadıkları yerleri terk etmek mecburiyetinde kalan mağdurların bu süreçte neler yaşadıkları, yaşananlara ne tür tepkiler verdikleri ve yaşananların kendilerinde ne tür etkilere neden olduğunu bilmek hayati derecede önem arz etmektedir. Bu nedenle yapılan araştırma, hendeklerin kazıldığı ve barikatların kurulduğu, çatışmaların yoğun bir şekilde yaşandığı yerleşim yerlerinden göç etmek zorunda kalan insanların, göç etme biçimleri ve bu süreçte çektikleri sıkıntılar, olaylardan önceki ve şimdiki siyasi tercihleri, PKK'nın özyönetim ilanları, hendek kazmaları ve barikat kurma eylemleri konularındaki görüşlerini öğrenmeyi hedeflemektedir.

Terör olayları nedeniyle yaşanan göç sadece bölge halkının değil o bölgelerde görev alıp yaralanan veya şehit olan güvenlik güçlerinin ve ailelerinin de canını yakmış, yüreklerine kor düşürmüştür. Yaşanan olaylardan tüm ülke bir şekilde etkilenmiştir. Kimi maddi yönden kimi manevi yönden kimileri de hem maddi hem de manevi yönden çok büyük zararlar görmüştür. Çatışmaların yaşandığı yerler harap olmuş, yaşam yerleri viraneye dönmüş, yitirilen canlar ve mallar ile birlikte bir tarih yok edilmiş, bir hafıza silinmiştir.

Yapılan araştırma ile PKK terör örgütünün ve uzantılarının bölgede özyönetim ilanında bulunarak kendi hâkimiyetini kurmak için güvenlik güçleri ile girdikleri çatışmalar nedeniyle yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalan insanların PKK'ya ve PKK'nın uyguladığı şiddet eylemlerine karşı bakış açılarını öğrenme amaçlanmaktadır. Araştırma, göç edenler arasında büyük mağduriyetlerin yaşanmasına neden olan olayların bizatihi muhatabı olan mağdurlarının; PKK'nın uyguladığı şiddet eylemleri konusundaki görüşlerini öğrenmek, PKK ve uzantılarına karşı herhangi bir tepkinin var olup olmadığını belirlemek ve mağdurlarda olaylar öncesi ve sonrası gerek siyasi görüşlerinde gerekse yaşam biçimlerinde herhangi bir değişiklik olup olmadığı şayet olmuşsa ne tür bir değişiklik olduğunu belirlemek açısından önem arz etmektedir.

Bu araştırmada göç, kendisini meydana getiren terör olayları üzerinden ele alınacaktır. Araştırma ile ilgili genel bir çerçeve çizildikten sonra, çalışmada ne tür bir yol izleneceği ise şu şekilde ifade edilebilir:

Araştırma beş temel bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölümde, teorik bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmakta; terör, şiddet ve göç kavramları üzerinde durularak bu kavramlara, kuramsal düzeyde açıklık getirilmeye çalışılmaktadır.

Üçüncü bölümde, araştırmanın konusu, problemi, amacı ve önemine değinilmektedir. Araştırmanın metodolojisi hakkında bilgi verilmekte; yöntem, evren ve örneklem, kapsam ve sınırlılıkları, araştırma yerinin demografik ve sosyo-kültürel özellikleri, konu ile ilgili yapılmış çalışmalar, ön araştırma, uygulama ve analiz tekniklerinden bahsedilmektedir.

Dördüncü bölümde, alandan toplanan veriler tablolar haline getirilerek elde edilen bulgular ile ilgili değerlendirmelerde bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında; göç edenlerin demografik özellikleri, göçten önceki yaşam, göç ve nedenleri, göçün algılanma durumu, göç sonrası barınma ve ekonomik yaşam koşulları, göç ve eğitim, göç-sosyalleşme ve kimlik, göç ve psikolojik travma, göç ve şiddete maruz kalmaya dönük algılar, göç ve sosyal yardımlar, göç ve siyasi eğilimler ve son olarak eski yerleşim yerlerine dönme konusundaki görüşleriyle ilgili bulgular değerlendirilmektedir.

Araştırmanın beşinci bölümü ise “Sonuç ve Değerlendirme” kısmından oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulguların değerlendirilmesinden sonra, çeşitli çözüm önerileri ortaya konulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TERÖR VE ŞİDDET

1.1. Terör ve Terörizm Kavramları

20. yüzyıl teknoloji, bilim ve düşünce alanlarında yaşanan gelişmelerle birlikte, büyük acıların yaşanmasına yol açan iki büyük dünya savaşına şahitlik etmiştir. Yaşanan bu savaşlar neticesinde dünya da, var olan dengelerden etkilenmiş sıcak savaşlar yerini soğuk savaşlara bırakmıştır. Sıcak savaşların yerini alan soğuk savaşlar döneminde terör ve terörizm, uluslararası mücadelelerde kullanılan en önemli politika araçları arasında yerini almıştır. Öyle ki terör ve terörizmin kendine özgü lisanı, iletişim türü, tarihi, kültürü, değerler birimi, politikası, eylem metotları, ekonomisi ve sektörü meydana gelmiş durumdadır.

Günümüzde terör ve terörizm, tüm dünya devletlerini yakından ilgilendiren bir konu halini almıştır. Terör ve terörizmin bu denli önemli bir hal alması, insanların huzurlu ve rahat bir biçimde yaşamalarını engelleyen sosyal ve ekonomik yönden gelişmelerine sorun teşkil eden ciddi bir problem olmasından kaynaklanmaktadır. Terör ve terörizm insanların psikolojilerini olumsuz bir şekilde etkileyerek negatif yönde bir dünya meydana getirmesinin yanı sıra, hem devletleri derinden sarsan, hem de uluslararası arenada siyasi, ekonomik ve askeri çatışmaları oluşturan bir etken olmuştur.

Terörizmin günümüzdeki en önemli tarafı, küresel bir boyut kazanarak bütün dünya topluluklarını etkisi altına almasıdır. Teröristler artık önceleri olduğu gibi, yalnızca içinde yer aldıkları ülkenin sınırlarıyla kalmayıp, diğer ülkelerde bulunan çeşitli gruplarla iletişime geçerek birbirlerine her türlü desteği sağlamaktadırlar. Dolayısıyla terör örgütleri, uluslararası komplike ilişkilerini ve modern teknolojiyi de kullanarak küresel çapta etkiye neden olan eylemler düzenleyebilmektedirler (Akyıldız, 2002'den akt. Alkan, 2013: 17). Teröristler, güncel teknolojiyi yakından takip ederek ve kullanarak, varlıklarını ve amaçlarını çeşitli eylemlerle diğer ülkelere de duyurarak uluslararası arenada var olduklarını göstermektedirler.

Terör örgütlerinin kimi zaman devlet desteği elde etmeleri ve eylemlerini aktif oldukları ülke topraklarının sınırları dışında da devam ettirmeleri ve hatta diğer ülkelerdeki terör örgütleri ile başta eğitim ve barınma olmak üzere birçok konuda işbirliği

içinde olmaları terörizmi sınırları aşan bir suç haline getirmiştir (Dilmaç, 1997: 23). 11 Eylül 2001’de meydana gelen ikiz kule saldırıları terörün sadece aktif olduğu alanlarda değil dünyanın her yerinde faal olduğunun bir örneğidir. Yapılan bu saldırıyla yüzünü dünya liderine ilk kez gösteren terörizm, dünyanın her yerinde her kesime ulaşabileceğini kanıtlamıştır.

Terörizmin bu denli yetkinlik elde etmesinde, uluslararası haberleşme ve ulaşım araçlarının son zamanlarda baş döndürücü derecede hızlı gelişimi etkili olmuştur. Dünyadaki teknolojik gelişmelerin yakın takipçilerinden olan terör örgütleri, gelişen yeni silah ve teçhizatlar ile teknolojik olanaklardan en iyi şekilde faydalanmaktadırlar. Bunları da ilişki kurdukları yurtdışı istihbarat servisleri ve terör örgütleriyle gerçekleştirmektedirler (Asaf, 2001: 55). Gelişen teknoloji ve ticari faaliyetler ile birlikte terörizm daha da küresel bir konuma gelmiştir. Bu durumdan dolayı terörizm artık göz ardı edilebilecek bir sorun gibi farklı bir problem olmaktan çıkmıştır.

Son yıllarda terörizmin bu kadar etkinlik kazanmasının diğer önemli bir nedeni ise, güç sahibi devletlerin baskın politikaları karşısında kendilerini kurtaracak bir kurtuluş yolu bulamayan ve uluslararası meydanlarda haklarını alamayan kimi devletlerin terörizmi engelleri aşmada bir araç olarak görmeleri, güçlü devletlerinde kendi politikalarını daha rahat uygulayabilmek ve rakiplerini saf dışı bırakabilmek için terörü bir araç olarak kullanmalarından kaynaklandığı söylenebilir (Dilmaç, 2001’den akt. Alkan, 2013: 25). Kimi devletler diğer devletler üzerinde doğrudan kuramadığı hâkimiyeti terör örgütleri üzerinden sağlamaya çalışmaktadırlar. Terör örgütleri üzerinden gerek devletlerin içişlerine gerekse dışişlerine müdahale de bulunup güçsüzleştirerek onları bertaraf etmektedirler veya etmeye çalışmaktadırlar.

Günümüzde terör hareketlerini incelediğimizde, bu hareketlerin sürekli bir şekilde ve dalgalar halinde meydana geldiğini, zaman geçtikçe önemini kaybettiğini ve daha sonra tekrar hız kazanarak ortaya çıktığını görmekteyiz. Terör hareketlerinin hız kazanarak ortaya çıktığı bu dönemlerde uluslararası ilişkiler ile bölgesel çaptaki siyasi ve toplumsal problemler arasında yakın bir ilişki olduğu aşikârdır. Nitekim günümüzde terör, uluslararası arenada etkisinin ne denli yüksek olduğunu ispatlamış ve birçok devlet tarafından politik emellerini hayata geçirme yöntemi olarak, yaygın bir şekilde kullanım alanına sahip olmuştur. Bu nedenledir ki çok sayıda devlet adına, terörün desteklenmesine

ya da bizzat uygulanmasına sıkça rastlanmaktadır. Bu tür nedenler devam ettiği sürece terörizmde varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Günümüzde her ne kadar küresel bir boyut kazanmış olsa da, gerek Türkiye’de gerek Dünya’da terörün tanımlanması ve kapsamı konusunda ortak bir görüş ve fikir birliği yoktur (Tacar, 1993: 127). Terör, terörizm, terörist ve terör örgütü konularındaki tanımlamalar, genellikle bu konuları ele alan kesimin yüklediği anlamları ifade etmektedir. Başka bir deyişle, bir kesime göre hain ve terörist olarak kabul edilen kişi; karşı kesime göre bazen özgürlük savaşçısı, bazen bir kahraman veya bir din savaşçısı (mücahit) olabilmektedir. Bu durum karşısında, bahsi geçen kavramlar konusunda herkesin ortak bir fikre sahip olduğu bir tanım yapmak güçleşiyor (Çağlar, 1998: 123). Bu kısımda tanımlamayı herkes kendi çıkarına uygun yapıyor. Çünkü herkesin fikir birliğine vararak yapacağı ortak bir terör tanımı, terörü kendi politik emellerine ulaşmak için araç olarak kullanan devletlerin işlerine gelmeyeceği ve kendilerini uluslararası arenada zor durumda bırakabileceği için ortak bir tanımı kabullenmezler ve kabul etmezler.

Kavramların tanımlanmasında bile ortak paydaya varılamayan problemlerde çözüm üretilebilmesi ve toplumsal birliğin sağlanması çok zor bir durumdur. Toplumsal barışın, fikir birliğinin sağlanması ve demokrasi kurallarının çiğnenmemesi koşuluyla, her türlü düşüncenin tanımlanabilmesi açısından, kavramların ifade edilmelerindeki karmaşaya bir son verilmesi gerekir. Bu çerçevede, bilimsel bir çalışmaya başlamadan önce kavramları tanımlamak, çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için oldukça önem arz etmektedir.

1.1.1. Terör

Terör kavramı üzerine konuşulup, tartışılmadan önce terörün tanımının yapılmasının gerekliliğini ve önemini kavramak gerekmektedir. Terörün bugüne kadar kontrol altına alınamamasındaki en büyük engel bu olgunun ortak bir payda da tanımlanamamasıdır.

Terör kavramının simgelediği, hafızalarda canlandığı anlamlar ilişkisini görebilmek ve kavrayabilmek için öncelikle, bahsi geçen kavramın farklı dillerdeki sözlük anlamlarına göz atmak gerekmektedir. Terör kelimesi köken olarak Latince bir kelime olup “terrere” kökünden meydana gelmektedir (Juergensmeyer, 2003: 5). Terör

kelimesi eski Türkçede “tedhiş” (Eren, 1988:1460), Arapçada “irhâb” (Özel, 2007: 18), Batı dillerinde ise “terror” şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca terör kelimesi çeşitli sözlüklerde, “yıldırma, korkutma”(Eren, 1988: 1467), “ürkütme, beklenmedik şeyler yapma, dehşet içinde bırakma” (Sami, 1996:393), “büyük korku-kuşku-üzüntü, korku, endişeye, soruna neden olan şey” (Crowther, 1999: 1238) vb. anlamlara gelmektedir. Genel olarak terörün sözlüklerde geçen anlamlarına bakıldığında, farklı lisanlardaki ifade değişiklikleri bir kenara bırakılırsa, fiili yapan kişiye yönelik ve genel olarak psikolojik içerikli tanımlamalar üzerinde durulduğu görülmektedir. Sadece psikolojik bir vaka olarak kabul görmeyen terör olayları sabit bir mekânda ve zamanda; kanuni, siyasi, dini, ekonomik, eğitim ve kültür ile alakalı dinamiklerin etkisi çerçevesinde meydana gelmektedir.

Meydana gelişi, işleyiş yöntemi ve seçtiği hedefler yönünden terör; herhangi bir politik amacı olan, gizli bir biçimde, herhangi bir ülkenin resmi güç unsurları dışında başka unsurlarca planlanan ve eyleme dönüştürülerek uygulanan, sivilleri ve/veya resmi güçleri hedef alarak tatbik edilen şiddet hareketleri (Ruby, 2001: 10-16) olarak tanımlanabilmektedir. Terör herhangi bir siyasi amacın hayata geçirilmesi çerçevesinde gerçekleştirilen şiddet eylemlerini ifade etmektedir. Burada uygulanan şiddet eylemlerinin temelinde siyasi amaca ulaşma yer almaktadır.

Terör kavramı, Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğünde (1993: 129), “devletin egemenliğini ya da toplumun düzenini bozmak için oluşturulan korku ve bıkınlık yayan şiddet hareketleri” şeklinde tanımlanmaktadır. Yapılan tanımdan da anlaşılacağı üzere terörün temelinde korku salma, bıkınlık verme ve kendi otoritesini sağlama güdüsü yer almaktadır.

Başka bir ifade de terör “insanları sindirmek, korkutmak ve yıldırma yoluyla onlara bir takım fikir ve hareketleri kabullendirmek amacıyla tehdit etme veya zor kullanma hareketi” (Bozdemir, 1981: 528) olarak açıklanmaktadır. Terör hegemonyasını sözlü veya fiili ya da hem sözlü hem de fiili zorbalık ile kurmaya çalışmaktadır. Terör de uygulama türü fark etmeksizin her zaman için kurallara uymama ve zor kullanma vardır.

Emekli General Suat İlhan’a göre kısaca terör, “örgütlü ve kurlsız şiddet hareketidir” (1998: 9). Terörün örgütlü olarak işlevlerini yerine getirmesi modern çağa uyum sağlayarak kendini ve stratejilerini geliştirdiğinin somut bir göstergesidir.

Terör, “korku ve dehşet” saçmak amacıyla baskı kurma aracı olarak kabul edildiğinde bir ihtimal içinde bulunduğumuz tarihten çok daha eski tarihlere götürülebilir ama uyguladığı strateji bakımından modern çağın bir ürünü olduğu aşikârdır (Laqueur, 1998: 17).

Terörü tanımlamada birçok farklı görüş olmakla birlikte, ortak görüşte bir araya gelen uygulayıcılar ve akademik gruplar bu fenomeni şu şekilde tanımlamaktadırlar: Terör, herhangi bir gayeye (bu gaye genellikle siyasidir) varabilmek için, sivil halkın ya da güvenlik güçlerinin, propagandaya yönelik ses getirici fiillerle katledilmesidir. Yapılan eylemlerin olabildiğince vahşice, kural tanımaz ve her türlü duygusallıktan uzak bir biçimde yapılabilmesi terör için çok büyük bir önem ifade etmektedir (Bal, 2006: 37). Terör eylemlerindeki en önemli özelliklerden bir tanesi de yapılan veya yapılacak eylemin olabildiğince insanlık dışı ve tüm dikkatleri bu yöne çevirici nitelikte olmasıdır. Çünkü eylemin gerçekleşmesi kadar meydana getirdiği etki de büyük ölçüde önem arz etmektedir. Eylemin meydana getireceği etki, terörün daha fazla insan tarafından bilinmesine ve terör faaliyetlerinin insanlar üzerinde daha çok korkuya neden olup teröre boyun eğmelerine yol açacaktır.

Terör ile ilgili, terör nedeniyle zarar görenler ve teröre karşı mücadele verenler, terör ile ilgili araştırma yapanlar tarafından yüzden fazla yapılmış tanım mevcuttur. Siyaset bilimci Schmidt ve Jongman’da “Political Terrorism” isimli kitap çalışmalarında terör ile ilgili 109 tanımda bulunmuş ve söz konusu tanımlarda kullanılan kelimelerin hangi sıklıklarda kullanıldığını ele almışlardır. Yapılan inceleme sonrası elde edilen sonuç aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda yer alan, terörün tanımlanmasında çok sık kullanılan bu kelimeler, terörün tanımının tam anlamıyla ne olması gerektiği konusunda çok önemli bilgiler içermektedir.

Tablo 1: Terör Tanımında Sık Kullanılan Kelimeler

Kullanılan kelimeler	Tariflerde kullanılma sıklığı
Şiddet ve zor kullanma	% 83,5
Siyasi	% 65
Korku	% 51
Tehdit	% 47
Psikolojik etkiler ve reaksiyonlar	% 41,5
Hedef ayrımı yapmamak	% 37,5
Önceden düşünülmüş, planlı, sistematik organize eylem	% 32
Karşı koyma stratejisi ve taktik	% 30,5
İnsani değerlerin önemsenmeyerek ihlal edilmesi	% 30
Şiddet, şantaj	% 28
Keyfi bir biçimde rastgele hedef seçmek	% 21
Sivillerin, yaşananlarla hiçbir ilgisi olmayan masumların hedef olarak belirlenmesi	% 17,5
Vazgeçirme	% 17
Mağdurların masumiyetine dikkat çekilmesi	% 15.5
Gizli bir biçimde hareket etmek	% 9
Şiddetin birden meydana gelmesi ve tedbir alınamaması	% 9
Şiddetin tekrarlanması ya da sürekli bir hal alması	% 7

Kaynak: Schmid and Jongman, 2005:9-10

Ayrıca Schmidt ve Jongman bahsi geçen kelimeleri de göz önünde bulundurarak yapılan tanımlarda çok sık söz edilen ve daha çok ön plana çıkan beş faktörü sırasıyla şöyle tespit etmişlerdir: 1) Zor kullanma ve şiddet terörün olmazsa olmazlarındandır. 2) Terörde politik bir amaç güdülmektedir. 3) Korku ve dehşet oluşturulur. 4) Terörün içeriğinde tehdit vardır. 5) Terörde üçüncü kişilerde psikolojik travmalar meydana getirerek toplumlarda kaos oluşturma isteği vardır (Hoffman, 1998: 44). Terörün çok komplike bir yapısı olduğuna dikkat çekmek isteyen Kodaman, özetle terörü şu şekilde açıklamaktadır: “Terör hukuki açıdan, adi bir suçtur. Askeri ve stratejik yönden gizli, örtülü bir savaştır. Siyasi olarak ele alındığında ideolojidir. Sıradan birine göre terör deliliktir, çılgınlıktır. Oysaki tüm bunlar dikkate alınarak terör kendi kendine ne savaş,

ne suç, ne ideoloji ne de deliliktir. Terör tüm bu ele aldıklarımızın hepsini kendinde barındıran, lakin ayrı bir şekilde hiçbirine benzemeyen karmakarışık bir olgudur” (Kodaman, 1987: 14). Aslında terör çok komplike bir yapıya ve içeriğe sahip bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu komplike olgu birçok şeyi içinde barındırıp hepsini kullanırken hiçbir şekilde içinde barındırdıklarından biri ile herhangi bir benzerlik göstermemektedir. Bu özelliğinden ötürü terörün tam anlamıyla tanımlanamayıp çözüme kavuşturulamadığını söylemek mümkündür.

1.1.2. Terörizm

Terörizm kavramı, terör metotlarının politik bir amaç güderek örgütlü, planlı ve devamlı bir biçimde kullanılmasını özümseyen bir taktik olarak terör kavramından farklılaşmaktadır. Terör ve terörizm kavramsal olarak her ne kadar aynı kökten türemiş olsalar da anlam olarak değişiklik göstermektedirler.

Şen terörü terörizmden ayıran en önemli özelliğin eylemin siyasi bir amaç ile işlenmiş olması olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, terörizmden söz edebilmek için öncelikle belli bir siyasi gayeye yönelmiş bir takım terör olaylarının var olması gerekmektedir. Politik amaçlar ve bu amaçlara bağlı eylemler birbirleriyle ilişkili olmak zorundadır (Şen, 2018: 129).

Terörizm, terörün ifade ettiği dehşet ve korkuya, devamlılık ve politik içerik katmaktadır. Terörizm, topluma karşı politik nedenli şiddet uygulanmasını ifade etmektedir. Terörizmin, oluşturulan kargaşa ortamından çıkar elde etmeye çalışmasının yanında, amaçlarından bir diğeri de devletin siyasal olarak dönüştürülmesi veya ortadan kaldırılmasıdır (Baysoy, 2011’den akt. Gül, 2012: 10-11). Terörizm de siyasi emellere ulaşmak için her yol meşru görülmektedir. Ayrıca terörizmde, var olan devlet otoritesini yıpratarak kendi istemleri doğrultusunda idare etmek veyahut var olan devlet yapısını ortadan kaldırıp kendi otoritelerini sağlayacak devlet yapısı inşa etme gayesi vardır.

Dönmezer’e göre terörizm, şiddetin; sosyal, ulusal, dinsel, ırki, kaos oluşturucu vb. diğer amaçlarla insanlar arasında kargaşa çıkarma, çatışmaları tahrik etmek için planlı ve gayri resmi olarak uygulanmasıdır (Dönmezer, 1994: 84). Terörizm genel olarak insanları dini ve etnik köken konularında ayrıştırma yoluna giderek çatışma ortamı oluşturmaya çalışmaktadır. Günümüzde IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) ve PKK (Partiya

Karkeran Kürdistan-Kürt İşçi Partisi) etnik ve dini ayrıştırmadan güç alan ve beslenen başlıca terör örgütlerindendir.

Terörizm siyasi, dini, ideolojik, etnik ve diğer çeşitli hedeflerde başarıya ulaşmak amacıyla devlet veya millet üzerinde ya da kişiler ve mülklere yönelik şiddet ve tehdit içerikli fiillerin hepsini kapsamaktadır (Öztürk, 2000: 135-137). Terörizm amacına ulaşabilmek için tüm alanlarda şiddet türlerine başvurmaktadır. Terörizmde önemli olan amacın başarıya ulaşmasıdır. Başarıya ulaşmak için kullanılan alanın veya yöntemin pek bir önemi yoktur.

Terörizm içinde sosyolojik, siyasal, hukuksal, ekonomik, felsefi ve uluslararası boyutları olan karmaşık ve taraflı yapıya sahip bir kavramı ifade etmektedir (Beşe, 2002: 36). Terörizmin sahip olduğu karmaşık yapı ve uluslararası boyutu, terörizmin birçok devlet tarafından kendi çıkarları doğrultusunda kullanılmasını kolaylaştırmaktadır. Özellikle sahip olduğu uluslararası boyutu, terörizmin dış mihrakların kontrolünde ve siyasi amaçlara sahip olduğunun göstergesidir.

Alkan terörizmi; siyasal amaçların gerçekleşmesi için insanlara korku ve dehşet salma yöntemi (Alkan, 1983: 148), olarak ifade etmektedir. Terörizmin amacında halk üzerinde korku imparatorluğu meydana getirerek var olan devlet otoritesini sarsmak ya da yok etmek olması siyasi bir amacının olduğunun açık kanıtıdır.

Terör alanındaki çalışmaları ile tanınan ve aynı zamanda siyaset bilimci olan Doğu Ergil'e göre terörizm, "insan kaçırmadan cinayet işlemeye varan ve maksadı sindirme ve korku salma olan şiddet hareketlerine verilen addır" (Ergil, 1980: 3). Terörizmin gerçekleşmesi için birçok yol vardır ama tüm bu yolların ortak noktası şiddet ve türleridir.

Terörizmin idealleri arasında, şiddet, tehdit, korkutma ve caydırma yoluyla kamu düzenini bozma; asıl amaç olarak da, ülkeden toprak parçası koparıp orada örgütün yapısına uygun devlet kurma düşünceleri yer almaktadır (Dönmezer, 1996'dan akt. Beşe, 2002: 22). Buradaki asıl amacın, var olan devleti parçalara ayırıp yok ederek kendi hegemonyalarını var edebilecekleri yeni bir devlet kurmak olduğu çok rahat bir şekilde anlaşılmaktadır.

Keleş ve Ünsal (2005: 102) terörizmin kısa vadedeki gayelerini hedef alınan milletin moral-motivasyonunu dağıtmak, var olan otoriteyi, onun koruyucularını,

kurucularını, görevli ve önemli kişileri kamuoyunda küçük düşürmek ve toplulukları etkisiz hale getirmek olarak ifade etmişlerdir. Terörizm sahip olduğu unsurlar ile amaçlarına ulaşabilmektedir.

Terörizmde bu ortak unsurlar bulunmaktadır:

- Siyasal bir amacın olması,
- Devlet otoritesini reddetme,
- Eylemlerde süreklilik ve sistematik plan dâhilinde hareket etme,
- Örgütlü bir hareket olma,
- Kuralsız olma,
- Silahlı ve silahsız propaganda faaliyetlerine ağırlık verilmesi,
- Mali destek arayışları içinde olma ve kaynak oluşturma çabaları (soygun, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı),
- Bireylere şiddet kullanılması,
- Masum kişilere de zarar verilmesi,
- Topluma korku salarak, onları sindirme
- Uluslararası destekler arama, diğer terörist örgütlerle işbirliğine gitme (Zafer, 1999: 11-12, Onay, 2009:62).

Terörizm, var olan siyasi otorite ve elde edilmesi amaçlanan siyasi sonuç ne olursa olsun, var olan siyasi otoritede değişiklikler yapmak ya da yok etmek için sistematik bir şekilde şiddet uygulanmasından ibarettir (Zafer, 1999: 13). Terörizm, herhangi bir teoriyi, felsefeyi ya da ideolojiyi ele alarak siyasal amaçlar ile bilinçli bir şekilde terör ve şiddetin düzenli ve planlı bir biçimde uygulanarak, savaş veya diplomatik yollarla elde edilemeyen hedeflere ulaşmaktır.

Wilkinson terörizmi, siyasi isteklerin kabulünü sağlamak için, bireyleri, grupları, toplumu ve siyasi otoriteyi caydırmak amacıyla planlı ve düzenli olarak yok etme, zarar verme ya da yok etme ve zarar verme tehdidinin kullanılması (Wilkinson, 1977: 50-51) olarak tanımlamaktadır.

Terörizmin temelinde karşı tarafa kendi siyasi isteklerini dayatma, benimsetme ve bunlara boyun eğdirme arzusu yer almaktadır. Tüm bu isteklerin kabul edilebilmesi için yapılacak eylemler belli bir plan ve çerçeve içinde gerçekleştirilir. Yapılan veya yapılacak eylemler çok öncesinden planlanmış ve uygulanmıştır veyahut uygulanacaktır.

Terörizm, menşei, sebepleri ve aktörleri ne ya da kim olursa olsun, insanların maruz kaldığı ciddi problemlerin başında gelmektedir. Terörizm kavramı genel anlamda uzun süreli korku ve kaygı durumunu ifade etmektedir. Terörizm, günümüzde dünyanın her yerinde her an karşılaşılabileceğimiz küresel bir problem olmuştur. 11 Eylül ve sonrasında meydana gelen gelişmeler, terörizmin küresel bir boyut kazandığının en önemli işaretlerindendir (Taşçier, 2006: 59-65). Terörizmin ne zaman nasıl ortaya çıkacağı bilinemediği için, tüm dünya devletlerinin ortak sorunu haline gelmiştir.

Ülkemizin ve tüm dünyanın ortak sorunu olan terörizm birtakım özelliklere sahiptir. Bu özellikler, dünya da faal olan terör örgütleri ve onların eylem şekillerine göre aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Terörizm ne ideoloji, ne doktrin ne de sistematik bir fikir değildir, tüm bunların aksine stratejidir.
- Terörizm, terör eylemlerinin meşrulaştırılması için kurgular düzenler.
- Terörizm, yeni bir sistem ve gelecek için başarı vaadinde bulunur.
- Terörizm, uluslararası politikanın bir parçası olmasından dolayı uluslararası destek olmadan varlığını sürdüremez.
- Terörizm, propaganda aracıdır. Propaganda ile doğar, gelişir ve yaşamına onunla birlikte devam eder.
- Terörizm, Devlet otoritesine alternatif getiren örgütlü bir harekettir.
- Ekonomik destek terör örgütlerinin vazgeçilmez ihtiyacıdır. Bu sebeple; soygun yapma ile uyuşturucu ve silah kaçakçılığını gerçekleştirir.
- Terör, hak arayışında bulunma, yeni düzen getirme ve bağımsız devlet kurma isteklerinden herhangi biri ya da her üçünün de dahil olduğu nedenlerle meydana gelebilir.
- Terör, maksatlı ve bilinçli eylemler olarak ortaya çıkar.
- Terör, şiddeti zamanla amaç haline getirir. Korku salarak bıkınlık oluşturur. Acımasızdır, zorba, istismarcı ve kuralsızdır.
- Terör, kimi zaman başka güçlerin taşeronluğunu yapmaktadır.
- Terör kendine özgü bir dil oluşturur ve onu kullanılır.
- Terörün genel anlamda siyasi bir gayeye sahiptir.

- Terör eylemleri, örgütlü bir mücadeleyi gerektirir. Bütün bu eylemler, bireysel olmaktan çok, bir grubun katılımıyla gerçekleşmektedir (Elazığ Emniyet Müdürlüğü).

1.2.Terörizmin Amacı

Terör örgütlerinin sahip oldukları amaçları, aktif oldukları ülkelere ve onları kumanda eden devletlere göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Terör örgütleri belli bir kesim tarafından kabul görmek, toplumsal alanda bir destek grubu bulmak için kendi(leri)ni tanıtmayı, hedefleri arasında ilk sıraya oturturlar. Çünkü toplumsal alanda desteği bulunmayan terör örgütünün ömrünün uzun olması yok denebilecek kadar azdır. Var olma süresi, en fazla onu devam ettiren kişilerin ömrü ile sınırlı olur. Bu nedenden dolayı terör örgütleri kendilerini tanıtmak ve kabul ettirerek toplumsal bir destek bulabilmek adına yankı uyandıran, infial oluşturan, kendileri için mücadele ettiklerini ifade ettikleri kesimlerin öç-intikam ve adalet duygularına hitapta bulunan ve onların ruhlarını ve gururlarını okşayacak nitelikte eylemler yaparlar (Çağlar, 2009:20).

Terör örgütlerinin temel hedefi yaptıkları propagandalar yoluyla uğruna mücadele verdikleri davalarını herkese duyurmak ve benimsetmektir. Asıl amaçları ise, terör olaylarını kitle hareketlerine çevirerek devlet otoritesine karşı başkaldırmak ve devleti yok etmektir (Zafer, 1999: 99). Bu amaçlar dışında gerçekleştirilen eylem ve faaliyetlerin hepsi amaca ulaşmak için ihtiyaç duyulan bir araçtır.

Terör örgütleri için bilinen yaklaşımlar çerçevesinde amaçlarını, hedef aldıkları otorite ya da düzeni, şiddet aracılığıyla ortadan kaldırarak onun yerine kendi ideolojilerine göre yeni bir yönetim tayin etmek olarak açıklayabiliriz. Bu bakış açısı örgüt mensuplarının yapılan yargılamalarında açık bir şekilde belirtilmektedir (Dilmaç, 1997: 23). Terör örgütleri eylemleri kendi ideolojileri çerçevesinde gerçekleştirirler. Onlar için ideolojileri yani davaları kutsaldır, hiçbir şekilde tartışılmaz ve bu dava uğruna her türlü eylem gerçekleştirilebilir.

Siyaset bilimci Ahmet Taner Kışlalı, terör örgütlerinin amaçlarını şöyle özetlemektedir:

“‘Adi şiddet’te amaç, var olan bir şeye zarar vermek ya da onu yok etmektir. Oysa terörist için, şiddet bir amaç değil ‘araç’tır. Örneğin, sıradan bir katil, bir insanı ‘ölmesini istediği için’ öldürür. Terörist içinse, önemli olan o insan ya da insanlar değil, onları öldürdüğü zaman toplumda yaratacağı infialdir etkidir. Bir trene bomba koyduğunda, trende kimlerin olduğu, ölecek olanların kimliği ‘doğrudan’ bir önem taşımaz. Bu nedenledir ki, şiddetsiz terör olmaz, ama her şiddet de terör değildir. Zira, ‘terör eylemlerinde, psikolojik sonuçlar fiziksel hedeflerden çok daha etkili ve önemlidir’.

Terörizm ‘hesaplı’ bir şiddettir. Amacı, olabildiğince çok insanı öldürmek değil, kitlelerin ‘eylemlerinden etkilenmesi’ni sağlamaktır. Kitlelerin ‘dehşete’ kapılmasını, bir umutsuzluk içinde ‘teröristin isteklerine boyun eğmesi’nden başka çare olmadığını düşünmesini sağlamaktır” (Kışlalı, 1998: 39).

Diğer bir ifadeyle terör örgütlerinin başlıca amacı, siyasi otorite ya da iktidarı ele geçirmek veya yıkmak için onu yıpratmak ve bunu yaparken de sindirdiği toplulukları da yalnız kaldıklarına inandırmak için şiddet eylemlerine başvurmaktadır.

Terör örgütleri şiddet ve tehdit ile birlikte hedef kitlenin tutum ve davranışlarını belirleme de etkin olmayı amaçlamaktadırlar. Farklı bir deyimle, kimi zaman belirli kişi ya da grupların yok edilmesi temel gaye olarak görünse bile gerçek manada eylem, hedef kitlenin tutum ve davranışlarını etki altına almayı amaçlar. Eylemde kurban seçilen birey, grup, kurum ve birimler üzerinden hedef kitleyi etki altına alma amacı yer almaktadır (Wardlaw, 1982:52, Tavas, 2000:18).

Terör örgütlerinin diğer başlıca amacı, terör olaylarının gerçekleştirilmesi yoluyla toplum üzerinde korkunun egemen olması ve başta psikolojik şiddet olmak üzere şiddetin çeşitlerinin toplumun tümüne yayılıp daimi hale getirilmesi çerçevesinde özetlenebilir. Terör olaylarının bu temel amaç doğrultusundaki diğer amaçları bu şekilde sıralanabilir:

- Varlığını bildirme,
- Sesini duyurma ve gücünü ortaya koyma,
- Yandaşlarına moral sağlama,
- Kendi safında olmayanları korkutma ve sindirme,
- Devlet ile halkın arasını açma,

- Örgüte katılım sağlayarak onları eğitme,
- Örgüt elemanlarını otorite altına alma,
- Kargaşa ortamı oluşturarak dikkat çekme ve ilgi uyandırma (Saran ve Bitirim, 2010: 88-105).

Ayrıca Dilmaç (1997: 45) terör örgütlerinin genel olarak hedeflerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Öncelikli olarak hedef seçilen rejimi ya da iktidarı yıpratarak mevcut otoriteyi sarsmak,
- Yurt içi ve yurtdışı kamuoylarında davalarını duyurmak ve dikkatleri davalarına çekmek,
- Meydana getirdikleri korkuyla, toplumların karşı koyma gücünü yok etmek, kendilerine karşı olumsuz algıyı ortadan kaldırmak ve insanları biate zorlamak,
- Biraz güç ve otorite elde ettikleri topluluklarda sempatican ve toplum desteği sağlamaya çalışmak.

Günümüzde terör örgütlerinin bazı devletler tarafından desteklenip bir savaş aracı olarak kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda ise amaç olduğundan daha da bir farklılaşmaktadır. Bu tür durumlarda terörün amacı, bazı kazanımlar elde etmek için hedef ülke ya da toplumda kaos, kargaşa ve büyük problemlerin oluşturulmasına aracı olmaktır. Nitekim son dönemlerde Türkiye’de bulunan terör örgütleri çözümlendikçe, bu örgütlerin ve bunları destekleyen devletlerin gayelerinin Türkiye’yi kaosa sürükleyerek istikrarsızlaştırmak olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü yaşanan terör eylemlerinden dolayı gündem maddesi terör olan Türkiye tüm ekonomik, politik ve diplomatik hesaplarını terörle mücadele üzerinden yapacağından coğrafi çevresindeki sorunlarla ilgilenemeyecektir.

Özetle terör örgütlerinin silahlı şiddet hareketleriyle bir devletin yıkılması pek mümkün değildir. Bu bağlamda terör örgütlerinin amaçlarını ele alacak olursak; 1) Devleti şiddet hareketleriyle ele geçirerek otoriteyi değiştirmek, 2) Faal oldukları ülkeyi siyasal, ekonomik, kültürel ve askeri açıdan zafiyete uğratarak yıpratmak olduğunu söyleyebiliriz.

1.3.Terörizmin Unsurları

Terörizmin mevcudiyetinden bahsedebilmek için, öncelikli olarak bir takım temel faktörlerin birlikte olması gerekmektedir. Bir arada olması gereken faktörler ise 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. Maddesinde de belirtildiği şekilde ideoloji, örgüt, eylem (şiddet) ve propaganda’dır (Alkan, 2013: 27-28).

Başka bir ifadeyle de açıklamak gerekirse, terörizmin oluşabilmesi için;

- Devletin ve milletin bütünlüğüne ve esas düzenine yönelik bir amacın var olması (İdeolojik boyut),
- Legal olmayan örgüt eliyle gerçekleştirilmesi (Örgütsel boyut),
- Korku salma, caydırma, sindirme amaçlı eylemlerin olması(Eylemsel şiddet boyutu)
- Örgüte katılımı artıracak ve örgütün halk gözündeki değerini artıracak faaliyetlerin (Propaganda yapılması) olması gerekmektedir (Temuh, 1998’den akt. Alkan, 2002: 30).

1.3.1. İdeoloji

İdeoloji kelimesini ilk olarak, Fransız düşünürü Destutt de Tracy (1754-1836) kullanmıştır. Bu kelime Latince “eidos” (düşünülen biçim) ve “logos” (bilgi-bilim) sözcüklerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuş ve “düşünceyi inceleyen bilim” (Hançerlioğlu, 1996: 178) anlamında kullanılmıştır. İdeolojinin varoluşu itibariyle düşüncelerin nasıl meydana geldiği, özümsemiği ve tutarlı hale dönüştüğü ile ilgili kavram olduğu söylenebilir.

Türk Dil Kurumu ideoloji kavramını sözlüğünde, “siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü”(TDK, 1999) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu minvalde siyaset bilimci Kışlalı’nın da ifade ettiği gibi ideolojiler, kişilerin, toplumların veya grupların ihtiyaçlarına yanıt veren, kendi içinde tutarlılığı bulunan inançlar sistemi (Kışlalı, 1998: 72) olarak tanımlanabilir.

İdeoloji, yüklendiği anlamlar itibariyle, topluluklarda çok önemli bir misyonu yerine getirmektedir. Çünkü ideoloji, topluluklardaki yaşam tarzını ve gündelik ilişkileri

belirli bir zemine oturtmak kaydıyla insanların yaşam nedenlerinin, hedeflerinin ve gayelerinin ne olduğu konusuna açıklık getirtmeye çalışır.

Terör örgütleri için ideoloji, siyasi gayenin belirlenmesinde, yeni üyelerin bulunması ve adapte edilmesinde, propagandada kullanılacak temaların belirlenmesinde, örgütsel eylemlerin legalleştirilmesinde, eylemlerin taktik ve metodunun belirlenmesinde vazgeçilmez öğelerden bir tanesidir (Atar, 2004: 83). Özetlemek gerekirse ideoloji, örgütlerin vazgeçilmez kılavuzu ve yol haritasıdır. İdeoloji, terör örgütlerinin hayat kaynağıdır diyebiliriz.

Herhangi bir terör örgütünün varlığından söz edebilmek için, siyasi bir ideoloji etrafında, aynı amaç için toplanmış birden fazla bireyin olması gerekir. Fakat ideolojinin çok geniş perspektiften ele alınması bizi yanıltabilir. Çünkü her türlü yapılanma olumlu ya da olumsuz bir ideolojiye sahiptir. Yapılanmadaki ideoloji varlığı, o yapılandırmayı terör örgütü olarak suçlamak için yeterli bir gerekçe değildir. Terör örgütünün varlığından söz edebilmek için, o örgütün siyasi amaç ve hedefleri için şiddete başvurma isteğinin bulunması gerekir (Dilmaç, 1997: 48).

Dünya’da ve Türkiye’de işlev gören terör örgütlerine kaynaklık eden ideolojileri üç genel başlık altında toplayabiliriz. Bu başlıklar; Marksist/Leninist (Komünist), Milliyetçi (Etnik) ve Dini kaynaklı ideolojilerdir (Alkan, 2013: 26).

1.3.2. Örgüt

Terörizmin tanımlanmasında daima kullanılan ve terör yapısını açıklamaya yarayan “örgütlü yapı”, Türkiye Cumhuriyeti Terörle Mücadele Kanunu’na göre iki ya da daha fazla kişinin ortak gaye çerçevesinde birleşmesiyle oluşur (Akmaral, 2004: 70). Yapılan bu tanım farklı yönlerden ele alınabilir, bu tanıma bakılarak herhangi bir amaç için toplanmış bireyler de terörist olarak kabul edilebilir, fakat tanımın, terörizmin bütün unsurlarını barındıran topluluklar veya bireyleri kapsadığı açıktır ve terörizmde bir yasadışılık vardır. Türk Ceza Kanunu’nda silahlı gruplar, örgüt ve çetelerin bir gaye için toplanmaları terörizmin bir kanıtı olarak kabul görmektedir.

Terör örgütleri kendi içinde legal ve illegal (gizli) olmak üzere iki farklı şekilde örgütlenirler. Legal faaliyetlerini, kültür evleri-merkezleri, dernekler, yayınevleri ve vakıflar üzerinden devam ettirirler. Legal faaliyetlerin amaçları ise;

- Kadın, işçi, memur, gençlik ve tutuklu yakınlarıyla iletişim de bulunup örgütlenerek, örgüte yeni elemanların katılımını sağlamak,
- Plan dâhilinde düzenlenecek olan paneller, seminerler, konferanslar, açık oturumlar ve radyo televizyon programları aracılığıyla savundukları ideolojiyi daha geniş kitlelere yayabilmek,
- Maddi de olmak üzere her türlü lojistik destek sağlamak (Alkan, 2002: 75).

Legal faaliyetler resmi kanallar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Legal faaliyetlerde halk lehine faydalı işler yapılıyor izlenimi oluşturularak rahat bir biçimde terör faaliyetleri yürütülmektedir. Burada amaç daha fazla insana daha kolay bir şekilde ulaşmak ve örgüte katılımlarını sağlamaktır.

Terör örgütleri illegal (gizli) örgütlenmelerini ise 3-5 kişiden oluşan “hücre sistemi” üzerine kurarlar. Terör örgütlerinin gizli faaliyetlerinde hücre sistemini kullanmalarının nedenleri vardır. Bu nedenler;

- Sahip oldukları ideolojilerini tartışmalara kapatarak, yandaşlarına kesin doğrular olarak aktarabilmek,
- Örgüte yeni katılan elemanları gizli ortamlarda daha rahat eğiterek, örgüt ideolojisi istikametinde şartlandırabilmek,
- Örgütün varlığının korunabilmesi amacıyla, güvenlik güçlerince yapılabilecek operasyonlara karşı kendilerini korumak,
- Güvenlik güçlerinin örgütün içerisine kendi adamlarını yerleştirmesini önleyebilmek (Alkan, 2013: 28-29) olarak sıralanabilir.

İllegal örgütlenmedeki amaç örgüt için önemli görevdeki kişileri ya da önemli eylemleri gerçekleştirecek kişileri gizli tutarak örgütün işleyişinin sekteye uğramasını engellemektir. Örgüt bu şekilde elemanlarını gizli tutarak deşifre edilmelerini önleyip, bu elemanların toplumda rahat bir şekilde faaliyet gösterebilmelerini sağlamaktadır.

Özetle açıklamak gerekirse, bir terör örgütünün başarılı olabilmesi için, örgütlenme olmazsa olmaz bir unsurdur. Bu durumun önemini Stalin, “proletaryanın iktidar mücadelesinde örgütten başka silahı yoktur” (Anonim, 2000: 76) sözüyle açıklamaktadır.

Terör örgütünün başarıya ulaşabilmesinin anahtarı örgütlenme unsurudur. Sonuç olarak bir örgüt argümanında örgütlenmenin önemi şu sözlerle ifade edilmektedir:

“ İdeolojik mücadelenin en genel tanımı örgütlenmedir. En önemli silah ise kendimizi örgütlenme düzeyimizdir. Genellikle ifade edildiği gibi, ‘örgütlenmiş bir birey, bir ordudur’ düşüncesi etrafında kendini örgütlenme esastır. Bir ideolojinin yaşamsal kanalları olma, örgüt gücüne dönüşme, yani siyasileşme, ideolojik yaşam tarzının toplum ile bir araya getirilmesidir ” (Özçelik, 1998: 43).

1.3.3. Eylem

Terör örgütleri, belli bir taban oluşturup örgütlenme aşamasında biraz mesafe kat ettikten sonra, seslerini ve davalarını kamuoyuna duyuracak ve tüm dikkatleri kendilerine çekecek eylemler yapmaya başlarlar. Kamuoyunda tüm dikkatleri kendi üzerlerine çekebilmek için çok ses getirecek bir hedef seçerek eylemler yaparlar.

Bu konuya ilişkin verilebilecek en iyi örneklerden biri terör örgütü PKK, Bucak aşireti liderlerinden, Adalet Partisi (AP) Şanlıurfa Milletvekili Mehmet Celal Bucak’a düzenlediği eylemle kuruluşunu tüm dünyaya ilan etmiştir. Gerçekleştirilen eylem sonrasında, Mehmet Celal Bucak’ın kayınpederi ve 9 yaşlarında bir çocuğun ölmesi, Bucak aşireti liderlerinden Mehmet Celal Bucak ve yakınlarının yaralanması, bir sonraki gün bütün basın yayın organlarının yaşananları manşetten vermesine sebep olmuştur. Ayrıca olay yerinde bırakılan PKK imzalı bildirilerde gazetelerin ilk sayfalarında yer almıştır (Aygan, 1987: 20; İmset, 1993: 107).

Kısacası şiddet, terör örgütlerinin amaçlarına ulaşabilmesi için vazgeçilmez bir araçtır. Tüm terör örgütlerinin benimsediği yöntemlerin başında silahlı eylemler gelmektedir. Terör örgütlerinin varlıklarını sürdürebilmesi için eylem şarttır. Çünkü eylem yapmayan terör örgütleri bir müddet sonra çözülmeye ve dağılmaya başlar. Terör örgütlerinin dirliğini ve birliğini sağlayan şey eylemlerdir. Bu yüzden de her türlü eyleme yani şiddete başvururlar. Ayrıca terör örgütleri eylemleriyle amaçlarına hizmet edecek birçok fayda elde etmeyi planlarken, şiddet ile de kaos ortamı oluşturup var olan otoriteyi yok etmeyi planlamaktadırlar.

1.3.4. Propaganda

Terörizmi şiddet eylemleri üzerinden siyasi içeriğe sahip mesajları hedef kitleye ulaştırmayı amaç edinen bir iletişim aracı olarak değerlendirdiğimizde, terörizmin diğer bir diğer unsuru olarak propaganda karşımıza çıkmaktadır. Propagandayı terörizmin unsurları arasında başköşeye oturtabiliriz. Çünkü gerçekleştirilen eylemlerin insanlar tarafından duyulması ve sonucundaki etki asıl amacı oluşturmaktadır.

Terör eylemlerinde asıl gaye gerçekleştirilen eylemden fiziki olarak zarar görecekt sınırlı sayıdaki insan değildir. Burada hedeflenen asıl amaç istenen siyasi mesajların hedef kitleye ulaştırılmasıdır. Bu nedenle terör, masum insanların bedenleri üzerinden ve canilikte sınırsız olan bir şiddet örgüsü üzerinden kurulan bir modern iletişim stratejisi olarak da ifade edilmektedir (Şen, 2018: 157).

Terör örgütlerinin iş dünyası ile iletişimi de yine şiddet eylemleri üzerinden sağlanmaktadır. Terör örgütleri, yaptıkları şiddet eylemleri sonrası meydana gelecek panik ve korku sayesinde bölgeye yatırım yapmayı düşünen iş adamlarını bu düşüncelerinden vazgeçirmeyi ve var olan iş alanlarını yok etmeyi istemektedirler. Tüm bunları gerçekleştirerek halka devletin ayrımcılık yaptığını ve bu bölgeleri vatan toprağı dışında tuttuğunu vb. gibi şeyler ile propaganda yaparak örgüte yeni katılımların gerçekleşmesi sağlanacaktır.

Terör örgütleri, çeşitli araçlar üzerinden propaganda mesajlarını yaymaktadırlar. Değişik örnekler arasında videolar, ses kayıtları, el ilanları, kitaplar, konferanslar/vaazlar, şiirler, video oyunları, müzikler vb. gibi şeyler bulunmaktadır. İnternetin herkes tarafından kullanılmasıyla birlikte terör örgütleri mesajlarını yayma da ve yeni katılımlar sağlamada farklı metotlar geliştirmiştir. Bunlar, web sayfaları, mobil uygulamalar, chat odaları, bloglar ve diğer araçlar vasıtasıyla daha geniş bir kitleye ulaşabilmektedir. Ayrıca yine bu fırsatları değerlendiren terör örgütleri birbirlerini etkilemekte ve çoğu zaman diğer örgütlerin başarılı stratejilerini ve eylem metotlarını benimsemektedirler (Şen, 2018: 158).

Terör örgütleri günümüzde kitle iletişim araçları üzerinden aktif bir şekilde propaganda yapmaktadırlar. Yapılan bir terör eyleminin görüntüsü veya yazılı haberi bile terör örgütlerinin amaçlarının gerçekleşmesi için çok önemli bir propaganda faaliyeti olmaktadır. Çünkü terör örgütü için en iyi propaganda eylemdir. Yapılan eylem ile

kendileri herkes tarafından bilinecek, korku ve panik havası oluşturarak istedikleri hedefe ulaşacaklardır.

Terörizmin arzusu insanlarda, korku, endişe, karışıklık, kaos ve güvensizlik havasının hakim olması, bölünmenin ve kutuplaşmanın hayat bulmasıdır. Terörizm tüm bunların gerçekleşmesi için propaganda dahil tüm unsurlarını kullanmaktadır.

1.4.Terörizmin Tarihi Gelişimi

Şiddetin siyasi amaçlara ulaşabilmek için kullanılmaya başlanması ele alındığında, bahsi geçen tarih, terör tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Fakat terörizmin tarihini çok detaylı bir biçimde açıklamak epeyce meşakkatli bir durumdur. Bu meşakkatli durum bilginin az olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim kimi terör örgütleri hakkında olması gerekenden daha fazla bilgi var iken kimileri hakkında ise neredeyse yok denebilecek kadar az bilgi mevcuttur (Korkmaz, 1999: 30). Terörizmin tarihi çok eskilere dayanmasına rağmen bu durum tüm terör örgütleri için geçerli değildir. Çünkü geçmişi çok eskilere dayanan terör örgütleri olmasıyla birlikte günümüzde ortaya yeni çıkan ve çıkmaya devam eden terör örgütleri vardır. Bu yüzden bu terör örgütlerinin neden olmuş olduğu terörizmin tarihini detaylı olarak açıklamak çok zor bir durumdur.

Terörizm, hemen hemen tarihin her döneminde ve neredeyse tüm dünyada kişisel veya örgütlü bir eylem olarak görüldüğü olay ya da olaylardır. Cinayet, fuhuş ya da hırsızlık gibi terör de evrenselleşmiştir. Süre sınırlaması, mekânı yoktur ve yaygındır. Terör günümüze kadar hep var olmuştur ve bundan sonrada çeşitli maskelere bürünüp şekiller değiştirerek var olmaya devam edecektir. Günümüze kadar terör ile birlikte yaşadık, bundan sonra da yaşamaya devam edeceğiz. Terör, insanlık ile bütünleşerek ayrılmaz bir parça olmuştur (Çitlioğlu, 2005: 16). İnsanlığın var olduğu yerde terör de var olmaya devam edecektir. Çünkü insanoğlunun her zaman elindekinden daha fazlasını istemesi, hegemonyasını kurmak ve her şeyin kontrolünde olmasını istemesi arzusu her zaman için terörün tetikleyicisi olmuştur ve olmaya da devam edecektir.

Terör eylemlerinin ortaya çıkış tarihi, insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır: Yahudi tarihindeki Zelotes'ler, Ortaçağ İslam tarihindeki İsmaili-Haşhaşinler ve Hindistan tarihindeki Hindu Thug tarikatı eski terör örgütleri olarak ifade edilmektedir (Öktem, 2004: 138-143). Terörizmin tarihini biraz daha derinlemesine ele aldığımızda, bunu Habil'in kardeşi Kabil'i öldürmesine kadar eskilere götürebiliriz.

Tarihi incelediğimizde geçmişin son derece etkili terör olayları ile dolu olduğu görülmektedir. Yaşanan terör olaylarından en etkililerinden bir tanesi de Avusturya İmparatorluğu Veliahtı Arşidük Franz Ferdinand'ın Bosna'da öldürülmesidir. Terör sadece gayri Müslimlerin tarihinde değil İslam tarihinde de önemli yer edinmiştir. Hz. Ali'nin şehit edilmesi, İslam'da mezhepçiliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Başeren, 2003: 55). Kimi zaman umursamayıp, kayda değer almadığımız, önemsiz gibi görünen bazı eylemler, zamanla milyonları etkileyebilecek veya ilgilendirebilecek meselelere dönüşebilmektedir.

Fransız ihtilali, terörizm literatürü için bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Genel olarak birçok araştırmacı, Fransız ihtilali ile modern terörizmin ortaya çıktığını kabul etmektedir (Korkmaz, 1999: 32). Tarihte bu dönemi terörizm için bir dönüm noktası olarak kabul edebiliriz. 1789 Fransız ihtilalini takip eden 1793 geçici meclis döneminde elitist otoritelerce uygulanan planlı şiddet politikası ile siyaset ve hukuk alanlarında terörizm kavramı ortaya çıkmıştır. Terörün vatanseverlik olarak kabul edildiği dönem boyunca, binlerce Fransız katledilmiş ve binlercesi de çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Terör döneminin etkisini yitirmesi ile terör kelimesi artık ayıbın simgesi haline gelmiştir (Saraçlı, 2007'den akt. Gül, 2012: 13).

Çağdaş terörizm, geçmişte yaşanan siyasal şiddetin günümüz koşullarına uyarlanmış versiyonudur. Ayrıca, iletişim ve silah teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler, terörizmin boyutunu üst düzeylere çıkarmıştır (Öktem, 2004: 170). Gerek terör eylemlerinde gerekse mücadele yöntemlerinde geliştirilen metotlar ile terörizm çok farklı boyutlara ulaşmıştır. Gelişen teknolojiye bağlı olarak terörizmde de her zaman gelişmeler yaşanmaktadır. Teknolojinin sunduğu imkânlar terörizmin üst katmanlara çıkmasına olanaklar hazırlamaktadır.

Önceki yıllardaki terörist faaliyetlerin metot ve boyutuyla, günümüzdekiler arasında çok belirgin değişimler yaşanmıştır. Günümüzde tahrip gücü daha yüksek ve daha fazla insan öldürebilecek mühimmatlar kullanılarak eylemler gerçekleştirilmektedir.

20. yüzyılın son dönemlerine kadar terörizmin hedefinde genellikle devlet adamları yer almaktaydı. 1914'te Ferdinand'ın öldürülmesi, 1934 yılında Marsilya'da Fransız Dışişleri Bakanı Louis Barthou ve Yugoslavya Kralı Aleksandr'ın öldürülmesi ve ABD Başkanı John F. Kennedy'den Hindistan Başbakanı Indira Gandhi'ye kadar

birçok devlet erkânından insanın öldürüldüğü eylemler, 20. yüzyıl terörizminin karakteristik özelliğini ifade etmektedir (Yalçiner, 2006: 108). Günümüzde terörizm, özellikle 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon’a yapılan saldırılardan sonra üzerinde en çok durulan, tartışılan ve yok edilmesi için çözüm yolları aranan problemlerden biri olmuştur (Alkan, 2003: 16-24). 21. yüzyıldan itibaren terörizmde karakteristik bir değişim yaşanmıştır diyebiliriz. Bu tarihe kadar terörizm amacına ulaşabilmek için çoğunlukla devlet adamlarını öldürürken, 21. yüzyıldan bu yana amaca ulaşabilmek için sivil halkta hedef tahtasına oturtulmuştur. Amaç eylemin başarıya ulaşması ve çok ses getirmesi olduğundan aracın pek bir önemi kalmamıştır.

Terörizm, son zamanlarda yaptığı eylemler ve amaçladığı hedefler itibarıyla ele alındığında, eylemler ve mücadele yöntemleri olarak ilk ortaya çıktığı noktadan epeyce uzaklaşmış ve çok büyük tehlike teşkil etmeye başlamıştır. Küreselleşen dünya ile terörizm de küresel bir tehdide dönüşmüştür. Çünkü artık eski eylem metotları ve savunma sisteminden uzak, gelişen teknoloji ve küreselleşen dünya şartlarına uyum sağlayarak faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir.

1.5.Türkiye’de Terörizmin Tarihi Gelişimi

Terörizmin Türkiye’de var oluş tarihini incelediğimizde, bu sürecin 1960’lı yıllardan başlayıp günümüze kadar devam ettiğinden bahsedebiliriz. Cumhuriyetin kurulduğu tarihten bu yana ortaya çıkan, ama sadece fikir hareketleri olarak görülen bir takım aşırı sol örgütlenmeler olsa da, 1960’lı yıllara kadar şiddet eylemlerine rastlanmamaktadır (YÖK, 1985: 92). 1970’li yıllarda ortaya çıkan ermeni terörü ve yine bu yıllarda kendini gösteren aşırı sağ-sol terörü çatışmaları Türkiye’nin terörle tanışmasına neden olmuştur. Ayrıca Türkiye üçüncü terör dalgası olarak, 1980’lerde türeyen etnik-bölücü terör ile tanışmıştır (Kongar, 2002: 96-102). Türkiye bir yandan bu örgütlerle mücadele ederken, diğer bir yandan da dini duyguları istismar ederek taban toplayan yeni türemiş örgütlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Türkiye 1960’lı yıllardan itibaren her dönem yeni bir terör örgütüyle fiili olarak mücadele etmek zorunda kalmıştır. Daha biri bitmeden bir diğeri ortaya çıkan terör örgütleri bu şekilde Türkiye’yi kaos ortamına çekmeye çalışmaktadırlar.

Yukarıda bahsettiğimiz tarihsel anekdotlardan yola çıkarak, Türkiye’nin mücadele etmek zorunda kaldığı terör örgütlerini; sol-yıkıcı terör örgütleri, bölücü terör örgütleri ve dini istismar eden terör örgütleri olarak açıklayabiliriz.

Sol-Yıkıcı Terör: Bu terör örgütlerinin asıl hedefi var olan anayasal düzeni yıkararak onun yerine ülkenin genelinde veya bir kısmında komünist ideolojinin benimsenmesini sağlayarak Marksist-Leninist bir komünist sistem oluşturmaktır (YÖK, 1985: 92). Burada amaç mevcut anayasal düzeni ortadan kaldırıp kendi düzenlerini kurmak, ülke de yaşayanlara komün yaşam tarzını benimsetip, herkesi bu düzen ile idare etmektir.

Türkiye’de zamanında bu hedefi gerçekleştirmek için kurulan ve sonrasında kapanan ya da kapatılan sol terör görüşlü partiler veya örgütler olmasına rağmen, hala da sol terör görüşlü parti ve örgütler mevcuttur. Bunlar: TKP (Türkiye Komünist Partisi), DHKP-C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi), MKP (Maoist Komünist Partisi), TKEP-L (Türkiye Komünist Emek Partisi) ve MLKP (Marksist Leninist Komünist Partisi) gibi başlıca sol örgütlerdir.

Bölücü Terör: Türkiye’de faaliyet gösteren bölücü terörizmin en önde gelen grubu Marksist-Leninist ideolojiyi Kürt milliyetçiliği ile özdeşleştiren terörist başı Abdullah Öcalan önderliğindeki PKK/KCK terör örgütüdür. PKK 1984 yılında kanlı eylemlerine başlayarak gündem de ilk sıralar da yerini almıştır. Burada örgütün amacı Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da kendine özgü ayrı bir devlet ya da federal bir yapı kurmaktır (Özdemir, 2014: 25).

Bölücü terör örgütü ülkemizde eylemlerine başladığı günden beri maddi-manevi birçok zarara neden olduğundan ve ülke güvenliğini tehdit eden bir faktör olarak her zaman için gündem maddelerinde önceliğini korumaktadır. Çünkü bölücü terör örgütünün faaliyetleri sadece Doğu ve Güneydoğu bölgeleriyle sınırlı kalmayıp, ülke genelinde eylemlerde bulunarak tüm ülkede tehdit unsuru oluşturmaktadır. Terör örgütü eylemlerinden dolayı binlerce insan göç etmek zorunda kalarak yerini yurdunu terk etmiş, on binlerce vatandaşımız hayatını kaybetmiş, yaralanmış ve sakatlanmıştır.

Dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmelerle birlikte ismini, amacını ve stratejisini sürekli değiştiren PKK/KCK terör örgütü varlığını hala devam ettirmektedir. Örgüt, özellikle Öcalan’ın yakalanmasından sonraki dönemlerde, illegal alan faaliyetleri yerine legal alan faaliyetleri ve siyasi alan faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Bireyden hareketle bir Kürt toplumu inşa sürecine giren örgüt, yurt içi ve yurt dışında var olan veya yeni

kurdukları dernek, vakıf, sendika, parti ve yayın organlarıyla propaganda ve kamuoyu oluşturma faaliyetlerini devam ettirmektedir (Alkan, 2013: 84-85).

PKK/KCK terör örgütü her ne kadar bazı noktalarda değişikliğe gitmiş olsa da, aynı amaçla hareket etmeye devam etmektedir. Gerek yapmış oldukları propagandalar, gerek kamuoyu oluşturma çabaları ve gerekse silahlı eylemlerde bulunmaları terör örgütünün hiçbir zaman amaçlarından vazgeçmeyeceklerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Dini İstismar Eden Terör: Dini istismar eden terör örgütlerinin amacı, ülkeyi şeriatla yönetebilmek yani dine dayalı bir siyasi ve sosyal düzen kurabilmek için şiddet eylemlerini gerçekleştirmek olduğunu söyleyebiliriz. Dini istismar eden terör örgütlerini diğer ideolojik örgütlerden ayıran temel özellik ülkenin dine dayalı yani şeriata göre yönetilmek istenmesidir.

Türkiye’de dini motifli terörizmin özellikle gündeme alındığı tarih 1980’li yılların ilk dönemlerine denk gelmektedir. Dini motifli terörizmin Türkiye’de etki kazanmasının en büyük nedenlerinden birinin 1979’da İran’da gerçekleşen devrimin olduğu ifade edilmektedir. Çünkü İran’da gerçekleşen devrimden sonra tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de bulunan radikal gruplar ve bireyler arasında da dine dayalı idare sisteminin devrim ile gerçekleşebileceği inancı oluşmuştur (Dilmaç, 1997: 289). İnsanlar çoğu zaman amaçlarına ulaşabilmek için bu yolda yaşanan gelişmeleri kendilerine örnek alarak cesaretlerini toplayıp aynı şekilde amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Kişilerin ya da toplulukların kimi zaman maruz kaldıkları sıkıntılar, eziyetler, insanlarda kurtuluş yolu olarak eyleme geçme fikrini ön plana çıkarabilmektedir.

Müslüman halkların yaşadığı topraklarda devam eden çatışmalar, İsrail’in Filistin’e uyguladığı yaptırımlar ve Filistin üzerindeki politikaları, ABD’nin Müslümanlara karşı uyguladığı yanlış politikalar insanlarda Hilafet Devletinin yeniden kurulması fikrinin ortaya çıkma nedenleri olarak kabul edilebilir (Türkoğlu, 2006: 37).

Türkiye’de en fazla mücadele edilen dini istismar eden terör örgütlerinin başında, Hizbullah, El- Kaide ve Hizbut-Tahrir gibi örgütlerin geldiği söylenebilir. Bu örgütler dini propagandalarda bulunarak üye toplamakta ve eylemlerde bulunmaktadırlar.

1.6. Terör ve Şiddet İlişkisi

Terör kavramı her şeyden önce şiddetin bir türüdür ve şiddet olgusu ile ayrılmaz sıkı bir ilişkisi vardır. Türü ya da orantısı ne olursa olsun şiddetin her türlü eylemi ceza yasalarında ve hukukunda şiddet suçu olarak tanımlanır ve bu şekilde cezalandırılır.

Terörün içeriğinde, suçsuz veya silahsız insanlara karşı politik hedeflere ulaşmak için şiddet uygulama ya da şiddet uygulama tehdidi vardır. Bu nedenledir ki, birçok terörist eylem genel itibariyle ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerde ‘yasadışı’ olarak ifade edilir.

Bundan dolayı, terörün diğer suçlarla benzerlik gösterdiği ortak nokta, şiddetin terör tarafından da bir araç olarak kullanılmasıdır. Terörün işleyişinde birçok taktik bulunmaktadır. Birçok suç türünü taktik olarak kullanmaktadır. Bu taktikler arasında; adam kaçırma, cinayet, silahlı eylem, bombalamanın yanı sıra, hırsızlık, uyuşturucu ticareti-trafiği ve fuhuş gibi kişisel olarak teröristlere ve terör örgütlerine finans sağlayan bu tür suçlar da yer almaktadır. Diğer taraftan suçlular da normalde terör stratejisi olduğu varsayılan eylemleri gerçekleştirirler (Lentini, 2003: 369-370). Bu nedenden dolayı, “terör” kavramının birtakım politik şiddet çeşitlerinden sadece biri olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Keleş ve Ünsal, 2005: 2). Şiddet terörün gerçekleşmesi için vazgeçilmez önemde bir araçtır. Terör, şiddet vasıtasıyla insanlara korku salar, onları bıktırır ve kontrol altına alarak istediğini yaptırır. Bu nedenle şiddetsiz bir terör düşünülemez.

Terör, insanlığa, topluma, ülkeye, ülkelere dehşet ve korku vermek amacıyla, insana, nesneye yönelik, yakmak, yıkmak, yok etmek gibi şeyleri gerçekleştiren şiddet eylemleridir (Köknel, 2013: 202). Yapılan tanımlamadan şiddetin terörün temel yapı taşı olduğunu söylemek mümkündür.

Şiddet toplumda her zaman var olurken, terör bazen ortaya çıkan bir durumdur. Şiddet sadece terörün gerçekleşmesini sağlayan şartlardan biridir. Terör gerek şiddet aracılığıyla oluşturulan korku ortamını, gerekse de bu ortamı meydana getiren şiddet hareketini tanımlar (Zafer, 1999: 3). Bu nedenle her terör olayı şiddeti simgelerken, her şiddet olayı terörü simgelemez. Bu iki durumun birbirleriyle karıştırılmamasına dikkat etmek gerekir.

Genellikle şiddetin ve terörizmin birbirinden farklı olduğu, şiddetin her zaman var olduğu ama terörün bazı şartlarda oluştuğu, ikisinin karıştırılmaması gerektiği sürekli ifade edilmektedir. Ama bunun yanında şiddet, terörizmde hem amacı hem de ön şartı oluştururken, bunun tamamlanmasını sağlayan, bu şiddetin siyasal nedenli olmasıdır. Genel olarak şiddet, herhangi bir siyasal amacı olmayan, ama bir yandan da yok etmeye kadar varan, tüm zarar verici saldırıları içermektedir (Ergil, 1980: 5). Şiddetin terör olabilmesi siyasal amacının olmasına bağlıdır. Herhangi bir siyasal amaç çerçevesinde uygulanmayan şiddet, terör olarak kabul edilemez.

Terörle ilgili yapılan tanımlarda sıklıkla vurgulanan yönler, terörün siyasal hedeflere ulaşmak amacıyla planlı bir biçimde kullanılan dil, söylem, araç, metot ve stratejiye işaret etmesi ve özünde stres, korku, kaygı, panik ve dehşet duygularını harekete geçirme özelliklerini barındıran şiddet eylemi olduğu realitesidir (Küçükcan, 2010: 242). Şiddet göreceli bir kavramdır ve kişiden kişiye göre değişir. Örneğin, bir kişi kendisine yapılan tehditleri terörizm kabul ederken bir başkası da bu durumu sözel hakaret olarak algılayabilir.

Barış yanlısı gösteriler, şiddete meyletmeyen protestolar ve vergiler vb. şeylere karşı şiddet içeren başkaldırıları terörizm olarak tanımlanmazlar. Schmid ve Jongman'ın yaptıkları çalışmaya göre 120 terör tanımının 109'unda en çok zikredilen ortak tanımlama araçları olarak “şiddet” kelimesi ve “güç kullanımı” yer almaktadır (Schmid and Jongman, 2005: 7-8). Önceden de yaptığımız tanımlardan da yola çıkarak şiddetin terörün temel yapı taşı olduğunu kabul ediyoruz. Şiddetsiz terör, terör değildir.

Terör mevcut iktidara ya da rejime karşı toplumu bezdirerek ve korku salarak etki altına alma amaçlı şiddet uygulama taktiğidir. Mevcut iktidara ve rejime karşı oluşu ise amacının siyasal olduğunun göstergesidir. O zaman terörü “birden fazla kişinin bir ideoloji etrafında birleşerek var olan siyasal iktidarı ve rejimi hedef alarak kalkıştıkları şiddet eylemleri” (İçli, 2007: 253) olarak tanımlamak doğru olacaktır. Terörün hedefi var olan siyasal otoriteyi şiddet eylemleriyle yok ederek yine şiddet eylemleriyle kendi otoritesini kurmak ve devam ettirmektir.

Yukarıda yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere, şiddet terör için hem bir araç hem de bir ön şarttır. Şu halde şiddet unsuru içermeyen, şiddet kullanılmayan hiçbir eylem terör eylemi olarak sayılamaz (Hazır, 2001: 19). Terör ve şiddet birbirinden farklı

şeylerdir. Terör, daha çok şiddetin iktidara zarar verdikten sonra geri durmadığı, bunun aksine tüm kontrolü kendinde tuttuğu bir anda var olmaya başlayan bir hükümet biçimidir (Arendt, 2009: 33).

Yapılan tanımları açmak ya da birkaç şey ekleyerek sayılarını artırmak mümkündür. Fakat sonuç olarak yapılan tüm tanımları göz önünde bulundurduğumuzda, geçmişten günümüze kadar terör ve terörizm üzerine yapılan tanımların ortak noktasının şiddet ögesi ve şiddet kullanımı olduğu görülmektedir. Terör ve terörizmin tanımlanması konusunda kavramsal düzeyde her ne kadar ortak bir karara varılamamış olsa da genel olarak terörün belli bir amaca sahip şiddet olgusu olduğunu söyleyebiliriz. Yani terörün varoluş kaynağı şiddettir.

1.6.1. Sosyolojik Açıdan Terör

Sosyolojik olarak terör kavramı için sosyologlar farklı tanımlamalar da bulunmuşlardır. Terör, özgürlüğün anormal bir hali, belki hayali, belki de farkında olarak ya da olmayarak eksik veya yanlış tartışılan özgürlüğün virüsüdür (Erkal, 2000: 369). Ergil (2001) terörü; saldırılan veya korkutulan insanlar üzerinden, hedeflenen kitleyi korkutup yıldırarak illegal stratejik ve politik gayelerini hayata geçirebilmek için bir grubun şuurlu ve sistematik bir biçimde şiddet uygulaması ya da şiddet uygulama tehdidinde bulunması olarak tanımlamaktadır. Terör de tüm her şey siyasi amacın başarıya ulaşmasını sağlamak için yapılmaktadır. İnsanları şiddet yoluyla baskı altında tutarak istediğini elde etmeye çalışmaktadır.

Mehmet Ali Bal terörü şöyle tanımlamıştır:

“Legal veya illegal olan, kişi ya da grupların, amaçları doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylem ve hareketleriyle diğer başka bir kişi ya da grup lehine veya aleyhine ulaşmak istedikleri sonuç veya durumu var edebilmek için uyguladıkları fiziksel veya psikolojik şiddet, korkutma, caydırma, engel olma, yok etme ve faydalanma vb. eylemlerdir” (Bal, 2003: 28).

Mallison ve Mallison’a göre terör, sosyal ya da politik hedeflere ulaşabilmek için sınırları zorlayacak derecede şiddet uygulama ya da şiddet uygulama tehdididir (Mallison ve Mallison, 1975: 67). Terör örgütleri arzu ettikleri hedefe varmak için şiddetin her türüsüne başvurmaktan geri durmamakta tam aksine şiddeti en üst seviyede uygulamaktadır.

Terör hayali ya da gerçek amaçlara ulaşabilmek adına geniş kapsamlı bir korku havası meydana getirmek maksadıyla organize bir grup tarafından uygulanan şiddettir (Alexander, 1979: 13). Wilkinson da yaptığı tanımlama da terör eylemine, amacına ve anlamına vurgu yapmaktadır. Yani genel itibariyle korku salmaya, hedeflerine ulaşabilmek adına bir terör ortamı oluşturmak, bir davayı duyurmak ya da bastırmak ve gözdağı vermek amacıyla sistematik cinayetler, yaralamalar ve bunları yapmakla tehditte bulunmaya (Wilkinson, 1989:8) vurgu yaparak dikkat çekmektedir. Terör birey veya gruplara, bir düşünceye karşı, kendi istek ve amaçlarını elde edinceye kadar devam ettirilen tüm eylemleri kapsar. Terör, kişi ve toplumda korku oluşturmak, hareket etmelerini önlemek ya da kısıtlamak için, kendi otoritelerini, varlıklarını kabul ettirebilmek için uygulanan tüm engelleyici ya da kışkırtıcı, koruyucu ya da baskıcı, özgülleştirici ya da kısıtlayıcı metot, tarz ve planlardır.

Ünsal ve Keleş (2005: 93) tanımlarında terörü “siyasi iktidarı ve rejimi ele geçirmeyi amaçlayan mihrakların onu zayıflatmak ve bu esnada, sindirmeyi başardıkları insanları da kimselerinin kalmadıkları düşüncesine sevk etmek için, şiddet olaylarından faydalanmak” olarak ifade etmişlerdir. Terörün stratejilerinden bir tanesi de insanları aciz durumda bırakarak yani bir yerlerden yardım alma umutlarını kırarak kendi varlığını benimsetmek ve istediklerini yaptırmaktır.

Terör, kanun koyucular tarafından, topluma zarar verdiği veya tehlike teşkil edeceği kabul edilen ve belirtilen eylem (Dönmezer, 1994: 46) olarak ifade edilebilir. Terör hareketleri her zaman için var olan kanunlara aykırı, illegal eylemler içerir. Terörün temelinde yasadışılık yer almaktadır.

Terör, bireyler arasındaki basit ya da özel vakaların ötesinde sosyal bir olaydır. Terörün süreklilik arz etmesi ferdi boyutun ötesine geçişinin izahıdır (Erkal, 2000: 368).

Terörün sosyal ve politik amaçları vardır ve bu amaçlarında başarıya ulaşabilmek için masum insanları katletmekten hiçbir zaman geri durmayacaklardır. Ayrıca terör eyleminin başarıya ulaşabilmesi sıkı bir şekilde organize olmalarını gerektirir (İçli, 2007: 253). Terör eylemlerinde yer alan organize olma durumu, terörün sistematik ve planlı bir şekilde işlediğinin göstergesidir.

Tanımlamalara bakarak ortaya çıkan sonuca göre, terör mevcut iktidar ya da rejime karşı toplumu yıldırarak ve korkutarak baskı altına almak için uygulanan şiddet içerikli bir stratejidir. Eylemin mevcut iktidar ve rejime karşı yapılması, bir siyasi amacın olduğunun göstergesidir. Genel olarak terörün temelinde belirlenen amaca ulaşabilmek

için mevcut iktidara ve rejime karşı bireyler üzerinden sistemli şiddet eylemlerine başvurma yer almaktadır.

1.6.2. Hukuki Açıdan Terör

Terör kavramını basit bir şekilde açıklamak gerekirse, insanları usandırmak, baskı altına almak, korkutarak kendi düşünce ve hareketlerini benimsetmek amacıyla zor kullanma hareketi olduğunu söyleyebiliriz. Terör ve terörizm ifadeleri insanların zihninde şiddet, korku, tehdit, illegallik vb. şeyler canlandırmaktadır. Terör eylemleri birer şiddet çeşidi olmasına rağmen, her şiddet eylemi terör(izm) değildir (Beşe, 2002: 23). Burada şiddetin toplumsal, ırksal, dinsel, ulusal vb. nedenlerle, toplumu çatışmaya, savaşa ve göçe mecbur etmek üzere, planlı ve gayri resmi olarak kullanılması söz konusudur. Terörün, kanunlar çerçevesinde nasıl tanımlandığına bakacak olursak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında, 12/04/1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda terör;

“Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir ” (TBMM, 2013: 31).

Ayrıca Terörle Mücadele Kanunu’nda yer alan “Terör” tanımında aşağıdaki unsurların yer aldığı görülmektedir (TBMM, 2013: 32-33);

- Cebir ve şiddet kullanılması,
- Baskı uygulama, korku salma, yıldırma, sindirme ya da tehdit metotlarından birinin söz konusu olması,
- “Anayasada ifade edilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek,

temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak ” hedeflerinden birinin, bir kaçının ya da tamamının amaçlanması,

- Herhangi bir örgüte mensup olunması,
- Bu çerçevede birey ya da bireyler tarafından eylem gerçekleştirilmesi,
- Gerçekleştirilen eylemin suç teşkil etmesidir.

Terörle Mücadele Kanunu’nda yer alan unsurlardan da anlaşıldığı üzere, terörün temelinde hukuk dışılık vardır. Çünkü hiçbir hukuk anlayışında şiddet uygulama, tehdit metotlarından herhangi birine başvurma, Devletin birlik ve düzenini bozmaya çalışma ve suç unsuru barındırabilecek eylemlerde bulunma yoktur.

Her ülke terörü kendi hukuk kurallarına göre tanımlamaya çalışmış ve bu doğrultuda ülkelerinin güvenliğini sağlamak için çaba sarf etmişlerdir. Bu duruma İngiltere ve Fransa öncülük etmişlerdir.

İngiltere Terörle Mücadele Kanunu’nda terörizm, *"Devlet kurumlarına yönelik şiddet kullanma ya da toplumun farklı kesimlerinin korku içinde bırakılması amacıyla şiddet kullanmadır"* şeklinde tanımlanmıştır (Chomsky, 2000: 44).

Fransa terörle mücadele Kanunu'na göre ise terörizm; *"Baskı veya tehdit ile var olan kamu düzeninin ciddi bir biçimde bozulması maksadıyla kişisel ya da grup olarak yapılan herhangi bir eylemdir"* olarak ifade edilmiştir (Chomsky, 2000: 45).

Terörün ifade edilmesinde her ne kadar ortak bir tanım yapılamamış olsa da, içinde barındırdığı ortak kavramlar bulunmaktadır. Yapılan tüm tanımlarda baskı, korku, yıldırma, sindirme, yok etme ve öldürme terörün varlığının ham maddesi ve bu çerçevede de uygulanan şiddette araç görevi görmüştür. Terör için farklı şeyler söylenmiş olsa bile terörün neden olduğu etki ve sonuçlar hep aynı olmuştur.

1.7.Şiddet

Öncelikle şiddetin, insanlığın var oluş tarihi ile bir bütün olmuş ve insanlığın var oluş tarihiyle birlikte devam eden bir tarihsel mazisinin olduğunu belirtmek gerekir. Tatbik edilen her türlü şiddet, içinde var olduğu döneminin sosyal, ekonomik ve siyasi yapılarının niteliklerine göre şekil ve içerik elde etmiş bir olgudur. Daha çok kişi/grup/toplum ile istenen şeyi elde etme arasında doğrusal bir ilişki ağı vardır. İstenen elde edilemeyince, elde edilene dek, elde edilmesine engel olan kişi veya kişilere uygulanmıştır. Kanun/hukuk, insan hakları, eşitlik, adalet ve özgürlük vb. gibi

kavramların meydana gelmesindeki temel çıkış noktasında şiddet olgusunun var olduğu gerçeğini dikkatten kaçırmamak gerekir (Çağlar, 2009: 11-12).

İnsanoğlunun varlığının temel dayanaklarından biri olan isteme ve sahip olma dürtüsü, istenen şeyin normal yollardan elde edilememesi sonucu şiddet olgusunun ortaya çıkmasına ve istenen şeyin şiddet yöntemiyle elde edilmesine neden olmuştur. Gayri resmi bir şekilde işlerin halledilmesini sağlayan şiddet, birçok suç türünün ve bunların neticesinde de kanunların ve buna bağlı birçok kavramın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

1.7.1. Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet

Şiddet insanların normal gelişim süreci içinde hep var olan bir gerçekliktir. Farklı toplumlarda farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu açıdan şiddetin sosyal bir problem olarak ele alınması da toplumdan topluma farklılaşabilmektedir.

Şiddet ile ilgili çok çeşitli tanımlamalar mevcuttur. Etimolojik olarak şiddet kelimesinin dilimize Arapçadan geçtiği varsayılmaktadır. Kamus-î Türki'ye bakıldığında şiddet; ziyadelik, kusur, sertlik, sert ve katı davranış, cezada abartıya kaçma ve kaba kuvvet kullanma (Sami, 2010: 1130) olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun Sözlüğünde “şiddet” kavramı, karşıt tutumda veya görüşte olanlara kuvvet uygulama, kaba-sert davranma ve sertlik (TDK, 1999: 300) olarak ifade edilmektedir. Latince Violentia'dan gelen şiddet terimi; kaba, sert veya acıma duygusundan yoksun karakter, güç demektir. Violere terimi ise şiddet uygulayarak davranmak, değerini umursamamak, kuralları hiçe sayarak karşı gelmek anlamlarını taşır (Şahin, 2003: 11). İngilizce de şiddet (violence), bir bireye, güç ya da baskı uygulama yoluyla istemediği bir şeyi yapma ya da yapmaya zorlamak; şiddet kullanma fiili, zor kullanma, saldırma, fiziksel ya da psikolojik acı çektirmek, işkence etmek, fiziksel temasta bulunma ve bedensel zarar verme şeklinde tanımlanmaktadır (Ünsal, 2005: 30-31). Şiddetin temel argümanını sertlik ve kaba davranış oluşturmaktadır. Farklı dillerde yapılan tanımlamalara baktığımızda hepsinin ortak noktasının sert davranma, kaba kuvvet kullanma ve acı çektirme olduğunu görmekteyiz.

Şiddet kavramı, birçok kişi tarafından farklı açılardan tanımlanmıştır. Dewey (2008) şiddetin, “hatalı kullanılan güç, cebir veya enerji” olduğunu ifade etmiştir. Bu ifadeden, burada bahsedilen gücün yıkıcı bir güç olduğu, zarara neden olduğu ve var olan enerjilerin böyle kullanılmasının şiddet olarak tanımlandığı anlaşılmaktadır. Dünya

Sağlık Örgütü de şiddeti güç unsuru şeklinde değerlendirmiş ve şiddeti, “kişi ya da grup kendisine, başka birine, gruba veya topluma yönelik bir biçimde, ölme, yara alma, psikolojik zarar görme veya gelişim bozukluğuna neden olabilecek biçimde bedene zarar verme, güç kullanma veya tehdidinin maksatlı bir biçimde uygulanması” şeklinde tanımlamıştır (WHO, 1998). Collins ve Marx da şiddeti güç şeklinde ifade eden düşünürlerin içinde yer almaktadır. Collins şiddet kavramını açıklarken, fiziksel gücün olması gereken bir faktör olduğuna vurgu yapmaktadır. Marx da şiddeti genellikle bir güç ve iktidar aracı olarak ifade etmektedir (Walby, 2013). Şiddette güç kullanımı vardır. Bu güç kullanımı karşı tarafta fiziki, psikolojik vb. etkiler bırakmaktadır. Çoğu zaman şiddette güç kullanılarak karşı taraf baskı altında tutulmaya çalışılmaktadır.

Şiddet birey ya da toplumun fiziki ve ahlaki bütünlüğüne, malına, değerlerine karşı herhangi kişinin, topluluğun veya teşkilatlı grubun verdiği zarar ya da fiziksel veya psikolojik acı olarak ifade edilmektedir. Şiddet çıkar çatışması yaşayan grupların içindeki sosyal ilişkiden meydana gelmektedir (Acet, 2005: 83). Şiddet tarafların uzlaşmamasından, karşıt olmalarından ortaya çıkmaktadır. Şiddet karşı tarafların birbirlerini etki altına almaya çalışmak ya da kendileri gibi olmaya zorlamaktan ortaya çıkmaktadır.

Şiddet kişi veya kişilere fiziksel ya da ruhsal olarak zarar vermedir. Şiddet kavramı bir yerde olgular ve fiilleri, diğer bir yerde de gücün, duyguların veya bir doğa faktörünün varoluşunu belirlemektedir ve bu durum, doğanın ya da bir tutkunun şiddetidir. Şiddet ilk anlamına göre, huzura karşıdır ve huzuru bozar. İkinci anlamına göre ise, ölçülerin dışına çıkan ve kuralları yok sayan kaba veya çılgın bir güçtür (Michaud, 1991’den akt. Erdal, 2012: 39). Şiddet, güç ve eylemle birleşerek zayıf olana zarar veren ya da güçsüzün huzurunu bozan, yani toplumda başkalarının haklarını çiğneyen bir olgu haline gelmiştir.

Günümüzde birçok yerde karşımıza çıkan şiddetin bir diğer tanımıda; uygulayan tarafından kasıtlı olarak karşıdaki kişi veya kişilere, kurum veya kuruluşlara çeşitli amaçlara ulaşabilmek için, onlara karşı üstünlük kurmak, istenilen sonuçların elde edilmesini sağlamak, ayrıcalık elde etmek, itibar kazanmak, kısacası maddi-manevi menfaatleri elde etmek amacıyla yapılan bir davranış türü (Tekin, 2011: 15-16) şeklindedir. Fiziksel, sözlü ya da psikolojik şiddet ile kişi veya kişilerin, kurum veya kuruluşların özgürlükleri, iradeleri ve haklarına zarar verilerek ya bu hakları geçici olarak dondurulmakta ya da süresiz olarak ellerinden alınarak ortadan kaldırılmaktadır.

İnsanlarda şiddet davranışları; kanunlara uymamak, kişilere zarar vermek, hakaret edip onurlarını kırmak, huzurlarını yok etmek, haklarını çiğnemek, incitmek, zedelemek ve kontrolsüz öfke gibi şekillerde kendini gösterir. Şiddet gücün aykırı bir şekilde kullanılarak kurallarla zıtlaşan, insana özgü bir eylemdir (Dönmezer, 2001'den akt. Akkaya, 2016: 330-331). Şiddetin varlık nedeni zarar vermektir. Zarar verme fiili kanunlara aykırı bir durum olduğundan şiddet uygulanırken kanun dışına çıkmaktadır.

Keana şiddeti değişik bir şekilde yani insanların birbirlerine yöneltmiş olduğu bir biçim olarak tanımlamaya çalışmıştır. Keana göre şiddet, bazı kişilerin veya topluluğun ciddi şekilde yaralanmalarla sonuçlanabilecek şuurlu veya şuursuz cesaret gösterilerine, kişi ya da grupların kurumsal kaynaklı suç ihlallerine benzer aşırı uç örneklerle dönüşebilir (Keana, 1998: 78).

Şiddet kelimesi genel anlamda, gereğinden fazla duyguyu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kabalığını ve sert davranışını; özel de ise saldırgan hareketleri, beden gücünün kötü yönde kullanılmasını, kaba kuvveti, yıkmayı, yok etmeye yönelik eylemleri, taş-sopa ve silahlı saldırıları, kişinin ve toplumun zarar görmesine neden olan etkinlikleri belirler (Köknel, 2000: 25; Balcıoğlu, 2001: 30). Şiddet insanlarda olumsuz yöndeki duyguların veya olguların aşırı yüklenmesiyle kendini gösterir. Yaşanan bu aşırı yüklenme sonrası insanlar yıkarak, kırarak ve zarar vererek bir nevi deşarj olmaktadır. Diğer bir tanıma göre şiddet, var olan gücün, yaralanma ve ölümle sonuçlanan ya da sonuçlanma ihtimali yüksek bir şekilde başka bir bireye, kendine veya topluluğa karşı tehdit yoluyla ya da direk olarak saldırgan bir biçimde uygulanmasıdır (Günay, 2008: 128). Yapılan tanımlama ile şiddetin ortaya çıkmasına neden olan dürtülerden birinin saldırganlık olduğunu görmekteyiz. İnsanlar saldırganlık dürtüleri üzerinden şiddet uygulamakta birey ya da toplumlara korku salmakta veya zarar vermektedir.

Yapılan tüm açıklamalara bakılarak genel olarak şiddet, sertlik, sert ve katı davranışlarda bulunma, güç kullanma manasına gelmektedir. Şiddet eylemleri, bireyleri sindirmek, baskı altına almak, onlara korku salmak için meydana getirilen eylem veya girişimlerdir (Ünsal, 2005: 31). Şiddet için yapılan tanımlamalar incelendiğinde şiddetin hep bir güç ve baskı aracı olarak ifade edildiği görülmektedir. Şiddete başvuran bireylerin genel olarak amaçlarında, karşı tarafı kaba kuvvet ile etki altına alarak susturup istediğini elde etme dürtüsü yer almaktadır.

Şiddet kavramı ifade ettiği eylemlerle bir anlam kazanır. Kavramın ifade ettiği tanımından ziyade en fazla hangi eylemlerin şiddet olarak kabul gördüğü önem arz etmektedir. Şiddet denildiğinde zihinlerde ilk canlanan darp etme, yaralama, öldürme vb. bedensel ve iz bırakan fiillerdir. Fakat gün geçtikçe şiddet kavramının içeriği genişlemekte, fiziki temastan sert bir bakışmaya kadar birçok eylem bu kavram içinde yer almaktadır. Kısacası şiddet, hedeflenen amaca ulaşabilmek adına uygulanan her türdeki baskıyı ifade etmektedir. Bu doğrultuda yapılan baskının şiddet olarak kabul görmesi için herhangi bir fiziksel temasa ihtiyaç yoktur. Gerçekleştirilen eylemin karşı tarafta bir sindirme ya da yıldırma duygusu uyandırması yeterli gelmektedir. PKK terör örgütü de şiddetin bu özelliğinden yararlanarak insanlar üzerinde baskı kurmakta, onları kendi isteği doğrultusunda yönlendirmek istemektedir.

1.7.1.1.Sosyolojide Şiddet Kavramı

Sosyoloji, yapısı nedeniyle, şiddeti diğer toplumsal olgularla bağdaştırarak açıklama gayreti içerisinde. Şiddet fiili toplumun genelini kapsayacak bir çözüm yolu ile bağlantılı olarak açıklanır. Şiddet, kavramsal olarak sosyolojik temel metinlerde genel olarak siyasi boyutuyla yer edinmiş; bireysel şiddet olarak kabullendiğimiz eylemler ise suç olgusu içinde ele alınmıştır. Suç olgusu şiddeti kullanarak medeni toplumlarda önemli problemler teşkil ederek, toplumu anlamaya ve problemlerini çözmeye çalışan sosyolojinin ilgi alanına girmiştir.

Şiddet olgusu günümüzde pek çok yerde ve eylemde başvurulan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır; terör şiddeti, sporda şiddet, kolluk kuvveti şiddeti, siyasette şiddet, medya araçlarında şiddet, mafya şiddeti vb. şiddet türleri genel olarak karşılaştıklarımızdandır. Şiddet sürekli güncelliğini koruyan bir konudur ve insanın var olduğu her yerde karşımıza çıkabilmektedir; ev, okul, işyeri, kurumlar ve sokaklar vb. Şiddet her yerde karşılaşılabileceğimiz bir kavram olmasından dolayı çeşitli disiplin dalları içinde yer edinmektedir. Bu disiplinleri; sosyoloji, psikoloji, felsefe, biyoloji, din, suç bilimleri, hukuk, politika, kadın çalışmaları, eğitim, sağlık ve kriminoloji vb. şekilde sıralayabiliriz. Şiddet, hem bireylerarası şiddet biçiminde hem de kolektif şiddet biçiminde iki türde karşımıza çıkabilmektedir. Bahsi geçen iki türde sosyoloji alanına girmektedir ve sosyolojide ‘şiddet’ kavramı toplumsal bir olgu olarak ele alınmaktadır.

Walter Benjamin şiddeti, iktidarı kuran ve koruyan şiddet olmak üzere iki biçimde açıklamaktadır. Şiddetin bu iki türü iç içe geçerek ayrılmaz bir bütün olmuştur.

Egemenliğin her türlü kurucu bir şiddete referans verirken, hukukun her türlü de söz konusu kurucu şiddetin varlığını korur ve bahsi geçen şiddet namına egemenliğini devam ettirir. Otorite çağdaş anlamda kimin yok olacağına ya da kimin varlığını devam ettireceğine karar verir (Kardeş, 2007: 120-122). Burada bahsi geçen şiddet otoriteyi sağlayabilmek için ihtiyaç duyulan araçtır. Şiddete başvurulmadan karşı taraf üzerinde egemenliğin sağlanamayacağına vurgu yapılmaktadır.

Durkheim şiddeti, egoizm, anomi, karışıklık ve parçalanma olarak tanımlamaktadır. Merton'a göre şiddet, sosyal ve ekonomik eşitsizlik sonucu ortaya çıkan bir olgudur. Weber ise şiddeti tanımlarken, kurum olarak modern bir devletten bahsetmektedir ve bu devlet sahip olduğu toprak üstünde tekel üstün legal şiddet hakkına sahiptir. Bu tekelleşme durumu uzun süren bir tarihi süreçten sonra gerçekleşmiştir (Durkheim 1952, Merton 1968 ve Weber 1968'den akt. Walby, 2013: 98-100). Weber başka bir çalışmada şiddet kavramını "devlet içinde insanın insan üzerindeki hâkimiyet kurma ilişkisidir, legal şiddet araçlarından destek alan bir bağ" (Gümüş, 2006: 18) olarak ifade etmiştir.

Collins şiddeti, acizlik, tükenmişlik, yılgınlık ve çaresizlik şeklinde tanımlamaktadır. Şiddet, gizlice ve sinsice meydana gelebilmektedir. Şiddetin ortaya çıkmasında, sosyo-kültürel ortam, kişinin geçmişi (background), zaman, etkilenme veya etkileme ve durumsal koşullar önem arz etmektedir (Collins, 2008:105). Yapılan başka bir çalışmada da şiddet, bir background (kişinin geçmişi) varsayımı olarak kabul edilmiştir (Endreb ve Pabst, 2013: 82). Şiddetin ortaya çıkmasındaki en önemli etmenlerden bir tanesi de, şiddeti uygulayan veya uygulayanların geçmişlerinde yaşadıkları olumsuzluklardır. Genel olarak öncesinde maruz kaldıkları bir takım şeyler insanlarda öfke patlaması yaşanmasına ve bu patlama neticesinde kişilere veya toplumlara şiddet uygulayarak yaşadıklarının bedelini ödetme hazzını yaşamalarını sağlamaktadır.

Şiddet birey veya toplumun sosyalliğinin eksikliği olarak tanımlanmaktadır. Sosyal eksiklik güven ile ilişkilidir. Şiddetin sosyal çıkarımlarının içinde travmatik tecrübelerin olduğu görülmektedir. Şiddet, bireyin beden tanımı ile bağlantılıdır. Korkmak, siyasi yapılar, hukuki ayrımcılık, etnik, kültürel ayrımcılık hissine kapılan insanlar şiddete meyletmektedir. Şiddet durumunu anlayabilmek için insanların maruz kaldığı durumları, yaşadığı olayları incelemek gerekmektedir. Şiddet tecrübesi, bütünlüğün sarsılması ile meydana gelmektedir. Bu olay, zedelenmiş bir güvene öncülük

ederek, travmatik tecrübeler neden olmaktadır. Bu kısım da şiddet sosyolojide, fiziksel/bedensel şiddet olarak ifade edilmiştir. Travma, şiddetin etkilerinden sadece bir tanesidir (Endreb ve Pabst, 2013: 91-100). İnsanların gerek öncesinde yaşadıkları olaylar gerekse de içinde yaşadığı toplumun kendisine uyguladığı ayrıştırma hareketleri, kendisinde travmatik etkiler bırakarak şiddete meyletmelerine yol açmaktadır. Kişi çözüm yolu olarak şiddet uygulamayı görmekte ve bunu gerçekleştirmektedir.

Bir takım yazarlarda, bariz bir biçimde şiddetin fiziksel şiddet olayı ile sınırlı olan bir kavram olduğu konusunda görüşlerini dile getirmişlerdir (Endreb ve Pabst, 2013: 120).

Sosyolojide şiddet kavramı, hayat tarzını tayin eden değer yargıları, kurumsal ve toplumsal yapı, sosyalleşme süreci ve bireyler arası ilişki durumları çerçevesinden incelenmektedir (Kızmaz, 2006: 250).

Önceden yaptığımız tanımlamalarda sosyoloji ile şiddetin iç içe olduğundan bahsetmiştik. Sosyoloji de yer alan çatışma kuramı esasında şiddet kavramını ele almaktadır. Bundan dolayı sosyoloji alanında çatışma olarak ele aldığımız olaylar esasında bir şiddet ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çatışma kavramını incelediğimizde şunlar karşımıza çıkmaktadır: “Yarışma (competition), zıt olma (antagonizm), saldırganlık (agression), yanlış anlama (misunderstanding), karşı olma niyeti ya da isteği (intention or desire to oppose), düşmanlık (hostility), sosyal çatlaklar (social cleaves), gerilim (tension), gaye ve menfaatlerde uzlaşmazlıklar (logical irreconciliations), rekabet (rivalry), kavga edenler (belligerent parties) ve kalleşlik etmek (to behave menaly)” gibi manaları vardır (Kasapoğlu, 2010: 42). Bahsi geçen bütün anlamların içeriği şiddete yöneliktir. İnsanların arasında yaşanan bu durumların her biri şiddetin tetikleyicisi görevini üstlenmektedir.

Bu arada çatışma olgusu, genellikle birbirleriyle iletişim halinde olan kişi veya kişiler arasında yaşandığından sosyologlar şiddet kavramını tümünden bir yaklaşım şekliyle irdelemektedirler (Kocacık, 2001: 7).

Son zamanlarda şiddet, sosyolojide bir disiplin olarak önem arz etmeye başlamıştır. Fakat şiddetin analiz edilmesini sağlayan alanlar uzmanlık dallarına göre ayrılmaktadır. Sosyologlar, sosyal süreçler ve kurumlar olarak şiddetin entelektüel görüşüne katkıda bulunmaktadır; yapılan çoğu tartışmanın içeriğinde birtakım sosyolojik teoriler ve bakış açıları yer almaktadır. Şiddet, genel ve yerel düzeylerde önemli eleştirel tartışmanın temel ögesi konumundadır. Şiddet, esasen sosyolojide her

zaman var olmuştur ama alt-alan şeklinde yer almıştır ve bir teorinin temel çekirdeğinden ziyade uzman kişilerin ikincil ilgi alanlarında yer edinmektedir (Walby, 2013: 132).

Şiddet, sosyoloji disiplininde yer edinmiştir. Şiddet, sosyoloji ile kriminoloji, güvenlik-barış çalışmaları, siyaset bilimi, savaş çalışmaları, toplumsal cinsiyet çalışmaları, sosyal politika vb. gibi sosyal bilim disiplinlerinde analiz edilmektedir. Şiddet üzerinde sosyolojik mirasın yeniden düşünülüp geliştirilmesi, şiddet ve topluluğun çözümlenmesi için teorik perspektiflerin meydana gelmesi ile olmuştur. Şiddetin analiz edilebilmesi için sosyoloji büyük bir öneme sahiptir. Alanda yaşanan son gelişmeler şiddeti daha çok ön plana çıkarmış ve diğer sosyal güçlerden üstün olduğunu ve ayırt edici niteliklerini ortaya koymuştur (Walby, 2013: 140).

Şiddet her ne kadar sosyolojinin merkezinde yer almasa da, her zaman gündelik yaşamda, sosyal değişikliklerde, bireyler arası iletişimlerde, suç oranlarında, yönetimlerde, direnişlerde birçok yerde ortaya çıkmaktadır.

Şiddet olgusu çeşitli bilim dallarıyla ifade edilmeye çalışılmaktadır. Şiddet fiilinin birtakım güdüler ve duygulanımlar sonunda meydana geldiğini savunan ve sosyal faktörleri şiddet kaynağı olarak nitelendirmeyen psikolojik yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu tarz yaklaşımlar sosyal faktörleri eylemin etkisini artıran dış uyarıcılar olarak varsayarlar. Fakat şiddeti sadece bu tarz yaklaşım ile değerlendirmek sağlıklı değildir. Şiddet bazı yaklaşımların dışında sosyal bir olgu olarak da değerlendirilmelidir. Şiddetin var olmasında biyolojik, psikolojik etkenlerle beraber; aile, kültür, yaşam tarzı ve hayata bakış açısı gibi sosyolojik faktörleri de dikkate almak gerekmektedir (Gökulu, 2007: 124). Şiddetin ortaya çıkmasında birçok alandan birçok faktör etkin rol oynamaktadır. Yaşanan her bir olay, karşılaşılan her bir durum şiddete başvurmaya uygun zemin hazırlamaktadır.

Sosyolojide bulunan bazı temel yaklaşımlar şiddeti şu şekilde açıklar;

İşlevselci Yaklaşım

Bu yaklaşım tarzı üzerinde çalışma yapan sosyologlar, şiddeti tanımlarken geniş bir sosyal sistem çerçevesinde; güç kullanımına ve zorlamalara bakarlar ve öyle tanımlamada bulunurlar. Büyük çatışma alanlarını; kolektif şiddet veya siyahlar ile beyazlar, hükümetler ile vatandaşları vs. şeklinde ifade edilmiş herhangi gruplar arasında yaşanan çatışmalardan meydana gelen şiddet oluşturur (Parillo, Stimson, Stimson, 1996: 163). Örneğin, sokaklarda meydana gelen şiddetli suçları açıklayabilme de, bu durumun yaşanmasına neden olan sosyal şartlar önem arz etmektedir.

Bu açıdan ele alacak olursak şiddet, öncelikle temel sosyal hastalıkların yansıması olarak meydana gelmektedir. Var olan kurum ve mekanizmalar şiddeti önleme de rol sahibidirler. Buna göre aile ortamı, sosyal çevre ve adalet sisteminin işleyişinde herhangi bir problem olmazsa, herhangi bir şiddet de yaşanmayacaktır. Sosyal kontrol mekanizmasının varlığı şiddeti engelleyecektir.

İşlevselciler yaşanan sosyal olaylarda, onların fonksiyonel veya disfonksiyonel sonuçlarına bakmaktadırlar. Mesela; birçok insan tarafında olumsuz olarak bakılan, insanların ölmelerine neden olan ve bu nedenle disfonksiyonel olarak kabul edilen savaşın iki olumlu fonksiyonu da vardır. Birincisi sınırları genişleterek ve güçlendirerek yeni uluslar ortaya çıkarmak ve ikincisi de düşmana karşı birleşerek toplumda dayanışma sağlama gibi işlevlerdir (Parillo, Stimson, Stimson, 1996: 164-165).

Çatışmacı Yaklaşım

Çatışmacı yaklaşım teorisyenlerine göre şiddet, toplumda baş gösteren eşitsizlik ve baskı sonucu ortaya çıkmaktadır. Şiddet sorunu ancak baskının yok edilmesi ile çözülür. Çatışmacı teorisyenler insanların şiddete yönelmesinin altında, kaynak dağılımlarında ve fırsatlardan yararlanma da yaşanan adaletsizliğin yattığını savunmaktadırlar. Bu tür olaylar sonucu yaşanan gerilimler ve ümitsizlikler şiddeti doğurmaktadır. Şiddet sosyal çatışmanın uç sınırdaki yaşanan biçimidir. Şiddeti anlayabilmek için, gücün dağılımı ve toplum üzerinde nasıl uygulandığını anlayabilmek gerekmektedir.

Çatışmacı teorisyenlere göre toplum ve çoğu sosyologlar şiddet olgusuna dar bir çerçeveden bakmaktadırlar. Bu durum şiddet konusunda yanlış yönlendirmelere ve bunun sonucunda tehlikeli sonuçlara neden olur. Çatışmacı teorisyenler genel olarak şiddeti, kolluk kuvvetlerinin ve kurumlarının devamlılıklarını sürdürme de bir güç ve baskı aracı olarak görürler. Toplumların değer yargıları ve kurumları insanları bireysel şiddet uygulamaya teşvik eder. Rekabetin meydana getirdiği dengesizlikler ve her türlü haksız kazanç çözüm yolu olarak şiddet uygulamayı gerektirir. Bizler şiddet vakalarını ifade etmede bazen tutarsız ve yetersiz kalırız; şiddeti yalnızca bir düşman tarafından uygulandığında şiddet olarak ifade ederiz (Parillo, Stimson, Stimson, 1996: 166).

Etkileşimci Yaklaşım

Sembolik etkileşimcilerdeki temel yaklaşım, insanların yaşadıkları durumu nasıl tanımladıklarına göre değişmektedir. Şiddet olgusu için yapılan bilindik açıklamaya göre şiddet alt kültür hipotezidir. Bir insanın şiddete başvurmasının altında, bunun önceden

öğrenilmesi hipotezi vardır. Sembolik etkileşimcilere göre, şiddetin alt kültürü dünya çapındadır ve birçok kültür içinde yer almaktadır. Bu alt kültürde şiddet; çatışmaya, kötü davranışa veya hakarete uygun bir cevaptır. Aksi durumda sergilenecek farklı bir davranış bireyin kendine olan saygısını kaybetmesi olur (Parillo, Stimson, Stimson, 1996: 167).

Sembolik etkileşimcilere göre, kişilerin nesnelere yönelmesinde çevre oldukça önemli bir faktördür. İnsanlar doğumlarından ölümlerine kadarki süreçte sürekli olarak çevresiyle etkileşim içindedir. Bu yüzden çeşitli nedenlerle içinde yer alınan topluluğun, kişilerin davranışlarında etkisi olabilmektedir. Örneğin, herhangi bir örgüte sempatican bir ailede yetişen birey, çevresinden sürekli örgüt lehine davranışlar gördüğü için kendisi de bir müddet sonra o örgütün sempaticanları arasında yer almaktadır.

Karşıt anlayışlar, şiddetin; işçi ile yönetici kesim, suçlu ile polis, siyah ile beyaz vb. arasında ortaya çıktığını anlamamıza yardımcı olur. Her iki kesim de birbirlerini “kötü” ilan ederek olumsuz, önyargılı değerler yüklenir. Kişiler içinde yer aldığı sosyal grubun dinamiklerinden etkilenerek şiddet uygulayabilmektedirler (Parillo, Stimson, Stimson, 1996: 168).

1.7.1.2.Hukuki Açıdan Şiddet

Şiddet kavramıyla ilgili tanımlamaları ve şiddetin kapsadığı eylem türlerini artırmak mümkündür. Şiddetle ilgili yapılan tanımların büyük bir kısmında hukuki bir görüş ön plana çıkmakta, suç işleme ile doğrudan bağlantılı bir kavram olan şiddet, güç ve kuvvetin hukuki kurallara aykırı olarak kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır. Zamanla şiddet tanımında yaşanan büyüme hukuki alanda da baş göstermiştir. Hukuki alanda yapılan tanımlamada, şiddet ile bedensel kalıcı zarar arasında vurgu yapıp, darp, yaralama vb. kavramlar kullanılırken, çağımızda “şiddet ve etkili eylem” hukuki kavramlar arasında yer edinmiştir. Bu kavram ile kastedilen yalnızca bedeni zarar değildir. Mağdura edilen hakaret, küfür, tükürme vb. gibi kalıcı zarara neden olmayan eylemler de şiddet kavramına dâhil edilmiştir (Polat, 2001: 11-13). Şiddet olarak kabul edilen eylemlerin devamlı artması hukuki açıdan da suç türlerinin yeniden tanımlanmasına ve suç türlerine yenilerinin eklenmesine sebep olmuştur.

“Ubi Societas Ibi Jus”, toplumun olduğu yerde hukuk vardır. Latince olan bu cümle yüzyıllardır kullanılmaktadır. Hukuk toplumun ayrı düşünülemez bir parçası, toplumsal bağları düzenleyici ve birtakım cezai işlemlerle donatılmış bir kurallar kümesi olarak tüm toplumlarda karşımıza çıkmaktadır. Hukuk, belirli bir toplumda, o toplumca

meşru kabul edilen, birey, gruplar ve sınıflar arası ilişkiler ve davranışlar üzerinden fiziksel veya psikolojik yaptırımlarla yol gösterici veya cezalandırıcı niteliklere sahip olan ve belirli kişiler tarafından toplum adına uygulanan ve asgari bir örgütlenmeye dayalı ve o toplumun ana değerlerini savunan toplumsal baskı kuralları kümesidir (Ünsal, 1974: 144). Hukuk, toplumdan topluma farklılıklar gösterir. Ortaya çıkan bu farklılıklar nedeniyle şiddet olgusu üzerinde farklı yaklaşımlar meydana gelmiştir. Diğer taraftan, toplumların hızla değişmeye başlaması, toplumların birbirleriyle etkileşimlerinin artmasıyla beraber, toplumların birbirlerinden farklılıkları yerine, birbirlerine olan benzerlikleriyle dikkat çekmeye başlamıştır. Bu durum özellikle hukuk alanında bariz bir şekilde görülebilmektedir. Batı devletlerinin hukuk alanında oluşturmaya çalıştığı birlik bu durumun örneğidir.

6284 Sayılı Anayasa Kanunu'na göre şiddet, “Bireyin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, bu duruma yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır” (<http://www.resmigazete.gov.tr>).

Hukuki bakımdan yapılan diğer bir tanımlamada şiddet ile ilgili hareketler, kanunların dışına çıkmak, bireye zarar vermek, hakarete bulunmak, onurunu zedelemek, huzur ortamına zarar vermek, insanların haklarını yok saymak, insanları hırpalamak, incitmek, insanlara karşı zor kullanmak şeklinde belirtilmektedir (Erten-Ardalı, 1996'dan akt. Kocacık, 2001: 2). Hukuki yönden şiddette insanların doğal olarak sahip oldukları hakların hiçe sayılarak bir kısmından ya da hepsinden mahrum bırakılması söz konusudur. Kanunların insanların yaşamı için sunmuş olduğu haklar gasp edilmektedir.

Medeni hukukta, şiddet fiili, bir bireyin kendi istediği dışında bir şeyler yapmaya zorlayacak baskı uygulaması olarak geçmektedir. Hukukçular böyle eylemler için “insanın, diğer insanlara karşı girdiği ve o insanlarda önemli ya da önemsiz zararlar veya yaralanmalar meydana getiren saldırganlık ve kabalık içeren davranışlardır”, şeklinde açıklamalarda bulunmaktadırlar (Michaud, 1991'den akt. Kocadaş, 2002: 68).

Yapılan tüm tanımlamalara bakarak şiddetin, gücün ve kuvvetin hukuk kurallarına aykırı olarak kullanılması olduğunu söyleyebiliriz. Yani şiddet, hukuk kurallarını hiçe sayarak gerçekleştirilen, insanlara özgü fillerdir. Şiddet uygulama da, toplum değerlerine ve hukuk kurallarına saldırı amacı vardır.

1.7.2. Şiddet Türleri

Şiddetin türleriyle alakalı çeşitli gruplamalar yapılmaktadır. Şiddetin türlerinin gruplandırılmasındaki farklılıkların asıl nedeni, şiddeti tanımlarken karşılaştığımız gibi olgunun başlı başına karmaşık ve birden fazla çeşide sahip olduğu detaylı özelliğidir. Birçok defa şiddet farklı yönlerinden; “imkânları, sebepleri, kışkırtıcıları, kolaylaştırıcıları, araçları, uygulayıcı ve uygulananları” (Gümüş, 2006’dan akt. Nair, 2015: 18) bakımından incelenmekte, çeşitli araştırmacılar ve perspektifleriyle fakat sonuç olarak aynı olgunun reelliğinden elde ettikleri varsayımlarla fikirlerini dile getirmektedirler. Şiddet türlerinin belirlenmesinde “değişik metotlar olmakla birlikte hiçbirisi tam kapsayıcı değildir” (Yıldız vd., 2011: 3). Şiddetin sahip olduğu hiçbir türü şiddeti tam anlamıyla ifade etme yetisine sahip değildir. Şiddetin komplike yapısı bu duruma engel olmaktadır. Her tür sahip olduğu yönüyle şiddeti açıklamaya çalışmaktadır.

Şiddetin değişik şekillerde dışa vurum türleri olabilir. Sert, kırıncı sözler ve sözlü olarak uygulanan şiddetten fiziki şiddete kadar varan boyutları olabilir. Problemleri ve çatışmaları çözmenin bir yolu bulunmadığı durumlarda şiddet, kendini ifade biçimi olarak meydana çıkabilir (Özcebe, 2008: 93). İnsanların anlaşılmaya varamadığı, ortak bir paydaya veya söze sahip olamadığı durumlarda şiddet baş gösterir. Şiddet bu yönüyle bir çözüm aracı olarak kabul görür ve uygulanır.

Şiddeti uygulanış biçimi ve içeriğini göz önüne alarak, fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik ve kolektif şiddet başlıkları altında türlerine ayırabiliriz.

1.7.2.1.Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet merkezinde gücün yer aldığı ve çoğu zaman karşı tarafta ciddi veya gözle görülür izler kalmasına neden olan ve hatta şiddet denildiği zaman zihinde ilk canlanan şiddet türüdür. Vücuttaki çizikler, kırıklar, morarmalar, çatlaklar, vücuttaki ve çevredeki yanmalar ve yıkımlar vb. gibi gözle görülür sonuçların meydana gelmesi fiziksel şiddetin hangi boyutta yaşandığının göstergesidir.

Sezgin fiziksel şiddeti diğer türlerden ayıran önemli özelliğinin ölçülebilir bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Ona göre fiziksel şiddette, acıma yoktur, dışsaldır ve acı verici bir fiildir (Sezgin, 1996: 558-560). Fiziksel şiddetin gözle görülür hasar verme yönü vardır. Vermiş olduğu hasar ile uygulanan şiddetin boyutu tespit edilebilir.

Fiziksel şiddet, yaralama ve dövme, saldırma, zehirleme ve yanma gibi her türlü işkence olarak tanımlanabilir. Fiziksel şiddet, insan vücudundaki izler ve yara-berelerden

rahatlıkla anlaşılabilir. Yasalar da kaza sonucu yaşanan yaralanmalar hariç, bireyin maruz kaldığı her türlü yaralanma ve fiziksel sakatlığa neden olan diğer fiiller fiziksel şiddet olarak geçmektedir(D'silva, 2007). İnsan bedeni, hukuki açıdan koruma altına alınmıştır. Bedenin herhangi bir uzvunda hasara neden olabilecek fiiller, fiziksel şiddet olarak kabul edilmekte ve cezai işleme tabi tutulmaktadır.

Ünsal'a göre ise; "ölüm, yaralama, ırza geçme, yağmalama, yol kesme, adam kaçırmaya veya rehin alma gibi fiiller fiziksel şiddet örnekleri arasında" (Ünsal, 2001: 33) yer almakta ve örneklerin istenildiği takdirde artırılabilmesine vurgu yapılmaktadır.

Fiziksel şiddetin temeli "güce" dayanmaktadır ve gücün eyleme dönüşmesiyle fiziksel şiddet ortaya çıkmaktadır. Güç genel itibarıyla, "otorite kurma, sindirme, caydırma, üstünlük sağlama" (Yalçın, 2012: 23) gibi hedefler doğrultusunda kullanılmaktadır. Fiziksel şiddet kullanımında genel olarak karşı tarafa kendini kabullendirme ve isteklerini yaptırma eğilimi bulunmaktadır. Fiziksel şiddet uygulayarak kendilerini üstün gösterme gayreti vardır.

Çetinkol Çakmak (2013: 69)'a göre yaygın anlamıyla fiziksel şiddet, bilinçli olarak bireyin güç uygulamasıyla beraber zedelenmeye, yaralanmaya veyahut öldürmeye varabilecek şekilde karşı tarafı otorite altına alma, ona karşı üstünlük sağlama ve korkutma eğilimini içermektedir. Aynı zaman da fiziki temasla beraber dövmek, tokat atmak, itmek, kemiklerini kırmak, ısırarak, sert bir nesneyle vurmak, bir yerlere çarpmak, saç çekmek, tekme atmak, yakmak, yaralamak, boğmak, sarsmak vb. (Karataş vd., 2008: 15-16) gibi hareketler fiziksel şiddet kapsamında yer almaktadır.

Ayrıca fiziksel şiddet bedeni hasardan ziyade neden olduğu sosyo-ekonomik kayıplarla da dikkat çekicidir. Bireyin kendisine ya da karşıdakine verdiği fiziki hasardan, savaşlarda ortaya çıkan yıkıma kadar geniş bir çerçevede karşılaştığımız fiziksel şiddet iş gücü kayıplarından, sağlık giderlerine, şehirlerin harap edilmesinden toplu ölümlere varıncaya kadar toplumlarda onarılması zor, ağır yaralara neden olmaktadır.

1.7.2.2.Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet hareketlerinin temel amacı, hedefteki kişi veya kişileri duygusal yönden zayıf düşürerek onu veya onları kontrolü altında tutmak ve bu sayede şiddeti uygulayanın keyfi bir şekilde davranmasını ve ona biat edilmesini sağlamaya çalışmaktır (Geçikli ve Geçikli, 2012: 66). Baskı kurmak, hakaret etmek, alay etmek, suçlamalarda bulunmak, küfretmek, düşük düşürücü davranışlar sergilemek, bağırarak, özgüven

kaybına sebep olmak, tehdit etmek, ruh sağlığını bozmak vb. (Karataş vd., 2008: 19; Keskin, 2012: 103; Sallan Gül, 2011) durumlar psikolojik şiddet olarak kabul edilebilir. Psikolojik şiddette, fiziksel herhangi bir temas söz konusu değildir. Birey veya toplumu sözel olarak zedeleyerek istediğini elde etme durumu vardır. Ruhsal çöküntülerin yaşanmasına neden olarak kalıcı hasarların meydana gelmesine yol açma amacı güdülmektedir.

Psikolojik şiddet fiziki, akli, ruhsal ya da sosyal gelişmeyi negatif yönde etkileyen, diğer bir birey veya topluma karşı çeşitli metotlarla güç kullanımıdır. Sözlü suiistimal, zorbalık ve tehdit içeriğine sahiptir. Kaynaklarda “sözel şiddet” veya “duygusal şiddet” olarak da karşılaştığımız psikolojik şiddet “bireyin değeri atfettiği konularla ilgili güven zedelemek ve bireyi yaralamak maksadıyla belirli zaman aralıklarında çok ağır hakaretlerde bulunmak ve ifadeler kullanmak şeklinde” (Meral, 2007:288) ortaya çıkmaktadır. Psikolojik şiddette fiziksel şiddet gibi gözle görünür iz kalmadığından toplum tarafından daha az özümşenen bir şiddet türü olarak karşılaştılmaktadır. Fakat ruhsal manada fiziksel şiddetten daha fazla kalıcı izler ve hasarlar bırakabilmektedir. Bireyin ya da toplumun kendine olan güvenini, bireysel kimliğini ve özgüvenini tümüyle ortadan kaldırabilir (Öztürk, 2010: 68). Psikolojik şiddet uygulanarak kişi veya toplumda güven problemi meydana getirip ruhsal sorunların yaşanması istenmektedir. Çünkü ruhsal sorunlara sahip kişi veya toplumlar sağlıklı düşünme yetilerini kaybettiklerinden çok daha rahat bir biçimde kontrol edilebilirler.

Fraim, psikolojik şiddetin sadece maruz kalanları değil, maruz kalanların içinde yer aldığı çevreyi, hatta toplumu etkilediğini savunmaktadır (Fraim, 2012: 5). Psikolojik şiddete her ne kadar sadece kurbanlar maruz kalıyor görünse de, kurbanın yaşadığı travmaların etkisi, onun bulunduğu her yerde kendini göstermektedir. Bu yönüyle ele alındığında psikolojik şiddet diğer şiddet türleri gibi insanların hayatında olumsuz durumların yaşanmasına neden olabilmektedir.

1.7.2.3.Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, kişinin rızası olmadan ekonomik durumunun ve şartlarının kontrol edilmeye çalışılması ile ortaya çıkmaktadır. Burada amaç beslenme, barınma, çalışma veya çalışmama vb. durumlarda bireyi zor durumda bırakmaktır. Hiç para vermemek ya da kısıtlı vermek, parasına veya malına el koymak, çalışmasını engellemek, istemediği işi zorla yaptırmak gibi eylemler ekonomik şiddet kapsamına girmektedir.

Ekonomik şiddet, gerek özel gerekse kamusal yaşam alanı içinde bireyi veya toplumu ve ona bağımlı kabul edilen kişi ya da kişileri önemli ölçülerde etkilemekte, yaşam koşullarını her yönden kötüleştirmekte ve onları şiddetin kısır döngüsünde çabalamaya mecbur bırakmaktadır (Adaçay ve Güney, 2012: 323).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002: 8)'ne göre; mahrum etme, önemsememe/ihmal içerikli şiddet uygulamaları fizyolojik ya da psikolojik gereksinimlere yönelik olabileceği gibi kişinin yaşamını devam edebilmesi için gerekli ekonomik imkânlardan yoksun bırakmayı da kapsayan ekonomik şiddet şeklinde de olabilmektedir.

Ekonomik şiddet her ne kadar şiddet türlerine sınırlı ölçülerde dâhil edilse de aslında günlük yaşamda çok ağır ve değişik etkileriyle karşılaştığımız bir şiddet türüdür.

1.7.2.4.Kolektif (Toplumsal) Şiddet

Kolektif (toplumsal) şiddet; geniş kitleleri etkilemekte, sosyal, politik ve ekonomik şiddet olarak üç farklı kategoride ele alınmaktadır.

Sosyal şiddet, kurbanla ilişkisi ve alakası olmayan bireyler arası şiddete maruz kalmaktır. Sosyal alanda yaşanan düzensizlikleri, ırkçılığın neden olduğu bölünmeleri ve kurşun seslerini (Ketterlinus ve Cheney, 2008: 9) içinde barındırmaktadır. Türkdoğan'a göre sosyal şiddetin içinde, intihar, terör, cinayet, sözlü ve yazılı protestolar, çatışmalar, başkaldırmalar, ırk-mezhep kavgaları yer almaktadır (Türkdoğan, 1996: 343). İnsanlar hiç beklemedikleri bir anda ve ilgileri olmadığı halde sosyal şiddete maruz kalabilmektedirler. İçinde bulundukları anlık ortam, yaşadıkları çevre, sahip oldukları etnik veya mezhep kimliği sosyal şiddete uğramalarına neden olabilecek etmenlerin başında sayılabilir.

Savaşlar ve topluluklar arasında yaşanan çatışmalar siyasi şiddet bağlamında ele alınmaktadır. Ekonomik şiddet olarak ise topluluklara yönelik uygulanan ekonomik yaptırımlar, vatandaşın temel hizmetlerden yararlanmasını engellemek için yapılanlar sayılabilir.

Kolektif şiddet, teşkilatlı ve tertipli bir şekilde meydana gelirken, önceden habersiz, "kendi kendine ortaya çıkan kolektif şiddet örnekleri de mevzu bahis olabilmekte, bir gösteri eylemi yakma yıkma ve yağmalama" (Ünsal, 2005: 33-34) halini alabilmektedir. "Şiddet kimi zaman belirli bir amaca yönelik bir araç iken kimi zaman da

kendiliğinden oluşan ve faillerine bireysel haz sağlama ötesinde bir özellik taşımayan” (Eken, 2005: 410) eylem ya da eylemler serisi olmaktadır.

Ayrıca kolektif şiddet, planlı ve belirli bir sosyal amaç doğrultusunda ortaya çıkarılan şiddettir ve organize olmuş kişilerce düzenlenen nefret suçları, terör saldırıları ve suç örgütlerince yapılan şiddeti kapsar (TBMM, 2007: 37). Kolektif şiddeti diğer şiddet türlerinden ayıran en belirgin özellik toplu olarak yapılması ve çoğunlukla önceden planlanmış ve tertiplenmiş olmasıdır.

1.7.3. Şiddetle İlişkili Olgular

Uzun yıllardan beri şiddet, saldırganlık, zorbalık, öfke, vandalizm vb. kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Şiddet olgusunun toplumdan topluma hatta kişiden kişiye değişebilen bir olgu olduğu yorumunun neden olduğu anlaşmazlıklar bu karmaşanın oluşmasında etkili olmuştur. Fakat bu kavramların içeriğine baktığımızda her birinin şiddetin bir türevi olduğunu ancak birbirlerinin yerine kullanılamayacağını görüyoruz.

1.7.3.1.Saldırganlık

Şiddetin esasında saldırganlık dürtüsü bulunduğundan dolayı (Kocacık, 2001: 7), şiddetin tanımını tamamlayıcı en önemli kavram saldırganlıktır. Saldırganlık, kendini korumaya odaklanmış canlıya yönelik zarar verebilecek her türlü davranış olarak ifade edilmektedir. En yaygın türü kişiler arasında meydana gelen saldırganlıktır ve canlıların asıl dürtülerinden, içgüdülerinden biridir (Köknel, 2000: 30; Birx, 2006: 33). Saldırganlık, içgüdüsel bir dürtü olarak ifade edilmekte, cinsellik ve beslenme güdülerinin yaşam sürecinde gördüğü işlevle aynı görevi gördüğü belirtilmiştir. Bu çerçeveden insan akıl yetisi olan hayvan (animal rationale) olarak tanımlanmış ve insanın tehlikeli olmasına yol açan şeyin akli olduğu belirtilmiştir (Arendt, 2009: 77). Saldırganlık kavramı, tüm canlılarda var olan ortak bir dürtüdür. Saldırganlık, bütün temel içgüdülerin altında yatan ve onları bir araya getirip birleştiren bir alt içgüdü olarak ele alınmıştır (Balcıoğlu, 2001: 38). Saldırganlık dürtüsü tüm canlıların ortak noktalarından bir tanesidir. Kimi korunma amaçlı saldırırken, kimileri de istediğini elde etmek için saldırmaktadır. Şiddet uygulamanın temel yolu saldırganlıktan geçmektedir. Gerek fiili şiddet olsun gerekse diğer şiddet türleri olsun hepsinin özünde karşı tarafa haklı veya haksız yere saldırma dürtüsü vardır.

Saldırganlık kavramıyla ilgili yapılan diğer tanımlarda, birey ya da grubun bir birey ya da gruba, onların istemleri dışında, onlara zarar verebilecek, incitebilecek hareketlerde bulunması (Günay, 2008: 35) ve başka bir canlıya yönelik zedeleyici ve rahatsızlık verici hareketler (Boxer ve Tisak, 2005'ten akt. Kaymak Özmen, 2004: 31) olarak ifade edildiği görülmektedir. Saldırganlık kavramındaki “saldırı” kavramı zarar verme amacıyla ciddi bir şekilde fiziksel şiddet uygulanımını içermektedir (Smith ve Laidlaw, 1999: 288). Saldırganlığın esasında zarar verme, huzursuz etme, rahatsız etme vb. şeyler yer almaktadır. Kişiler ya da gruplar saldırılarda bulunarak oluşturdukları huzursuzlukları lehlerine kullanarak otoritelerini kurmayı amaçlamaktadırlar.

İnsanda var olan saldırganlık dürtüsü ve bu dürtünün şiddet halini alması, bireyin psikolojik ve toplumsal gelişiminin nörolojik ve hormonal yapısının etkileşimde bulunmasıyla meydana geldiği düşünülmektedir (Kocacık, 2001: 7). Lorenz “Saldırganlık Üzerine” isimli kitabında şiddetin aslında dış uyarıcılara karşı bir tepki olmadığını, kişinin özünde baskılanan ve özgür kalmak için mücadele eden bir durum olduğunu belirtmiştir (Kocabaşoğlu, 2000: 32).

Aslında saldırganlığı Dahrendorf’un çatışma teorisiyle (conflict theory) daha iyi bir şekilde açıklayabiliriz. Dahrendorf insanı bir düdüklü tencereye benzetmiştir. Düdüklü tencerenin içine önce her şeyi atarsınız ama zamanla bu tencere dolar ve patlar. İnsan da Dahrendorf’un bahsettiği düdüklü tencere misali, yaşadıklarını ya da karşılaştığı problemleri sürekli içinde biriktirir ve bir müddet sonra bu biriktirdikleri saldırganlık olarak dışarıya çıkar ve sonu kestirilemeyen şeylerin yaşanmasına neden olur. Yani saldırganlık bir yandan bastırılmış duyguların patlaması neticesinde meydana gelir. Fakat şunu da unutmamak gerekir, saldırganlığın ortaya çıkmasında birçok faktör yer almaktadır.

Yapılan çalışma ve incelemelerde saldırganlığın birçok türünde sosyal, cinsiyetçi, biyolojik, ırksal, kültürel, psikolojik ve tarihi değişkenlerin yer aldığı görülmüştür (Birx, 2006: 33). Saldırganlık içgüdüsel ve toplumsal kaynaklı olmak üzere iki tür kaynaktan beslenmektedir (Kocabaşoğlu, 2000; Köknel, 2000). Yani saldırganlık doğuştan var olan veya daha sonra edinilen bir güdü şeklinde iki farklı bakış açısıyla açıklanmıştır (Köknel, 2000: 30).

Köknel, saldırganlık ve şiddetin, uyumu sağlayan ve zarar veren olmak üzere iki türü olduğunu dile getirmiştir (Köknel, 2000: 32):

- Uyumlu sağlayan saldırganlık ve şiddet, kişinin ve toplumun yaşamını devam ettirmesi, koruması gayesiyle belirli sınırlar dâhilinde sergilenmesi gereken saldırganlık ve şiddettir. Örneğin, savaş sırasında savunma için mücadele etmek bu türdendir.
- Zarar veren saldırganlık ve şiddet türü ise, tabiata ve bireylere bilinçli olarak kötülükte bulunan, tahrip ve yok edici saldırganlık hareketleri ve şiddet fiillerini kapsamaktadır.

Saldırganlık kavramı zihinlerde her ne kadar olumsuz bir çağrışımda bulunsa da kimi zaman da olumlu yönde çağrışımlarda bulunmakta ve faydalanılmaktadır. Örneğin bir insanın yolda tartıştığı birine saldırması, şiddet uygulaması olumsuzluk olarak kabul edilirken, ailesine zarar vermek için evine giren kişiye ailesini korumak amacıyla saldırması ve şiddet uygulaması olumlu bir durumdur.

Saldırganlık ve şiddetin, eğitim, kültür ve ekonomik düzeyleri düşük olan kesimlerde yaşayan erkekler arasında daha fazla rastlandığı gözlenmiştir (Altuğ, 1996'dan akt. Balcıoğlu, 2001: 45). Saldırganlık ve şiddete başvurma sıklığında sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yönün zayıf olması önemli bir faktördür. Bahsi geçen yönleri zayıf bir toplumda yetişen birey genel olarak şiddet olaylarına şahit olduğu ya da maruz kaldığı için belli bir noktadan sonra saldırganlık olgusu kendisi için normalleşecek veya bir kurtuluş yolu olacaktır.

Genel olarak şiddet hareketlerinin kaynakları olarak, kişisel eğitimleri, eğitim çevresi, aile yapısı ve ilişkileri kapsamında aile içi şiddet olaylarının yaşanması, arkadaş grupları, bir şekilde rahatça silah elde etme imkânının olması, uyuşturucu madde ve alkol kullanımı, içinde yaşanılan toplum ve yerleşim yerinin özellikleri gibi etkenler olduğunu belirtmişlerdir (Bernak ve Keys, 2000'den akt. Kızmaz, 2006: 270).

Kişinin sinirlendiği anda tepkisinin nasıl olacağı; kişinin o an içinde bulunduğu konumu, bulunduğu konumla ilgili genel durum, kültürel değerler, sinirin şiddeti, benzer vakalarla ilgili önceki deneyimler vb. gibi pek çok faktöre bağlı olarak farklılık gösterir (Kaymak Özmen, 2004: 33).

Marshall (1999, 631) saldırganlık kavramını “düşmanca, incitici, şiddete uyumlu ya da kendini zorla kabul ettirmeye çalışan hareketler” olarak tanımlamaktadır. Kısacası saldırganlık “saldırganlık (aggression), sinir, düşmanlık, yarış içinde olma, engel olunma, korku gibi nedenlerden dolayı meydana gelen ve karşısında bulunan insanda zarara neden olma, onu durdurmaya çalışma, ona engel olma veya kendini korumayı amaçlı

gerçekleştirilen fiziksel, sözel ya da simgesel her türlü hareket ” (Budak, 2003: 649) olarak özetlenebilir.

Son zamanlarda ülkemizde bilimsel çevrelerce saldırganlık konusuna daha fazla yaklaşmakta ve bu konuda yapılan araştırmalar gün geçtikçe artmaktadır. Korku, sinir ve endişe gibi duygusal durumlar üzerinde şekil alan ve kişinin ruh halini ifade eden saldırganlık, şiddet davranışının yaşanmasındaki en önemli faktörler arasında kabul edilmesiyle beraber, yaşanan etkileşimin karşılıklı olarak meydana geldiği dikkatlerden kaçmamalıdır.

1.7.3.2.Öfke

Günlük hayatta saldırganlık gibi “şiddet” olgusu ile birlikte iç içe kullanılan diğer bir kavram da “öfke”dir. Genellikle öfke ve saldırganlık kavramları birlikte kullanılmakta, bu durumda özellikle bu iki kavramın gündelik hayatta karıştırılmasına neden olmaktadır.

Öfke ile şiddet kavramlarının birbirlerinden farklı olduğunu unutmamak gerekir. Öfke bir duygu durumunu ifade ederken, şiddet ise bir davranışı temsil etmektedir. Öfke insanı hayata bağlayan, olumlu yönden kullanılabilecek bir duygu iken, şiddet ise öfkenin en kötü halde ifade edilmesi halidir. Öfkenin işlevi, bireyi amacına en hızlı şekilde ulaşabileceği kuvveti sağlamasıdır. Öfke enerjinin varlığını hissettirir (Şakiroğlu, 2012: 127).

Kişinin plan-programları, arzu ve ihtiyaçları engellendiğinde ya da haksızlık ve adaletsizliğe uğradığında ve öz benliğine yönelik bir tehdit algılandığında (Adana ve Aslantaş, 2011: 59) hissettiği temel duygulardan bir tanesi de öfkedir ve “bireyin maruz kaldığı saldırı, eleştiri veya engellenme durumunda yaşamak zorunda kaldığı, iç güdüsel, negatif ve genel bir duygu” (Kalender, 2009: 13) olarak ifade edilmektedir. Şiddet ve saldırganlık olguları öfke patlamaları sonucu gerçekleşmektedir. İnsanların yapmak istediklerine engel olunması, haklarının gasp edilmesi, zulme uğranılması öfke duygusunun yaşanmasına neden olur. Zamanla baskın gelen öfke, şiddet yoluyla açığa çıkar.

Öfke şiddetin ortaya çıkmasında duygusal bir basamak olarak açıklanabilir. Öfke, herkesin hissettiği, vazgeçilemeyen kuvvetli ama kontrol edilmesi öğrenilebilen, saldırganlıktan farklı olan, normal bir davranıştır (Ekşi ve Yaman, 2010: 19). Kişi, gündelik hayatında kendisini öfkelendiren bir şey ile karşı karşıya geldiğinde, bu duruma

yönelik gelişen ortaya çıkan algısı düşünce boyutunu oluşturur. Bu düşüncenin ortaya çıkmasına neden olduğu duygu ise öfkedir. Bu öfke sonucu karşımıza şiddet hareketleri çıkmaktadır.

İçgüdüsel nedenler olarak açıklanan, kıskanma, üzülmeye, merak etme, yalnız kalma, hor görülme, endişe, hayal kırıklıkları, haksızlığa uğrama, kimse tarafından anlaşılamama ve sıkıntı gibi birincil tür duyguların birikmesi, katılaşması veya bedensel incinme ve yaralanmalar, taciz mağduru olma, hayal kırıklıkları yaşama, saldırıya maruz kalma ve tehdit edilme gibi dışsal nedenler (Adana ve Aslantaş, 2011: 59) sonucunda öfke ortaya çıkmaktadır. Doyuma ulaştırılmamış istekler, yerine getirilmeyen talepler, beklentiler ve istenmeyen sonuçlarla karşı karşıya kalma gibi olabilecek insani durumlar, kişilerin öfke ile yüzleşmesine neden olmaktadır.

Kuşkusuz şiddetin ortaya çıkmasına neden olan tek duygu “öfke” değildir. “Öfkenin dışında endişe, can sıkıntısı, keder, baskı, korku, düşmanlık, kin, nefret ve tiksinti” (Şakiroğlu, 2012: 126-128) duyguları da şiddetin tetikleyicileridir.

Yaşanan küçük bir rahatsızlıktan, hiddetli kızgınlığa kadar çok farklı şekillerde yaşanabilen öfke, kontrollü bir şekilde şiddete ve türlerine neden olmayacak bir şekilde dile getirildiğinde insana özgü, gayet doğal bir duygu olarak kabul görebilir. Öfkenin bu hali, kişinin yaşadığı gerginliklerin azalmasına yardımcı olabilir. Fakat öfke kontrol altına alınmadığında, kişinin tüm yaşam alanlarında sorunlara neden olarak büyük problemler yaşamasına yol açabilmektedir.

1.7.3.3.Zorbalık

Bullying yani zorbalık kavramı ilk olarak Olweus tarafından 1994 yılında, bireyin bir ya da birkaç kişi tarafından birkaç defa ya da devamlı açıdan fiziksel ve psikolojik açıdan baskı altında tutulmaya çalışılması şeklinde ifade edilmiştir. Zorbalık, fiziksel şiddet faktörlerini kapsadığı gibi küfretmek, tehditte bulunmak, küçük düşürmek, dalga geçmek, dedikodu yapmak ve lakap takma gibi psikolojik şiddet içeren hareketleri de içermektedir (Töremen vd., 2008: 60). Zorbalık olgusu, şiddet unsurlarından herhangi biri veya bir kaç ile insanlara baskı uygulama, engelleme, zorluk yaşatma olarak da tanımlanabilir.

Pişkin (2002: 538)’e göre, zorbalık; şiddet ve saldırganlık ile ele alınması gereken kavramlardan biri diğeridir. Zorbalık kavramı hakkında yapılan tanımlarda ortak noktalar dikkate alındığında;

1. Bilerek ve isteyerek yapılan ve aynı şekilde zarar vermeyi amaçlayan söz ve fiilleri içermektedir.
2. Belli bir müddet tekrar etmektedir.
3. Kurban korunmasız ve savunmasız bir durumdadır.
4. Kişisel veya toplu olarak fiiliyatta bulunulduğu gibi, yapılan fiillerden kişisel olduğu gibi toplu bir biçimde de zarar görülebilmektedir.
5. Zorbalar çıkar elde etmek amacıyla eylemler yaparlar.

Zorbalıkta bulunan kişi veya kişiler, kendilerine nazaran güçsüz pozisyonda olan kurbanlarına bilinçli bir biçimde zarar vererek istediklerini yaptırma ya da onlar üzerinden menfaat elde etme amacı güderler.

Üç tip zorbalık türü vardır; sosyal dışlanma, fiziksel ve sözel zorbalıklardır. Fiziksel ve sözel zorbalık, gözlenebilir olduğundan dolayı direkt zorbalık olarak kabul edilirken, sosyal dışlanma ise dolaylı zorbalık olarak tanımlanmaktadır. Dedikodu yaymak, denileni yapmadığı takdirde arkadaşlığı sonlandırmakla tehdit etmek gibi direkt olarak gözlenmeyen hareketleri kapsayan dolaylı zorbalık, ilişkisel saldırganlık kavramıyla da ifade edilmektedir (Kapıcı, 2004: 3).

Zorbalığın bir tür saldırganlık olduğu, fakat bir eylemin zorbalık olarak ifade edilmesi için yalnızca saldırganlık vasfına sahip olmasının yeterli olmadığı, taraflar içinde güçlü ve güçsüzün bulunması gerektiği, süreklilik özelliğine sahip olması ve bilinçli bir şekilde yapılıyor olması, gibi bazı unsurlara da sahip olması gerekmektedir (Avcı, 2010: 26). Dolayısıyla, kuvvet olarak eş değer sayılabilecek iki bireyin tartışmalarını saldırganlık bağlamında ele alabiliriz fakat zorbalık olarak niteleyemeyiz. Birçok tanımda kullanılan sürekli olma özelliğini dikkate aldığımızda bir kez yaşanan sözel ve fiziksel sataşmalarda zorbalık kapsamında ele alınamayacağı kanaati genel olarak yaygın olsa da, “devamlılık özelliğine sahip olmasa da şiddetli bir şekilde meydana gelen saldırganca bir eyleminde zorbalık olarak isimlendirilebileceğini” (Pişkin, 2002: 538) ifade etmek gerekir. Zorbalığın yaşanabilmesi için gerekli etmenlerden bir tanesi taraflar arasında kuvvet olarak eşitsizliğin var olmasıdır. Güçlü taraf güçsüz tarafı herhangi şiddet türlerinden biri ile baskı altına aldığı anda zorbalık gerçekleşmektedir.

1.7.3.4.Vandalizm (Tahripçilik)

Saldırganlığın diğer bir türü olarak kabul gören, toplumlarda farklı düzeylerde karşımıza çıkan Vandalizm “4. ve 5. yüzyıllarda Batı Avrupa’yı istila eden, geçtikleri her

yeri yakıp yıkan ve M.S. 455 yılında Roma'yı yağmalayan bir doğu Alman boyu olan Vandallar'a atfen kullanılan" (Öğülmüş, 2000: 74) bir kavramdır.

Genel olarak kamu mallarına zarar verme ve saldırma gibi hareketleri ifade eden vandalizm eyleminde, kişi ya da kişiler kamu mallarına zarar verirken tanındık olmayan, normal vatandaşın mallarına ve eşyalarına da zarar verebilmektedir.

Van Vliet (1984: 93) "Vandalizmé" adlı yapıtında, vandalizmin yani tahribin yaşandığı alanları genel olarak park ve oyun alanları, toplu taşıma araçları, eğitim kompleksleri, kütüphane ve yurtlar, resmi kurumlara ait yapılar ve çevreleri, şehirlerin dekoratif yapıtları olarak altı başlık altında kategorize etmektedir. Vandalizm de genel olarak insanların toplu olarak kullandıkları yerler ya da araçlar hedef alınmaktadır. Burada amaç kamu hizmetlerini kullanım dışı bırakarak insanların devlete olan güvenini sarsmak, devlet ile halk arasındaki bağlantıyı kopararak halkı kendi otoriteleri altına almaktır.

Farklı kurumsal yaklaşımların olmasıyla birlikte Vandalizm'i açıklama konusunda en önemli modellerin başında sosyal psikolojik esasa dayalı adalet-kontrol modeli gelmektedir. De More, Baron ve Fisher (1988) tarafından geliştirilen model, kişinin normal yaşamında haksızlığa uğrayıp, kendisine adaletli davranılmadığını düşündüğünde ve mevcut toplumsal sistemin bu adaletsizliği ortadan kaldıracak özellikte olmadığına dair tam bir inanca kapılması durumunda, kendince adaleti sağlamak düşüncesiyle tahripçiliğe başvurabileceğini belirtmektedir. Burada belirleyici olan değişkenler, algılanan adalet ve denetim düzeyidir (Nair, 2015: 60).

Hemen hemen bütün toplumlarda farklı boyutlarda gözlenen Vandalizm'in büyük bir mali boyutu vardır. Kamu araç ve yapılarını kundaklamaktan, eğitim kompleks ve malzemelerine zarar vermeye kadar uzanan çok çeşitlilikteki Vandalizm hareketleri, özellikle çetelerin gerçekleştirdikleri eylemlerde sıklıkla gözlenmektedir. Bazen 'kurbansız bir suç' suç şeklinde kabul görmesine nazaran, Vandalizm, toplum ve Vandalizm'in yaşandığı yerde oturanlar için yıkıcı bir durumdur (Özen vd., 2004: 149).

Tahripçiliği yapanlar var olan devlet otoritesini beğenmeyip adaletin sağlanmadığını düşünerek, yeni bir düzen kurmak ve halk arasında adaleti sağlamak için bu mücadeleyi verdiklerini savunmaktadırlar. Fakat unuttukları en önemli husus, yakıp yıkmaları ile devletten ziyade kendilerince yardımcı olmaya çalıştıklarını iddia ettikleri vatandaşa en büyük zararı vermeleridir. Tahrip ettikleri yerlerde yaşayan halk, çoğunlukla telafisi çok zor maddi-manevi kayıplar yaşamaktan kurtulamamaktadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÖÇ OLGUSU

İnsanlığın tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte göç olgusu da var olmaya başlamıştır. Çünkü yaşanan savaşlar, çatışmalar, kaoslar, sürgünler, kıtlıklar, işsizlik ve geçim sıkıntısı gibi nedenlerden ötürü asırlardır devam eden bir sosyal hareketlilik yani göç var olmuştur ve var olmaya da devam edecektir.

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinde hayatlarını idame ettirebilmek için konargöçer bir yaşam tarzı sürdüren insanoğlu, toprağı ekip biçmeyi öğrenmesiyle birlikte konargöçer düzenden yerleşik hayata geçiş yapmıştır. Fakat tarih boyunca gerek keyfi gerekse de zaruri nedenlerden dolayı insanlar farklı yerler arasında hareket halinde olmuşlardır ve halen de olmaya devam etmektedirler (Aksoy, 2012: 294). Bu nedendir ki dünya var olduğu müddetçe göçte var olacaktır. Çünkü insanoğlunun sahip olduğu dinamik sosyal yapı, onu sürekli bir arayış içine sokacaktır.

Göç; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi olarak ifade edilebilir. Bu yer değiştirme, uluslararası olabildiği gibi aynı devlet sınırları içinde de olabilir. Göçün türü (gönüllü/zorunlu, geçici/sürekli, iç/dış, bireysel/kitlese vb.) ne olursa olsun her türlü nüfus hareketleri göç tanımında yerini almaktadır (Adıgüzel, 2016: 3). Nedeni önemli olmaksızın, eski yerleşim yerinin terk edilip yeni yerleşim alanına yerleşme amaçlı gerçekleşen nüfus hareketleri göç olgusunu meydana getirir. Burada önemli olan husus önceden yaşanan alandan ayrılıp yeni bir yerleşim alanına yerleşmedir.

İnsanlık tarihiyle birlikte başlayan ve insanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkan göç toplulukların şekillenmesinde etkin bir olgudur. İnsanlar tarih başlangıcından bu yana başta mali sebepler olmak üzere refah arayışı, politik problemler, savaşlar vb. sebeplerden dolayı göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Geçmiş insanlık tarihi kadar çok eski olan göç olgusunun tesiri son zamanlarda birçok nedenden ötürü daha fazla artmıştır. Göç geçmişten günümüze ve sonrasında var olan ve varlığı devam edecek bir süreçtir (Giddens ve Sutton, 2014: 112). İnsanlık var olduğu müddetçe göç olgusu da varlığını devam ettirecektir. İnsanoğlu çeşitli nedenlerle her zaman göç döngüsünde yer alacaktır. Zaman geçtikçe insanların göç etme nedenleri de değişmektedir.

Göç; maddi, manevi, çevresel veya kişisel nedenlerden dolayı bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gerçekleştirilen ve kısa, orta ya da uzun süreli geriye dönüş veya daimi yerleşme amacı içeren, coğrafi, toplumsal ve kültürel yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004: 16). Beter'e (2006: 7-8) göre de göç, insanların yaşadığı yerleşim yerlerindeki koşullarının yaşam ihtiyaçları için yetersiz kaldığı veya daha iyi bir yaşam için gerekli imkânların yok edildiği zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde bireyler ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri veya var olan vaziyetten kurtulabilecekleri başka bir yerleşim yeri arayışına başlarlar. Bu arayış ise göç olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan tanımlamaların geneline bakarak göçün her şeyden ziyade bir arayış ve kurtuluş aracı olarak özümsemiği görülmektedir.

İnsanlar neden göç etmek ister? Bu tarz bir soruya verilebilecek en bilindik cevap daha kaliteli bir hayat sürdürme ve yaşamlarını tehdit eden veya tehlikeye atan unsurlardan uzak durma isteğidir denebilir. Fakat bu türdeki bir soruya en doğru cevabı verebilmek için onu göç etmek zorunda bırakan nedenin ne/neler olduğunu bilmek daha sağlıklı bir yaklaşım olacaktır. Aksoy'a göre göç, insanların daha iyi bir hayat yaşamak için başvurduğu önem arz eden bir yoldur. Maddi, toplumsal veya siyasi nedenlere dayalı göç, kimi zaman gönüllü kimi zaman zorunlu kimi zaman iç göç kimi zamanda dış göç olarak kendini göstermektedir (Aksoy, 2010'den akt. Atım, 2016: 8). Nasıl meydana gelirse gelsin göç, insanların her zaman daha iyiye kavuşma mücadelesidir. İnsanların yaşadıkları sıkıntılar, göç etmeleri için etkin itici bir güç görevi görmektedir.

Kısaca tanımlayacak olursak; insanların çeşitli sebeplerle, yaşadıkları yeri terk ederek başka yerleşim yerlerinde hayatlarını devam ettirmelerine göç diyoruz. "Göçler ilk zamanlardan beri insanlık tarihinin ayrılmaz bir parçası olmuştur" (Castles ve Miller, 2008: 9). Göç, insanlık var olduğundan hep var olmuştur. Geçmişten günümüze birçok araştırmacı göç ile ilgili çok sayıda çalışma yapmış ve göç ile ilgili çeşitli tanımlamalarda bulunmuştur. Yapılan tanımlamaların bir kısmı şu şekildedir:

Kearney, nüfusun yer değiştirmesi şeklinde kabul ettiği göç olgusunu, nüfusun belirli bir coğrafi alan içinde yer değiştirmesi olarak açıklarken (1996: 376), Lee ise, göç olgusuna nüfusun daimi olarak ya da belirli bir süreliğine yer değiştirmesi şeklinde bir tanımlama getirmiştir (1996: 18). Göç olgusunda fiili bir hareketlilik söz konusudur. Bu hareketlilik yeni yerleşim alanlarına doğru gerçekleşmektedir. Gerçekleşen bu hareketliliğin uzun veya kısa vadeli olması, hareketin ortaya çıkmasındaki amaca bağlıdır.

Gönüllü göçü açıklarken; “göç her şeyden önce fiziki bir hareketlilikten ziyade daha çok, toplumsal bir olgudur. Toplumsal olma niteliğini, kişisel veya kitlesel yer değiştirmeden ziyade, bu yer değiştirmenin toplumsal yapıda meydana getirdiği etkiler, göç etmeye zorlayan sebepler ve yapılan göçün sonuçları ile elde etmektedir” (Gönüllü, 1996: 104) ifadesini kullanmaktadır. Yapılan tanımdaki en dikkat çekici unsur göçün sosyal yapıda oluşturduğu değişikliklerdir. Gönüllü gibi Bayhan’da göçü; yaşadıkları yeri değiştirme sürecinin, sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yönden toplum yapısının değişmesine neden olan nüfus hareketleri (Bayhan, 1997: 180) olarak tanımlayarak, göçün neden olacağı etkiler üzerinde durmaktadır.

Göç, sadece göç edenleri değil göç edilen yerdeki insanları ve toplumları da etkilemektedir. Göç edilen yerde nüfusun birden artmasının meydana getireceği problemler, farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle yaşanacak çatışmalar vb. birçok sorun hem göç edenleri hem de göç edilen yerdeki insanların huzurunu kaçırarak etkenlerin başlıcalarıdır. Göç edilen yerde toplum yapısı heterojenleşerek değişime uğrayabilmektedir.

Göç insanların yaşamlarının tümünü veya belirli bir bölümünü geçirmek için yaşadığı yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine yerleşmek amacıyla gerçekleştirdikleri coğrafi yer değiştirme hareketidir (Akkayan, 1981: 30). Yaşanan yer değiştirme sonucunda gerek göç edilen yeni yerde gerekse terk edilen eski yerde göç, toplumda sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi vb. birtakım değişikliklere neden olmaktadır. Meydana gelen bu değişiklikler toplumda kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı yollardan etki bırakmaktadır.

Erjem’inde ifade ettiği gibi, göç hareketi; kişilerin, ekonomik, sosyal ve ruhsal dünyalarının ihtiyaçlarını karşılama maksadıyla gerçekleştirdiği harekettir. Birçok sebepten dolayı yaşanan göç süreci, daha iyi koşullarda yaşamayı amaç edinen bir hareket olmasına rağmen, göç edenleri birtakım huzursuzluk ve sorun yaşama durumları ile karşılaştırmaktadır (Erjem, 2009: 2-5). Göç etmede amaç, var olan koşullardan daha iyi koşullara sahip olmak, huzur ve güven içinde hayatı sürdürebilmektir. Ancak bu durum pek de kolay olmayabilir. Çünkü göç edilen yerde karşılaşılan yeni bir toplum yapısı, yeni bir çevre, yeni bir iş ortamı gibi sosyal olguları özümsemek ve uyum sağlamak hemen gerçekleşebilecek şeyler değildir. Saydığımız sosyal olgulara alışana kadar geçen süre bir takım sorunların yaşanmasına neden olacaktır.

İşçi (2000: 73) göçü, insanların gönüllü ya da zorunlu nedenlerden ötürü, coğrafi alanlarda kişisel ya da kitlesel olarak yer değiştirme hareketi olarak tanımlamaktadır. Aslında göçle alakalı yapılan tanımların en belirgin ortak noktası yaşam alanı değişikliği yani mekân değişikliğine vurgu yapılmasıdır. Mekân değişikliği göçün olmazsa olmaz en önemli ögesidir. Fakat bu değişiklik sürekli veya geçici bir süre içinde olsa, hayatını sürdürme amaçlı yapılmalıdır. Aksi takdirde gezme amaçlı düzenlenen seyahatler veya turlar göç olgusu kapsamının dışında kalmaktadır.

Göç, insanlık gibi bütün dönemlerde var olan bir olgudur. Farklı nedenlerden dolayı yaşanan göçler, sonuç olarak toplumların kültürel, sosyal, ekonomik ve politik yapılarında önemli değişikliklere neden olmaktadır. Cadwallader (1992: 5)'in ifade ettiği gibi göç, sosyal değişimin hem nedeni hem de sonucudur. Bu nedenle göç olgusu sahip olduğu çeşitli yönleriyle farklı bilim dallarının ilgi alanına girmektedir.

2.1.Göç Olgusuna İlişkin Yaklaşımlar

Toplumların yaşamlarında önemli bir yeri olan göç olgusu, yalnızca kişinin yer değişikliğinde bulunması olarak kabul edildiğinde zihinde fiziksel bir mekân değişikliği canlanmaktadır. Fakat tartışmasız olarak göç olgusu, göç düşüncesinin kişide tahayyül ettiği andan itibaren kişiyi ve toplumu birçok yönden etkileyen, nedenleri belli olan, eski yerleşim yeri ve göç edilen yerlerde farklılıklara sebep olan, bu bağlamda farklı biçimlerde ele alınmış ve hala da çeşitli bilim dallarının çalışma konularından olan çok boyutlu bir olgudur. Göç olgusuna ilişkin birçok yaklaşım vardır fakat hepsi konumuzla bağlantılı olmadığından dolayı biz sadece konumuzla ilintili olan sosyolojik açıdan göç, psikolojik açıdan göç ve demografik açıdan göç yaklaşımlarını irdedeleyeceğiz.

2.1.1. Sosyolojik Açıdan Göç

Tarihi ilk insana kadar dayanan göç; ekonomik, toplumsal, siyasi, dini ya da terkedilen yerdeki olumsuz koşullar, göç edilen yerdeki cazip fırsatlar gibi nedenlerden dolayı insanların yaşadığı yerden başka yere, kendi rızasıyla ya da bir takım güçlerin etkisiyle kalıcı veya geçici olmak üzere yaptıkları yer değiştirme hareketidir (Türktaş, 1997: 208). Göçler, toplumların sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi vb. yapısı ile yakından ilintili sosyal olaylardır (Gürkan, 2006: 8).

Göç temelde çeşitli nedenlerle kişi ya da kişilerin yaşadığı yerden farklı bir yere doğru gerçekleştirdiği sosyal harekettir. Toplumda bir takım sosyal süreçlerin sonucu olarak, maddi-manevi medeniyetin bir birikimi olarak ifade edebildiğimiz kültür

kavramından yola çıkarak (Güven, 1993: 97) göç belirli bir sosyal hareketliliği tanımlamakta ve kültür üzerinde farklı değişikliklerin yaşanmasına neden olmaktadır. Nitekim tarihi incelediğimizde göçle birçok devletin kurulduğu ve yine birçoğunun da göç nedeniyle yıkıldığına şahit oluyoruz.

Göç, sosyologların üzerinde yoğun bir şekilde çalıştıkları bir kavramdır. Sosyologlar, toplumu incelerken göç kapsamında insanların doğup büyüdüğü yerlerden, politik, ekonomik, sosyo-kültürel vb. nedenlerden ötürü yer değiştirmelerini, bu değişimlerin çeşit ve etkilerini, bu etkilerin neden olduğu sosyal değişimi belirlemek amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. Bu bağlamda sosyolojinin dışında bazı bilim dalları da bu konu hakkında derin araştırma içine girmişlerdir (Erkal, 2012: 225). Göçün yaşanmasında birçok faktörün etkisi olduğundan dolayı sosyoloji dışındaki farklı bilim dallarının da ilgisini çekmektedir. Farklı alanlardaki bilim insanları da göçün neden, sonuç ve etkilerini merak edip üzerinde araştırma yapmaktadır.

Sosyoloji biliminin göç konusundaki yaklaşımı sosyal hareketlilik kavramı ile ifade edilmektedir. Bu kavram bireylerin ya da grupların var olan statülerinden bir başka statüye yönelik gerçekleştirmiş oldukları hareketi ifade etmektedir. Bu açıdan göç de çeşitli nedenlerden dolayı kişi ya da kişilerin farklı bir yere doğru gerçekleştirdikleri sosyal hareketin adıdır (Erkal, 2012: 227). Göç kavramı sosyal hareketliliği ifade etmesinden dolayı hem sosyal süreçlerin birleşmesi hem de kültürel değişikliklere neden olan yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilmektedir.

İnsanlar, içinde yaşadığı çevrenin şartlarının değişmesiyle ya da ortaya çıkan yeni ihtiyaçların temini için çeşitli arayışlara girmektedir. Söz konusu arayış nedeniyle içinde yaşanılan mekânın, kültürel değerlerin, hayat koşullarının, tavır ve davranışlarının değişiklik göstermesi kaçınılmazdır. Bu değişimlerin neden olduğu yer değiştirme hareketi göçle açıklanırken göç edilen yeni yere alışma süreci ve etkileri ise sosyal değişim kavramı ile açıklanmaktadır (Sal, 2015: 24).

İnsanlar içinde bulunduğu ortamda hangi nedenle olursa olsun yaşamını etkileyecek problemler yaşadığında, bu problemlerden kurtulmak amacıyla sosyal bir hareketlilik olan göçe başvurabilmektedir. Yaşadığı yeri terk edip yeni yerleşim yerlerine yaptığı yolculuk sonucunda sahip olduğu maddi-manevi değerlerinin tümünde ya da bir kısmında değişiklikler yaşanmaya başlar. Yaşam koşulları, sahip olunan değerler, beklentileri ve ahlaki yapılarında isteyerek veya istemeyerek de olsa değişimler yaşanır. Yaşanan bu olay, sosyal hareketlilik sonucu meydana gelen sosyal bir değişimdir.

Göç temelinde yer değiştirme hareketi olması nedeniyle değişik sonuçları da kendisiyle birlikte getirmektedir. Bu yer değiştirme hareketi birçok değişikliklerin meydana gelmesine neden olduğu için sosyolojik bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Kişinin ya da kişilerin yapmış olduğu yer değişikliği birçok değişimin yaşanmasına da yol açmıştır. Gerçekleştirilen yer değiştirme hareketi sosyo-kültürel açıdan değişimlerin yaşanmasına, alışılmış yaşam tarzı dışında yaşam tarzlarının meydana gelmesine, kültür çatışmalarının yaşanmasına neden olmaktadır. Göç nedeniyle insanlar yeni gittikleri yere uyum sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Fakat kimi zaman göçten önce yaşadığı yerin kültürü ile göçten sonra yaşadığı yerin kültürünü harmanlayarak yaşamakta ya da bu değişime ayak uyduramayıp kültürel adaptasyon sorunu yaşamaktadırlar. Bu tür durumlar yalnız ya da toplu olarak yapılan göçler çerçevesinde farklılıklar göstermektedir. Toplumsal dayanışma ve kaynaşmada kişi sayısı etkili bir unsur olduğundan dolayı söz konusu farklılıklar yaşanmaktadır (Güvenç, 1997: 97). Göç ettikten sonra yaşanan problemleri daha rahat bir biçimde elimine etmede kalabalık bir şekilde gerçekleştirilen göçler daha etkili olmaktadır. Çünkü insanlar herhangi bir sorun yaşadığında bunu birileriyle paylaşarak ya da birilerinden destek alarak atlatmaya çalışmaktadırlar. Göç edenler de yaşadıkları sorunları kendisi gibi göç edenlerden destek alarak daha rahat bir biçimde çözebilmektedirler. Bu yüzden problemlerin çözüm süreci yalnız ya da toplu olarak yapılan göçler boyutuyla farklılıklar göstermektedir.

Sonuç olarak göçün sosyolojik boyutuyla, sosyal değişimlere yol açan ve değişimlerin hızlı olmasına neden olan ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları olan sosyolojik bir olgu olduğu söylenebilir. Göçle beraber göç eden kişi ya da kişiler kültürel değişimlere neden olmakta ve yaşanan değişimle kendileri de değişmektedir (Erkal, 2012: 229). Kısacası gerçekleştirilen mekân değişikliği ve yerleşilen tüm yeni mekânlar hem kişiyi değiştirmekte hem de sosyal değişimin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenledir ki söz konusu farklılıklar gerçekleşen sosyal değişimin etmenleri arasında sayılabilir.

2.1.2. Psikolojik Açıdan Göç

Toplumların ekonomik, sosyal, kültürel, politik vs. yapılarıyla bağlantılı bir olgu olan göç; var olduğu günden beri toplulukların ve kişilerin hayatına siyasal, ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik açıdan çok boyutlu ve komplike bir şekilde etkiye bulunmuştur. Bu boyutuyla göçün kendisi, sosyal ve eğitim bilimcilerin, antropologların,

psikolojik danışmanların ve psikologların dikkatini çeken ve bu konuda çalışmalarına yol açan bir konu halini almıştır (Şahin, 2001: 68).

Maddi problemler, toplumsal ve politik sebeplerle insanların kişisel ve toplu olarak yer değiştirme hareketi veya yaşanılan yeri değiştirme hareketi olan göç, toplumsal sistemin dinamikliğini gösteren bir olgudur (Görgün Baran, 1997: 537).

Herkes, kendisi ve ailesi için huzurlu ve sağlıklı bir hayat ister. İnsanların göç ettikleri yerde, yalnızca sağlıklı bir şekilde adapte olarak başarılı ve huzurlu bir hayat yaşaması mümkündür. Genel olarak göçün sağlık üzerindeki psikolojik etkilerini açıklamaya çalışan kuramlar ve görüşler, yeni bir yere yerleşme sürecinin zahmetli-stresli olduğunu ve adapte olmaya çalışma uğraşlarının ortaya çıkardığı gerginliğin insanların yeni yerleşim yerine girdiği andan itibaren ortaya çıktığını ve uzun yıllar devam eden bir süreç olduğunu kabul etmektedirler (Şahin, 2001: 69). Göç etmenin kendisi başlı başına büyük bir sorun iken göç sonrası alışma ve adaptasyon sağlama daha büyük sorunlara neden olmaktadır. Göç edenlerin uyum sürecinde ruhsal dengeleri değişmekte buna bağlı olarak sağlık sorunları baş göstermektedir. Çünkü yeni bir yerde yaşamaya alışmak ve farklı insanlarla kaynaşmaya çalışmak zahmetli ve stresli bir durumdur ve bu durumun zorluğu insanın ruh haline sirayet etmektedir.

Komplike bir yapıda olan göç hareketlerini psikolojik yaklaşımla incelerken üç evreden bahsedebiliriz: Göç-öncesi evre, göç süreci evresi ve göç-sonrası evre. Psikolojik yönden göç etmeyi ele alırken, bahsi geçen üç evredeki olumlu ve olumsuz nitelikleri değerlendirmek gerekir. Söz konusu nitelikler de göç eden birey ve gruplar için farklılıklar gösterebilir, yani göçün neden olduğu psikolojik etkiler büyük oranda bireye ya da gruba özgüdür (Kuzu, 2005'den akt. Gürkan, 2006: 12).

Ayrıca kişinin göç kararı vermesine neden olan unsurlarda, ortaya çıkacak psikolojik değişimler bakımından farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin, göç etmeden önceki dönemde, göç etmeye neden olan etmenler ve kaybedilebilecek şeylerin değeri, etkisi çok önemlidir. Bu nedenle zorunlu göçün, gönüllü göçten çok daha fazla olumsuz etkileri olduğunu söyleyebiliriz. Kişi, canını kurtarmak ve güvenliğini sağlamak amacıyla göç etmek mecburiyetinde kalıyorsa, hem bu durumun yaşanmasına neden olan tehditlerin oluşturduğu travmayla hem de ani ve hazırlıksız bir şekilde yerinden olmanın getirdiği yükü mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla göç ederken arkada kalanların, yani kaybedilenlerin boyutu da psikolojik açıdan önemlidir.

Kişinin psikolojisi yönünden, göç esnasında yolculuğun ne denli güvenli, tehlikeli veya zor olduğu, göçten sonra ise göç edilen yerde ne denli kabul gördükleri, ayrımcı ya da kayıplarının telafi edilmesinde ne denli yardımcı olduklarının azlığı veya çokluğu ise göçün olumsuz yöndeki etkilerini o denli artırmakta veyahut azaltmaktadır.

Göçten sonra uyum sürecinde ortaya çıkan psikolojik sorunlar toplumların genel sağlığı bakımından önem arz etmektedir. Burada, uyum sürecinde ve devamında insanların yaşadığı psikolojik problemlerin çözülmesi maksadıyla yapılacak çalışmalar toplumun psikolojik sağlığı açısından önem kazanmaktadır.

Göhler'de göç edenlerin yaşadıkları bazı duyguları şu başlıklar altında toplamıştır (Göhler, 1990'dan akt. Şahin, 2001: 66):

Yabancılık duygusu, yalnızlık duygusu, özlem duygusu, kişilik problemi, belirli bir kökene sahip olmama, anavatandaki değer yargılarının aşağılanması, aşağılanma duygusu, şüphecilik, suçluluk duygusu ve önyargı olarak yaşanan duyguları bu başlıklar ile ifade etmiştir.

Sonuç olarak yeni yerleşilen yerde, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel adaptasyon ne denli hızlı ve doğru bir şekilde gerçekleşirse göçün neden olduğu psikolojik risk unsurlarının etkileri de o denli az olacaktır.

2.1.3. Demografik Açıdan Göç

Demografi, dünyada ya da herhangi bir ülkede bulunan nüfusun yapısını inceleyen bilim dalına verilen addır. Yunanca demos (halk) ve graphein (yazmak) kelimelerinden meydana gelmiştir. Nüfus coğrafyası veya nüfus bilimi olarak da tanımlanır. Mevcut nüfusun; yaş, cinsiyet, evlilik durumu, geçim durumu, eğitim durumu gibi çeşitli sosyal ve ekonomik yönlerini inceleyen demografi, ülkelere ve bölgelere göre nüfus dağılımını, doğum ve ölüm oranını, göç hareketi gibi gelişmeleri inceler. Niceliksel (sayılarla ilgili, kemiyet) ve Niteliksel (hal ve durumlarla ilgili, keyfiyet) diye, iki bölüme ayrılmıştır (www.turkcebilgi.com).

Birey olarak doğan insan, doğumundan itibaren diğer canlılar gibi yalnız başına yaşayamaz. Yaşamayı için ailesine, ailesinin korumasına ve kendisini yetiştirmelerine ihtiyacı vardır. İnsanda var olan bu özellik onu birçok canlıdan farklı olarak, sosyal topluluklar şeklinde yaşamak zorunda bırakmıştır.

Demografi (nüfusbilim)'nin çalışma sahası genellikle; belli sınırlar içinde bir yerde, belirli bir zaman diliminde hayatlarını sürdüren bireylerin meydana getirdikleri bir toplum şeklinde ifade edilen nüfustur.

Nüfus hareketlerini ve dağılımını inceleyen ve “Nüfus Coğrafyası” olarak ifade edilen demografinin araştırdığı asıl konulardan bir tanesi de göç olgusudur. İnsanlar da göç eden hayvanlar misali, çevreleriyle sağladıkları ekolojik veya teknolojik dengenin bozulması, nüfus artışı, yaşanılan yerde doğal kaynakların yok olması ya da tüm hepsinin birlikte gerçekleşmesi sonucu göç etmektedirler (Güvenç, 1997: 24).

Yapılan açıklamalardan anlaşıldığı üzere, nüfusun coğrafyadaki dağılımına etki eden ve bunların kontrolünü sağlayan etmenler doğal ve beşeri etmenler biçiminde ele alındığında; beşeri etmenler içinde en büyük alana sahip olan ve tarihi insanlık tarihi ile başladığı kabul edilen göç olgusu demografi bilimi bakımından büyük bir öneme sahiptir.

Esasen demografik açıdan göç, öncelikle bölgenin ya da ülkenin nüfus oranının artması ve azalması üzerinde direk etkili bir unsur konumundadır. Ayrıca göç, nüfusun cinsiyet, yaş, doğum ve ölüm oranları üzerinde de etkili (Kocacık, 1997: 141) pozisyonundadır.

Göç olgusunu açıklama da demografi bilimi ilk olarak az önce de bahsettiğimiz şekilde nicel anlamda insan hareketlerinin tespit edilmesinde ciddi anlamda yer almaktadır.

Demografik açıdan göçü ele aldığımızda, özellikle bir yerden başka yere gerçekleşen nüfus göçünün yoğunluk durumunu ve göç eden nüfusun sahip olduğu özellikleri belirttiğini görmekteyiz.

Göç kavramı farklı bir yerde yaşamayı, bir yerden başka bir yere hareketi yani alan değişikliğini ima eder. Buna ek olarak kalma ve kalma süresi gibi kavramlarda açıklanmalıdır. Kimi sosyal bilimciler aynı alan içinde yapılan değişmeyi, kimileri ise tüm coğrafi hareketlerin hepsinin göç olarak kabul edilemeyeceğini, öncelikle yaşanılan yerleşim yerinin değişmesini ve bu değişimin idari alan sınırları dışında farklı bir alana gerçekleşmesi gerektiğini savunmaktadırlar (Özcan, 1998: 11).

Yukarıda da belirtildiği gibi bir yerin (ülke/bölge) nüfusunun nicel açıdan sayısal değerini, bunların ne kadarlık kısmının merkezde ne kadarlık kısmının da kırsal alanda ikamet ettiğini, elde edilen bu verilerin ülkenin/bölgenin tüm nüfusunu baz alarak oranlarını bulan demografi; hanede yaşayanların sahip oldukları niteliklerini, nüfustaki

cinsiyet, yaş, medeni durumu ve eğitim durumu, doğum ve ölüm oranlarında incelemelerde bulunmaktadır. Ayrıca önceden elde edilen nüfus oranları ile kıyaslamalarda bulunarak artma ve azalma oranlarını tespit etmektedir. Bu bağlamda yaşanan nüfus değişikliklerini baz alarak bölgenin göç aldığını ya da göç verdiğini ve yapılan göçün yönünü tespit edebilmektedir.

Demografik çalışma alanları içinde pratikte çalışılması en zor alan göçtür. Çünkü insan bir kez ölürken ve bir kadın sınırlı sayıda doğurabilirken, insan ömrünün sonuna kadar sınırsızca göç edebilmektedir. Bu durum pratikte göç üzerine çalışılmasının zorluğu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birçok gelişmiş ülkenin niceliksel olarak nüfusu ve nüfusunun özellikleri incelendiğinde doğum oranlarının azaldığı ve demografik açıdan statik bir yapıya dönüştükleri; bundan dolayı da bu ülkelerde doğuma teşvik çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Buna rağmen ülkenin kendi içinde bir yerden başka bir yere ya da yurtdışına göç hareketleri artmakta ve kimi zamanda bu artış biçim değişikliği yaparak sürmektedir. Bu minvalde göç ve göç hareketleri demografi çalışma alanı yönünden hareketli bir çalışma bilim dalı olarak önemini her daim korumaktadır.

2.2.Göç Türleri

Göç çalışmaları konusunda sosyal bilimler dallarınca çeşitli farklılıklar olmakla beraber, hepsi göç olgusunun neden ve sonuçları üzerinde yoğunlaşmıştır. Çünkü göç, sosyal, ekonomik, kültürel, politik, psikolojik vb. boyutları olan çok yönlü bir olgudur ve neden, süre ve sonuç kısımları ile bir bütünü açıklamaktadır. İlk iş olarak, bu bütünü meydana getiren unsurları incelemek gerekmektedir. Önceden de yaptığımız göç tanımlarımızdan hareketle, göçün bütünleyici unsurlarını aşağıdaki şekilde inceleyebiliriz.

Göçü meydana getiren asıl unsur, göçün bir yerden başka bir yere doğru olmasıdır. Bu durum yaşanırken, göç sürecine birçok yer müdahil olmaktadır. Konuyu biraz daha açmak gerekirse, göçün yaşandığı bütün evrelerinde hem göç etmek zorunda kalan birey, hem göç veren yer, hem de göç edilen yerle alakalı farklı faktörler vardır. Bunun sonucunda da göç, bütün bu faktörler üzerindeki etkilerini ve neticelerini hem göç veren hem de göç alan yerde ortaya koymaktadır. Göç eden bireyin ayrıldığı yer “kaynak yer”, göç etmek istediği yer de “hedef yer” olarak tanımlanmaktadır. Yaşanan süreç içerisinde kişi bir süreliğine üçüncü bir yerde kaldıysa, bu yer de “direk geçiş yeri” olarak

tanımlanmaktadır. Bu durumda, direk geçiş yerindeki çeşitli faktörler de göç sürecinde işin içine girmekte, bu süreç direk geçiş yerindeki durumlar üzerinde de etkili olmaktadır (Stalker, 2006: 7). Göç birçok etki faktörü bulunan bir olgudur. Öyle ki bu faktörlerden göç eden kişi, göç veren yer, göç alan yer ve göç esnasında bir müddetliğine uğranılan yerler etkilenmektedir.

Göçle alakalı yaptığımız çalışmalar da dikkatimizi çeken bir nokta, göçün eşitleri belirlenirken veya ifade edilirken, bu konuda çalışma yapanlar kendilerine göre çeşitli unsurlara önem vererek göçün çeşitlerini belirlemişlerdir. Birden fazla ayrırmaya maruz kalan göç olgusu kimi zaman göçün ortaya çıkış nedenlerine, kimi zaman göçün seyrettiği yöne kimi zamanda göçün gerçekleşme şekline ve yapısına göre tanımlanmakta ve adlandırılmaktadır. Kimi zamanlarda da göçün isteğe bağlı olup olmamalarına göre de sınıflandırma yapılmaktadır. Fakat göç olgusunun çeşitli biçimlerde ve çok sayıda ayrırmaya tabi bırakılmasının, onları daha iyi kavramamıza yardımcı olduğunu unutmamak gerekir. Aslında çok karmaşık görünen bu durum göç üzerine araştırma yapanların lehinedir.

Çeşitli politik, toplumsal, ekonomik ve mekânsal sebeplere dayalı olarak göç eden insanların değişik sebeplerle belirledikleri istekleri doğrutusunda ortaya çıkan birçok göç türü vardır (Gişi, 2007: 19). Çok sayıda sınıflandırması yapılan göçü ve göç türlerini, Yalçın'ın Petersen'den yola çıkararak meydana geliş şekillerine göre yaptığı ayrımı göz önünde bulundurarak ifade etmeye çalışacağız (Yalçın, 2004: 15-17). Yapılan bu ayrım türünde göç olgusu şekil alırken, göçün meydana gelmesine neden olan unsurlardan bağımsız olmadığını görmekteyiz. Bu boyutuyla yaşanan tüm göçlerin kendisini ortaya çıkaran nedenlere bağlı olarak şekil aldığını söyleyebiliriz.

2.2.1. İlkel/Basit Göç

Bireylerin ya da toplulukların, kuraklık, kıtlık veya diğer ekolojik sebeplerden kaynaklı etkenlerle mücadele edemediklerinden dolayı, bunlardan kurtulmak maksadıyla kalkıştıkları göç hareketi olan ilkel/basit göç hareketi türüyle karşılaşmaktayız. İtici nedenlerden ötürü bu göç türünü “fiziksel veya iklimsel göç” olarak tanımlayabiliriz (Beth vd., 1988: 507). Bu göç türünde, insanlar temel yaşam kaynaklarının tükenmesi veya doğa olaylarının yaşamlarını tehlikeye atması nedeniyle göç etme amacı yer almaktadır.

İlkel/basit göç denince insanın aklına ilk gelen şey, göçlerin ilkel metotlarla gerçekleştiği ya da insanlığın ilk dönemlerinde gerçekleştirilen göçler olduğudur. Fakat ilkel göçten kasıt tarihin ilk devirleriyle ilgili bir ilkelik ya da ilkel metotlarla yapılmasıyla ilgili değildir. Burada kastedilen ilkelik durumu insanların doğanın gücü karşısında düşmüş olduğu kötü durumdan ötürü gerçekleştirmek zorunda kaldıkları göçtür. Ekolojik itici nedenler bu göç türünün yaşanmasında temel nedenlerdir. İlkel göç, insanoğlunun doğaya karşı gücünün yetmediği zamanlarda kendini göstermektedir. Bu göç türünün endüstri ve sanayi devrimlerinden önce daha çok görüldüğü söylenebilir (Atım, 2016: 19).

Yaşanan devrimlerle birlikte insanoğlu doğa karşısında gün geçtikçe daha da güçlenmiş ve daha az ilkel göç türüne maruz kalmıştır. İlkel nedenlerden ötürü göç etmek zorunda kalan insanlar önceki yerleşim yerlerine benzer coğrafik özellikte ve güvende olabilecekleri yerler bulmaya çabalamışlardır. İstedikleri türdeki yerleri bulana kadar çabalarına devam etmişlerdir. Günümüzde, insanların sahip olduğu bilgi birikimi, teknoloji ve imkânlar yardımıyla ilkel nedenlerden dolayı yaşanan göçü her ne kadar minimum düzeye indirmiş olsa da yine de tamamen bu göç türünden kurtulamamışlardır. Örneğin, patlayan bir volkanik yanardağın karşısında insanların göç etmekten ziyade başka yapabileceği bir şey yoktur.

2.2.2. Geçici ve Kalıcı Göç

Günümüzde göçler iki farklı şekilde gerçekleşmektedir. Bu göçler “geçici” ve “kalıcı” göçlerdir. İki göç türü içerik ve amaç bakımından birbirlerinden farklıdırlar. İki kavramın tek ortak noktası göçtür. İki kavramın birbirlerinden farkını anlamak için öncelikle içeriklerine bakmakta fayda vardır.

Geçici göç genel olarak bir işte, belli bir süreliğine ve belli bir amaçla çalışmak maksadıyla ikamet ettiği yerden başka bir yere göç etmeye ilişkin göç türlerinden biridir. Geçici göç, ilk etapta işçi göçü gibi görülebilir ancak işçi göçünün de dâhil olduğu daha büyük bir kapsama sahiplik yapmaktadır. Geçici göç kavramı, bazen işçi göçü kavramının yerine kullanılmakla birlikte, az önce de belirtilen sınırlamalara girmeyen, daimi konuk olma statüleri kesinleşmeden içe göç etmeleri konusunda sorun çıkarılmayan diğer göç edenleri de kapsamaktadır. Bu göç türü kapsamında misafir işçi programları ilk olarak 1950 ve 1960 yıllarında İsviçre’de, Fransa’da ve bir kısım Avrupa ülkelerinde uygulanmıştır. Yine Meksika’dan gelen işçilerin ABD’ne içe göç etmelerinin kabul

edilmesi ve istihdam edilmelerinde tatbik edilen “Bracero” programını, Latin Amerika’nın güney kesimlerinden Arjantin’e, Kolombiya ve Güney Amerika ülkelerinden Venezuela’ya, bölgedeki çeşitli petrol üreticisi ülkelere Ortadoğu ülkelerine yönelik göçleri, kabul ve istihdam etmeleriyle alakalı programlar bir arada düşünülünce geçici göç türlerine örnek niteliğindedir. Bu arada uluslararası faaliyette bulunan şirketler ya da örgütlerce istihdam edilen uzman göçmenleri, yabancı ülkelere bulunan diplomatik personeli, artistleri ve oyuncularını, sanatkarları ve hatta farklı bir ülkede bulunan öğrencileri geçici göçmen statüsünde değerlendirmek, yapmış oldukları hareketi de geçici göç olarak kabul etmek gerekmektedir (Mary ve Charles, 1981: 19). Geçici göç türleri genel olarak ekonomik kazanç elde etmek amaçlı belli bir süreliğine yapılan göç türüdür. Göç eden kişi ya da kişiler hedefledikleri kazançla ulaştıktan sonra eski yerleşim yerlerine geri dönmektedirler.

Geçici göç kavramı ile ilgili yapılan tanım ve verilen örnekler, bu kavramı anlamamız açısından yeterince faydalı olmuştur. Geçici göçü anladıktan sonra diğer bir göç türü olan “kalıcı göç”ü de inceledikten sonra bu iki göç türü hakkında yeterli bilgiye sahip olmuş olacağız.

“Kalıcı göç” isminden de anlaşılacağı üzere “geçici göç” kavramının zıt anlamı olan göç çeşididir. Bu bağlamda ele aldığımızda göç edilen yerde belirli bir süre olmadan kalma, yerleşme amacı güden her göç, aynı zamanda bir kalıcı göçtür (Mary ve Charles, 1981: 20). Genel anlamda örnek olması açısından açıklamak adına, ilki Balkanlar, Kafkasya ve Kırım’dan (1785-1800), sonuncusu Bulgaristan’dan (1989) Türkiye’ye olmak üzere iki yüzyıldan daha fazla bir süreyle yaşanan bütün göçlerin her biri, aynı zamanda birer “kalıcı göç”tür (Aktüre, 1985’ten akt. Naz, 2015: 33). Aynı zamanda ülkemizin doğu illerinden batıdaki büyük illere evini ve iş yerini de götürerek göç edenler de kalıcı göç için birer örnektir.

2.2.3. Gönüllü Göç

Bu göç türünde insanlar göç etme konusunda herhangi bir zorlama veya baskıya maruz kalmamaktadırlar. Kendi özgür iradeleriyle aldıkları kararlar neticesinde göç etmektedirler. İnsanlar ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabilmek, yaşam standartlarını artırmak ve bulundukları yerdeki memnuniyetsizlikten kurtulmak amacıyla bir arayış içine girmektedirler. Bu nedenlerden dolayı yaşadıkları yeri terk ederek yeni yerlere göç etmektedirler. İnsanlar seyahat ve yerleşme özgürlüğünden istifade ederek istedikleri yere

istedikleri zaman göç edebilirler. Bu göç türünü meydana getiren unsurlar tamamen kişisel faktörlerdir. Fakat bu faktörlere binaen kişinin göç edip etmemesi kendi inisiyatifinde olan yani bireye kalmış bir durumdur.

Gönüllü göçleri meydana getiren temel nedenler, ekonomik, sosyal ve kültürel olabilmektedir. Gönüllü göçlerde insanlar göç etme kararlarını kendileri almaktadır. Kişi kendisi veya ailesi için iyi bir gelecek temin etmek, ekonomik koşullarını iyileştirmek ve daha iyi sosyal imkânlarda hayatını sürdürmek için kendisi göç etmekte ve göç edeceği yeni yerleşim yerini de yine kendisi seçmektedir. Gönüllü göçler eskilerden sıkılıp yeni bir şeyler isteme, aksiyon arama veya gelecek ile ilgili endişelerini yok etme gibi bireysel istekler neticesinde gerçekleşmektedir (TÜGİAD, 2000'den akt. Öztürk, 2006: 37). Gönüllü göç türünde insanların her zaman daha iyiye kavuşma, sahip olma özelliği ön plana çıkmaktadır. Bu özellik, daima iyyinin olduğu yöne doğru hareket etmeyi gerekli kılmaktadır. 19. yüzyılda Avrupa'dan dışarıya gerçekleşen göç hareketleri, gönüllü göç türüne verilebilecek en iyi örneklerden bir tanesidir.

Her dönemde dünyanın her yerinde, yeni yerlere yerleşmek, hayat sürmek veya bir müddet çalıştıktan sonra eski yerine dönmek maksadıyla gönüllü göçler olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Gönüllü göçün sosyal politika bağlamında ele alınabilecek en değerli kısmı, bu göç olgusuna katılan insanların asıl amaçlarının istihdam edilme gayesi taşımasıdır (Talas, 1997: 192). İş bulmak, maddi kazanç sağlamak, rahata kavuşmak insanları kendi istekleriyle göç etmeye teşvik etmektedir.

2.2.4. Grup/Kitle Göçü

Gönüllü göçle kişi ya da kişiler önce kendileri bir yere göç ederek göçtükleri yerde bir çeşit bağ kurduktan sonra kendisi gibi göç eden insanların sayısı artar ve kısa vade de cazip unsurlardan dolayı göç kitlesel bir hal alır. Türkiye'den Avrupa ülkelerine ve hatta köylerden kentlere göç etmede, göçün kısa zamanda kitlesel bir hal almasına neden olmuştur. Kitlesel göçler yaşanmadan önce genellikle öncüler hedeflenen yerlere göç etmişlerdir (Yalçın, 2004: 16).

Grup/kitle göçü de tamamen insanın iradesi sonucu meydana gelen bir harekettir. Az bir sayı ile başlayan göç, göç edenlerin sayısının artmasıyla birlikte kartopu misali büyüyerek kitlesel bir şekle gelir. Gönüllü göç türüne göre az sayıda kişi göç ettikten sonra yakınlarıyla bağlantılarını devam ettirip onlarında göç etmelerini sağlarlar. Sonuç itibarıyla kısa sürede göç edilen yere göçenlerin sayısı hızlı bir şekilde artar ve bir süre

sonra da göç eden sayısının fazlalığı bu göç türünü kitlesel göç olarak ifade etmemize neden olur. Bir göç türünü kitlesel göç olarak ifade edebilmemiz için her halükarda göç edilmek istenen yere öncesinden öncü kişilerin gitmesi ve arkalarından göç edecek olanlara öncülük etmesi gerekmektedir. Göç etmek isteyenler önceden göç edenlerden aldıkları bilgiler ile o yere göç ederler. Bir anda toplu bir şekilde öncülerin göç ettiği yere göçler gerçekleştirilir. Bu tür göçlere genellikle kırsal kesimden kentsel bölgelere ya da doğu illerinden batı illerine gerçekleştirilen göçleri örnek verebiliriz. Önce kişisel başlamış gibi görünen göçler kısa süre içinde ve sıklıkla yapıldığı için kitlesel göç görünümü elde etmektedir ve kitlesel göç olarak isimlendirilmektedir.

2.2.5. Zorunlu Göç

Zorunlu göç bir otorite ya da grubun zorlaması nedeniyle yapılan yer değiştirme hareketine denir. Zorunlu göçte insanların yer değiştirmesi için baskı ve zor kullanılarak insanlar yerleşim yerlerinden göç ettirilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 173).

Zorunlu göç dönemden döneme farklılıklar göstererek günümüze kadar var olagelmıştır. Her dönemde yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelere binaen meydana gelen değişimler zorunlu göçte dönemsel olarak kendine ait bir özellik kazandırmıştır. Bu nedenle zorunlu göçte, ilkçağ topluluklarında ekolojik nedenli, sömürge toplumlarında sömürü ve sınıf ayrımı nedenli, imparatorlukla yönetilen toplumlarda imar ve iskan politikaları nedenli, ulus devlet yapılarında nüfus politikaları ve milliyetçi görüş nedenli, savaşların olduğu dönemde de iç ve dış savaş nedenli yer değiştirme olayı yaşanmıştır. Günümüzde meydana gelen zorunlu göç hareketleri ise küreselleşme nedeniyle değişen ve dönüşen dünya da kalkınma politikaları, dengesiz büyüme, bölgesel ya da iç savaşlar, ekolojik olaylar ve terör olayları gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Tuzcu, 2008: 42-43). Zorunlu göçü, insanların rızaları dışında birçok nedenden dolayı zorla göç ettirilmesi olarak tanımlayabiliriz. Zorunlu göç nedenleri dönemsel olarak değişiklik gösterse de burada ortak nokta göçün insanların istemleri dışında gerçekleştirilmesidir.

Zorunlu göç kavramının kullanılma tarihi çok eskilere dayanmasına rağmen Sovyet bloğunun yıkılması ve soğuk savaş döneminin sona ermesi neticesinde yaşanan sorun ve sıkıntılar sonucunda tartışılan ve değer atfedilen bir konu olmaya başlamıştır. Zorunlu göçün bu dönemde önemli bir konu haline gelmesinin nedeni olarak kitle iletişim ağlarında yaşanan gelişmeler ve insan haklarını savunan sosyal hareketlerin çoğalması

gösterilebilir. Tüm bunlardan anlaşıldığı gibi zorunlu göç kavramı eski olmasına karşın bu kavramın kullanım alanı henüz çok yenidir.

Zorunlu göç kavramı Birleşmiş Milletlerin (BM) hukuki yapı içerisinde yapmış olduğu en eski tanımda “mültecilik” olarak ifade edilirken yapılan yeni tanımlama da “yerinden edilme” olarak ifade edilmektedir (Sal, 2015: 34).

2.2.5.1.Yerinden Olma ve Yerinden Edilme Kavramı

Yerinden olma veya edilme kavramları aslında iki esasa dayalı olarak inşa edilmiştir. İnşa edilen bu temellerden ilki gerçekleştirilen yer değiştirme hareketinin rızası olmadan ve zora dayalı olması, ikincisi ise meydana gelen yer değiştirme olayının ülke sınırları dâhilinde olmasıdır. Ülke sınırları dâhilinde yer değiştirmek zorunda kalan bireyler; yaşadıkları yerlerden baskı ve zorla, çatışmaların, şiddet olaylarının, insan hakları ihlallerinin ya da doğa olaylarından kaynaklanan problemlerden dolayı kendi devlet sınırları dâhilinde yer değiştiren kişi ya da topluluklar olarak ifade edilmektedir (TESEV, 2006: 15-16). Ayrıca yerinden edilme, insanları yaşadıkları yerlerden kendi istekleri dışında göç etmek zorunda bırakmayı ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler ülke içinde yerinden edilmiş kişileri, kendi rızaları dışında yaşadıkları yerlerden, özellikle çatışmaların etkilerinden genel manada ise şiddet unsurları içeren hareketlerden, insan hakları ihlallerinden, doğal veya insan nedenli felaketlerin neticesinde ya da tüm bunların etkilerinden korunmak amacıyla, uluslararası arenada kabul edilen herhangi bir devlet sınırını ihlal etmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden birey ya da bireylerden oluşan gruplar (BM, 2005:1) olarak tanımlamaktadır.

Birleşmiş Milletler tarafından 1998’de kabul edilen “ Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler ” metninde yerinden olma ve yerinden edilme kavramıyla alakalı çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamaya göre yerinden olma kavramı; savaş ve çatışmaların, doğal afetlerin ve kalkınma planlarının neticesinde meydana gelen yer değiştirmeler olarak ifade edilirken, yerinden edilme kavramı ise yalnızca iç savaş ve çatışmalardan ortaya çıkan ve bireylerin neden olduğu istemeden yaşanan göç şeklinde tanımlanmıştır (Erkan ve Aydın, 2010’dan akt. Sal, 2015: 37). Yapılan tanımlamaları dikkate alarak yerinden olma ve yerinden edilme kavramlarını yaptığımız çalışma kapsamında ele alacak olursak çalışmamız güvenlik sorunlarından kaynaklı meydana gelmiş olan göç hareketleri ve bu süreçte ortaya çıkan etkileri ve

sonuçları olduğundan bizim kullanacağımız temel kavram yerinden edilme kavramı olacaktır.

2.2.6. Zorunlu Göç Çeşitleri

Zorunlu göç türünü güvenlik problemlerinden kaynaklı, doğal afetlerden ötürü yapılan, savaşlar nedeni ile yapılan ve kalkınma projelerinden dolayı yerinden edilmiş insanlar olarak dört temel gruba ayırabiliriz. Bu grupları aşağıdaki başlıklar altında açıklayabiliriz.

2.2.6.1. Güvenlik Problemlerinden Kaynaklanan Zorunlu Göçler

İnsanların yaşadıkları yerde meydana gelen güvenlik problemlerinden kaynaklı gerçekleştirilen göç hareketleridir. Yaşanılan yerde can ve mal güvenliğinin tehlikeye girmesi nedeniyle devlet yetkililerinin almış olduğu kararlar gereği veya terör örgütlerinin baskılarının dayanılmaz olacak boyutlara ulaşması sonucu yaşanılan yerin boşaltılması başka bir yere göç etmek zorunda bırakılması durumudur (Biçim, 2012: 57).

Güvenlik problemlerinden kaynaklı zorunlu göç türüne örnek olarak yaşanan hendek olaylarından ötürü güvenlik nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki bazı ilçelerin boşaltılması gösterilebilir. Terör örgütlerinin dayanılmaz bir hal alan baskıları, insanların can güvenliklerinin tehlikeye düşmesi ve yaşam imkânlarının büyük oranda kısıtlanması, insanları zorunlu göç etmek mecburiyetinde bırakmıştır.

2.2.6.2. Doğal Afetler Nedeniyle Yapılan Zorunlu Göçler

Mecburiyetten ötürü gerçekleşen bu göç türü meydana gelen doğal afetlerden dolayı yaşanmaktadır. Deprem, toprak kayması, yağışların az olmasından kaynaklanan kuraklık ve çölleşme, sel, çığ, yanardağ patlamaları vb. doğal afetler birçok sosyo-ekonomik problemle birlikte insanların zorunlu göç etmesine de neden olmaktadır. Meydana gelen doğal afetlerden zarar gören insanlar imkânları daha iyi yaşam alanlarına göç ederler (Biçim, 2012: 59).

1999 yılında Marmara bölgesinde yaşanan deprem sonrasında zarar gören birçok insan farklı şehirlere zorunlu olarak göç etmişlerdir. Yaşanan deprem sonrası maddi-manevi büyük kayıplara uğrayan insanlar, hayatlarını sürdürebilmek, depremden ve etkilerinden maksimum derecede uzak kalabilmek maksadıyla farklı yerlere göç etmişlerdir.

2.2.6.3.Savaşlar Nedeni ile Yapılan Zorunlu Göçler

Ülkeler arası gerçekleşen savaşlar ya da ülke içinde hükümet güçleri ile isyancı gruplar arasında yaşanan çatışmalar dünyanın her yerinde zorunlu göç etme nedenlerinden olmaya devam etmektedir (Sal, 2015: 39).

Savaşlar nedeni ile yapılan zorunlu göç hareketine Ortadoğu’da yaşanan iç savaştan ötürü başta ülkemiz olmak üzere birçok ülkeye göç etmek zorunda kalan göçmenleri örnek gösterebiliriz. Yaşanan savaştan dolayı insanlar gerek kendi canlarının gerekse de ailelerinin can güvenliklerini sağlayabilmek için göçü tercih etmek zorunda kalmışlardır. Çünkü savaşın ortasında kalıp canlarını tehlikeye atmakta göç edip hayatta kalmak daha cazip gelmektedir.

2.2.6.4.Kalkınma Projelerinden Kaynaklanan Zorunlu Göçler

Devlet destekli uygulanan kalkınma projelerinden dolayı gerçekleşen göç türüdür. Nüfus artışı, yaşam koşullarının değişmesi ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği yol, su, elektrik vb. temel ihtiyaçlar geniş çapta altyapı çalışmalarını ve kalkınma projelerini de beraberinde getirmektedir. Ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapılan baraj, yol, fabrika gibi projeler hem çevreyi hem de insanları etkileyerek, onların yaşadıkları yerden zorunlu bir şekilde göç etmelerine neden olmaktadır (Sal, 2015: 41).

Kalkınma projeleri nedeniyle ülkemizde yaşanan zorunlu olarak yer değiştirmeye örnek Dicle barajını gösterebiliriz. Dicle barajı yapımı çerçevesinde birçok köy ve mezrada yaşayanlar zorunlu göç ettirilerek yeni yerleşim yerlerine yerleştirilmişlerdir. Aynı şekilde Batman’ın Hasankeyf ilçesinde yapılan Ilısu Barajı da, Hasankeyf ilçesinin su altında kalmasına neden olduğundan Hasankeyf ilçesi halkı farklı yerleşim yerlerine göç ettirilmiştir.

2.3.Göç Kuramları

Göç üzerine yapılan araştırmalar çerçevesinde göçle alakalı birtakım kuram ve metotlar geliştirilmiştir. Son zamanlarda yapılan çalışmalar sonucu günümüzde meydana gelen göç hareketlerinin tek bir kuram ya da metot ile ifade edilemeyeceği kabul edilmiştir. Son dönemler de göç üzerine yapılan çalışmalarda birçok kuram ve metottan söz edilmektedir. Yapılan çalışmalarda geliştirilen belli başlı kuramlar ve teoriler, Türkiye’de meydana gelmiş ve gelmekte olan göç olaylarının anlaşılabilmesinde ve yorumlanabilmesinde rahatlık sağlaması yönünden önem arz etmektedir.

Her bir göç kuramı göçü tanımlamada kendine özgü görüş sunsa da, göçü tam anlamıyla tanımlama gibi bir iddia da bulunmamaktadırlar. Tüm kuramlar göçü tam anlamıyla tanımlayabilmek için birbirlerini tamamlayıcı özelliktedirler (Toksöz, 2006: 24). Yalçın genel bir göç kuramı olmamasının nedenini, her kuramın olaya kendi ilgi alanı üzerinden yaklaşmasına bağlamaktadır (Yalçın, 2004: 58). Aynı zamanda Portes'in "tek bir büyük kuram yoktur" sözü üzerinden göç kuramlarını değerlendiren Abadan Unat, göç olgusuna hangi perspektiften yaklaşılabilecekse o alanda yer alan kuramların kullanılabileceğini ifade etmektedir (Abadan Unat, 2006: 20-21). Göçe neden olan veya göçün neden olduğu birçok faktör bulunduğundan göç ile ilgili tek bir tanım yapılamamaktadır. Çünkü bahsi geçen faktörlerin her biri çeşitli bilim dallarının alanına girdiğinden ve her bilim dalı da göçü kendi perspektifinden açıklamaya çabalayacağından dolayı göç ile ilgili farklı tanımlar ortaya çıkmaktadır.

Irmak, günümüzde göç olgusunu açıklamaya yönelik genel bir göç teorisi olmamakla birlikte, bu olguyu açıklamak amacıyla geliştirilen birçok genellemenin varlığından bahsetmektedir. Irmak bu genellemeleri beş türde gruplandırmıştır. İlk grup genellemeler; göçü meydana getiren nedenleri ve göçün çeşitleriyle ilgilidir. İkinci grup ise; bireyin göçe nasıl karar verdiği üzerinedir. Üçüncü gruptaki genellemeler göç eden insanların, göç etmeyen insanlardan ne tür farklılıkları olduğunu ortaya koymaktadır. Dördüncü grup; yaşanan göç sonucunda sosyal sistemde meydana gelen problemler hakkında yargılar öne sürerler. Beşinci grupta yer alanlar ise; toplumda yaşanan değişiklikler neticesinde göçün nasıl olduğunu açıklamaktadır (Irmak, 1997'den akt. Güneş, 2012: 55). Göç olgusunu açıklamaya çalışan genellemeleri, göçün nedenini, göçün yaşandığı esnada olanları, göçün sonuç ve etkileri olarak ifade edebiliriz. Bu genellemelerin her biri göç ile ilgili yapılacak çalışmanın alanına göre ele alınıp değerlendirilmesi açısından büyük kolaylıklar sağlayabilmektedir.

Göç olgusunu anlayabilmek amacıyla, her zaman için yalnızca bir kuram üzerinden bakmak yerine tüm kuramlardan faydalanmak suretiyle geniş bir perspektiften bakmak daha çok yarar sağlayacaktır (Massey, 1993: 434).

Aynı şekilde Toksöz'de, göç olgusunu tüm yönleriyle tanımlayabilecek bir kuramın olmadığını ifade etmektedir. Her bir kuram göç olgusunun çeşitli yönlerini ele alıp incelemekte ve açıklamaktadır. Bundan dolayı tüm kuramların birbirlerinin tamamlayıcısı olarak kabul edilmesinin yararlı olacağını savunmaktadır (Toksöz, 2006: 18).

2.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç üzerine yapılmış ilk bilimsel çalışma Ravenstein'in 1885 ve 1889 yıllarında yapmış olduğu ve yedi adet göç tespitinde bulunduğu "Göç Kanunları" çalışmasıdır. Ravenstein'in hazırladığı göç kanununun yedi maddesi şunlardır:

1. Göçmenlerin büyük bir kısmı yakın mesafeli yerlere göç etmektedirler. Bu durum gidilen yerde göç dalgaları oluşturan bir yer değişimine neden olur. Meydana gelen göç dalgalarının yönü, göçmenleri içine alacak gelişmiş endüstri ve ticaret merkezlerine doğrudur.
2. Kentte yaşanan hızlı ekonomik gelişmeler karşısında, kente yerleşen yakın yerlerden göçmenler hızla bu kente gelirler. Bu şekilde kırsal alanda meydana gelen nüfus azalması daha uzak bölgelerden gelen göçmenler ile doldurulur. Bu durum hızlı bir şekilde gelişme gösteren kentin kendisini tüm ülkeye hissettirmesine kadar basamaklı bir şekilde devam eder. Her basamakta hızlı bir şekilde gelişen kentin imkânları daha fazla göçmen tarafından öğrenileceği için, göç tüm ülkede hissedilir.
3. Gerçekten yayılma süreci kendisini yutan sürecin tersi şeklinde olsa da, onunla benzer özellikler gösterir. Aslında göç ve onu yutan süreç birbirlerinden farklı şeylerdir. Ama bu iki süreci benzer kılan şeylerin onların ulaşmak istedikleri amaçtır. Göç yalnız başına amaç olmaz; yani, insanlar göç amacıyla yer değiştirmezler. Ravenstein'in ifade ettiği gibi, kentte gelişen ekonomi ve ticaret olanaklarından faydalanmak, göç edecekler için amaçtır. Bu nedenle, hem göç sonucunda oluşan yayılma süreci hem de bu yayılmayı yutan süreç, amaç bakımından uyum göstermekte ve bu iki süreç de sadece göçle amacına ulaşabilmektedir. Kentte gelişme gösteren ekonomi göç sayesinde ihtiyacı olan işçilere kavuşacak ve insanlar da göç neticesinde bu işlere yerleşebilecektir.
4. Her göç dalgası, bunu karşılayan karşı bir dalga meydana getirir. Bu kısımda dikkat çekilen husus, yoğun göç alan yerleşim birimlerinin, aynı zaman da göç de vermesidir.
5. Uzun mesafeye göç eden göçmenler daha çok gelişmiş ticaret ve endüstri merkezlerini tercih etmektedirler. Ravenstein, burada göçün yönünü bir

kez daha tekrarlamaktadır. Basamaklı göçlerde, öncelikle göçmen işçilere ihtiyaç duyan kentlere yakın yerlerden göçler olduğu ve bu göçler neticesinde boşalan yerlere de yine onlara yakın yerlerden göç edenlerle doldurulmuştur. Bu yüzden, Ravenstein'in ifade ettiği gibi uzak mesafeli göçler basamaklı değil de direk olarak endüstri ve ticaret merkezlerine olacaktır.

6. Kentte yaşayan insanlar, kırsal alanda yaşayanlara oranla daha az göç etme eğilimindedirler. Bu nedenle, göç alan bir kentin yerliler için göç etmeye meyilli olduğunu düşünmek yanlıştır. Kendilerini yaşadıkları kentin sahibi gören insanların, kentin daha fazla iş gücüne ihtiyaç hissedildiği bir dönemde, kentten göç etme eğilimine girmeleri hiçbir şekilde düşünülemez.
7. Kadınlar ve erkekler göç etme eğilimi konusunda karşılaştırıldığında kadınlar daha çok göç etme eğilimine sahiptirler (Ravenstein, 1885'ten akt. Yalçın, 2004: 23-25).

Daha önceden bahsettiğimiz gibi insanların göç etmesindeki en büyük amaçlardan biri iyi gelir elde ederek refah düzeyini yükseltmek geleceğini garanti altına almaktır. Bu nedenle insanlar, endüstrisi ve ticareti gelişmiş yerlere göç etmeyi tercih ederler. Endüstrisi ve ticareti gelişmiş merkezler göç edecekler için her zaman cazibe merkezi olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Ayrıca bu tür yerlere göç edenler ve sağladığı imkânlardan faydalanmaya başlayan göçmenler yakınlarını da bu durumdan haberdar edip göç etmelerine ön ayak olacakları için yeni göç dalgalarını da beraberinde getireceklerdir.

Çağlayan'da Yalçın'ın ifade ettiği gibi Ravenstein'in yedi maddelik kanunlarını beş madde halinde ifade etmeye çalışmıştır. Çağlayan'ın Ravenstein'in açıklamaya çalıştığı kanunları bu şekilde belirtilmiştir. İlkini, kanunda göç ve mesafe ilişkisi üzerinden açıklamaya çalışmıştır. İkincisi, göç ve basamakları şeklinde ifade edilmiştir. Göçmenlerin göç ettikleri eski yerlerinde neden oldukları nüfus azalması yine o bölgelere en yakın yerleşim yerlerinden göç edenlerle artırılacak ve netice itibarıyla göç ülke geneline yayılacak ve ülkenin her yerinden hissedilecektir. Üçüncü kanun ise yayılma ve emme süreci olarak açıklanabilir. Göçmenler, kentte var olan ticari faaliyetlerden daha çok faydalanma amacı güderler. Aynı zamanda hızla gelişmekte olan sanayinin iş gücü

ihtiyacı da bu şekilde karşılanmaktadır. Bu kanunlardan dördüncüsü, göç zincirleri olarak ifade edilebilir. Göç bir defa başladı mı sonu gelmeden başka bir göçü daha tetikleyerek sürekli devam etmektedir. Beşinci kanunda ise diğer dört kanundan farklı olarak doğrudan göçten bahsedilmektedir. Bu göç türünde göçmenlerin amacı doğrudan büyük ticaret ve sanayi merkezlerine yerleşmektir (Çağlayan, 2006: 5-6). Göç edenlerin terk ettikleri eski yerleşim alanları, göç edecekler için yeni yerleşim alanı olabilmektedir. Yani birilerinin göç ederek boşalttığı yerler yine göç edecek birileri tarafından doldurulabilecektir. Bu yüzden göç daima var olacaktır ve bu göç dalgası ülke geneline yayılacaktır. Bu durum aynı zamanda bir göç silsilesi de başlatmış olacaktır. Çünkü yapılan bir göç, yapılacak bir diğer göçünde tetikleyicisi konumunda olacağından zincirleme göçler meydana gelecektir.

2.3.2. Parekh'in Göç Kuramı

Parekh göç teorisini liberal, toplumcu ve etnik-milliyetçi görüşler üzerine inşa etmiştir. Parekh belirttiği bu görüşler üzerinden ülkenin kimlik yapısını açıklamakta ve bu durumu göç algısıyla ilişkilendirmektedir. Parekh'in dile getirdiği görüşlerden ilki liberal görüştür. Liberal görüşe göre; insanlar göç edecekleri toplumun ihtiyaç hissettiği görüşe asgari düzeydeki beklentileri karşılayabilecek kapasiteye sahip iseler rahat bir şekilde göç ederek o toplumun bir ferdi haline gelebilirler. Göç edenlerin dini, dili, ırkı ve siyasi görüşü gibi etkenler bu olayın dışında tutulur. Burada ihtiyaca binaen göçün yaşanacağı ve ihtiyacın bitmesi durumunda göçün de duracağı anlayışı hâkimdir. İkincisi toplumcu görüştür. Bu görüşe göre, insanlar kendilerini bireysel kimlikleri ile birlikte toplumsal kimlikleriyle de tanıtır. İnsanlar birbirlerine toplumsal bağlar ile bağlı olmak zorundadırlar. Çünkü birbirlerine toplumsal bağ ile bağlı olunmadığı vakit, ne bir ülkeden ne de o ülkede yaşayan toplumlardan söz edilebilir. Toplum yapısına zarar gelmemesi ve uyum problemlerinin yaşanmaması adına, göç alan toplum kendi tarihine, geleneklerine, yapısına uygun insanlara göç etme izni vermelidir. Üçüncü ve son olarak ise, etnik-milliyetçi görüş ile karşılaşmaktayız. Etnik-milliyetçi görüşe göre; ülkeye dışarıdan gelecek göçmenler kesinlikle aynı etnik temelli olmalıdır veyahut ülkenin acil ihtiyacına binaen belli bir süreliğine misafir işçi statüsü verilmelidir. Bu görüş, kabul edilecek göçmenlerin ülkeyle kan bağı varsa kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Parekh, 1994: 94-98).

Liberal görüşte anlatılmak istenen husus, ülke ekonomisi için yapılabilecek her şeyin hoş görülmesi gerektiğidir. Önemli olan ülke ekonomisinin gelişmesi ve refah düzeyinin üst seviyelere çıkarılmasıdır. Toplumcu görüş ise göç olgusuna biraz daha dikkatli yaklaşmaktadır. Dışarıdan göç edecek insanların geldikleri ülke toplumunun kültüründen farklı hareketlerde bulunabileceği endişesiyle, göç edecekler arasından uyum sağlayabileceklerin seçilmesi gerektiğine vurgu yapılır. Etnik-milliyetçi görüşe göre de, bir ülkenin varlığı asırlarca birlikte yaşamış, aralarında kan bağı bulunan ve ortak bir tarihe sahip olan insanların varlığına bağlıdır. Bu görüşe göre, bu birlikteliği sağlayan ana etmenler, kan bağı, sadakat ve birlikte harekete geçirilen kolektif içgüdülerdir.

2.3.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Göç kuramlarıyla alakalı üzerinde durulması gereken kuramlardan bir tanesi de kesişen fırsatlar kuramıdır. Kesişen fırsatlar kuramına göre göç etmede önemli olan etkenler, göç edilecek mesafe, göç edilecek bölgedeki imkânlar ve bu imkânların genişliğidir. Ancak Stouffer'in ifade ettiği kuramda, bu önemli etkenden göç edilecek mesafe etkeni diğer etkenlerden daha önemlidir. Stouffer yaptığı göç çalışmalarında göç edilecek yer üzerinde daha fazla durulması gerektiğini vurgulamaktadır. İki farklı bölgedeki göç edilecek yerlerin, terk edilecek bölgeyle göç edilecek bölge arasındaki mesafe göz önünde bulundurularak değerlendirmede bulunulmalıdır (Stouffer, 1940: 848). Konuyu biraz daha açacak olursak, Stouffer kesin bir biçimde herhangi iki bölgeye yapılacak göçte, imkânların önemli faktör olduğunu ancak bu faktörlerin önemini belirleyecek olanın da aradaki mesafenin olduğunu ifade etmektedir. Yani, belli bir mesafeye göçecek insan sayısı, bu mesafe de bulunan iş imkânlarının genişliğiyle paralellik göstermektedir. Aynı zamanda göç edilecek yer ile terkedilecek yer arasındaki uzaklığın az olması, göç etmeyi düşünenlere cesaret kazandırmakta ve göç olumlu anlamda katkı da bulunmaktadır. Kısacası göç edilecek yerdeki iş olanaklarının bolluğu ve uzaklığın kısa olması, göç edilecek yere göç edenlerin sayısının artmasında önemli faktördür (Jansen, 1970: 13).

Kesişen fırsatlar kuramının göç olgusuna en önemli katkısı, göç edilecek yeni yerin uzaklığı göz önünde bulundurularak göç esnasında yaşanabilecek problemleri ya da zorlukları dikkate alarak göçü değerlendirmesidir. Kapsamlı ve yaygın kullanım alanı olmayan bir kuram olmakla birlikte özellikle ekonomi konulu göçlerde ve işçi göçü araştırmalarında kullanılabilecek özellikte bir kuramdır. Bir bölgedeki iş imkânları ve bu

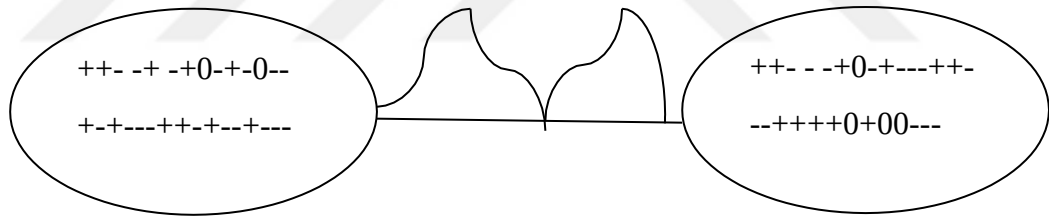
imkânların ortaya çıkardığı fırsatlar, bu kuramın temel işleyiş şeklini oluşturur. Ortaya çıkan iş imkânlarının çokluğu ve bu illerde çalışacak yerleşik işçi sayısı, meydana gelecek olan göçün büyüklüğünün belirlenmesinde önemli etkindir.

2.3.4. İtme-Çekme Kuramı

İtme-çekme kuramının formülü ve içeriği ilk olarak 1966 yılında Everett Lee tarafından yazılmıştır. Fakat sonraki zamanlarda bu kurama birçok kişi tarafından çeşitli katkılarda bulunulmuş ve kuram geliştirilmeye çalışılmıştır. Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda Lee'nin meydana getirdiği ilk formül tümüyle korunmuş, yapılan çeşitli katkılar neticesinde kuramın temelinde herhangi bir bozulma yaşanmamıştır (Çağlayan, 2006: 73).

Lee yazmış olduğu makalesinde göç olayında etkili dört temel faktörden bahsetmektedir. Bahsi geçen faktörler şunlardır; ilki; hayat sürdürülen yerle alakalı faktörler, ikincisi; göç edilmesi düşünülen yerle alakalı faktörler, üçüncüsü; engeller, dördüncü ve sonuncusu ise, şahsi faktörleri saymaktadır (Lee, 1966: 53). Lee makalesinde bahsettiği teorisini aşağıdaki şema ile özetlemektedir:

Tablo 2: İtme-Çekme Kuramı Şeması

Yaşanılan Yer

Engelleyici Etkenler

Göç Edilecek Yer

Kaynak: Lee, 1966: 53

Lee bu kuramda hem yaşanılacak yerde hem de göç edilecek yerde itici ve çekici faktörlerden bahsetmektedir. Tablo da yer alan “+”lar göç için olumlu faktörleri, “-”ler olumsuz faktörleri ve “0”lar nötr faktörleri ifade etmektedir. Lee’ye göre kuram genel anlamıyla görecelidir. Yani göç edilecek yerdeki avantajları ve dezavantajları belirleyecek olan faktör bireyin kendisidir. Göç edilecek yerde yaş, eğitim, cinsiyet, aile yapısı gibi bütün faktörler önceden değerlendirilmelidir. Örneğin göç edilecek yerde okul bulunması ve eğitim şartlarının iyi olması çocuklu bir aile için çekici bir faktör iken, çocuğu olmayan bir aile için önemsiz bir faktördür. Lee aynı zamanda göçe karar vermede

sadece avantaj ve dezavantajların değerlendirilip, bu ikisinin kıyaslanarak karar verildiği bir süreçten ziyade farklı birçok sosyal faktöründe bu kararı verme de etkili olduğunu ifade etmektedir (Lee, 1966: 54). İtme-çekme kuramının vurgu yaptığı nokta, cazibe merkezleri olarak ifade edilen yerlerin, göç edecek kişiye göre değişkenlik gösterebileceğidir. Yani cazibe merkezlerinin göreceliğinden bahsetmektedir. Göç edecek birileri için çok önemli sayılan kimi şeyler bazıları için hiçbir değer atfetmeyebilir. Bu yüzden göç etmede ve göç edilecek yerle ilgili karar vermede birçok önemli unsurun etkili olduğuna dikkat çekilmektedir.

2.3.5. İlişki Ağı (Network) Kuramı

İlişki ağı (network) kuramı, göç eden insanların terk ettikleri yer ile göç edip yerleştikleri yeni yerdeki diğer göç edenler ve yerli halk arasında ortak köken, akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerinden meydana gelen bireyler arası ilişkileri ifade eder (Güllüpnar, 2013: 119). İlişki ağları, göçü hızlandıran ve yaygınlaştıran bir sistemdir. Kuram, bir yerleşim yerine olan göç akımının devam etmesinde, öncü göçmenlerin oluşturdukları ağları ifade etmektedir. Öncü göçmenler, göç tecrübelerini kullanarak terk ettikleri yer ile göç ettikleri yeni yerler arasında bağlantı sağlayarak bir ağ meydana getirirler. Göç etmek isteyenler bu ağı kullanarak, göç sürecindeki zorlukları daha rahat bir biçimde atlattırılar. Oluşturulan bu ağ ile yeni göç dalgaları, birbirini takip eden zincirleme göçler meydana gelir. Zamanla kurulan bu ağ kurumsal bir hal alarak kendi varlığını sürdürmeye devam eder. Yabancı bir yere ilk kez göç edecek insanlar, yardım alabilecekleri bir ilişkiler ağı olmaması durumunda çok trajikomik olaylar yaşayabilirler (Adıgüzel, 2016: 33).

Ülkemizdeki göçmen ağlarının örneklerinde akrabalık ve hemşerilik gibi faktörlerin önemli bir yerinin olduğunu unutmamak gerekmektedir. Göç ederken ortaya çıkan maliyeti ve yaşanabilecek risk faktörlerini minimize eden bu ağlar arttıkça insanların göç edebilecekleri yerler ile çalışabilecekleri yerlerin sayısında da artış yaşanmaktadır.

Göç kuramlarında, göçün nedenleri genel olarak, işsizlik, yoksulluk, düşük ücret, sağlık problemleri, güvenlik endişesi ve gelecek endişesi vb. şekilde sıralanmaktadır. Arka plandaki temel neden ise daha iyi bir iş, daha rahat huzurlu ve güvenli bir yaşam arayışı olarak gözükmektedir. Göçle ilgili kavramlar ele alındığında, genel geçer bir göç kavramının olmadığı ve her kavramın göçü farklı boyutlarıyla ele aldığı anlaşılmaktadır.

2.4.Tarihsel Süreç İçerisinde Göçler ve Türkiye’de İç Göç Olgusu

İnsanlar doğduğu günden beri farklı sebeplerle yer değiştirmektedirler. İnsanlar tarih boyunca avcılık-toplayıcılık, hayvancılık-tarımcılık, makineleşme-kentleşme dönemlerinden geçmiş ve ilk dönem sayılan avcılık-toplayıcılık döneminde hemen hemen tüm insanlar göçebe olarak yaşamışlardır. Hayvan ıslahı ve tarımın yapılmaya başlanması ile ortaya çıkan Neolitik dönemle birlikte yerleşik köy hayatını seçenler dışında hayvancılıkla uğraşmayı tercih edenler, beslenme, çoğalma ve korunmayı sağlayabilmek amacıyla göçebe veya yarı göçebe bir düzene geçmişlerdir (Güvenç, 1996’dan akt. Güneş, 2012: 63). Tarihsel olarak göç olgusunu incelediğimizde, insanların ilk zamanlar yiyecek bulmak, geçimlerini sağlamak amacıyla göç ettiklerini görüyoruz. Zamanla insanların tarımı öğrenmeleri, yabani hayvanları evcilleştirmeleriyle yerleşik hayatı benimsemeye başlamışlardır ve bir kısmı bu tür bir yaşam tarzı ile göç etmekten vazgeçmiştir.

Yalçın, avcılık ve toplayıcılıkla hayatlarını devam ettiren insanların yaşamlarında yer değiştirmenin hayati önem taşıdığını ve hayatta kalabilmeleri için olmazsa olmaz unsurlardan biri olduğunu ifade etmektedir. Yalçın, bu dönemde gerçekleştirilen yer değiştirme hareketlerinin tam manasıyla göç kabul edilememesini, yer değiştirme hareketinde bulunan insanların yerleşik hayata geçmemiş olmasına bağlamaktadır (Yalçın, 2004: 98). Castles ve Miller’in ifade ettikleri şekilde doğa olayları, nüfusun artması, ticaret ve üretimde meydana gelen gelişmeler, savaşlar, fetihler, endüstriyel gelişme, siyasal ve dini nedenler, maddi ihtiyaçlar; her zaman için gönüllü veya zorlama göçlere neden olmuştur (Castles ve Miller, 1993’ten akt. Yalçın, 2004: 99). Tarihte en büyük göç olarak kabul edilen “Kavimler Göçü” bu faktörlerin çoğunluğunu kapsayan kitlesel bir harekettir. Tarihin başlangıcından bu yana insanların hayatlarında her halükarda var olan göç olgusu üzerine bilimsel çalışmalar ve tartışmalar ise ancak 19. yüzyılda başlayabilmiştir (Abadan Unat, 2006: 22). Her zaman için insanların göç etmesine neden olan birçok faktör var olmuştur. İnsanlar kimi zaman bu faktörlerin biri yüzünden kimi zamanda bir kaç yüzünden göç etmek zorunda kalmışlardır. Kavimler göçü de hem kötü iklim şartları nedeniyle, hem arazilerin verimsizleşmesi nedeniyle hem de diğer devletlerin baskıları nedeniyle meydana gelmiştir. Yani birkaç faktörün bir araya gelmesiyle göç yaşanmıştır ve tarihteki ilk büyük göç olmuştur.

Tüfekçi'ye göre, orta çağda Akdeniz bölgesinde göç hareketleri çok yoğun bir şekilde yaşanmıştır ve bunların içinde en büyük olanı da Kavimler göçüdür. Hunların neden olduğu bu hareket Orta Asya'dan başlayarak Avrupa'nın politik yapısını değiştirerek Roma İmparatorluğunu ikiye bölmüştür. Ayrıca Tüfekçi, Orta çağda Çin'in sahip olduğu uygun iklim koşulları nedeniyle göç için önemli merkezlerden biri haline geldiğini de ifade etmektedir (Tüfekçi, 2002: 13). Sanayinin ve teknolojinin olmadığı ya da gelişkin olmadığı zamanlarda, istilalar ve kötü iklim şartları göç etmede en büyük etkenler idi. Sanayi ve teknolojinin gelişmeye başlamasıyla birlikte göçün yaşanmasına neden olan etmenlerde de değişiklikler meydana gelmiştir.

Sanayi devrimi beraberinde birçok değişiklik meydana getirmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte bir yandan makinelerle seri üretime geçiş yapılmış bir yandan da tarım alanında sanayileşme başlamıştır. Bununla birlikte tarımda makineler el emeğinin yerini almış ve tarımla uğraşıp boşta kalan köylüler şehirlere göç etmeye başlamıştır. Şehirler farklı nedenlerle gelen göçmen işçilerle doludur. Bu işçiler şehirlerin çevresine yerleşmektedir ve çoğunun şehirdeki hayat standartları bir hayli düşüktür. Sanayi devrimi neticesinde değişen üretim yöntemleri beraberinde seri üretimi getirmiştir. Seri üretim ise daha fazla hammadde ve işçi ihtiyacına neden olmuştur. Ortaya çıkan bu işçi ihtiyacı beraberinde kadın-erkek-çocuk işçileri ortaya çıkarmıştır. Sanayisi gelişmiş ülkeler bu işçileri genellikle ya kırsal kesimlerden ya da yabancı ülkelere temin etme yoluna gitmişlerdir (Tanilli, 1999: 120-124). Sanayinin gelişmesiyle birlikte insan gücünün yerini makinelerin alması yeni göç akımının tetikleyicisi olmuştur. Kırsallarda yapacak işleri kalmayanlar akın akın şehirlere göç etmeye başlamışlardır. Şehirlerde sanayi alanında iş bulan işçiler düşük ücretlerle emek sömürüsüne maruz kalmışlardır.

II. dünya savaşı bittiğinde birçok ülke arasında detaylı ve uzun vadeli göç anlaşmaları yapılmıştır. Savaş sonrası zarar gören ülkeler diğer ülkelerle iş gücü ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli göç anlaşmaları yapmışlardır. Başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülke de 1950-1960 yılları arasında ekonominin yeniden canlanabilmesi için artan iş gücü ihtiyacı tüm dünya da yoğun göçlerin meydana gelmesine neden olmuştur. 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi, sanayi ülkelerine olan işçi göçünü önemli oranda azaltmıştır (Akan ve Arslan, 2008: 12). II. dünya savaşından sonra 1961 yılında Türkiye ile Almanya arasında imzalanan "Türk İş Gücü" anlaşması ile Almanya'nın iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla Türkiye'den Almanya'ya ilk işçi

göçü gerçekleştirilmiş ve bu işçi göçü döngüsü eskisi kadar çok olmasa da hala devam etmektedir. Savaş sonrası birçok ülke arasında bu şekilde iş gücü göçleri gerçekleştirilmiştir.

20. ve 21. yüzyıllarında yaşanan göçler ise genel olarak uluslararası iş gücü göçü, yasa dışı göçler, iç göçler ve beyin göçlerinin gelişmiş ülkelere olma sürecidir. International Labor Organization (ILO) verilerine göre 2015'te dünya da 232 milyon göçmenin olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakamın büyük çoğunluğunun işçi göçmenler ve ailelerinden meydana geldiği bilgisi yer almaktadır. Aynı zamanda bu verilere göre 2013 yılında toplamda 150 milyon işçi göçmen bulunmaktadır (www.ilo.org). Zaman geçtikçe yaşanan göç türlerinde de değişiklikler meydana gelmiştir ve göçmen sayısı da beklenilenden daha fazla sayıda artmıştır. Önceleri genellikle yiyecek için göç edilirken günümüzde daha çok güvenli bir ortamda yaşamak, geleceğini garanti altına almak vb. gibi nedenlerle göç edilmektedir.

Halıcı, beyin göçü ve beyin göçünün etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Göç eden insanların nitelikleri artıkça göç edilen yerler zenginleşmektedir. Buna bağlı olarak nitelik düştükçe göç edilen yerde sorunlar meydana gelmektedir ki; söz konusu beyin göçü olduğunda belirtilen değişkenler daha da netlik kazanmaktadır. Örneğin, 1976-85 tarihleri arasında Hindistan'dan çıkan beyin göçünün maliyetinin yaklaşık 51 milyar dolar olduğu ifade edilmekte fakat ABD kongresindeki bir rapora göre yalnızca 1971 yılında bu ülkenin beyin göçünden elde ettiği maddi yararın 835 milyar dolar civarında olduğu belirtilmektedir (Halıcı, 2006: 261).

Günümüz teknoloji ve gelişim çağı olduğundan gelişmiş ülkeler diğer ülkelerde bulunan zeki insanları çok iyi imkânlar sunarak kendi ülkelerine çekmektedirler. Bu duruma en iyi örnek 2015 yılında Nobel Kimya Ödülü alan Aziz SANCAR'dır. Aziz SANCAR üniversiteyi bitirdikten sonra 2 yıl Türkiye'de çalışmış ve sonra yurtdışına giderek çalışmalarına orada devam etmiş ve yurtdışına yerleşmiştir. DNA tamiri ve hücre döngüsü üzerine yaptığı çalışma ile Nobel Ödülü almıştır. Maalesef ki Aziz SANCAR ve onun gibi birçok zeki insanımız kısıtlı imkânlar nedeniyle yurtdışına giden beyin göçleri olmuştur.

2.4.1. Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Dönemleri

Dünya da asırlardır bu kadar yoğun yaşanan ve etkilerini hissettiren göçten Türkiye’de etkilenmiştir (İçduygu vd, 1997: 209). Gerek Türkiye’den yurt dışına gerekse yurt dışından Türkiye’ye yapılan göçlerle birlikte Türkiye’de 1950’den itibaren iç göç olgusu yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Tekeli, Türkiye’de yaşanan göç dönemlerini dört farklı kategoriye ayırarak incelemektedir. Kategorilerin ilkinde, Osmanlı’nın ulus devletlere ayrılma döneminde meydana gelen göçlerden bahsetmiş ve bu döneme “Balkanlaşma Göçleri” adını vermiştir. 1860-1927 yıllarını kapsayan bu dönem, toprak kaybederek küçülen Osmanlı topraklarında barınamayan Müslümanların Anadolu’ya göç sürecidir. Bu dönemde Anadolu nüfusu %50 civarında artmıştır fakat Tekeli durumun sadece göçle açıklanamayacağı gibi nüfus artış hızıyla da açıklanamayacağını ifade etmektedir (Tekeli, 2016: 45-50).

Tekeli, ikinci kategoride ise 1945-1980 tarihlerinde kırsaldan kente yaşanan yer değiştirme kentleşme sürecini değerlendirmektedir. Kentleşme ile köylerden şehre doğru gerçekleşen yer değiştirmeyle birlikte yapısal bir değişiklikte vurgulanmaktadır. Kentleşme olayı Türkiye’de 1945’lerden sonra meydana gelmiş ve 1945’lerde %20 civarındayken 2000’li yıllarda bu oran %80’in üzerine çıkmıştır (Tekeli, 2016: 48-60).

Tekeli, üçüncü kategori olarak; 1975’lerden sonra gelişme gösteren, bir ülkede kentleşmenin belirli bir oranın üzerine çıkmasıyla gerçekleşen kentten kente göç olgusunu ele almaktadır (Tekeli, 2016: 60-61).

Son kategori olarak ise farklı bir bakış açısıyla, insan mekân ilişkisini açıklama yönünden göç kavramının yeterli olmadığını bunun yerine “yaşam güzergâhları” kavramı ile konuyu incelemektedir. Bu kategoride insan özgürdür ve kendi iradesi ve istekleri doğrultusunda yönünü tayin ettiğinden, yer değiştirme kavramının daima hayatı anlamlı kılan bir hareket olduğunu dile getirmektedir (Tekeli, 2016: 65-66).

İç göçün en temel göstergelerinden bir tanesi de nüfusun zaman içinde yerleşim yerleri arasındaki oransal değişikliğidir. Bu oranların görece değişme hızı ve büyüklüğü göç olgusunun göç oranlarını da göstermesi açısından önemlidir. 1927’de nüfusun %75,8’i kırsallarda, %24,2’si şehirlerde yaşarken bu oran 2000’lerde neredeyse tam tersine dönmüş ve oranlar kırsalda %35 ile şehirlerde %65 olmuştur. Dönemler arasında oranlarda farklılıklar yaşansa da kırsaldan kentlere doğru bir akım olduğu açıktır (Başel,

2003: 109). Türkiye’de son dönemlerde köylerden kente yoğun bir göç akımı olmuştur. Gelişen teknoloji ve endüstriyle köyde yapacak bir şeyleri kalmayan ve kentlerin sunduğu cazip olanaklardan faydalanmak isteyen insanlar kentlere göç etmişlerdir. Kentlerin insanlara sunmuş olduğu rahat yaşam koşulları her zaman için cezbedici olmuştur.

Türkiye’de meydana gelen iç göçler genel olarak kentlere doğru olmaktadır. Yaşanan bu iç göçler neticesinde kentleşme süreci başlamıştır. Kırsal alanlarda görülen değişme ve dönüşümler sonucunda çoğalan nüfus da; sosyal, ekonomik, kültürel vb. gibi nedenlerden dolayı iç bölgelerden kıyı bölgelerine ve doğudan batıya doğru devamlı bir göç hareketi yaşanmaktadır (Öztürk, 2006: 89-90).

Tuzcu, 1950-80 yılları arasındaki göç istatistiklerinin bölgelere göre analizini aşağıdaki şekilde yapmaktadır (Tuzcu, 2008: 57):

“1950-55 yılları arasında bölge dışına en çok göç veren bölge Karadeniz bölgesidir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz bu dönemde Karadeniz bölgesinden daha az göç vermişlerdir. Bu dönemde İstanbul Türkiye’nin her yerinden göç alırken Ankara genellikle Doğu ve İç Anadolu Bölgelerinden göç almıştır. 1955-1960 yılları arasındaki dönemde de Karadeniz bölgesi en çok göç veren bölge olma özelliğini devam ettirmiştir fakat bu dönemde Ankara göç alma yönünden İstanbul’u geçmiştir. 1960-1965 döneminin en önemli özelliği ise göç alma bakımından Ankara ve İstanbul’a yeni bir cazibe merkezi olarak Kocaeli’nin eklenmiş olmasıdır. 1965-1970 döneminde ise İstanbul’a göçle gelmiş nüfus, şehir nüfusunun %21’ini oluşturmaktaydı. Aynı durum Ankara için %12, İzmir için ise %8 idi. 1970-75 arası dönemde ise İstanbul, Kocaeli ve Bursa uzun mesafeli göç alan iller olmuşlardır. 1975-80 döneminde ise Karadeniz en fazla göç veren bölge özelliğini kaybetmiş, bu dönemde Doğu ve Güneydoğu Anadolu ön plana çıkmıştır”.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)’den elde edilen verilere göre, 1980 sonrasında göçler terör ve terörün neden olduğu güvenlik, sosyal ve ekonomik sorunlardan dolayı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’dan diğer bölgelere; özellikle iç ve kıyı kesimlere doğru kayma eğilimine girmiştir. Bilhassa Marmara bölgesi bu dönemde en çok göç edilen bölge haline gelmiştir. 1980-85 yıllarında Tunceli en çok göç veren il konumundayken 1985-90 yılları arasında Kars daha çok göç vererek Tunceli’nin yerini

almıştır (DİE, 1996: 44-45). 1980'lerden sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da belirgin bir şekilde görülen terör olayları insanları daha rahat ve güvenli yaşayabilecekleri yerlere göç etmeye mecbur bırakmıştır. Türkiye'de özellikle 1980'ler sonrası yaşanan göçlerin büyük bir bölümü terör ve terörün neden olduğu problemlerden kaynaklanmaktadır. Terör uzun zamandan beridir Türkiye'nin kamburu olmuş, göç başta olmak üzere birçok problemin ana kaynağı olmuştur.

Türkiye'de yaşanan iç göçler, tarihi olarak dört dönemde incelenebilir. Bu dönemler ise; 1923'den 1950'ye, 1950'den 1960'a, 1960'dan 1980'e ve 1980'den günümüze kadar dört dönemlik kategorilere ayrılabilir.

2.4.1.1.1923-1950 Dönemi

1923-1950 döneminde ülkemizde gerçekleşen iç göç olgusunun yok denecek derecede önemsiz olduğu söylenebilir. Bu dönemde kırlardan şehirlere veya şehirden şehire zayıf bir göç etme söz konusudur. Gerçekleşen bu göç hareketlerine ek olarak, sonraki dönemlerle kıyaslanamayacak kadar küçük gruplar dâhil olmuştur. Memurların tayin olması, dönemlik işçiler ve ülkemize yurtdışından gelen göçmenlerin nihai yerleştirilmeleri dışında çok büyük değişiklik meydana gelmemiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 250-251). Bu dönemde yapılan sayımlarda kırsalda yaşayan nüfus ile şehirde yaşayan nüfus oranları incelendiğinde kır-şehir nüfusun orantısında hatırı sayılır bir değişme olmadığı görülebilmektedir.

Türkiye'de 1945-1950 döneminde yaşanmaya başlayan kır-kent göçünün nedeninin altında, gelişmekte olan ülkelere görmüş olduğumuz ekonomik ve toplumsal gelişmeler yatmaktadır. Gelişen teknoloji ile ulaşımın artmasıyla kır ve şehir arasında gerçekleşen her türlü ilişkide artış yaşanmıştır. Haber ve iletişim kanallarının artmasıyla insanların "haberdar olma" ve buna göre karar almaları hızlanmış ve rahat hale gelmiştir. Köy-şehir ulaşımının kolay olması, haber kanallarındaki artışlar, şehirde ödenen ücretin köye göre farklı ve fazla olması köyden şehire göçlerin başlamasına yol açmıştır (Peker, 1999: 297). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte artan iletişim kanalları aracılığıyla insanlarda büyük oranda farkındalık meydana gelmiştir. Şehirin sunmuş olduğu imkânları ve dolgun ücreti duyan kırsaldaki insanlar daha iyi koşullarda yaşayabilmek adına şehirlere göç etmeye başlamışlardır. Kırsal alanlara nazaran genellikle daha iyi imkânlar sunan şehirler, göç edecekler için her zaman cazibe merkezleri olmuşlardır.

2.4.1.2.1950-1960 Dönemi

Türkiye II. dünya savaşından sonraki dönemde genel olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen, köyden şehirlere ve gelişmiş ülkelere yönelik sürekli göçü yaşamıştır (Köymen, 1999: 261).

1940 yıllarından sonra Batıdan gelen Marshall Yardımı vb. ekonomik yardımların da etkisiyle meydana gelen kapitalistleşme ve modernleşme, köylerde tarımdan kopuşu, şehirlerde ise sanayi ve hizmet sektöründe ciddi anlamda bir iş gücü ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu durum neticesinde, dönemlik tarım işçilerinin göç etmesine, daimi kalma amaçlı ve dolaylı olarak yeni şehir profilinde yer alacak köy insanlarının yeni sanayi ve hizmet merkezlerine göç etmeleri eklenmiştir. Türkiye’de öncesinde hiç gerçekleşmeyen bir oranda coğrafi hareketlilik gerçekleşmeye başlamıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 271). Makineleşmenin ortaya çıkardığı köylerdeki iş gücü fazlalığı ve şehirlerdeki iş gücü ihtiyacı köylerdeki insanların göç etmesindeki en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Türkiye’de makineleşmenin hızlanmasıyla birlikte göç etmede de büyük hareketlilikler yaşanmıştır. Bir nevi makineleşme göç etmenin tetikleyicisi olmuştur.

Türkiye’de 1950’lerden sonra hız kazanan köyden şehire göçün, bu dönemle köylerde yaşanan ekonomik ve toplumsal değişimle birlikte başlayıp, hızlandığı yani diğer bir ifadeyle iç göçün bu dönemde başladığı kabul edilmektedir. Bu dönemde Türkiye’nin yurtdışına açılma hamleleri, sanayileşme çabaları, tarımda makineleşmenin yaygınlaşması ve ulaşım imkânlarının giderek değişmesi iç göçü meydana getirmiştir. Bu arada, iç göçün hızlanmasının nedeni olarak, köylerdeki yoğun nüfus artışı, tarım alanındaki düşük verimlilik, köylerde oluşan işsizlik ve eğitim nedeniyle şehirlere doğru kayma, toprakların işlenemeyecek şekilde bölünmesi sayılabilir. Bu dönem köylerden ve köylülükten hızlı bir biçimde ayrılma dönemidir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 252). Köylerdeki hızlı nüfus artışıyla beraber tarlaların miras yoluyla bölünmesi sonucu tarlaların insanların ihtiyaçlarını karşılama da yetersiz kalması, şehirlerde eğitim ve yaşam koşullarının iyi olması vb. gibi etmenler göçü hızlandıran unsurlar olmuştur.

1950-55 döneminin en önemli temel özelliği, o dönemde göç alan yerlerin günümüzde metropol olarak kabul edilen iller olmasıdır. Özellikle İstanbul, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgeleri için göç merkezi olmuştur. Ege ve Akdeniz bölgelerindeki iller kısmen az sayıda göç almakla beraber, göçle bu dönemde tanışmışlardır. Bu dönemin ortak özelliği en çok göç veren illerin Karadeniz Bölgesi’nde olması, Doğu ve

Güneydoğu da ise az sayıda gerçekleşen göçün bölgedeki diğer illere doğru olmasıdır (Eraydın, 1981: 12-13). Ayrıca bu dönemde genel olarak erkek nüfus göçü fazladır. Çünkü büyük şehirlere iş bulmak, para kazanmak amacıyla gelenlerin büyük bir çoğunluğu, ailelerini köylerinde bırakmışlardır (Öngör, 1965: 266). Bu dönemlerde gerçekleştirilen göçler de göç edilen yerlerin bilinçli olarak tercih edildiğini görüyoruz. Göç etmede tercih edilen iller hem gelişmişlik düzeyi hem de sunmuş olduğu imkânlar açısından hala da günümüzde göç etmede ilk tercihlerin başında yer almaktadır.

1955-1960 yıllarında, Ankara'ya yapılan göç sayısı İstanbul'a yapılan göç sayısının önüne geçmiş, İzmir'de göç merkezleri arasında yer almaya başlamıştır. Bu dönemde Bursa da göç edenlerin tercih ettiği illerden olmuştur. 1955-1960 döneminde, İstanbul dışındaki illere çevrelerindeki illerden göç olurken, İstanbul uzak şehirler için göç merkezi olmaya devam etmiştir (Öngör, 1965: 269).

Ayrıca yine bu dönemde uygulanan ekonomik politikalar neticesinde, yabancı yatırımı hız kazanmış, tarım alanında üretimde artış sağlanmış, ticari krediler artmış, şehirlerde küçük ve orta düzeyde işletmeler artış göstermiştir (Peker, 1998: 298).

2.4.1.3.1960-1980 Dönemi

1960-1980 döneminde meydana gelen iç göçlerin en büyük özelliği, gerçekleşen göçler neticesinde şehirlerde yeni yapılaşmalar ortaya çıkarmasıdır. Sanayileşme döneminde olan Türkiye'de bu sektörün iş gücü ihtiyacı, kırsal alanlardaki iş gücünden giderilirken şehirler bu yeni nüfus yoğunluğunu kaldırabilecek alt ve üst yapıdan yoksundur (Mazlum, 2010: 113-114). İçduygu ve Sirkeci'ye göre 1960-1980 döneminin en önemli özelliği, kent yapısında yaşanan değişikliklerdir fakat bunun yanında kentler gelen göçü aynı şekilde tolere edememişlerdir. Ayrıca yaşanan göçe istihdam sağlayacak sanayinin aynı hızda gelişme sağlayamamasının dışında göç eden nüfusa barınma imkânı sağlayabilecek konut sayısının yeterli olmaması da bu süreçte kentleşme ve kentlileşme tartışmalarının fitilini ateşlemiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 254). Tüm bunların neticesinde, gecekonduarda hayatlarını sürdüren ve ikincil ekonomik alanlardan geçimini elde etmeye çalışan bir göçmen kitlesi, şehir nüfusunun çoğunluğunu kapsayan bir parçası haline gelmiştir. Ayrıca bu kitle, ortaya çıkan göç ağıyla beraber göçlerin devamını sağlamıştır.

2.4.1.4.1980'lerden Günümüze

1980'lere kadar devam eden iç göç süreci Özallı yıllar olarak anılan 1980'lerden sonra, serbest piyasa ekonomisi faktörünün etkisiyle farklı bir alana geçiş yapmıştır. Bu yıllar, ekonomi alanında serbest piyasanın egemen olduğu, özelleştirmelerin yoğun olarak yapıldığı, bu duruma bireysel serbestleşme ve özgürlüklerin dâhil edildiği bir dönem olmuştur. Şehirlerde eğitim, sağlık, ulaşım gibi sosyal hizmetlerin kalitesinin artması bir diğer şehirleşme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine 1980 yıllarında Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki terör olayları ve güvenlik problemleri nedeniyle zorunlu bir göç dalgası ortaya çıkmıştır. Bu göç sürecinde, önemli bir nüfus önce daha güvenli kabul edilen Diyarbakır, Van, Batman gibi illere daha sonra ise Batı ve Orta Anadolu'ya göç ederek, var olan kentsel sorunların daha da çoğalmasına neden olmuştur (Adıgüzel, 2016: 42-43). İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropol şehirler bu göç dalgasından etkilenirken, güvenlik kaygısıyla zorunlu bir şekilde göç eden nüfusun büyük bir kısmında daha yakın şehirler olan Antalya, Mersin, Adana ve Gaziantep gibi şehirlere yerleştiği görülmüştür. 1987 yılında çıkarılan “Olağanüstü Hal Kanunu” (OHAL) kapsamında “kamu güvenliği”ni sağlamak amacıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki bazı yerleşim yerleri boşaltılmıştır. OHAL'le birlikte zorunlu olarak göç eden insanların sayısı tam olarak bilinmemekle beraber, 1 ila 3 milyon kişi arasında bir sayı olduğu üzerine çeşitli araştırma raporları bulunmaktadır (Gün, 2010: 85). Kırsaldan kente göçte her ne kadar kentin cezbedici özellikleri ön plana çıksa da bu dönemde özellikle göç etmede en önemli etmen terörün neden olduğu baskı ve can güvenliği endişesidir. İnsanlar terörün neden olduğu güvenlik problemlerinden kurtuluş yolu olarak göçü tercih etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Göç etmek istemeyen kimi insanlarda, devlet eliyle can güvenlikleri nedeniyle göç ettirilmişlerdir.

1985'lerden itibaren üç bölgedeki nüfus ve kentleşme diğer bölgelere oranla daha hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Bu bölgeler; Doğu ve Güneydoğu, Akdeniz kıyıları ve Marmara Bölgesidir. Fakat bu üç bölgede şehirleşmeye yön veren dinamikler birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Koyuncu, bu dönemde Türkiye'deki şehirleşmenin üç dinamiğinin terör, turizm ve sanayi olduğunu ifade etmektedir (Koyuncu, 2015: 44-46). Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde şehirleşmeye terör dinamiği, Akdeniz kıyılarında turizm dinamiği ve Marmara bölgesinde ise sanayileşme dinamiği önemli bir şekilde yön vermiştir. Şehirleşmeye yön veren dinamiklerin farklılık

göstermesinde coğrafik yapı ve etnik kökenin önemli etkileri olmuştur. Akdeniz kıyıları ve Marmara bölgesi coğrafik yapısından dolayı turizm ve sanayi dinamiğinin etkisinde kalırken, Doğu ve Güneydoğu bölgeleri sahip olduğu farklı etnik kökenden dolayı terör dinamiği tesirinde şehirleşmek zorunda kalmıştır.

2.5.Türkiye’de Yaşanan İç Göçün Etkileri

Göç toplumların ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapısıyla bağlantılı ve söz konusu yapıları etkileme ve değiştirebilme gücüne sahip bir olgudur.

Göç, var olduğu yerde kentsel bütünleşmeyi önleyici farklı sosyo-kültürel ve ekonomik sorunları da meydana getirmektedir. Göç, bireyleri yaşadığı coğrafyadan ve sosyo-kültürel ortamdan farklı bir ortama girmelerine neden olduğundan, hem bireylerin kendileri değişmekte hem de içinde yeni yer aldıkları sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik çevre de değişim yaşamaktadır. Göçün maddi ve güvenlik boyutuyla birlikte, göç edenler üzerindeki psikolojik etkileri, şehirlileşme ya da şehirlileşememe, kentsel dönüşüm bağlamında ülke üzerinde neden olduğu genel etkileri de vardır.

Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu yapmış olduğu bir çalışma da göçün neden olduğu etkileri iki ana başlık altında ele almıştır. Bu başlıklardan ilki olumlu etkileri, ikincisi ise olumsuz etkilerdir. Göçün neden olduğu olumlu etkiler; resmi nikâhlarda artış olması, aile planlamasının gelişmesi, şehirleşme ve şehirlileşmeye katkıda bulunması, kişilerin yeni statü kazanmaları ve kazanılan statünün doğuştan statü sahiplerinin önüne geçme imkânı sağlaması, sosyal uyum ve sosyal bütünleşmeye katkı sağlaması olarak sayılmıştır. Olumsuz etkiler ise; şehirlerin fiziki ve sosyo-kültürel açıdan köy yerlerine benzemesi, suç ve suç işlemeye teşebbüs oranlarının artması, belediye ve sağlık hizmetlerinde aksaklıklar yaşanması şeklinde sıralanabilir. Ayrıca sosyal uyumsuzluk ve işsizlik gibi sorunlarda sayılabilir (Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, 1998: 5-6).

2.5.1. İç Göçün Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkileri

Kırdan şehire göç genel olarak tarım teknolojisinde yaşanan değişimler ve yenilenmeler ile başlar (Şenyapılı, 1978: 21). Ülkemizde tarım alanında yaşanan makineleşme, tarım alanlarının artan nüfus neticesinde yetersiz kalması vb. faktörler kırsaldaki iş gücü fazlasını yeni işler bulmak maksadıyla göç etmeye zorlamıştır. Yaşanan bu hareketliliklerle beraber toplumsal ilişkilerde değişim yaşanmıştır.

Tarımsal ve kırsal faaliyetler alanında yetkin kişilerin nitelik gerektiren endüstri ve hizmet alanında yetersiz kalmaları rahat bir şekilde iş bulmalarına engel olabilmektedir (Topaloğlu, 2007: 24). Endüstri ve hizmet sektöründe çalışacak insanların belli bir kalifiyede yani yeterlilikte olmaları gerektiğinden kırsaldan göç edenlerin büyük bir çoğunluğu bu alanlarda iş bulamamaktadırlar. Rahat bir şekilde iş bulamadıklarından düşük ücretle, sağlıksız ve iş güvenliğinden mahrum işlerde çalışmak zorunda kalarak sömürülmektedirler.

Batı ülkelerindeki hızlı sanayileşme şehirlerde iş gücü ihtiyacını ortaya çıkarmış ve köylerden şehirlere bu ihtiyacı karşılamak amacıyla göçler gerçekleştirilmiştir. Fakat Türkiye’de batı ülkeleri gibi hızlı bir sanayileşme gerçekleşmediği ve iş gücü ihtiyacı doğmadığı halde köylerden şehirlere hızlı bir göç başlamıştır. Ayrıca şehirde iş imkânlarının kısıtlı olmasından ötürü mesleki kabiliyeti bulunmayan fazla iş güçleri kendilerine yeni iş alanları açmışlardır (Dinler, 2002: 453). Bu iki nedenden dolayı göç edenler şehirde iş bulmada sorun yaşadıkları gibi normal bir şekilde yaşamlarını sürdürmeyi sağlayacak imkânlardan da mahrum kalmaktadırlar (Sencer, 1979: 218).

1950’lerde köyden şehire göç hareketi şehirlerde politik, ekonomik, sosyal ve fiziksel problemlerin yaşanmasına neden olmuştur. Göç edenler sanayi alanında iş bulamayınca sanayi dışı sektörlere kaymış ve marjinal sektör bu şekilde gelişmeye başlamıştır. Bu yeni sektör işportacılık, hamallık, kapıcılık ve büro işleri gibi serbest iş alanlarından oluşmaktadır (Sezal, 1992’den akt. Topaloğlu, 2007: 24). Şu anda marjinal sektör olarak adlandırılan sektörde uzmanlaşmadan çalışmaya başlamışlardır. Marjinal sektör kentlerdeki gizli işsizliği ifade eden bir sektördür; tecrübe ve yetenek gerektirmediğinden işsizlerin ilk olarak çalışmaya başladığı alandır. Bu sektörde güvence ve denetim olmadığı gibi maddi kazançta düşüktür. Bu nedenle bu alanda çalışanlar her an işsiz kalma riskiyle karşı karşıyadırlar (Topaloğlu, 2007: 25). Köylerden kentlere göç edenler işsiz kalınca, hayatlarını devam ettirebilmek için kendilerince yeni iş kolları meydana getirerek çalışmaya başlamaktadırlar. Genellikle düşük gelirli olan bu tür işler, devlet denetimi dışında olduğu ve kanunlara uygun olmadığı için sürekli iş alanı olarak kabul görmemektedir. Bu iş alanında çalışanlar her an işsiz kalabileceklerinin farkında olmalarına rağmen mecburiyetten dolayı çalışmaya devam etmektedirler.

Diğer bir risk boyutu ise kayıt dışı ekonomidir. Kayıt dışı ekonominin genel özellikleri; gelirin devlet kayıtlarının dışında olması, vergi kaçırılması ve sosyal

güvenliğinin olmamasıdır (Dansuk, 1996:14). Kısacası kayıt dışı ekonomide vergi kaçırılması, çalışanlara sosyal güvenlik sağlanmaması ve çalışanların düşük standartlarda hayatlarını sürdürmelerine neden olunması gibi faktörler toplum yapısında olumsuzluklara yol açmaktadır.

Bu durumun yanı sıra, GÖÇ-DER'in 2004 yılı Ekim ayında yayınladığı raporda vurgulanan kısım; göç mağdurları göç etmeden önce üretici pozisyonunda iken göç ettikten sonra gittikleri yerde tüketici pozisyonuna düşmeleridir. Aynı zamanda göç edilen yerdeki halk üzerinde göçün etkisi; “zorunlu göç mağdurları gittikleri yerlerde ucuz iş gücünün ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Göç etmek zorunda kalan mağdurların maruz kaldıkları açlık ve yoksulluk ile birlikte yerleşik halkında iş bulma olanakları azalmış ve refah seviyeleri olumsuz yönde etkilenmiştir” (Göç-Der, 2004:5) olarak ifade edilmektedir. Göç edenler genellikle gittikleri yerlerde normal ücretin çok daha aşağısına çalışarak var olan iş gücü piyasasını olumsuz yönde etkilemektedirler. Bu durumdan ötürü yerli halk normal ücretlerde iş bulmakta güçlük çektiklerinden, göçmenleri istememektedirler. Çünkü göçmenler hem kendilerinin işsiz kalmalarına hem de hayat kalitelerinin düşmelerine neden olarak yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedirler.

2.5.2. İç Göçün Sosyo-Kültürel Yapı Üzerindeki Etkileri

İnsanlar göç ederek sadece yaşadıkları yeri değiştirmemekte, yaşam biçimlerini, tavırlarını ve davranışlarını da değiştirmektedir. Kısacası, insanlar göç ederek sosyo-kültürel yapılarını da değiştirmektedir.

İnsanlar göç ederek önceden yaşadıkları ortamdaki koparı ve yeni bir toplum içine girerler, genel olarak yeni katıldıkları bu topluma ve toplum normlarına alışması belli bir zaman almakla birlikte göç edenlerde birtakım değişikliklere neden olmaktadır. Tekeli, göçün insanları yeni bir topluma dâhil etmesi sonucunda uyum problemiyle karşı karşıya getiren bir yer değiştirme özelliğinden bahsetmektedir (Tekeli, 2016: 176). Göç sonucu insanların yaşadıkları en büyük sorunlardan bir tanesi de adaptasyon sürecidir. Yeni insanlarla tanışmak, yeni bir çevreye alışmak, yeni taşınılan yerin gelenek ve göreneklerini benimsemek kolay olmayan ve uzun zaman gerektiren bir süreçtir. Bu süreci atlattırmak pek çok insan için kolay olmamakta, istemeden de olsa birtakım sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Beş Yıllık Kalkınma Planında da az önce bahsettiğimiz sosyal değişime vurgu yapılmakta ve gerçekleşen bu değişim sürecinin daha rahat ve kısa sürede atlatılabilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiğinden bahsedilmektedir. DPT raporunda göçten sonra yaşanan ekonomik buhranlarla birlikte farklı bir kültürle karşılaşmanın neden olduğu şoklar, iç çatışmalar, bunalımlar vb. gibi insanları derinden etkileyen problemlerinde ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bu tür problemlerin ise göç eden insanları, özellikle de genç kesimi ya asosyal olmaya ya da radikal gruplar içinde bulunmaya yani suç işlemeye yönlendirdiği üzerinde durulmaktadır (DPT, 1996: 17). Göç sonrası adaptasyon süreci iyi bir şekilde geçirilmediği vakit birçok problemin yaşanmasına kaynak teşkil etmektedir. Genellikle suç çeteleri, terör örgütleri, madde bağımlıları vb. gibileri göç sonrası adaptasyon sorunları yaşayan insanlardan meydana gelmektedir.

Şehirde doğaya uyum sağlamaktan ziyade, şehirde yaşayan insanlara uyum sağlamak önemlidir (Haviland, 2002: 224). Çünkü şehirde yaşamayla birlikte kültürde de hızlı bir değişim yaşanır ve bu yaşanan değişime uyum sağlamakta güçlük çekenler sosyal baskıya maruz kalabilirler. Bu bağlamda göç edenler içinde bulundukları değişen çevreye uyum sağlamak zorundadırlar.

2.5.3. İç Göçün Kentleşmeye Etkileri

Göç coğrafi bir hareketlilik olsa da yaşandığı yerde değişime neden olur; bunun önemli bir örneği de kentleşmedir. Göç sonucunda şehirlerde ortaya çıkan olumsuz etkiler vardır. Konut sorunları ve gecekondular meselesi, göçün boyutuyla orantılı olarak gerçekleştirilemeyen alt yapı hizmetleri ve bunlara bağlı olarak meydana gelen problemler, suç işleme, iş imkânlarındaki gelişme ile orantısız bir artış gösteren göçlere bağlı olarak ortaya çıkan eksik istihdam, işsizlik problemleri olumsuz etkilerdir (Tümertekin, 1973'ten akt. Topaloğlu, 2007: 23).

Hızlı bir şekilde gerçekleşen göç süreci, alt yapı ve konut problemlerini de beraberinde getirmektedir. Yoğun göç ile kentlerde yığılan kalabalığın konut sorunları gecekondular ile aşmaya çalışılmıştır. Bu yüzden kenti çevreleyen bir gecekondulaşma vardır. Günümüzde kentlerimiz gecekondular ve imarlı konutlar olmak üzere ikiye bölünmüştür.

Görüldüğü gibi göçün çeşitli, kültürel, ekonomik ve psikolojik etkilerinin dışında ekolojik etkileri de vardır ve bu etkiler birbirleriyle ilişkili ve birbirlerini tetikleyici etkilere sahiptirler. Gecekondulaşma, belediye hizmetlerindeki eksiklikler, kültürel sorunlarla beraber uyum sorunlarını da getirmektedir. Düzensiz ve kontrol dışı gelişen kentsel büyüme ise çevre sorunlarına da neden olmaktadır (Yıldırım, 2004: 52-53).

Köylerden kentlere göç eden vasıfsız iş gücü, iş bulma problemi yaşamakta ve bu problemini ‘gelenek dışı’ yollarla çözmeye çalışmaktadır. Gelenek dışı yollar genel olarak illegal yollar olmaktadır. Dolayısıyla kentin iş gücüne entegre olamayan vasıfsız iş gücü şehirleşmenin de yapısını bozmaktadır.

İşsizliğin yaşanması ve ekonominin kötüye gitmesi göçün neden olduğu temel problemlerdenken; genel düzenin bozulması, hırsızlık ve fuhuşun artması, gecekondulaşma ve alt yapı problemleri gibi kentleşmeyle alakalı olan sorunlar diğer problemlerdir (DPT, 2001: 31).

Göç birçok şeye etki ettiği gibi kentleşmeye de çeşitli şekillerde etki etmektedir. Bu durum kimi zaman konut problemi olarak, kimi zaman iş gücü ve istihdam problemi olarak kimi zaman da var olan düzenin bozulması ile ahlaki çöküşün yaşanması olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1.Araştırmanın Konusu

Teröre maruz kalan insanlar, canlarını kurtarmak için yaşadıkları yeri terk edip başka yerlere göç etmektedirler. Terör, insanları baskı altında tutarak onların yaşam alanlarını kısıtlamakta, yaşam standartlarını düşürmekte ve en önemlisi de can güvenliklerini hiçe sayarak her türlü kötü muameleye tabi tutmaktadır. Terörün meydana getirdiği sorunlar sadece teröre maruz kalanlar ile sınırlı kalmayıp gittikleri yerlerde de kendini göstermektedir. Çünkü teröre maruz kalanlar canları dışında hemen her şeylerini kaybettikleri için kötü bir psikolojiye sahip olup çevreleriyle sağlıklı bir iletişim kuramazlar ve kaybedecekleri bir şeyleri olmadıklarından çevrelerine büyük zararlar verebilirler. Terörden dolayı göç edenler sadece canlarını kurtarabildikleri için gittikleri yerlerde birçok sorunla karşılaşmakta ve birçok soruna neden olmaktadır. Aynı zamanda istemeden de olsa gittikleri yerin düzenini bozmakta ve yerli halkın da birtakım sorunlar yaşamasına sebebiyet vermektedirler. Tüm bunlar yaşanan terörün etkilerinin sadece yaşanan yerde değil, terörü yaşayanların göç ettikleri yerlerde de etkilerinin devam ettiğinin göstergesidir.

Yapılan tüm açıklamalardan da anlaşıldığı üzere insanların göç etmelerinin temelinde birçok neden yatmaktadır. İnsanlar genellikle istemeden farklı nedenlerden dolayı zorunlu göçe maruz kalmaktadırlar. Terör de bu nedenlerden bir tanesidir. Bu çalışmada göç, kendini meydana getiren olgunun nedeni olarak terör boyutuyla ele alınacaktır. İnsanların, baskı ve korkulara boyun eğmeyip kendi yaşamlarına müdahale ettirmek istememesi teröre maruz kalmalarına neden olmaktadır. Tüm bu sıkıntıları yaşamaktan rahatsız olan insanlar daha rahat, huzurlu, güvenli bir ortam ve yaşam için göç etmek zorunda kalmaktadırlar.

Bu çalışmada, göçe neden olan terör, insanları kaba kuvvet ile baskı altına alarak sindirme, korku salarak kendi otoritesini kurma, insanları zor durumda bırakma aracı olarak kullanılması açısından incelenecektir. Ayrıca göçün meydana geliş nedenleri, işlevleri, türlerine de değinilecektir. Bununla birlikte teröre maruz kalıp, göç etmek zorunda olan insanlarda, terör ve göç yaşanmadan önce kendileri için göçün ve terörün

ne anlam ifade ettiği ve terör ile göç yaşandıktan sonra terörün ve göçün anlamlarında herhangi bir değişiklik yaşanıp yaşanmadığı, olaylardan önce göç etme gibi herhangi bir düşüncelerinin olup olmadığı, olayların ve göçün kendilerinin bakış açılarında ve hayatlarında ne tür değişiklikler meydana getirdiği ele alınacaktır.

3.2.Araştırmanın Problemi

“Terör Kaynaklı İç Göç: Nusaybin’den Mardin’e Göç Edenler Üzerine Bir Araştırma” başlıklı bu çalışmada terör nedeniyle birçok zorluklar yaşayıp göç etmek zorunda kalan insanlara ve yaşadıkları sıkıntılara odaklanılacaktır. Bu konunun araştırılmasını önemli kılan, şimdiye değin bu alanda yapılan çalışmalar izleğinde terör nedeniyle göç eden insanların durumlarını, uyum sorunlarını, karşılaştıkları problemleri vs. tespit etmeye yönelik olmasıdır. Aynı zamanda konuya ilişkin bu alandaki eksikliğin giderilmesi ve problemlerin neler olabileceğine dair bir tablo ortaya koyulması planlanmaktadır. Çalışmanın konusunu terör nedeniyle Nusaybin’den Mardin’e göç edenler oluşturmaktadır. İnsanlar terör nedeniyle maddi-manevi birçok sıkıntı yaşayıp bu sıkıntılardan kurtuluş yolu olarak göçü tercih etmişlerdir. Ancak göç etmek kendilerini her ne kadar terörün neden olduğu sıkıntılardan bir nebze kurtarmış olsa da, daha farklı sorunlarla karşılaşmalarını engelleyememiştir. Çalışmada Nusaybin’de ortaya çıkan terörün neden olduğu göç, bu göçün neden olduğu sorunlar ve bunların etkileri incelenecektir.

Ülkemizde genellikle göç ve terör üzerine yapılan çalışmalar Suriyeli mülteciler, uluslararası göç ve şiddet boyutu ile ele alınmaktadır. Çalışmamızda terörün neden olduğu iç göç ve göçün neden olduğu etkenler çeşitli yönleriyle irdelenecektir. Göçün neden olduğu sosyal, ekonomik, siyasi ve psikolojik durumları ortaya konulacaktır. Bu yönüyle çalışmanın, literatüre kayda değer bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Ele alınacağı belirtilen bazı problemler ile birlikte öngörülemeyen başka problemlerde araştırma kapsamında incelenecektir. Bu problemlerden yola çıkılarak araştırmada ele alınacak temel sorular ise şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Terör ve onun neden olduğu göç insanların yaşamını nasıl etkiledi?
- 2- İnsanları göç etmek zorunda bırakan nedenler nelerdir?
- 3- İnsanlar maruz kaldıkları terör ve göçten kimi/kimleri sorumlu görmektedirler?
- 4- İnsanların göç ettikleri yerde yaşadıkları hayal kırıklıkları nelerdir?

- 5- İnsanlar terör ile mücadele etmek yerine neden göçü tercih ettiler?
- 6- Göç süresince ve sonrasında insanların devletten beklentileri nelerdir?
- 7- İnsanlar göç ettikleri yerde ne tür sorunlar yaşadılar ve bunlarla nasıl başa çıktılar?
- 8- Terör ve göç, insanların teröre ve göçe bakış açılarını nasıl etkilemiştir?
- 9- Göç etmek zorunda kalan insanlar, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan ne tür koşullara maruz kalmışlardır?
- 10- Göç etmek zorunda kalanların ikamet ettikleri yerin koşulları nasıldır?

Tez konusu göç olgusuna neden olan etmenler ve sonuçları bağlamında ele alınacaktır. Göç olgusunun meydana gelmesine neden olan terör bu minvalde incelenecektir.

3.3.Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, terörden kaynaklanan göç olgusu, etkileri ve sonuçlarını sosyolojik düzlemde açıklığa kavuşturmadır. Yaşanan olaylardan dolayı huzursuz olan ve can güvenliklerinin olmadığını düşünen insanlar göç ederek yeni bir yaşama başlamaktadırlar. Her an başlarına ne geleceği korkusu ile yaşamayı istememe, terör örgütlerinin baskısından kurtulma vb. nedenler insanları göç etmeye zorlayan etmenlerin başında gelmektedir. İnsanlar can güvenliği endişesi duymadan, kendilerini güvende ve huzurlu hissedebilecekleri yerlerde yaşamlarını sürdürmek istemektedirler. Mevcut yaşadıkları yerlerde bu tür imkânları bulunmayan insanlar, göç ederek kendileri ve aileleri için güvenli ve huzurlu yaşam alanlarında yaşamaya başlamaktadırlar. Bu tür durumlarda, insanlar yaşadıkları yerlerden daha büyük ve şartların daha iyi olduğu yerlere göç etmeyi tercih etmektedirler. Çünkü büyük şehirlerde yaşamak birçok imkândan faydalanma ve daha iyi bir yaşam sürme avantajı sunmaktadır. Nusaybin’de yaşanan terör olayları ve baskısı insanların yaşam alanlarını büyük ölçekte kısıtlamış ve yaşam için gerekli imkânları önemli ölçüde azaltarak insanları göç etmek zorunda bırakmıştır. Nusaybin’de terörden dolayı göç eden insanlar, büyük şehirlere yerleşip daha iyi koşullarda yaşamak yerine Mardin merkeze ve çevre ilçelere yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Nusaybin’den göç edenlerin başka büyük illere değil de Mardin’e göç etme nedenini açıklığa kavuşturmak araştırmada bir başka sorun alanını oluşturmaktadır. Çünkü aynı tarihte Diyarbakır’ın Sur ilçesinde ve Şırnak’ın Cizre ilçesinde yaşanan terör olaylarında halkın büyük çoğunluğu büyük illere göç etmişlerdir. Ancak Mardin’de göç farklı gerçekleşmiştir. İnsanlar olaylar

esnasında Nusaybin'den Mardin'e göç etmiş ve bir kısmı Mardin'e yerleşip geri dönmemişlerdir. Göç edenlerin olayların bitmesi ile göç ettikleri yere geri dönmeme nedenleri araştırmada önem teşkil etmektedir. Çalışmamızın bir diğer amacı da, terör ve şiddetin ortaya çıkış nedenleri, insanlar üzerindeki genel etkileri, işlevleri ve türlerine değinilerek bu faktörlerin insanların göç etmelerinde ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaya yöneliktir.

3.4.Araştırmanın Önemi

Göç olgusu ile ilgili araştırmalar, genel olarak göçün neden olduğu sorunlar üzerine yapılmaktadır. Bu durum göçü meydana getiren nedenlerin anlaşılmasını güçleştirmekte ve göçe neden olan problemlerle mücadelenin etkili bir şekilde yapılabilmesini zorlaştırmaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, insanları göç etmeye zorlayan etmenlerden olan terörün, sindirme, otorite kurma ve şiddet eksenindeki oluşumunu, geçmişten günümüze yaşanan olaylardan yola çıkarak geniş toplumsal bir perspektif de anlamaya yönelik bir araştırma bulunmamaktadır. Literatürdeki bu eksiklik, çalışmayı alan için özgün ve gerekli kılmaktadır. Genel olarak sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerileri ve geleceğe ilişkin oluşabilecek tahmini tablolar bu çalışmanın literatüre önemli kazanımlarından bazıları olacaktır. Türkiye'de meydana gelen iç göçler ve bu iç göçlerin neden olduğu problemler ile ilgili değerlendirmeler birçok çalışmada yer almaktadır. Özelde bizi bu çalışmayı yapmaya teşvik eden durum ise insanları göç etmek zorunda bırakan terörün ve bu terörün sebep olduğu göçün insanlar üzerinde neden oldukları etkilerin, bu etkilerin sonuçlarının ve yaşadıkları problemlerin tespit edilmeye çalışılması gerektiğidir. Genel olarak terörün etkilerine diğer çalışmalarda da yer verilmişken, terör nedeniyle göç edenler üzerine yapılan çalışmalar oldukça azdır.

Dünya da ve Türkiye'de terör ve göçe ilişkin birçok araştırma yapılmaktadır. Elde edilen veriler ışığında terörün ve terörün neden olduğu problemlerden olan göçün bugünkü durumuna bakıp ilerisi için nasıl bir tabloyla karşılaşabileceğimizi tahmin edebiliriz. Çalışmada elde edilen veriler, sorunların giderilmesine, çözüm için ihtiyaçların tespit edilmesine, sorumlulukların sorgulanması ve paylaşılmasına ilişkin çözümler üretilmesine katkı sağlayacaktır. Özellikle terör örgütlerinin daha çok doğu bölgelerinde insanları zor durumda bırakarak göçe mecbur etmelerinde güç ve otorite göstergesi aracı olarak şiddete başvurdıklarını tespit etmek gerekmektedir. Bunun hem

bu alandaki boşluğu doldurarak literatüre katkı sağlayacağı hem de konunun hassasiyeti itibariyle terörün gelecekte daha büyük problemlere yol açmasını engelleyerek, terörün neden olduğu göç olgusu ile ilgili sorunların çözülmesine ilişkin önerilerin geliştirilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle terörün ve terörün neden olduğu göç olgularının engellenebilmesi adına bu araştırma önem arz etmektedir.

3.5.Araştırmanın Yöntemi

Betimleyici ve ilişki aramaya yönelik bir araştırma olarak yapılması planlanan bu çalışma, terör nedeniyle göç edenlere anket formu uygulanarak ve gözlem yapılarak göçe maruz kalanların durumlarını ve problemlerini tespit etmeye yöneliktir. Bununla birlikte bu durum ve tespitlerin olası neden ve sonuçları üzerine açıklayıcı bir yaklaşım benimsenecektir. Terör mağduru olan insanların daha hassas bir psikolojiye sahip olabileceği, sorulan soruları daha açık ve net bir şekilde cevaplamakta zorlanabilecekleri vb. gibi kaygılar nedeniyle çalışma anket formu ve gözlem ile sınırlandırılmıştır. Anket formunun uygulanacağı ve gözlemin yapılacağı örneklem grubu, PKK terör örgütü nedeniyle Nusaybin'den Mardin'e göç edenlerden oluşturulacaktır.

Araştırmada terörün neden olduğu göç olgusu ile ilgili sorunlar verilerle ortaya konulacaktır. Aşağıda yer alan bir ana ve diğer alt hipotezlerden hareketle, göç olgusunun terör nedeniyle meydana gelmesi araştırmada elde edilen bulgular ile betimlenecektir. Araştırmada, karşılaştırmalı bir yaklaşım ile terör bağlamında göçü tetikleyen faktörlerin bazı değişkenlerle ilişkileri ortaya konulacaktır.

Araştırmanın Ana Hipotezi

Birçok yerde olduğu gibi Nusaybin'de de başlayan hendek/barikat eylemleri nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlar hem göç ederken hem de göç ettikten sonra başta ekonomik sorunlar olmak üzere, konut problemleri, sosyal dışlanma, yaşam standardının düşmesi, psikolojik problemler vb. gibi problemler ile karşı karşıya kalmışlardır.

Araştırmanın Alt Hipotezleri

- 1- Nusaybin'den Mardin'e göçün asıl nedeni terör ve şiddet olaylarıdır.
- 2- Terör nedeniyle gerçekleşen göç maddi-manevi kayıplara neden olur.

- 3- Akrabalık bağları ve şehrin Nusaybin'e yakınlığı, göçün Mardin'e olmasında etken rol oynamaktadır.
- 4- Göç edenler etnik ve politik kimliklerinden dolayı Mardin'de ötekileşmeye maruz kalmışlardır.
- 5- Göç edenler maruz kaldıkları kötü muameleden dolayı büyük hayal kırıklığı yaşamışlardır.
- 6- Göç edenlerin birkaç aile birlikte kalarak çözmeye çalıştıkları barınma sorunu, mahremiyet konusunda sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur.
- 7- Terör kaynaklı göç, çocukların eğitiminde aksaklıklara ve başarısızlığa neden olur.
- 8- Göç edenler yerleşim yeri ve yaşam tarzı alışkanlığındaki değişimler nedeniyle Mardin'in sosyal yaşamına uyum sağlamada sıkıntı yaşarlar.
- 9- Nusaybin'den Mardin'e göç edenlerin yaşam standartlarında iktisadi ve sosyal değişiklikler meydana gelir.
- 10- Mardin'de yaşam koşulları daha güç (pahalı) olduğundan göç edenler önemli maddi sıkıntılar yaşarlar.
- 11- Terör nedeniyle göç edenler psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik problemler yaşarlar.
- 12- Terör kaynaklı göçe maruz kalanların devletten ve Mardin halkından maddi-manevi yardım ve destek beklentileri yüksektir.
- 13- Terör nedeniyle göç eden insanların siyasi düşüncelerinde değişimler olur.
- 14- Göç edenlerin Nusaybin'e geri dönmeyi istemelerinde Mardin şehir hayatındaki yaşam koşullarının zorluğunun ve memleket özleminin etkisi bulunmaktadır.
- 15- Nusaybin'den göç edenlerin Mardin'de kalma nedenleri arasında Nusaybin'deki şartların iyileşmemesi ve Mardin'de gelir imkânlarının iyi olması önemli yer tutmaktadır.

3.6.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma betimleyici ve ilişki aramaya yönelik olup, terörün neden olduğu göç olgusunun ve sonuçlarının neler olduğu açıklığa kavuşturulacaktır. Terörün ve göçün insanlar üzerinde meydana getirdiği tahribatlar, bu tahribatların oluşturduğu etkiler araştırma sonucu ortaya konulacaktır. İnsanların teröre maruz kalmalarının etkileri, göç

etmek zorunda bırakılmaları, göç edecekleri yeri tercih nedenleri, göç ettikten sonra yaşanan sıkıntılar araştırmamızın açıklığa kavuşturmak istediği sorun alanlarını oluşturmaktadır. Yaşanılan terör ve sonrasında Nusaybin'den Mardin'e gerçekleşen göç nedeniyle araştırmanın Mardin ilinde yapılması kararlaştırılmıştır. Araştırmanın evreni, Nusaybin'den Mardin'e PKK terör örgütünün başlattığı hendek/barikat eylemleri nedeniyle göç eden insanlardan oluşmaktadır. Araştırma söz konusu yer ile sınırlıdır. Çalışma için Mardin ilinin seçilme nedeni, Mardin şehir merkezinin terör kaynaklı yoğun bir göç hareketine uğramasıdır. Nüfus itibarı ile Nusaybin'den daha küçük olan Mardin'e bu yoğun göçün olmasının, Mardin'in kentsel yapısı ve sosyo-ekonomik ve kültürel dengelerin bozulmasına dönük göstergelerin net şekilde ortaya çıkması, kente uyum, kentsel ilişkilerin erozyonu ve etnik heterojenite itibarı ile gelecekte kontrol edilemeyecek sorunların ortaya çıkma ihtimali ve buna yönelik sorunların çözümüne katkı sağlama endişesi araştırma yeri olarak Mardin'in seçilmesinde etkili olmuştur. Ayrıca, Mardin'in sosyo-kültürel ve sosyo-politik yapısının Nusaybin'den farklı olması, buraya göç edenler açısından farklı bir göç deneyimi yaşamalarına neden olacaktır. Bu deneyimi anlama ve açıklama amacı Mardin'in yaşadığı göç deneyimini incelemeyi önemli hale getirmektedir. Kızıltepe ya da Diyarbakır'a göç edenlerin orada tecrübe ettikleri yaşamlar ile Mardin'e göç edenlerin yaşadıkları arasında ciddi farklılıklar olması, Mardin'e göç edenlerin yaşadıkları deneyimin sosyolojik açıdan incelenmesini gerekli kılmaktadır. Mardin'in gerek kozmopolit yapısı yani Arap, Süryani ve Kürtlerin bir arada yaşaması ve genel olarak Arap ve Süryani kültürünün ağır basması ve gerek şehrin yaşam standartlarının yüksek olması arada oluşan ciddi farklılıkların nedenlerindendir. Diyarbakır ve Kızıltepe'de ağırlıklı olarak Kürtlerin yaşaması ve yaşam standartlarının makul düzeyde olması, göç edenlerin şehre uyum sağlamalarını kolaylaştırmıştır. Aşağıdaki tabloda Mardin ve göç alan ilçelerinin ne kadar göç aldığı görülmektedir:

Tablo 3: Terör Şiddeti Nedeniyle Nusaybin'den Göç Edilen Yerler ve Göç

Edenlerin İstatistikî Sayısı

Göç Edilen Yerler	Göç Eden Sayısı
Mardin/Merkez	27,398
Kızıltepe	18,910
Midyat	11,228
Dargeçit	4,340
Çevre İller	5,050
Toplam	66,926

Kaynak: Nusaybin Belediyesi, İl Göç İdaresi, Mardin Valiliği, 2017

Terör olaylarının başlaması ile Nusaybin'den Mardin'e göç eden nüfusa dair istatistiki bilgiler, İç İşleri Bakanlığı'na bağlı İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Mardin Valiliği ve Nusaybin Belediyesinden elde edilmiştir. Bu kurumlardan alınan verilere göre göçten önce Nusaybin merkezde yaşayanların nüfusu 87,948'dir. Göç ile birlikte 27,398 kişi Nusaybin'den Mardin merkeze göç etmiştir. Ancak bu verinin cinsiyet, medeni durum, yaş, hane dağılımı vb. gibi değişkenlere göre dağılımları hakkında ayrıntılı bir veri analizi yapılmamış olup sadece göç edenlerin genel sayısı verilmiştir. Göç edenlerin sayısının belli olması, çalışmanın evren ve örnekleminin belirlenmesinde büyük kolaylık sağlamıştır.

Örneklem grubunun belirlenmesinde aşağıdaki istatistiki tablodan yararlanılmıştır.

Tablo 4: $\alpha=0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyük- lüğü	±0.03 örnekleme hatası (d)			±0.05 örnekleme hatası (d)			±0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5	p=0.8	p=0.3	p=0.5	p=0.8	p=0.3	p=0.5	p=0.8	p=0.3
	q=0.5	q=0.2	q=0.7	q=0.5	q=0.2	q=0.7	q=0.5	q=0.2	q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s.52

%5 örnekleme hatası ile %95 güven düzeyinde kesinlik (göz yumulabilir hata) sınırları için örneklem büyüklüğü yukarıdaki gibi hesaplanmıştır. Böylece araştırma için belirlenen örneklem büyüklüğü araştırmanın güvenilirliğini ortaya koyacaktır. Diğer taraftan anket formları uygulanıp veriler elde edildikten sonra yarı kapalı ve açık uçlu sorulara verilen yanıtlar SPSS-25 Paket programına aktarılacak ve veri analizi yapılacaktır. Ayrıca saha çalışmasına başlanmadan önce sahada 25 kişi ile bir pilot çalışma uygulaması gerçekleştirilmiştir. Alan çalışması öncesi gerçekleştirilen bu pilot uygulamada elde edilen veriler neticesinde anket çalışmasına birçok yeni soru dahil edilmiş, mevcut bazı sorularda revizyona gidilmiş ve çalışmada tespit edilen eksiklikler bu şekilde giderilmeye çalışılmıştır.

Yaşanan problemlerin neler olduğu ve bu problemlerin neden ortaya çıktığını belirlemeye yönelik bir araştırma olarak yapılan bu çalışma, terör nedeniyle göç edenlere 9-29 Temmuz 6-12 Ağustos 2018 tarihlerinde yarı yapılandırılmış anket formu uygulanarak ve gözlem yapılarak hendek/ barikat eylemlerine maruz kalarak göç etmek mecburiyetinde kalanların durumlarını ve problemlerini tespit etmeye yöneliktir. Bununla birlikte bu durum ve tespitlerin olası neden ve sonuçları üzerine açıklayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Terör mağduru olan insanların daha hassas bir psikolojiye sahip olabileceği, sorulan soruları daha açık ve net bir şekilde cevaplamakta zorlanabilecekleri vb. gibi kaygılar nedeniyle çalışma anket formu ve gözlem ile sınırlandırılmıştır. Anket formunun uygulanacağı ve gözlemin yapılacağı örneklem grubu, PKK terör örgütü nedeniyle meydana gelen hendek/barikat olaylarından kaçıp Nusaybin'den Mardin'e göç edenlerden oluşmaktadır. Temsil yeteneğini sağladığını düşündüğümüz 380 kişiden oluşan örneklemin tespitinde olasılığa dayalı olan “basit tesadüfi örneklem seçim tekniği” kullanılmıştır. Olasılığa dayalı basit tesadüfi örnekleme evreni meydana getiren her bireyin örnekleme dahil olma şansı aynıdır. Bu nedenle yapılacak hesaplamalarda tüm bireylere atfedilecek değer aynıdır (Arıkan, 2004:142). Olasılığa dayalı basit tesadüfi örnekleme türü kuvvetli bir temsil niteliğine sahip örneklem seçimi için geçerli ve en iyi yoldur. Yalnız şunu da unutmamak gerekir ki basit tesadüfi örneklem de dahil olmak üzere hiçbir örnekleme türü temsiliyet kapasitesi bakımından net bir sonuç vermez ama basit tesadüfi örneklem yöntemi temsiliyet niteliği açısından diğerlerine nazaran daha fazla bir olasılığa sahiptir. Evren ve örneklem arasında yer alan farklılıklar düzensiz ve önemsiz olabilir. Mesela bir evrenden elde edilen örneklemdaki bay ve bayanların aynı oranda olması durumu beklenemez. Fakat buna rağmen olasılığa dayalı basit tesadüfi

örnekleme yöntemiyle, elde edilen bu oranlar yakın düzeyde olabilir. Yani burada örneklemin hesaplanmasında standart hesaplama daha düşük olacaktır. Sonuçta ortaya çıkan farklılıklar şansın bir işlevi olarak meydana gelmektedir (Cowles, 1989'dan akt. Özen ve Gül, 2007: 398). Basit tesadüfi örnekleme kullanmadaki diğer bir olumlu durum da anlamlılığı test eden örneklem istatistiğinin olasılığa duyduğu yüksek ihtiyaçtır. Örneklemin istatistiği, araştırmacılara örnekleme yer alanların özellikleri ile alakalı evren hakkında netice elde etmede yardımcı olmaktadır (Gay ve Airasion, 2003'den akt. Özen ve Gül, 2007:399).

Olasılığa dayalı basit tesadüfi örneklemede evrende yer alan herkesin örnekleme dahil olmada eşit ve bağımsız olma olasılığı yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle tarafsızlık kuralının geçerli olduğu örneklem türüdür. Buradaki eşitlik kelimesi evrendeki herkesin örnekleme girmede aynı şansa sahip olduğunu ifade eder. Bağımsızlık kelimesi ise evrendeki herkesle ilgili kararların ayrı olmasını ifade eder. Bir bireyin örnekleme katılması diğer bireylerin katılmasından bağımsızdır. Kısacası bu iki niteliğin meydana getirdiği karasızlık kuralı istenen büyüklükteki her olası örneklemin, eşit bir biçimde seçilme olasılığının varlığını ifade eder (Akhun, 1991 ve Judd ve arkadaşları 1991'den akt. Balcı, 2013:99). Evren sayısı belli olan bir örneklem grubu üzerinde çalışma yapılacağı için bu tekniğin kullanılması uygun görülmüştür.

Kimi görüşmeciler, anket formunu doldurma talebini olumlu bir biçimde karşılarken, kimileri de çekindiklerini belirterek doldurmak istememişlerdir. Bu tür durumlarda, tanıdıklar vasıtasıyla görüşmecilere ulaşılmış ve ikna edilmeye çalışılmıştır. Görüşmecilerden örgüt karşıtlığının PKK tarafından öğrenilmesinin kendileri için önemli derecede riskleri bulunduğunu düşünenler anket formunu doldurma talebimizi ancak tanıdıkların referansları aracılığıyla ve uzun süren kişisel ikna çabalarımız ile kabul edebilmişlerdir. Terör örgütünün korkusunun dışında çalışmanın devlet tarafından yapılıyor olabileceği yönündeki düşüncelerde yine aynı şekilde anketlerin doldurulmasında büyük sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Çeşitli mahallelere yerleşen ailelerin belirlenmesi ve görüşmecilerin anketleri doldurma ve görüşme talebinin kabul edilmesinde bu nedenlerden dolayı büyük zorluklarla karşılaşmıştır.

Araştırma sürecince yapılan çalışmanın geçerlilik ve güvenilirlik düzeyinin ölçülebilmesi ve geliştirilebilmesi amacıyla birtakım stratejiler düşünülmektedir. Yapılan araştırmada genellemenin yapılmasına olanak sağlayacak verilerin elde edilmesinden

ziyade özgül olanın detaylı olarak anlaşılması hedeflenmekte ve bu yönde ölçme araç-gereçlerinin yeterliliği ve araştırmayı yapan kişinin yeterliliği, geçerlilik ve güvenilirliğin değişkenleri olarak ele alınmaktadır. İlk olarak, ölçme aracının geçerlilik oranının artırılması yönünde bir yöntem olarak, konu bakımından aynı fakat farklı bölgelerde önceden yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalar gözden geçirilmiş, anket formu bu çalışmalarda göz önünde bulundurularak düzenlenmiş ve içerik olarak zenginleştirilmiştir. Çalışmada anketin dışında alandaki gözlem notları (görüşmenin gerçekleştiği esnada görüşmecinin ve görüşülen bireyin hal ve hareketlerine, tutumuna, görüşmenin gerçekleştiği mekâna, vb. çeşitli ayrıntılara ilişkin gözlem ve izlenimlerini kapsayacak veriler) ve tüm medya organlarının içerikleri, resmi istatistikler vb. verilerin de elde edilerek değerlendirilmeye tabi tutulması yöntemiyle alandan elde edilen verilerin geçerlilik ve güvenilirlik oranları artırılmaya çalışılmıştır.

3.7.Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde terör ve şiddetten bahsedilecektir. Özellikle de terör ve şiddetin birbirleriyle olan bağlantılarını ortaya çıkaran argümanlar ele alınarak ilgili literatür değerlendirilecek, ikinci bölümde göç olgusu, türleri, kuramları ve tarihsel süreç içinde göçün gelişimi ile Türkiye’de yaşanan içgöçün etkilerinden bahsedilecektir. Üçüncü bölümde araştırmanın metodolojisi ortaya konacaktır. Dördüncü bölümde saha araştırması neticesinde elde edilen bulgular yorumlanacaktır. Çalışmanın en son kısmında ise araştırmanın tam neticesi yani sonuç ve öneriler yer alacaktır.

Araştırma hem konusu hem de örneklem grubundan dolayı terör olayları nedeniyle Nusaybin’den Mardin’e göç etmek zorunda kalan kimselerle sınırlandırılmıştır. Bu araştırmada elde edilecek bilgiler, bulgular ve yapılan yorumlar araştırmaya katılan örneklem grubu için geçerlidir. Diğer bir ifade ile araştırma kapsamında elde edilecek veriler ve yapılan tespitler örneklem grubunda yer alan bireylerin vermiş oldukları cevapların/bilgilerin doğruluk derecesi ile sınırlı olacaktır.

Araştırma ile ilgili bir diğer sınırlılık ise; elde edilen bilgi ve bulguların araştırmanın yapılacağı zaman dilimiyle sınırlı olacaktır. Belli bir zaman diliminde ve belli bir örneklem grubu üzerine gerçekleştirilecek bu araştırma da elde edilen bulguların diğer gruplar üzerine yapılacak daha kapsamlı araştırmalarla desteklenmesi gerekecektir.

Araştırmayı sınırlayan en önemli unsurlardan sonuncusu ise örneklem grubundakilerin psikolojik durumudur. Bu çalışmaya katılan bireylerin çoğu, sorulara cevap verirken yaşadıkları olayların zihinlerinde tekrar canlanması nedeniyle kimi zaman duygusallaşarak gözleri dolmuş kimi zamanda kendilerini kaybederek öfke krizleri geçirmişlerdir. Bu nedenle anketlerden bazıları güçlükle tamamlanabilmiştir.

3.8.Araştırma Yerinin (Mardin-Nusaybin) Demografik ve Sosyo-Kültürel Özellikleri

Mardin

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan, doğusunda Şırnak ve Siirt, batısında Şanlıurfa, kuzeyinde Diyarbakır ve Batman illeriyle; güneyinde Suriye devleti ile sınır komşusu Mardin ipek yolu üzerinde yer alıp Yukarı Mezopotamya'nın en eski şehirlerinden biridir. Tarih boyunca birçok farklı din, dil, etnisite ve kültüre sahip medeniyet ve toplumlara ev sahipliği yaptığı için sosyal yapı açısından çeşitlilik ve zenginlik gösterir. Birçok mimari, kültürel, etnik zenginlik ve taş evleriyle özel bir şehir dokusuna sahiptir Mardin. Gümüş ve taş işlemeciliği, ahşap oyma sanatı, bakırcılık, el nakış işleri, boyacılık ve sedef işlemeciliği gibi el sanatları ile Mardin kültürü Türkiye de farklı bir konuma sahiptir. Bu bakımdan sosyal ve kültürel zenginlikleri ile Mardin Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısını yansıtan bir şehir olarak tüm dikkatleri üzerine çekmektedir.

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 2018 yılı Mardin nüfusu 812,958 kişidir. Bu nüfusun 412,320'si erkek, 400,638'i kadındır. Mardin nüfusunun %78,35'lik kısmı il ve ilçe merkezlerinde, %21,65'lik kısmı ise köy ve beldeler de yaşamaktadır (www.nufusu.com).

Ekonomisi büyük ölçü de tarım, hayvancılık ve ticarete dayanan Mardin'de nüfusun %80'ine yakını tarım sektöründe çalışmaktadır. Buğday, arpa, nohut, mercimek, pirinç Mardin yöresinde yetişen başlıca ürünlerin başında gelmektedir. Üzüm diyarı olarak da bilinen Mardin ihracatta Türkiye'de dördüncü sırada yer almaktadır. Ekonomide hayvancılığın önemli bir yerinin olması ile birlikte şehir yeşillik ve orman bakımından zengin değildir. Şehirde çeşitli sanayi işletmeleri olmasına rağmen yatırımcıların batı illerini tercih etmeleri nedeniyle sanayi alanında pek bir gelişme kaydedememiştir. Sanayinin gelişebilmesi için şehirde Fosfat işletim fabrikası, Kireç ve

Çimento üretim fabrikaları ile yem ve boru fabrikaları kurulmuştur (Güneş, 2012'den akt. Karataş, 2018:8).

Kentte yaşanan terör olayları şehrin gelişmesini birçok yönden olumsuz etkilediği gibi turizmi de olumsuz yönde etkilemiş fakat son zamanlarda terör olaylarında azalma yaşanmasıyla birlikte turizmde tekrar bir canlanma başlamıştır. Dinlerin ve dillerin şehri olarak kabul edilen Mardin'de Türkler, Kürtler, Süryaniler, Hristiyanlar, Araplar, Ezidiler ve Ermeniler hep bir arada yaşamaktadırlar.

Bu veriler ışığında Mardin'in sosyo-ekonomik açıdan ortalama bir Türkiye kenti yapısından düşük kaldığı söylenebilir. Mardin'de göç sorununu belirgin hale getiren etken ise, terör olayları nedeniyle merkeze yapılan göçlerdir. Özellikle şehrin gelişmesini, kalkınmasını engelleyen, yaşanan problemlerin temel nedenini incelediğimizde terör faktörüyle karşılaşmaktayız. Terör geçmişten günümüze ülkemizin kanayan yarası olduğu gibi Mardin'inde kanayan yarası olmuştur.

Nusaybin

Nusaybin Güneydoğu Anadolu da yer alan Mardin ilinin ilçelerinden bir tanesidir. Yukarı Mezopotamya bölgesinde yer almaktadır. Nusaybin batıda Mardin, kuzeybatıda Ömerli, kuzeyde Midyat, kuzeydoğuda İdil ve güneyde Suriye ile komşudur. Nusaybin ile Suriye'nin Kamışlı ilçesi arasında 1 km kadar bir mesafe bulunmaktadır (Yalap, 2020:12). Ayrıca Nusaybin sahip olduğu konum dolayısıyla verimli tarım arazileri, iklimi, bitki örtüsü, tarihi yapısı ve sahip olduğu etnik ve dini çeşitlilikler ile bir kültür mozaïği olarak tanımlanabilir (Özel, 2018:5).

Nusaybin tarih içinde birçok defa farklı devletlerin kontrolüne girmekle birlikte birçok kültürel ve toplumsal dezenformasyona maruz kalmıştır. Bölge nüfusunun büyük çoğunluğunun Kürtlerden oluşmasının yanı sıra Arap ve Süryanilerde bu bölgede yaşamaktadırlar.

Nusaybin Suriye'ye yakınlığı nedeniyle sınır kapısına ev sahipliği yapmaktadır. Bölge halkı genel olarak tarım ve hayvancılıkla uğraşmakla birlikte sınır kapısı nedeniyle ticaret ile de uğraşmaktadırlar. İlçenin Suriye'ye sınır olması hem Türkiye için hem de diğer ülkeler ilçeye büyük önem kazandırmaktadır. Bazı ülkeler Türkiye üzerindeki kirli emellerini taşeron terör örgütleri ile bu sınır ilçesi üzerinden gerçekleştirme çabası

içindedirler. Yaşanan hendek/barikat eylemleri bu durum için verilebilecek en iyi örnektir.

Sınırlar, genellikle ulusal güvenlik kavramı ve onu güvende tutmak için kullandığı güç etmenleriyle alakalıdır. Bir yerin sınır olarak belirlenen alanları doğal olarak sınır güvenliğinin sağlandığı yerlerdir. Sınırlar özellikle askeri kuvvetlerin olduğu ve gümrük işlerinin yürütüldüğü yerler olarak ön plana çıkarlar. Sınırlarda güvenlik ise karmaşık bir kavramı ifade etmektedir. Askeri, ekonomik, siyasi ve çevresel güvenlik boyutlarına sahiptir. Genel manada ise, yaşamı destekleyen sistemlerin, bireylerin hayatlarını ve faaliyetlerini tehlikeye sokan unsurların kontrol altında tutulması şeklinde anlaşılmaktadır. Sınırlarda güvenlik kimin sorumlu önem arz etmektedir. Nusaybin Suriye sınırında güvenliği Türkiye üstlendiği için tüm yük Türkiye'nin omuzlarına yüklenmektedir (Özel, 2018:27-28). Bu nedenle Nusaybin sınır ilçesi olarak önemli bir konuma sahiptir.

3.9.Konu ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Türkiye de sosyoloji literatüründe terör ve göç türleri üzerine doğrudan doğruya ilgili birçok çalışma yapılmış, kitap yazılmış veya çevrilmiştir. Yine konuyla alakalı olarak binlerce makale yazılmıştır. Ayrıca gerek ulusal gerekse uluslararası kongre ve sempozyumlarda birçok bildiri mevcuttur. Fakat bu çalışmada, terör ve göç olgusunun birlikte ele alınması bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılmaktadır. Ayrıca bu çalışma terörün neden olduğu göç üzerine yapılan uygulamalı sınırlı çalışmalardan biri olma özelliğini taşımaktadır.

Literatürü taradığımızda konumuzla benzer çeşitli çalışmaların da olduğunu görmekteyiz. 2000 yılında Yelda SEVİM tarafından doktora düzeyinde “Terör Nedeniyle Elazığ’a Göç Edenlerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” adında bir çalışma yapılmıştır. Sevim bu çalışmasında Doğu ve Güneydoğu’dan terör nedeniyle birçok göçün yaşandığını ve bu göçlerin zorunlu göç olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca yaşanan göçün hem göç edenler hem de göç edilen yerdekiler açısından birçok problemin yaşanmasına neden olduğundan bahsedilmektedir. Göç sonrası yaşanan sorunlar nedeniyle geriye göç etme isteği ön plana çıkmaktadır (Sevim, 2000).

2012 yılında Muhammed Emin GÜNEŞ tarafından “İçgöç Terörizm İlişkisinde Mersin Örneği” isimli yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Çalışmada iç göç hadisesinin

terör sorununa olan etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma, Mersin de 17 kişi ile mülakat tekniği kullanılarak yapılmıştır. Mülakat güvenlik güçleri, yargı mensupları, konuyla ilgili akademik çalışması bulunan akademisyenler, bölge de çalışan basın mensupları ve bölgede ikamet eden kanaat önderleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, göç süreci başlı başına bir sorun olmakla beraber bu sürecin iyi yönetilememesinden kaynaklı bir takım problemlerin ortaya çıkmasında katalizör görevi görebilmektedir. Araştırmada aynı zamanda zorunlu göçlerin neden ve sonuçları itibariyle diğer göç türlerinden ayrılması gerektiği sonucuna da varılmıştır (Güneş, 2012).

Yine 2012 yılında Hasan BİÇİM tarafından yapılan “Zorunlu Göç, Göçebelik ve Kentte Tutunma Tarzı: Batman Pazaryeri Mahallesi Örneği” isimli yüksek lisans çalışması, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kırsal kesimlerinden zorunlu olarak göç edenleri konu edinmiştir. Bu çalışmada zorunlu olarak göç eden ailelerin bu süreçte neler yaşadığı, göç ettikten sonra kent yaşamına uyum sağlamak için neler yaptıkları vb. şeyler ele alınmıştır. Ayrıca göç edenlerin göç etmeden önceki ve göçten sonraki yaşamları arasındaki farklılıklardan bahsedilerek, zorunlu göçün insanların yaşamına etkilerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır (Biçim, 2012).

Literatürde yer alan çalışmalara baktığımızda Zafer CİRHİNLİOĞLU’nun “Terör ve Toplum” isimli kitabında terör kavramının 11 Eylül saldırılarından sonra yeni anlamlar yüklendiğini, devletlerin menfi çıkarlarına göre suç örgütlerini terör olarak adlandırıp ya da adlandırmadığını ve ona göre hareket ettiklerini ele almıştır (Cirhinlioğlu, 2004). Aynı şekilde İnan KESER’in “Zor ve Göç” isimli kitap çalışması da 1990’lı yıllarda yaşanan silahlı çatışmalar nedeniyle göç etmek zorunda kalanların yaşadıklarını ve onları göç etmeye mecbur bırakanlara odaklanarak bu durumu ortaya koymaya çalışmaktadır (Keser, 2011). 2014 yılında kaleme alınan “Malan Barkirin-Evlerini Yükladiler: Zorunlu Göç Anlatıları” isimli kitapta 1993’lü yıllarda terör olayları nedeniyle yakılan köylerinden göç etmek zorunda kalan insanların yaşadıkları buhranlı dönemlerden bahsedilmektedir. Yaşanan zorunlu göçün insanlar üzerindeki etkileri, insanların terör nedeniyle yaşadıkları acılar ve olaylar zorunlu göçü yaşayanlar ile görüşülerek ele alınmıştır (Uçak Erdoğan ve arkadaşları, 2014). Yusuf ADIGÜZEL’de “Göç Sosyolojisi” isimli eserinde göç ve göçmen tanımlarını vererek Türkiye’de toplumsal yapının önemli ölçüde iç ve dış göçlerle şekillendiğinden bahsetmektedir. Bu çalışmada yaşanan iç göçler

dönemlere bölünüp ele alınarak hem Türkiye de hem de dünya da yaşanan göçlerin etkilerine değinilmiştir (Adıgüzel, 2016).

Ayrıca literatürde terörün neden olduğu göç üzerine yazılan son dönemlerdeki kitaplara baktığımızda karşımıza Zahir KIZMAZ ve Nimet TEĞİN'in birlikte yapmış oldukları “Özyönetim İlanları, Yerinden Edilmeler ve Kürtler” isimli kitap çalışması çıkmaktadır. Bu çalışmada yaşanan terör olayları nedeniyle çeşitli illere göç etmiş 649 kişi ile görüşülmüştür. Çalışma anket tekniği kullanılarak yapılmıştır. Araştırmamanın konusunu, PKK'nın hendek ve barikat eylemlerine başlaması sonucu güvenlik nedeniyle yaşadıkları yerleri terk eden insanların, PKK'nın şehirlerde gerçekleştirdiği şiddet eylemlerine dair görüşlerinin öğrenilmesi oluşturmaktadır. Bu nedenle göç etmek zorunda kalan insanların göç öncesi ve sonrasına dair durumları, PKK'ya karşı bakış açıları, özyönetim ilanları konusundaki fikirleri ve devletin gerçekleştirdiği operasyonların halk tarafından nasıl karşılandığı hususları çalışmada dikkatle irdelenmiştir (Kızmaz ve Teğın, 2017).

Samsun Valiliği tarafından 2018'de yapılan “Zorunlu Göçler ve Doğurduğu Sosyal Travmalar” isimli çalışmaya göre terör, şiddetin en vahşi biçimidir. Görüldüğü toplumlarda ciddi manada travmalar yaşanmasına neden olur. Zorunlu göçler bir şiddet türüdür. Hem bu göçü yaşayanlar da hem de göç edilen yerdeki insanlarda çeşitli travmaların yaşanmasına neden olur. Yaşanan travmalar daha büyük sorunların meydana gelmesine yol açar. Çalıştayda gerçekleşen zorunlu göç nedeniyle yaşanan travmaların ve ortaya çıkan problemlerin neler olduğu ve ne tür önlemler ile bunların etkilerinin yok edilebileceği ya da azaltılabileceği ile ilgili birçok akademisyen tarafından yapılmış çeşitli araştırmalar bir araya getirilmiştir ve çözüm önerileri sunulmuştur (Samsun Valiliği, 2018). Bu şekilde yapılmış birçok kitap, tez ve makale çalışmaları vardır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında, genel olarak iç göçün neden olduğu terörizmden, iç göçlerin sosyal politikalar açısından incelenmesi, iç göçün suç oluşumuna etkisi, sosyo-ekonomik dinamiği, neden ve sonuçlarından bahsedilmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda göç; göçün neden olduğu suçlar boyutuyla ele alınmaktadır. Bu çalışma da terörün neden olduğu göç olgusu yani terör ve göç olgusu birlikte değerlendirilmektedir. Çalışmanın ayrı bir özelliği de göç olgusunun, terörün yaşanması ile meydana gelmesi sonucu incelenmesidir. Ayrıca çalışmamız göç, göçün etkileri ve göç etmeyi zorunlu hale getiren etkenlerin neler olduğu gibi konuları irdelemektedir.

Sosyolojik açıdan önem arz eden terör ve göç olgularının sosyolojik bir yaklaşım ile ele alınması elzemdir. Çalışılması gerektiğine inanılan bu konunun ayrıca literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA BULGULARININ YORUMLANMASI

Bu bölümde, araştırma kapsamında anket formu uygulanan ve görüşme yapılan araştırma grubuna ilişkin bulgular ve elde edilen bulguların değerlendirilmesi yer almaktadır. Bu bölüm on iki ayrı ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci kısımda araştırmaya katılanların sosyo-demografik (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, medeni durum) özellikleri hakkında bulgular verilmiştir. İkinci kısımda, katılımcıların göçten önceki yaşamları hakkında bulgular ele alınmıştır. Göç etmeden önce kaldıkları yerin mülkiyet durumu, gelir durumları ve yapmış oldukları meslek durumları incelenmiştir. Üçüncü kısımda, göç ve nedenleri irdelenmiştir. Bu kısımda, olaylardan önce herhangi bir göç etme düşüncesinin olup-olmadığı, neden göç ettikleri, göçten kimi sorumlu gördükleri, neden Mardin'e göç edildiği, nasıl ve kimlerle göç ettiklerine ilişkin başlıklara yer verilmiştir. Dördüncü kısımda göçün algıya etkisi durumu üzerinde durulmuştur. Yani göç edilen yerdeki insanların kendilerine yönelik tutumları, göç sonrası yaşanan hayal kırıklıkları, karşılaşılan sorunlar ve beklentilerin neler olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın beşinci kısmında, göç sonrası barınma ve ekonomik yaşam koşullarının neler olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Göç sonrası mülkiyet durumu, barınılan yerde yaşayan aile sayısı, göç sonrası gelir durumu, yapılan meslek, yeni geçinme stratejileri ve aileye gelir getirenlerin sayısı ele alınmıştır. Altıncı kısımda, göçün çocukların eğitimi üzerindeki etkilerinin neler olduğu incelenmiştir. Yedinci kısım, burada göçün göç edenlerin hayatlarında ve ideolojik görüşlerinde ne tür değişmelerin yaşanmasına neden olduğu irdelenmiştir. Sekizinci kısım, göçün ve terör olaylarının insanlar üzerinde neden oldukları psikolojik travma konusuna ayrılmıştır. Dokuzuncu kısımda insanların göç ve şiddete maruz kalmaya dönük algılarını anlamaya yönelik hazırlanmıştır. Onuncu kısım, burada göç edenlere yapılan yardımlar ve bu yardımların yeterlilik durumu ele alınmıştır. On birinci kısımda, katılımcıların siyasi eğilimleri, PKK örgütü ve siyasi partiler konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular irdelenmiştir. Burada aileden herhangi birinin PKK örgütüyle bağlantılı partilerde görev alma durumları, göç öncesi hangi partiye oy verdikleri, yeni bir seçimde hangi partiye oy verecekleri, PKK örgütü ve onlarla bağlantılı siyasi partilere karşı duruşlarının neler olduğuna ilişkin başlıklara yer verilmiştir. Son olarak on ikinci kısımda da göç edenlerin tekrardan Nusaybin'e geri dönmeyi isteyip

istemedikleri ve her iki durum için nedenlerinin neler olduğu konusunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

4.1.Göç Edenlerin Demografik Özellikleri

Çalışmanın bu kısmında araştırma grubunun; cinsiyet, yaş, öğrenim durumları ve medeni durumlarını belirlemeye ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1.1. Cinsiyet

Araştırmaya katılan kişilerin oranı kadar cinsiyet oranları da büyük önem arz etmektedir. Türkiye gibi erkeklerin her daim ön planda tutulduğu ve egemenliklerinin kabul edildiği toplumsal bir yapıda araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımı, yaşanan olayların meydana getirdiği etkilerin ve yaşanan olaylara bakış açısı yönünden herhangi bir farklılık içerip içermediği bakımından önemli bir veri oluşturmaktadır.

Araştırma grubundakilerin cinsiyet durumlarına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 5: Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	120	31,6
Erkek	260	68,4
Toplam	380	100

Tipik olarak göç edenlerin cinsiyeti erkek olarak kabul görmektedir. Göçü, cinsiyet eksenli görmeyen veya yalnızca erkekler tarafından idare edilen bir süreç olarak kabul edenler, kadınları yok saydığı, etkisiz gördüğü ya da göçte erkeklerin izinden gittiğini vurguladıkları ölçüde yanılmaktadırlar. Göç sürecinde kadınların kendileri birer aktördürler (aileyi bir arada tutma durumları vs.) ve cinsiyet ilişkileri bu süreçlerde “temel yapıcı unsur” olarak görev görmektedir (Andall 1992, Kofman 2000 ve Hondagneu-Sotelo 2003’ten akt. Bartram vd., 2017: 159-160).

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde erkeklerin oranı (%62–260 kişi) daha yüksektir. Gerek ataerkil bir yapının devam etmesi neticesinde kadınların erkeklerle görüşmesinin uygun görülmemesi ve gerekse konunun netameli bir konu olmasından kaynaklı kadınların geri planda durmayı ve görüşmemeyi tercih etmeleri nedeniyle erkekler ile daha fazla görüşme sağlanmıştır. Fakat araştırma problematiğine ilişkin

kadınların bakış açılarının öğrenilmesi ve kadınların görüşlerinin erkeklerin görüşlerinden farklılık arz edip etmediğinin belirlenebilmesi için erkek nüfusu oranında olmasa bile yine önemli bir oranda kadın nüfusu (%31,6-120 kişi) ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

4.1.2. Yaş

İnsanların yaşa bağlı olarak yaşananlara ve olaylara bakış açıları farklılık gösterebilir. Genç bir bireyin olaylara bakış açısı ve gösterdiği tepkiler ile yaşlı bir bireyin aynı olaylara bakış açısı ve tepkisi aynı olamaz. Yaşa bağlı olarak bireylerin bakış açısı ve anlayışlarında değişimler yaşanır. Yaş durumuna göre olaylara bakış açısı ve tepki verme şekli değişkenlik gösterebilmektedir. İnsanların, olaylara bakış açısını ve tepkilerini ortaya koyabilmek için farklı yaş gruplarından örneklem grubu oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Örneklem grubunun yaş dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 6: Yaş Dağılımı

Yaş	Sayı	%
18-24	66	17,4
25-34	142	37,4
35-44	90	23,6
45-55	60	15,8
55 ve üstü	22	5,8
Toplam	380	100,0

Tabloda görüldüğü üzere araştırma grubunun %17,4'ü 18-24 yaş arası, %37,4'ü 25-34 yaş aralığında, %23,6'sı 35-44 yaş arası, %15,8'i 45-55 yaş aralığında ve %5,8'i 55 ve üstü yaş aralığında yer almaktadır. Yaşananların oluşturduğu etkilerin ve insanların verdikleri tepkilerin, her yaş grubunda aynı mı yoksa farklı mı sonuçlar doğurduğunu ortaya koyabilmek adına her yaş grubundan katılımcıyla görüşme gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

4.1.3. Öğrenim Durumu

Eğitim, kişilerin olaylara yaklaşımında ve bakış açılarında etkili olmaktadır. Eğitimli insanlar olaylara birçok açıdan yaklaşarak olayları daha iyi analiz edebilmekte ve ona göre hareket edebilmektedir. Araştırma grubunun, öğrenim durumu dağılımı tablodaki gibidir:

Tablo 7: Öğrenim Durumu Dağılımı

Öğrenim Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	8	2,1
Okuryazar	16	4,2
İlkokul	76	20,0
Ortaokul	56	14,7
Lise	116	30,5
Üniversite	108	28,5
Toplam	380	100,0

Tablodaki verilere göre, araştırma grubundakilerin %2,1 ‘i okur-yazar değil, %4,2’si okuryazar, %20’si ilkokul, %14,7’si ortaokul, %30,5’i lise ve %28,5’i üniversite öğrenim düzeyine sahiptir.

Bulgulardan da anlaşıldığı gibi her öğrenim düzeyinde insandan araştırma grubuna dahil edilmeye çalışılmıştır. Buradaki amaç her öğrenim düzeyinden insanın yaşananlara bakış açısı ve yaşananlar hakkındaki görüşlerini öğrenerek, öğrenim durumunun insanların olaylara yaklaşımında ne denli etkili olduğunu görmektir.

4.1.4. Medeni Durum

Tablo 8: Medeni Durum Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	%
Evli	240	63,2
Bekâr	114	30,0
Boşanmış	10	2,6
Eşi ölmüş	14	3,7
Ayrı yaşıyor	2	0,5
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunun medeni durumuna bakıldığında, %63,2’sinin evli, %30’unun bekâr, %26’sının boşanmış, %3,7’sinin eşinin ölmüş olduğu ve %0,5’ininde eşinden ayrı yaşadığı görülmektedir.

Medeni durum, sosyal bilimler alanında önemli bir değişken olarak kabul görmektedir. Kişilerin görüşleri ve tutumları, medeni durumlarına göre değişkenlik göstermektedir (Açıkgöz, 2013:142). Medeni durumun görüş ve tutumları etkilemede önemli bir faktör olmasından dolayı araştırma grubunun ağırlıklı olarak evli kişilerden seçilmesine özen gösterilmiştir. Fakat bekâr kişilerin de araştırma problematiği

konusundaki görüşlerinin bilinmesi de çalışmanın nesnelliği açısından büyük önem arz etmektedir.

4.2.Göçten Önceki Yaşam

Çalışmanın bu bölümünde araştırma grubunun; göç etmeden önce kaldıkları evin kendilerine ait olup olmadığı, aylık kazançları ve sahip oldukları mesleğin neler olduğunu belirlemeye yönelik bulgular bulunmaktadır.

4.2.1. Nusaybin’de Barındıkları Yerin Mülkiyeti/Kirası

Araştırma grubunun Nusaybin’de barındıkları yerin kendilerine mi ait yoksa kira mı olduğu durumu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 9: Göç Öncesi İkamet Durumu

İkamet Durumu	Sayı	%
Kendi evimizdi	254	66,8
Kiraydı	116	30,5
Bir yakınım aitti	10	2,7
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunun göç etmeden önceki ikamet durumlarına bakıldığında %66,8’inin kendi evinde, %30,5’inin kiracı ve %2,7’sinin bir yakının evinde herhangi bir ücret ödemeden oturduğunu görmekteyiz.

Göç edenlerin 3/4’üne yakın bir bölümü göç etmeden önce ikamet ettikleri yerleşim yerinin kendi şahıslarına ait olduğunu ifade etmişlerdir. Fakat bu yerleşim yerlerinin büyük bir kısmının, kendi ifadeleri doğrultusunda birim fiyatı üzerinden ele alındığında düşük özellikte olduğu ya da cüzi fiyatlar ile alınabilen ve satılabilen yerler olduğu söylenebilir. Araştırma grubunda bulunan ev sahibi hane halkı bireylerinin, olaylar ve operasyonlar sonucunda evlerinin hasar görmesi veya yıkılması o bireylerde gerek PKK terör örgütüne gerekse güvenlik güçlerine karşı tepkisel bir tutumun meydana gelmesinde etkin bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Başka bir ifade ile tahrip olan veya yıkılan yerin mülkiyetinin insanların kendi şahıslarına ait olması aile bireylerinde ciddi bir üzüntü, kimi zaman travma ve kimi zamanda öfke kontrol durumunu ortadan kaldırması bakımından yüksek bir ihtimale sahiptir. Ortaya konan bu tepkinin ve öfkenin hem olayların baş müsebbibi PKK terör örgütüne hem de operasyonlardan dolayı güvenlik güçlerine yöneldiğini tahmin etmek güç değildir.

Ayrıca araştırma grubunda Nusaybin’de kiracı olanların ödedikleri kira bedeli tabloda gösterilmektedir:

Tablo 10: Göç Öncesi Ödenen Kira Miktarı

Kira Bedeli	Sayı	%
200-400 TL	52	44,8
401-600 TL	62	53,4
801 TL ve üstü	2	1,8
Toplam	116	100

Araştırma grubunda bulunan 380 kişiden 116 kişi kiracı, 10 kişi ise bir yakınının evinde ücretsiz olarak ikamet etmektedir. Gerek Nusaybin’in sosyo-ekonomik açıdan geri kalmış bir ilçe olması ve sınırda bulunması gerekse de iş imkânlarının pek fazla olmaması nedeniyle kira bedelleri de düşük düzeylerde seyretmektedir. Kira bedelleri tablodan da görüldüğü üzere 200 ile 600 tl arasında bir rakam ile ücretlendirilmektedir.

4.2.2. Göç Etmeden Önceki Aylık Gelir Durumu

Tablo 11: Göç Öncesi Aylık Gelir Durumu

Aylık Gelir Durumu	Sayı	%
0-1000 TL	74	19,5
1001-2000 TL	184	48,4
2001-3000 TL	98	25,8
3001 TL ve üstü	24	6,3
Toplam	380	100,0

Tabloda görüldüğü gibi araştırma grubunda göç öncesi aylık gelir durumu 1000 TL ve altında olanların oranı %19,5, 1001-2000 TL arası olanların oranı %48,4, 2001-3000 TL arası olanların oranı %25,8 ve 3001 TL ve üstü olanların oranı ise %6,3’tür. Tabloya genel olarak bakıldığında, araştırma grubunun gelir düzeyinin büyük bir kısmının 1001-2000 TL arasında olduğu görülmektedir. Bu durum yaşam imkânları için her ne kadar iyi bir miktar olmasa da ilçe de yaşayan insanlar için ortalama bir gelir durumu olarak kabul edilebilir. Asgari ücretin net 1,603 TL olduğu (2018 yılı) ve bu miktarla insanların büyük şehirlerde yaşamlarını idame ettikleri göz önünde bulundurulduğunda, 1001-2000 TL arası bir gelirin Nusaybin gibi bir ilçe de fena bir gelir olmadığını düşünebiliriz.

4.2.3. Göç Etmeden Önce Sahip Olunan Meslek

Tablo 12: Göç Öncesi Mesleki Durum Dağılımı

Meslek Durumu	Sayı	%
Serbest meslek	124	32,6
Çiftçi	36	9,5
Esnaf	118	31,1
Memur	78	20,5
Öğrenci	20	5,3
İşsiz	4	1,0
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunun mesleki dağılımlarına bakıldığında, daimi bir geliri ve işi olmayan, kimi zamanlar gündelik yevmiye karşılığı çalışıp geçinen bireylerin oluşturduğu “serbest meslek” kategorisinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir (%32,6). Bu serbest meslek grubunda inşaat ustası, garson, temizlikçi, sekreter, işçi, bulaşıkçı, şoför, hamal, aşçı ve çocuk bakıcısı vs. meslek grupları yer almaktadır. Bunu ikinci sırada “esnaf” kategorisi izlemektedir (%31,1). Esnaf kategorisinde, muhasebeci, gıda tüccarı, kafe işletmecisi, oto yıkamacısı, terzi vs. meslek grupları bulunmaktadır. Yapılan bu tespitler bizlere, PKK terör örgütünün hendek ve barikatlar kurarak şehirleri ele geçirme stratejilerini uygulamaya koymaya çalıştığı yerlerde ikamet eden ailelerin ya düzenli bir gelire ve daimi bir işe sahip olmayan maddi durumu düşük ya da tabiri caizse kendi yağlarında kavrulan geçimlerini idare edecek şekilde gelir düzeyine sahip esnafılık yapan ailelerin bulunduğu bölgeleri seçtiklerini göstermektedir. Öğretmen, devlet dairesinde memur, memur emeklisi gibi “memur” kategorisinde bulunanların oranı %20,5’tir. Bu sıralamayı %9,5 ile çiftçi, %5,3 ile öğrenci ve %1 ile de işsizler grubu takip etmektedir.

4.3.Göç ve Nedenleri

Çalışmanın bu bölümünde yaşanan olaylar nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlara ilişkin bulgular yer almaktadır. Burada göze çarpan en önemli husus, ilk defa Kürtlerin doğrudan doğruya PKK terör örgütü sebebiyle göç etmeleridir. Özellikle 1990’lı yıllarda güvenlik problemi sebebiyle daha çok güvenlik güçlerinin baskıları sonucu göç etmek zorunda kalan Kürtler, şimdi de PKK terör örgütünün yaptıkları nedeniyle göç etmek zorunda kalmışlardır. Yaşanan bu durumu Kürtlerin maruz bırakıldığı ikinci büyük göç olarak açıklayabiliriz. Yaşanan olaylar nedeniyle yüzbinlerce insanın göç etmek zorunda kaldığı ifade edilmektedir.

Bu nedenle araştırmanın bu bölümünde, insanlarda olaylardan önce göç etme düşüncesinin var olup-olmadığı, varsa nedeninin ne olduğu, göç etmeye zorlayan etmenler, göç etmelerinden kimi sorumlu tuttukları, göç etmek yerine kalarak sorunlarla mücadele etme durumları, göç için neden Mardin'in seçildiği, Nusaybin'den nasıl göç edildiği ve kimlerle göç edildiği ele alınacaktır.

4.3.1. Olaylardan Önce Göç Etme Düşüncesi

Araştırma grubunun olaylardan önce göç etme düşüncesi durumu tabloda gösterilmektedir:

Tablo 13: Olaylardan Önce Göç Etme Düşüncesi Durumu

Göç Etme Düşüncesi	Sayı	%
Evet	36	9,5
Hayır	344	90,5
Toplam	380	100,0

Olaylardan önce göç etmeyi düşünenlerin oranı %9,5'tir. Tablodaki veriler dikkate alındığında, araştırma grubundaki insanların büyük çoğunluğunda yani %90,5'inde herhangi bir göç etme düşüncesinin olmadığını görmekteyiz. Bu durum bizlere, göç etmenin temelindeki en büyük nedenin olaylar olduğunu anlatmaktadır. Hendeklerin kazılması, barikatların kurulması, güvenlik güçleri ile silahlı çatışmalara girilmesi vb. gibi olaylar insanların yaşam imkânlarını yok denecek seviyede kısıtlamış, can güvenliklerini tehlikeye atarak göç etmek zorunda kalmalarına neden olmuştur.

Olaylardan önce göç etmeyi düşünenlerin (%9,5-36 kişi), böyle bir düşünceye neden kapıldıkları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 14: Olaylar Öncesi Göç Etme Düşüncesi Nedeni

Göç Nedeni	Sayı	%
Maddi sıkıntılardan dolayı	8	2,1
Ailesel problemlerden dolayı	4	1,1
Terörden dolayı	22	5,8
Şehrin imkânları ve cazibesi	2	0,5
Toplam	36	9,5

Verilerden de anlaşıldığı gibi, göç etme düşüncesine sahip olanların büyük bölümü neden olarak terörü göstermişlerdir. Geriye kalanlarda Nusaybin'in sosyo-

ekonomik durumundan dolayı göç etmeyi düşünmektedir. Fakat araştırma grubunun %90,5'lik bir oranı olaylardan önce hiçbir şekilde göç etmeyi düşünmediğini ifade etmişlerdir.

Terör var olduğu her yerde kaos ortamı oluşturarak insanların huzurunu ve düzenini bozmuştur. Terörün neden olduğu kaosla mücadele edemeyen veya etmek istemeyen insanlar kurtuluş yolu olarak göçü tercih etmişlerdir. Göç her ne kadar tam bir kurtuluş olmasa da kısa vadeli bir çözüm yolu olmuştur.

4.3.2. Göç Etmeye Zorlayan Etmenler (Olaylar Sonrası)

Göçü, kişi ya da toplulukların yaşadığı yerlerden, isteyerek veya istemeyerek, kimi zaman belli bir süreliğine kimi zamanda geri dönmemesine gerçekleştirilen yer değiştirme eylemi olarak tanımlayabiliriz. Zorunlu göç, insanların özgün yaşam alanlarında mecburiyetten ve istemeden çeşitli nedenlerle ayrılmak zorunda kalmalarıdır (Gürel, 2001'den akt. Sevim, 2010: 19-20). İnsanlar her zaman içinde bulunduğu şartlardan daha iyisine kavuşmak için gerek gönüllü gerekse zorunlu bir şekilde göç ederler. Çalışmanın bu bölümünde de insanları göç etmek zorunda bırakan koşulların neler olduğu ele alınacaktır. Aşağıdaki tabloda araştırma grubundaki insanları göç etmeye zorlayan etmenler ve bunlara ait oranlar görülmektedir:

Tablo 15: Göç'e Neden Olan Etmenlerin Dağılımı

Göçe Neden Olan Etmenler (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Güvenlik endişesi	356	93,7
Yaşam imkânlarının kısıtlanması	312	82,1
Siyasi nedenler	188	49,5
Ekonomik nedenler	110	28,9
Sağlık koşulları nedeni	2	0,5

Yukarıdaki tabloda insanların göç etmelerine neden olan etmenler görülmektedir. İnsanlar bu etmenleri göç nedeni olarak ifade etmişlerdir. Olayların yaşandığı yerleşim yerlerinden ayrılmak zorunda kalanların göç etme nedenlerini tahmin etmek zor bir durum değildir. Göç etme nedenlerinin en başında hiç kuşkusuz “güvenlik endişesi”, ikinci sırada “yaşam koşullarının kısıtlanması”, üçüncü sırada “siyasi nedenler” ve son sırada “ekonomik nedenler” gelmektedir. Sağlık koşulları nedeniyle göç edenlerin oranı önemsenmeyecek kadar düşüktür.

Terör, belirli bir politik veya sosyal gaye için toplumun hepsini ya da bir kısmını yıldırma, baskı altına alma, gerektiği takdirde yok etmek için grupların gayelerine ulaşmaya dek her türlü şiddet eylemini içeren sistematik hareketlerdir (Denker, 1997:6).

Teröristler amaçlarına ulaşabilmek için insanlara her türlü şiddet uygulamaktan geri durmamış, insanların tüm yaşam haklarını ihlal ederek her türlü yaşam haklarına müdahale de bulunmuşlardır.

Terör olayları insanlarda korku, endişe ve genel bir huzursuzluk halinin meydana gelmesine yol açmaktadır. Özellikle son dönemlerde terör faaliyetlerinin kırsaldan şehirlere taşınmasıyla birlikte, özellikle de terör eylemlerinin başlıca hedefleri arasında yer alan bölgelerde yaşayan insanlarda genel bir huzursuzluk hali kronik bir şekil almış durumdadır (Onay, 2009: 53-54).

Can güvenliklerinin kalmadığını düşünen veya görenler ve sürekli bir huzursuzluk halinde olan bireyler, bu tehlikeden kurtulabilmek için göç etmek zorunda kalmışlardır. Araştırma grubunda yer alan S.C'nin anlattıkları bu duruma örnektir. S.C'nin anlattıkları şöyledir:

Hayatımız tehlike altındaydı, hiçbir şekilde can güvenliğimiz yoktu. Her an herhangi bir kör kurşun ya da bomba ile ölebiliriz korkusuyla yaşıyorduk. Yaşananlardan dolayı hem çocuklarımız hem de biz çok korkuyorduk. Artık psikolojik olarak rahatsızlanmaya başlamıştık. Ayrıca tüm yaşam imkânlarımız yok edilmişti, ne doğru dürüst elektrik vardı, ne su vardı. Erzakımız kalmamıştı. Tüm bunların hepsi bir araya gelince göç kaçınılmaz oldu bizim için.

Aynı şekilde araştırma grubunda bulunan U.H'ninde anlattıkları S.C'nin anlattıklarını destekler niteliktedir. U.H'nin anlattıkları şöyledir:

Terör olayları ve güvensiz bir ortamın varlığı göçün en büyük nedenidir. Yani terörden kaynaklanan kaos ortamında can güvenliğimiz tehlike altında olduğu için göç etmek zorunda kaldık (U.H).

Terörün amacı, belirlenen hedeflere ulaşabilmek için bir korku ortamı meydana getirmek, toplumda ve insanlarda tedirginlik, panik ve ümitsizlik oluşturarak devlete olan güveni yok etmek, toplumsal bütünlüğü bozmak ve bu yolla toplumsal düzeni değiştirerek

istenilen hedefe ulaşmaktır (Şen, 2018: 131). Terörün insanları sindirmede ve korkutmada kullandığı en etkili yöntem onların can güvenliklerini tehlikeye atma yöntemidir. PKK terör örgütü bu yöntemle kendini insanlara kabul ettirmeye çalışarak istediğini onlara yaptırmaya çalışmaktadır. Bu durumla mücadele edemeyen veya bu durumu kabullenmek istemeyenler göçü tercih etmek zorunda kalmışlardır. Nitekim araştırmaya katılanların anlatmış oldukları şeyler bu durumun en güçlü kanıtıdır.

Etnik ve siyasi nedenlerle yaşanan iç savaş ya da kargaşa ortamının ve ülkeler arasında gerçekleşen savaşların yol açtığı göç de zorunlu göç kapsamında ele alınabilir (Özyakışır, 2013: 12). Yaşanan göç olayının temeline inildiğinde, göç edilen yerden problemler ve yaşam alanlarının kısıtlanması nedeniyle göç edilmişse, bu zorunlu göçtür. Önceden yapılan çalışmalardaki tanımlamalardan da yola çıkarak zorunlu göç, kişinin yaşadığı yerden iradesi dışında ve zorunlu nedenlerle ayrılmak durumunda bırakılmasıdır (Gürel, 2001:143).

İnsanların göç etmelerindeki diğer en büyük etmenlerden bir tanesi de yaşam koşullarının kısıtlanmasıdır. Yaşam imkânlarının kısıtlanması insanları bir çıkmazın içine koymuştur. Bu çıkmazda bocalamak istemeyen insanlar göç etme yolunu tercih etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak M.B'nin söyledikleri gösterilebilir:

Sokağa rahat bir şekilde çıkamıyorduk. Normal insan gibi yaşamaya hasret kalmıştık, ne gecemiz vardı ne de gündüzümüz. Yaşam alanlarımız tahrip edilmişti, yaşam için hiçbir şey bırakılmamıştı. Sürekli ne olacak korkusu ile yaşamak bizi artık bunalttı ve bu duruma daha fazla dayanamayarak göç etmek zorunda kaldık. Tüm yaşananlardan dolayı artık yaşayamaz bir hale gelmiştik ve o esnada göç bu durumdan kurtuluşun tek yoluydu.

Bir diğer örnek ise Ö.Ş'dir:

Mahallede bizden başka kimse kalmamıştı, herkes göç etmişti bir tek biz vardık koca mahallede. Sürekli yaşanan çatışmalar, aile üyelerinin işsiz kalması ve maddi olarak sıkıntılar yaşamaya başlamamız göç etmeyi zorunlu hale getirdi. Ya göç edecektik ya da herhangi bir çatışma da ölüp gidecektik.

Bu ifadeler insanların PKK terör örgütünün baskı ve zulmüne ne kadar ağır düzeyde maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Yaşam imkânlarının kısıtlanması ile yaşam şartlarının kötüleştirilmesi, gündelik hayatın idame ettirilmesinin güçleştirilmesi, her alanda sürekli bir baskı uygulanması göçü mecburi hale getirmiştir.

Göçe neden olan etmenlerden güvenlik endişesinin yani can güvenliğinin korunmasının problem olması ve yaşam imkânlarının kısıtlanması sorunları siyasi ve ekonomik nedenleri ortaya çıkarmaktadır. Yaşam imkânlarının kısıtlanması ekonomik alandaki özgürlüğü yok etmektedir. Güvenlik endişesinin yaşanması da PKK terör örgütüne karşı düşmanlığı daha da artırdığı için siyasi sorunsalların yaşanmasına yol açmaktadır.

4.3.3. Göç Etmelerinden Kimi Sorumlu Olarak Gördükleri

Araştırmadaki katılımcıların, göç etmelerinden kimi sorumlu olarak gördüklerini belirlemek, onların tepkilerinin hangi tarafa doğru kayacağını öğrenmek bakımından önem arz etmektedir.

Tablo 16: Göç'ten Sorumlu Tutulanların Dağılımı

Göçten Sorumlu Tutulanlar	Sayı	%
PKK örgütü	242	63,7
Güvenlik güçleri	24	6,3
Hem güvenlik güçleri hem de PKK örgütü	114	30,0
Toplam	380	100,0

Tabloya bakıldığında, katılımcıların büyük bir kısmının (%63,7) yaşananların sorumlusu olarak PKK örgütü seçeneğini belirttikleri görülmektedir. Elde edilen bu veri çok büyük bir önem arz etmektedir. Görüşmelerde konuyla ilgili olarak katılımcıların bahsettikleri hususların genel olarak, PKK örgütünü suçlayıcı bir mahiyette olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca yaşananların sorumlusu olarak güvenlik güçlerini görenlerin oranı %6,3, hem güvenlik güçleri hem de PKK örgütü olarak görenlerin oranı ise %30'dur.

Yaşananlardan dolayı meydana gelen mağduriyetten PKK örgütünü sorumlu olarak görenlerin konuya ilişkin değindikleri noktalar büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu nedenle sadece iki kişiye ait ifadelere yer verilmiştir:

Şehrin her yerine barikatlar kurup kendilerince özerklik ilan ederek insanlara kan kusturdular. Her yere hendekler kazarak mayınlar döşediler, milleti tehdit ettiler. Yaşam alanlarımızı katlederek tüm imkânlarımızı elimizden aldılar. Bizi insan gibi yaşamaktan uzak bir yaşama sevk ettiler. Onlar yüzünden çekmediğimiz dert, görmediğimiz eziyet kalmadı (T.Ö).

PKK terör örgütü yaptıklarıyla hem hepimizin yerinden yurdundan edilmesine neden oldu hem de günahsız masum birçok insanın ölümüne yol açtı. Allah kahretsin PKK'yı da onu destekleyip savunanları da. Çünkü ateş düştüğü yeri yakar, yaşanan acıları ıstırapları bize sorun siz. Neler çektiğimizi bir biz biliriz, bir de Allah (Z.T).

Nimet TEĞİN'in "PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma" isimli çalışmasında zamanında PKK örgütüne katılıp sonradan pişman olup teslim olanlar ile yaptığı görüşmelerde katılımcıların %84'ünün bölgede yaşanan çatışmalardan PKK'yı sorumlu gördüğü tespit edilmiştir (Teğin, 2020: 276). Yaptığımız çalışmada da katılımcıların konuyla ilgili yaptıkları açıklamaların ortak noktası, PKK örgütünün hendek ve barikatlar oluşturarak bölgede çatışmaların yaşanmasına neden oldukları ve kendilerinin de göç etmek zorunda kaldıklarıdır. Bu mağduriyetlerin yaşanmasının başrolü olarak PKK terör örgütü öne çıkmaktadır.

Terör, sahip olduğu fikri, görüşü gücü, otoriteyi, baskıyla, korkuyla zorla kabul ettirmek maksadıyla sistemli biçimde şiddet kullanmayı içeren bir eylem biçimidir. Diğer bir ifadeyle, silah zoruyla siyaset yapmaktır (Köknel, 2013:201). Katılımcıların anlattıklarından ve Köknel'in tanımlamasından yola çıkarak PKK örgütünün bu olaylarda da kendini ve dediklerini kabul ettirmek ve herkesi hegemonyası altında tutmak için silah kullanmaktan geri durmadığını hatta daha da ileri giderek bomba vb. patlayıcı mühimmatlar kullandığını görmekteyiz.

PKK örgütünün hendekler kazması, barikatlar oluşturması, sokak ve evlere bombalar yerleştirmesi, güvenlik güçlerinin operasyon yapmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Örgütün egemenliğini sağlamak istediği yerlerde yaşayanlar, örgütün bu şiddet politikasının mağdurları olarak yerlerinden yurtlarından olmuşlardır. Bu nedenle katılımcıların %63,7'si yaşananların sorumlusu olarak PKK örgütünü suçlamaktadırlar.

Öte yandan güvenlik güçlerini sorumlu olarak gören katılımcıların oranı ise %6,3'tür. Yaşananların sorumlusu olarak güvenlik güçlerini görenlere, gerekçelerinin neler olduğu sorulduğunda cevap vermekten kaçınıp, sessiz kalmayı tercih etmişlerdir.

Katılımcıların %30'unda, hem güvenlik güçlerini hem de PKK örgütünü yaşananların sorumlusu olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların belirttikleri bazı açıklamalar şu şekildedir:

Her iki tarafı da suçlu buluyorum. Her iki taraf sanki anlaşmalı gibiydiler. PKK'lılar ortalıkta gezerken emniyet güçleri ortada yoktu, emniyet güçleri ortalıkta gezerken PKK'lılar ortada yoktu. PKK'lılar hendekler kazdığında emniyet güçlerini arayıp ihbar ediyorduk ama kimse onları durdurmaya, bize yardım etmeye gelmiyordu. Ama şu da var burada en büyük suç yine PKK'nındır. Çünkü devlet hiçbir zaman evimizi başımıza yıkmadı ama PKK hendekler kazarak, evimizin altına ve içine bombalar döşeyerek evimizi başımıza yıktı, bizleri öldürdü, malımıza, canımıza, namusumuza el uzattı. Namus sadece kadın değildir. İnsanın malıdır, canıdır, her şeyidir namus. Maalesef PKK tüm bunları darmadağın etti (M.Ö).

Bizim bu hale gelmemizde, bunca sıkıntıları yaşamamızda hem güvenlik güçleri hem de PKK örgütü sorumludur. Öncelikle PKK'yı destekleyen, savunan gençler hendek kazmamalıydı, onun yerine haklarını demokrasi ile hukuki alanlarda aramalıydılar tabi eğer iddia ettikleri gibi bir hakları vardiysa. Güvenlik güçleri de hendekler kazıldığı zaman bunu önleyerek olayların bu boyuta varmasını engelleyebilirlerdi. Ben sivil bir vatandaş olarak diğer mahallelerde yaşananlardan haberdar olurken, emniyet güçleri nasıl olur da oralarda olanlardan haberdar olamıyor ya da haberdar oluyorsa da neden engelleyemiyor veya engellemiyordu (B.K).

Hem güvenlik güçlerini hem de PKK örgütünü sorumlu tutanlar özellikle güvenlik güçlerini zamanında ve gerektiği şekilde müdahalede bulunmadıkları gerekçesiyle suçlamaktadırlar. Güvenlik güçlerinin, PKK örgütünün hendekler kazıp ve barikatlar kurdukları zamanlarda müdahale de bulunmadığını ve çoğu zaman uzaktan izlemekle yetindiğini iddia ederek bu nedenle sorumlu görmektedirler. O dönemdeki mülki amirlerin ve kolluk kuvvetleri arasındaki "Fetö" mensubu olanları da unutmamak lazım.

Hendek/barikat eylemlerinin yaşandığı dönemlerde devletin her kademesinde olduğu gibi kolluk kuvvetleri kademesinde de güçlü konumda olan Fetö mensupları, zamanında yapılması gereken müdahalelere engel olarak çatışmaların daha da şiddetlenerek hem halkın hem de devletin aleyhine doğru bir hal almasına neden olmaya çalışmışlardır. Bu durumu bilmeyen halk ister istemez yaşanan olaylar nedeniyle güvenlik güçlerini de sorumlu görmektedir. Berat İNCİ'nin de yapmış olduğu çalışmada değindiği gibi olayların yaşandığı yerlerde yaşam durma noktasına gelmiş, güvenlik güçleri olayların yoğun bir şekilde yaşanmasından ve Fetö terör örgütüne mensup güvenlik güçlerinin örgütten aldıkları emirler doğrultusunda olayları bastırıp bitirmek yerine, yayılmasına zemin hazırlamış ve olayların daha da alevlenmesi için çaba göstermişlerdir (İnci, 2019: 585). Bu duruma şahit olan insanlar Fetö örgütünün olaylardaki etkisini bilemedikleri için yaşanan olaylardan güvenlik güçlerini de sorumlu tutmuşlardır.

Cinsiyet faktörü olaylara yaklaşım ve bakış açısı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Aşağıdaki tabloda cinsiyet ve göçten sorumlu tutulanların arasındaki ilişki görülmektedir:

Tablo 17: Cinsiyet ve Göçten Sorumlu Tutulanların Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Cinsiyet Dağılımı * Göç'ten Sorumlu Tutulanların Dağılımı					
Cinsiyet Dağılımı		Göç'ten Sorumlu Tutulanların Dağılımı			Toplam
		PKK Örgütü	Güvenlik Güçleri	Güvenlik Güçleri ve PKK Örgütü	
Kadın	S	88	6	26	120
	%	73,3	5,0	21,7	100,0
Erkek	S	154	18	88	260
	%	59,2	6,9	33,8	100,0
Toplam	S	242	24	114	380
	%	63,7	6,3	30,0	100,0

Araştırma grubunda yer alanların %63,7'si PKK örgütünü, %6,3'ü güvenlik güçlerini, %30 'u hem PKK örgütünü hem de güvenlik güçlerini suçlamıştır. Kadınların %73,3'ü yalnızca PKK örgütünü suçlarken, erkeklerin %59,2'si PKK örgütünü suçlu görmektedir. Bu da göstermektedir ki yaşananların sorumlusu olarak cinsiyet temelinde ciddi bir farklılaşma söz konusudur. Kadınlar erkeklere oranla (%14,1) yaşananların sorumlusu olarak daha çok, PKK örgütünü görmüşlerdir.

PKK örgütünün çatışmaları/olayları şehre taşınması ile bölge halkı birçok kayıplar vermiş ve büyük mağduriyetler yaşamıştır. Bu durum PKK örgütüne karşı erkeklerde de her ne kadar büyük bir karşıtlık oluşturmuş olsa da erkeklere kıyasla duygusal anlamda daha hassas bir yapıda olan kadınlarda çok daha büyük karşıtıllıklara ve öfke patlamalarına yol açmıştır. Bilhassa yapıları nedeniyle yaşanan maddi-manevi kayıp ve mağduriyetlere karşı daha kırılgan duygular içinde bulunan kadınlar çatışmaların yaşanmasına neden olarak doğrudan doğruya PKK örgütünü sorumlu tutmuşlardır.

Aynı şekilde yaş faktörü olaylara yaklaşım ve bakış açısı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Aşağıdaki tabloda yaş ve göçten sorumlu tutulanların arasındaki ilişki görülmektedir:

Tablo 18: Yaş ve Göçten Sorumlu Tutulanların Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Yaş Dağılımı * Göç'ten Sorumlu Tutulanların Dağılımı					
Yaş Dağılımı		Göç'ten Sorumlu Tutulanların Dağılımı			Toplam
		PKK Örgütü	Güvenlik Güçleri	Güvenlik Güçleri ve PKK Örgütü	
18-24	S	46	0	20	66
	%	69,7	0,0	30,3	100,0
25-34	S	82	10	50	142
	%	57,7	7,0	35,2	100,0
35-44	S	56	12	22	90
	%	62,2	13,3	24,4	100,0
45-55	S	44	2	14	60
	%	73,3	3,3	23,3	100,0
55 ve üstü	S	14	0	8	22
	%	63,6	0,0	36,4	100,0
Toplam	S	242	24	114	380
	%	63,7	6,3	30,0	100,0

Araştırma grubunda bulunanlardan yaşları 18-24 arası olanların %69,7'si yaşanan olaylardan ve göçten PKK örgütünü sorumlu tutmaktadırlar. Bu durum yaşları 25-34 arasında olanlar da %57,7, yaşları 35-44 arasında olanlarda %62,2, 45-55 yaşları arasında olanlarda %73,7 ve yaşları 55 ve üstü olan katılımcılarda ise %63,6 oranında gerçekleşmiştir. Yaşanan olaylardan ve göçten güvenlik güçlerini sorumlu olarak görenlerin oranı (%13,3) en yüksek 35-44 yaş aralığında tespit edilmiştir. Ayrıca her şeyin sorumlusu olarak hem güvenlik güçlerini hem de PKK örgütünü sorumlu tutma da en yüksek oran (%36,4) 55 yaş ve üstü kategoride saptanmıştır.

Tablodaki bulguları dikkatlice incelediğimizde, artık tüm yaş gruplarının yaşananlara karşı bilinçlendiğini ve birçok şeyin farkında olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle genç jenerasyonlar için sarf edilen “bilinçsiz oldukları, körü körüne bazı şeylere bağlandıkları ve hakikatlerden habersiz oldukları” vb. gibi söylemlerin elde edilen bulgular neticesinde itibarsızlaştığını ve hiçbir anlam ifade etmediğini görmekteyiz. Bunun yanında her yaş grubunda yalnızca PKK örgütü dışında hem güvenlik güçlerini hem de PKK örgütünü sorumlu görenlerin olması, katılımcıların siyasi düşüncelerinden uzak objektif bir şekilde değerlendirme de bulunduklarının göstergesi olması açısından önem arz etmektedir.

4.3.4. Göç Etmek Yerine Sorunlarla Mücadele Edebilme Durumu

Tablo 19: Göçe Zorlayan Sorunlarla Mücadeleyi Göze Alma Durumu

Mücadele Etme Durumu	Sayı	%
Evet, mücadele edebilirdim	26	6,8
Hayır, mücadele edemezdik	354	93,2
Toplam	380	100,0

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, “göç etmek yerine sorunlarla mücadele edemez miydiniz” sorusuna “hayır, mücadele edemezdik” yanıtını verenlerin oranı %93,2, “evet, mücadele edebilirdim” yanıtını verenlerin oranı ise %6,8’dir. Mücadele edemezdik yanıtını verenlerin savunmaları şu şekildedir:

Hiçbir şekilde göç etmeyip kimseyle mücadele edemezdik. Her iki taraf yıllardır birbirleriyle mücadele edemezken biz nasıl mücadele edelim. Devlet yıllardır PKK’yı bitirmek için mücadele ediyor ve halen de mücadeleye devam ediyor, biz bu halimizle nasıl mücadele edip karşılığında duralım. Çünkü PKK’ya karşı mücadele edince PKK tarafından hain ilan edilip herhangi bir zaman da infaz edileceğiz. Devlete karşı savaşılmaya çalışırsak bu defa da vatan haini ilan edilmiş olacağız ki, vatan haini olarak anılmaktansa darağacında sallanmayı tercih ederim. Şimdi siz söyleyin bana siz olsanız ne yaparsınız, bizim gibi göç mü edersiniz yoksa kalıp mücadele mi edersiniz? (N.B)

Nusaybin’de kalıp da mücadele edemezdik. Mücadele etmeye kalksaydık ya kendi canımızı ya da aileden birilerinin canını vermek zorunda

kalırdık. Hiç acımaları yok bunların, ya onlarlasın ya da ölüsün, onlarda böyle. PKK'lılara evimizi açmadık diye biz evi terk eder etmez hemen evimizin altına iki adet mayın yerleştirdiler. Nedeni ise kendilerine yardım etmemişiz ve yanlarında durmayıp evi terk etmişiz. Böyle cani olan bir terör örgütüyle biz normal vatandaşlar hiç mücadele edemeyiz (U.Ç).

Katılımcıların genel olarak çekindikleri ve ifade ettikleri husus, PKK örgütünün eli kanlı, gözü dönmüş, cani bir örgüt olduğudur. Herkes PKK örgütünün hiç çekinmeden ve acımadan insanlara kıyabildiğinin farkında olduğundan kendi canlarını tehlikeye atmak istemeyerek herhangi bir şekilde kalıp mücadeleye girmek istememişlerdir. Bunun yanında, kalıp mücadele edebilirdik diyenlerin verdikleri cevaplar birbirini tekrar niteliğinde olduğundan, hepsinden onların ağzından şu ortak sonuç elde edilmiştir: yalnızca biz değil, tüm Nusaybin halkı olarak kalıp mücadele edebilirdik. Biz gitmesek, diğeri gitmese, bir diğeri daha gitmese yani hep bir arada kalsaydık, birlik olup PKK'ya karşı dik durabilseydik olaylar bu raddeye gelmezdi ve bizlerde bu denli perişan olup evimizden barkımızdan olmazdık.

Burada birlik ve beraberliğin önemi bir kez daha ortaya çıkmış oluyor. Aslında birlik ve beraberlik ile tüm sorunların çözülebileceği gibi teröründe yok edilebileceği mesajı veriliyor.

Aslında burada insanın aklına savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeliler için söylenenler gelmektedir. Ülkelerini terk edip savaştan kaçan Suriyeliler için birçok kimse “neden ülkelerinde kalarak savaşmadılar, neden evlerini barklarını terk ettiler, ülkelerini bırakıp kaçacaklarına kalıp ölselerdi daha iyiydi” vb. gibi söylemlerde bulunmuşlardı ve hala bulunmaktadır. Şu an aynı durum olaylar nedeniyle Nusaybin'i terk edenler içinde geçerli olmaktadır ve birçok kimse tarafından Suriyeliler için söylenen sözler Nusaybin'i terk ederek göç edenler içinde söylenmektedir. Bir zamanlar Suriyeliler için söylenenlerin şimdi Nusaybinliler için söylenmesi, insanların bazı şeyleri yaşamadan birtakım şeyleri anlayamayacağını ve yine bazı şeylerde önyargılı yaklaşarak yanlış tutum ve davranışlar içine girmekten kaçınmak gerektiğini göstermektedir.

4.3.5. Göçün Neden Mardin'e Yapıldığı

Göç etmeye karar vermenin zor olduğu kadar göç edilecek yeri belirleme de bir o kadar zordur. Yeni bir çevre, yeni bir yerleşim yeri, yeni bir yaşam, kısacası hayatın sil

baştan yeniden dizayn edildiği bir durumdur göç etme. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında göç edilecek yerin seçiminin kolay bir iş olmadığını görmekteyiz. Aşağıdaki tabloda göç etme yeri olarak Mardin'in seçilme nedeni gösterilmektedir:

Tablo 20: Mardin Merkeze Göç Etme Nedeni Dağılımı

Mardin'e Göç Etme Nedeni (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Nusaybin'e yakın olduğu için	276	72,6
Akrabalarım burada olduğu için	206	54,2
Kendimi burada daha güvenli ve huzurlu hissettiğim için	158	41,6
Geçimimi daha rahat sağlayabildiğim için	42	11,1

Tabloya bakıldığında göç etmede Mardin'in tercih edilmesindeki temel faktörler; Nusaybin'e yakın olması ile akrabalarının büyük bölümünün burada yaşıyor olmasıdır. Bir anlamda olayların yaşandığı yerlerden göç etmek zorunda kalanların yeni yerleşim yeri tercihlerinde en çok “yakınlık” ve “akrabalık” faktörleri etken rol oynamıştır. Bu faktörleri, kendilerini Mardin'de daha güvenli ve huzurlu hissetmeleri ve ekonomik gerekçeler (geçimlerini daha rahat sağlayabilme) takip etmektedir.

Göç yeri olarak Mardin'in seçilmesinde iki seçenek başrol oynamaktadır. Bu seçeneklerden ilki, Mardin'in Nusaybin'e yakın olmasıdır. İlerleyen zamanlarda olaylar bittiğinde her şey düzeliş tekrar eski haline geldiğinde rahat bir şekilde geri dönme umudu, göç yeri tercihi “yakınlık” faktörünün ilk sıraya yerleşmesine yol açmıştır. İkinci seçenek ise, akrabalarının büyük çoğunluğunun Mardin'de yaşıyor olmasıdır. Çünkü aynı kültüre sahip insanlarla bir arada olmak, sosyal dayanışma ve kültürü korumak adına önemli bir durumdur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkının kültürüne, gelenek ve göreneklerine bağlılığı göç yeri tercihi önemli bir role sahiptir. Aynı zamanda göç edilecek yerde akrabaların var olması, göç edenlerin kendilerini daha güvende ve huzurda hissetmelerine neden olması da akraba faktörünün ön planda tutulma nedenidir.

4.3.6. Nusaybin'den Nasıl Göç Edildiği

Tablo 21: Nusaybin'den Ayrılırken Geride Bırakılan Varlık Durumu

Ne Şekilde Göç Edildiği	Sayı	%
Tüm mal varlığımızı bırakarak göç ettik	120	31,6
Sadece temel ihtiyaç malzemelerimizi alarak göç ettik	200	52,6
Tüm eşyalarımızı alarak göç ettik	30	7,9
Yükte hafif pahada ağır şeylerimizi alarak göç ettik	30	7,9
Toplam	380	100,0

Araştırma grubundakiler “Nusaybin’den nasıl göç ettiniz” sorusuna; %52 ile sadece temel malzemelerimizi alarak göç ettik, %31,6 ile tüm mal varlığımızı bırakarak göç ettik, %7,9 ile tüm eşyalarımızı alarak göç ettik ve %7,9 ile yükte hafif pahada ağır şeylerimizi alarak göç ettik yanıtlarını vermişlerdir.

PKK’nın şehir eylemleri ile güvenlik güçlerinin terör örgütüne karşı gerçekleştirdiği operasyonlarda insanlar maddi-manevi olarak ciddi manada tahribata uğramış, o bölgelerde hayat durma noktasına gelmiştir. Çatışmaların yaşandığı bölgelerde birçok ev ve işyeri yakılıp yıkılmış, insanların büyük bir bölümü hiçbir şey alamadan göç etmiş, bir bölümü de enkazlardan eşyalarını toplamaya çalışmışlardır (Altun ve Yalçın, 2018: 89).

Göç edenlerin nerdeyse tamamına yakınının (%52,6+31,6+7,9=%92,1) göç ederken tüm eşyalarını alamadan göç etmesi, yaşanan olayın ve göç ederken çekilen zorlukların boyutunu gözler önüne sermektedir. Yaşanan olayların korkutucu yüzü, insanlara malı mülkü unutturmuş onları sadece kendi canlarını kurtarma derdine düşürmüştür. Yaşanan bu durum terörün gerçek yüzünü bir kez daha görme fırsatı sunmuştur.

4.3.7. Nusaybin’den Kimlerle Göç Ettikleri

Aşağıdaki tabloda katılımcıların, Nusaybin’den kimlerle göç ettiklerine dair bulgular gösterilmektedir:

Tablo 22: Nusaybin’den Kimlerle Göç Edildiğine Dair Dağılım

Kimlerle Birlikte Göç Edildiği	Sayı	%
Annem, babam ve kardeşlerimle	88	23,2
Ailemle (eşim ve çocuklarımla)	130	34,2
Annem, babam, kardeşlerim ve ailemle	82	21,6
Ailem ve bazı akrabalarımla	72	18,9
Sadece akrabalarımla	8	2,1
Toplam	380	100,0

Araştırma grubundakilerin yeni yerleşim yerine, ailesiyle birlikte göç edenlerin oranı %34,2, anne-baba ve kardeşleriyle göç edenlerin oranı %23,2, anne-baba- kardeşler ve ailesiyle birlikte göç edenlerin oranı %21,6, ailesi ve bazı akrabalarıyla göç edenlerin oranı %18,9 ve sadece akrabalarıyla göç edenlerin oranı ise %2,1’dir.

Tablodaki veriler katılımcıların Nusaybin’den Mardin’e yani yeni yerleşim yerine genel olarak aile bireyleri ve anne-baba- kardeşlerle birlikte göç ettiklerini göstermektedir. Elde edilen bu veri, olayların yaşandığı bölgeden bütün aile bireylerinin birlikte göç ettiklerini göstermektedir. Göç edilen yeri anne-baba-kardeşler ile tercih etmeleri de, evlendikten sonra da büyük aile (anne-baba-kardeşler) ile ilişkilerin sağlam bir şekilde varlığını devam ettirdiğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

4.4.Göçün Algılanma Durumu

Genel bir göç tanımı yapılacak olunursa, göç; isteyerek veya istemeyerek, ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, toplumsal ve sosyal unsurların etkisiyle daha rahat bir hayat sürdürebilmek için eski yerleşim yerinden yeni yerleşim yerine daimi veya belli bir süreliğine gerçekleştirilen yer değiştirme harekâtıdır (Özyakışır, 2013:7). Yapılan tanımda en dikkat çekici husus göçün daha iyi bir hayat sürdürebilmek için yapılmasıdır. İnsanlar, olayların neden olduğu sorun ve sıkıntılardan kurtulmak, daha iyi bir şekilde yaşayabilmek için yerlerini yurtlarını terk ederek göç etmektedirler. İnsanlar göç ederken gerek olayların baskısından kurtulmanın, gerekse de yeni bir yere taşınmanın vermiş olduğu heyecanla yeni yerleşim yerine birçok umutla göç etmektedirler. Fakat hayatta bazen birtakım şeyler insanın umduğu gibi yolunda gitmeyebilir. Olaylar nedeniyle Nusaybin’den Mardin’e göç edenler için de aynı durum geçerli olmuştur ve birtakım olumsuzluklar yaşanmıştır.

Bu nedenle araştırmanın bu bölümünde, göç edilen yerdeki insanların göç edenlere karşı tutumları, göç edenlerin yaşadıkları hayal kırıklıkları, karşılaştıkları sorunlar ve beklentilerinin neler olduğu irdelenecektir.

4.4.1. Göç Edilen Yerde Kendilerine Yönelik Tutumlar

Yerleşik halkın göç edenlere karşı sergiledikleri tavırlar, aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 23: Yerleşik Halkın Göç Edenlere Karşı Tavrı

İnsanların Göç Edenlere Karşı Tutumları	Sayı	%
Çok ilgili değiller	224	58,9
Destekleyici, yardımsever ve iyi niyetli	62	16,3
Ön yargılı, vurdumduymaz ve anlayışsız	94	24,8
Toplam	380	100,0

Araştırma grubundakiler, Mardin halkının kendilerine yönelik tutumlarının nasıl olduğuna dair sorulan soruya %58,9’u “çok ilgili değiller” yanıtını vermişlerdir.

Katılımcıların %24,8’ide, yerel halkın kendi mağduriyetleri karşısındaki tutumlarının “önyargılı, vurdumduymaz ve anlayışsız” şeklinde olduklarını ifade ederek bir bakıma da, istenilen düzeyde bir ilgi ve alakanın olmadığından yakınmışlardır. Sadece % 16,3’lük bir kısım, bu görüşlerin aksine yerel halkın kendilerine karşı “destekleyici, yardımsever ve iyi niyetli” olduklarını ifade etmişlerdir.

Mardin ili Güneydoğu’da yer alması nedeniyle dışarıdan bakıldığında Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bir yer olarak bilinmektedir. Fakat Mardin’de Kürtlerin dışında farklı etnik yapıya sahip insanların sayısı da azımsanmayacak derece de fazladır. Mardin her ne kadar farklı etnik yapıdaki insanlara ev sahipliği yapsa da sınır ili olması nedeniyle genel olarak Arap etnisitesi etkisinde kalmıştır. Orada yaşayan diğer etnisitedeki insanlar bu durumu benimsemiş ve buna göre yaşamaktadırlar. Mardin halkının Arap etnisitesinde kalması nedeniyle göç eden Kürtlere ılımlı yaklaşılmamış, tam aksine kötü davranılmıştır. Bu duruma gerekçe olarak da olayların suçlusunun göç edenlerin olduğu ve Mardin’i de aynı şekilde olayların içine çekeceği düşüncesi sunulmaktadır.

4.4.2. Göç Sonrası Yaşanılan Hayal Kırıklıkları

Tablo 24: Göç’ten Sonra Yaşanan Hayal Kırıklığı Durumu

Yaşanan Hayal Kırıklığı	Sayı	%
Evet	266	70,0
Hayır	114	30,0
Toplam	380	100,0

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, göç ettikleri yerde hayal kırıklığı yaşadıklarını ifade edenlerin oranı %70, herhangi bir hayal kırıklığı yaşamadıklarını ifade edenlerin oranı ise %30’dur.

Hayal kırıklığı yaşanmasındaki baş etkenlerden biri insanların mecburiyetten, canlarını kurtarmak için her şeylerini geride bırakarak göç etmelerinden dolayı yardıma, samimiyete, şefkate ihtiyaçlarının olması fakat bu beklentilerini (ihtiyaçlarını) yeterli düzeyde karşılayamamalarıdır. İnsanların keyfi bir biçimde göç etmedikleri düşünüldüğünde desteğe ne kadar ihtiyaç duydukları anlaşılabilir. Konuyla ilgili görüşmecilerin bir kısmının anlattıkları şu şekildedir:

Gittiğimiz yerde yabancıydık, dolayısıyla kültürümüzde yabancıları hoş karşılama iyi ağırlama olduğu için bizde bu şekilde bir şey bekliyorduk

fakat hiç beklediğimiz gibi olmadı. Çok ilgisiz alakasız soğuk karşıladılar. O an bizim için tam bir hayal kırıklığıydı. Gittiğimiz yerdeki insanların bize suçluymuşuz gibi bakmalarından dolayı sürekli kendimizden utandık. Acaba bu olayların yaşanmasına gerçekten biz mi neden olduk diye kendi kendimize düşünmeye başladık. Sonra da göç ederek kötü mü ettik diye kendimizi sorguladık ama yapacak başka bir çare yoktu (Ö. A).

Pek bir hayalimiz, beklentimiz yoktu aslında. Sadece çektiğimiz sıkıntılara binaen bize biraz samimi ve yardımsever davranmalarını bekliyorduk ama pek de öyle olmadı. Sonrasında zaten herhangi bir ümidimiz kalmadı, tek isteğimiz bir an önce evimize geri dönmek oldu(F.K).

Görüşmecilerin anlattıklarına bakıldığında özellikle 2 durumdan dolayı büyük hayal kırıklıkları yaşadıklarını görmekteyiz. Bunlardan ilki, yaşanan olayların suçlusu olarak kendilerinin görülmesi ve bu yüzden kendilerine kötü davranılmasıdır. Hiç kimse yaşadığı yerin yakılıp yıkılmasını, kendilerinin ve çevrelerinin zarar görmesini istemez. Bu tür şeyleri istemediği içinde hiç kimse suçlu muamelesine maruz kalmayı hak etmemektedir. Yakınılan diğer bir ikinci durum ise az öncede bahsettiğimiz gibi yardıma, şefkate ihtiyaçları olduğu halde gerekli ilgiyi görememeleri tam aksine hor görülüp, zorluklarla karşılaşmalarıdır.

Bunun yanında göç ettikten sonra hayal kırıklığı yaşamadıklarını ifade edenler de olmuştur. Bunun en önemli nedeni karşılaşacakları olumsuz durumu önceden bilmeleridir. Zira Mardin Merkez halkı önceden de Nusaybin'lileri sevmez ve onlara terörist gözüyle bakarlardı. Katılımcılara göre şimdi de durum pek farklı değil. Özellikle Arap kültürünün etkisinde kalan Mardinliler geçmişten günümüze Kürtlere karşı negatif bir kalıp yargı geliştirmişlerdir. Mardin Merkezde her ne kadar birçok farklı kültür bir arada olsa da genel olarak Arap kültürünün etkisinde kalmışlar ve Araplar da nedense Kürtleri pek sevmeyip, ilgilenmemektedirler.

Katılımcıların burada da genel olarak değindikleri nokta Mardin halkının Arap kültürü etkisinde kalması ve bu nedenle kendilerini sevmemeleri ve kabullenmemeleridir. Çalışma boyunca yapılan gözlemlerde de Arapların Kürtlerden pek haz etmediği tespit edilmiştir. Nedeni konusunda kimse tarafından pek bir açıklama yapılmasa da, konuşma

aralarında Kürtlerin yıkıcı ve kavgacı bir özelliklerinin olduğunu düşündükleri için böyle bir durumun yaşandığını anlamak mümkün olmaktadır.

4.4.3. Göç ve Karşılaşılan Sorunlar

Araştırma grubundakilerin göç ettikleri yerleşim yerlerinde birçok sorunla karşı karşıya kaldıkları belirlenmiştir.

Tablo 25: Nusaybin'den Mardin'e Göç Ettikten Sonra Karşılaşılan Güçlükler

Karşılaşılan Güçlükler (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Konut sıkıntısı	292	76,8
Geçim sıkıntısı	270	71,1
İş sıkıntısı	196	51,6
Kente alışma sıkıntısı	168	44,2
İnsanların kötü muamelede bulunması	60	15,8
Hiç güçlük çekmedim	2	0,5

Tablodan elde edilen verilere göre sorunlar içerisinde ilk sırada %76,8 ile konut sıkıntısı, ikinci sırada %71,1 ile geçim sıkıntısı, geçim sıkıntısıyla bağlantılı olarak üçüncü sırada %51,6 ile iş sıkıntısı, %44,2 ile kente alışma sıkıntısı ve son olarak da %15,8 ile insanların kötü muamelede bulunması yer almaktadır.

Aslında görüşmecilerin yaşadıkları problemleri dikkatlice incelediğimizde, her problemin temelinde sosyal dışlanma olgusunu görmekteyiz. Sosyal dışlanma; sosyal, kültürel, ekonomik ve politik alanlardaki ihtiyaçların karşılanmaması süreci sonucunda yaşanan duruma verilen isimdir. Yani ekonomik, kültürel, politik ve sosyal hayattan, sosyal destek ağlarından mahrum kalma, dışlanma ve yabancılaşmadır (Taylan ve Barış, 2015:36-37). Ayrıca sosyal dışlanmayı, kişilerin veya toplulukların yaşadıkları toplumlara tam olarak ya da kısmi olarak entegrasyonlarını engelleyen süreçler (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 21) olarak tanımlayabiliriz. Sosyal dışlanma çok yönlü ve çok etkenli bir süreç bütünlüğünden meydana geldiği için sosyal dışlanma olgusunu ortaya çıkaran çeşitli yönlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: konut sıkıntısı yaşama, işgücü piyasasında rekabet edecek durumda olamama, işsizlik problemi, yoksulluk, benimsenen geçim kaynaklarından ayrılma ve bu geçim kaynaklarına ulaşamama ve şehir hayatında ayrımcılığa maruz kalma (Yükseker, 2016:232) sosyal dışlanmayı meydana getiren çeşitli unsurlardan başlıcalarıdır. Araştırma grubundakilerin Mardin'e taşındıktan

sonra yaşadıkları ve maruz kaldıkları şeyler sosyal dışlanmayı meydana getiren etmenlerin başlıcalarıdır.

Yapılan görüşmelerde, “Nusaybin’den Mardin’e göç ettiğinizde ne tür güçlükler ile karşılaştınız?” şeklindeki soruya verilen bazı yanıtlar şu şekildedir:

Mardin bu kadar büyük bir göçü kaldıramadı, haliyle konut bulmakta sıkıntı yaşadık. Başımızı sokacak bir yer bulmak için neler çektik bilemezsiniz. Tüm ailem dağıldı, herkes bir yerlere çaktı gitti. Konut sorununu halledince bu defa iş bulmakta zorlandık. Sürekli ne olacak bu halimiz düşüncesinde kaldık ve bu durum da manevi olarak bizi çok yıprattı (Ö.Ş).

Mardin’e göç ederken yaşadığımız en büyük sorun iş sıkıntısıydı. Zaten şehir küçük ve büyük bir göç yoğunluğu olmuş olduğundan iş bulmakta bir hayli güçlük çektik. Ayrıca Mardin halkının da bize olumsuz bakışı da iş sıkıntısı yaşamamızda büyük etkenlerden biri oldu. Olayların sorumlusu bizmişiz gibi bize yaklaşımları bizi daha bir zor durumda bıraktı. Kolay kolay evimizi de terk edip bir yere gidemiyorduk. Biz evden çıktıktan sonra ya bir şey olursa diye sürekli bir korku paranoyası yaşıyorduk. Bu durum iş sıkıntısı yaşamamıza dolayısıyla da geçim sıkıntısıyla boğuşmamıza yol açtı (M.B).

Yaşanan göç insanlar için bir yandan göç etmek zorunda kaldıkları yerin ekonomik potansiyelinden mahrum kalma diğer yandan göç edilen yerlerde yeni sorunlarla karşılaşmaları demektir. Göç edenler bir taraftan ekonomik bir taraftan da sosyal problemler yaşamaktadırlar. Aslında göç nasıl ve hangi nedenlerle gerçekleşirse gerçekleşsin insanların hayatlarında karşılaşılabilecekleri önemli “travma”lardan biridir. Şayet yaşanan göç terör nedeniyle gerçekleşmişse bu durum “katmerli travma” olarak nitelendirilebilecek bir derinliktedir (TBMM, 2013: 125). Göç etmenin kendisi başlı başına büyük bir problem ve sorun yaşama iken yaşanan göçün terör nedeniyle gerçekleşmesi problemlerin ve yaşanan sorunların kat ve kat daha da büyümesi anlamına gelmektedir.

Yapılan açıklamalarda özellikle kiralık ev bulma sorunları, maddi geçinme problemi, iş bulmada güçlük çekme, yeni ortama alışma ve insanların kötü muamelede bulunmaları gibi sorunlar dile getirilmiştir. Katılımcılar dışlanma, ötekileştirilme, kötü şartlarda çalıştırılma, maddi-manevi yönden istismar edilme (düşük ücret, fazla

çalıştırılma), yüksek kira bedelleri vb. şeyleri “insanların kötü muamelede bulunması” kategorisinde ele almışlardır.

4.4.4. Göç ve Beklentiler

Araştırma grubundakilerin, göç ettikten sonra hayal kırıklığı yaşamalarına neden olan etmenler içine girmiş oldukları beklentilerdir. Bu beklentilerin oransal dağılımı aşağıda yer alan tabloda görülmektedir.

Tablo 26: Hayal Kırıklığı Yaşadığını Beyan Edenlerin Gerekçeleri

Beklentiler (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Zor günler geçirdiğimizden maddi-manevi destek olmalarını bekliyorduk	162	42,6
Yaşadıklarımızdan dolayı samimi ve yardımsever olmalarını bekliyorduk	152	40,0
Bizi dışlamayıp kabullenmelerini bekliyorduk	92	24,4

Tabloya göre araştırma grubundakilerin beklentilerinin başında Mardin halkının “maddi-manevi destek olmalarını bekleme”, ikinci sırada “samimi ve yardımsever olmalarını bekleme” ve son olarak da “kabullenmelerini bekleme” yer almaktadır. Araştırma grubunda yer alan N.Ş’nin anlattıkları beklentilerin neler olduğunu daha iyi ifade etmektedir. O ifade şöyledir:

Hiç kimse neydim dememeli ne olacağım demeli. Çünkü hiç ummadığınız bir anda ummadığınız bir şeyler yaşayarak hayatınız alt üst olabilir. Nitekim bizim de öyle oldu ve hiç beklemediğimiz zor bir durumda bulduk kendimizi. Allah kimsenin başına vermesin, biz yaşadık başkaları yaşamasın. Göç ettiğimizde başımıza gelenlerden dolayı insanlardan yardımsever olmalarını, bizlere karşı biraz daha ılımlı davranmalarını beklerdik ama maalesef sanki farklı bir ülkeden gelmiş mültecilermiyiz muamelesinde bulundular. Neye uğradığımızı şaşırdık. Sözde aynı ülkenin aynı yörenin halkıyız ama hal ve hareketleri davranışları çok kötüydü bizlere karşı. Umarım bizim yaşadıklarımızı yaşamazlar ve bizim maruz kaldıklarımıza maruz kalmazlar (N.Ş).

Araştırma grubunda bulunan V.Ç’nin anlattıklarına bakıldığında beklentisinin halktan ziyade devletten yana olduğu gözlemlenmiştir. V.Ç’nin anlattıkları şu şekildedir:

Beklentimiz devletten yanaydı. Devletin ilk etapta sokağa çıkma yasağını ilan ettiği vakit terörle mücadele stratejisi olduğu gibi, vatandaşlarında mağduriyet yaşamaması adına bir sosyal hizmet planı olması gerekirdi. İlerleyen zamanlarda devlet göç edenler için gereken adımları attıysa da devlet içindeki kimi şahsiyetler bu şeyleri kendi lehlerine ve yakın çevrelerine kullandılar. Bunun bizler için ve kontrol altında kullanılması gerekirdi (V.Ç).

Burada devlet birimlerinin vatandaşların durumunu ve yaşayacakları şeyleri öncesinden ön görüp hazırlık yapılmamasından yakınılmaktadır. Çünkü terörün girdiği yerde yıkımın kaçınılmaz olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Bu yıkımın orada yaşayan insanlara zarar vereceği önceden düşünülmeliydi ve gerekli önlemler alınarak bir nebze de olsa yaşanan acılar azaltılabilirdi.

Ayrıca insanlar kötü zamanlar geçirdiğinde ya da kötü bir şeyler yaşadığında, yanında hep bir desteğin olmasını ister. Çünkü o esnada yanında bulduğu ya da bulabileceği o destek yaşadıklarını kendisine unutturamasa da bir nebze dahi olsa acısını hafiflettiği için desteğin önemi olayı yaşayanlar için çok büyük değer taşımaktadır. Gerek tablodan elde edilen verilere bakıldığında gerekse katılımcıların anlattıkları ele alındığında hepsinde yaşadıklarından dolayı bir desteğe ihtiyaç hissedildiği ve hep bir desteğin arandığı görülmektedir. Dışarıdan bakıldığında desteğin öneminin farkına varılamayabilir ama konuşmalara bakıldığında desteğin onlar için ne denli önemli olduğu çok rahat bir şekilde fark edilmektedir.

4.5.Göç Sonrası Barınma ve Ekonomik Yaşam Koşulları

Olayların yaşandığı yerleşim yerlerinden yeni yerleşim yerlerine göç edenleri barınma ve ekonomik yaşam problemleri karşılamaktadır. Ülkemizin küçük illerinden bir tanesi olan Mardin, aniden gerçekleşen bu göçe hazırlıksız yakalanmıştır. Kent, göç edenlere yeterli gelebilecek şekilde konut sayısı ve iş imkânı sunmada yetersiz kalmıştır. Birden böylesi büyük bir göçe maruz kalan Mardin’de barınma ve ekonomik problemler baş göstermiştir.

Bu bölümde göç edenlerin barındıkları yerin mülkiyet durumu, kira bedelleri, kaldıkları yerdeki aile sayısı, göç sonrası gelir durumları, göç sonrası yaptıkları meslek,

göç sonrası başvuru alan geçinme türleri ve göç sonrası ailede çalışan kişi sayısı dağılımı ele alınacaktır.

4.5.1. Barınılan Yerin Mülkiyeti/Kirası

Araştırma grubunun göç sonrası Mardin’de barındıkları yerin kendilerine mi ait yoksa kira mı olduğu durumu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 27: Göç Sonrası İkamet Durumu

İkamet Edilen Yer	Sayı	%
Kendi evimiz	20	5,3
Kira	328	86,3
Bir yakınımıza ait	32	8,4
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunun göç ettikten sonraki ikamet durumlarına bakıldığında, %86,3’ünün kiracı, %8,4’ünün bir yakınına ait bir evde kaldığı ve %5,3’ünde kendi evinde ikamet ettiği görülmektedir. Bir yakınına ait evde kaldıklarını belirtenler akrabaları ile birlikte yaşamaktadırlar. Bu ailelerin akrabaları ile birlikte kalmalarındaki en büyük etken ailelerin yoksul olmalarıdır. Tablonun dikkat çekici bulgusu katılımcıların %86,3’ünün göç ettikleri yerde kiracı olduklarını belirtmiş olmalarıdır. Göç etmeden önce kiracı olanların oranı %30,5 iken göç sonrası kiracı oranının %86,3 olması göç edenlerin yaşadığı hem konut sıkıntısının hem de maddi sıkıntılarının anlaşılmasında önemli bir veridir.

Ayrıca katılımcıların Mardin’de ödedikleri kira bedeli aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 28: Göç Sonrası Ödenen Kira Bedeli Dağılımı

Ödenen Kira Bedeli	Sayı	%
200-400 TL	80	24,4
401-600 TL	160	48,78
601-800 TL	78	23,78
801 TL ve üstü	10	3,04
Toplam	328	100

Göç sonrası Mardin’de 200-400 TL arası kira ödeyenlerin oranı %21,1, 401-600 TL arası kira ödeyenlerin oranı %42,2, 601-800 TL arası ödeyenlerin oranı %20,5 ve 801

TL ve üstü kira bedeli ödeyenlerin oranı ise %2,6'dır. Tablodan görüldüğü üzere genel olarak ödenen kira bedeli 200 TL ile 800 TL aralığında değişkenlik göstermektedir. Bu miktar Nusaybin'de ödenen kira bedellerinin üstünde bir miktardır. Ödenen kira bedelinin yüksek olması araştırma grubunun şikâyet ettikleri konutların kendilerine yüksek fiyata kiraya verildiğinin kanıtıdır.

4.5.2. Barınılan Yerde Aynı Evde Kaç Ailenin Birlikte Yaşadığı

Tablo 29: Hanede Yaşayan Aile Sayısı Dağılımı

Hanede Yaşayan Aile Sayısı	Sayı	%
Yalnızca kendi ailem	178	45,2
2 aile	136	35,8
3 aile	42	11,7
4 aile	14	4,7
5'ten fazla aile	10	2,6
Toplam	380	100,0

Yukarıdaki tablo, araştırma grubunun yarısından fazlasının birden fazla aile ile birlikte kalabalık ev ortamında ikamet ettiklerini göstermektedir. Araştırma grubundakilerin %45,2'si yalnızca kendi aileleri ile birlikte ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırma grubundakilerin %54,8'inin aynı evi 2'den fazla aile ile paylaştıkları görülmektedir. Çok sayıda ailenin aynı evi paylaşması gündelik aile yaşamını güçleştirmekte, aile mahremiyetini zedelemekte, aileler arası gerginlikler üretmekte ve çocukların sosyalleşme süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

4.5.3. Göç Ettikten Sonraki Gelir Durumu

Araştırma grubunun göç ettikten sonraki yani 2018 yılındaki gelir durumları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 30: Göç Sonrası Aylık Gelir Durumu (2018)

Aylık Gelir	Sayı	%
0-1000 TL	118	31,1
1001-2000 TL	186	48,9
2001-3000 TL	50	13,2
3001 TL ve üstü	26	6,8
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunun göç ettikten sonraki gelir durumlarında gözle görülür oranda düşüş yaşanmıştır. Aylık geliri 0-1000 TL arası olan katılımcıların oranı %31,1, aylık geliri 1001-2000 TL arası olanların oranı %48,9, aylık geliri 2001-3000 TL arası olan katılımcıların oranı %13,2 ve son olarak aylık geliri 3001 TL ve üstü olan katılımcıların oranı %6,2'dir. Nusaybin'den göç etmeden önce aylık gelir miktarı ağırlıklı olarak 1001-3000 TL arasında iken Mardin'e göç ettikten sonra aylık gelir miktarı ağırlıklı olarak 0-2000 TL arası bir miktara düşmüştür. Bu durum göçten sonra gelir miktarında azalma olduğunun ve göç edenlerin daha da yoksullaştığının göstergesidir. Bu durumu daha iyi anlayabilmek için aşağıdaki tabloyu inceleyebiliriz:

Tablo 31: Göç Öncesi Aylık Gelir Durumu ile Göç Sonrası Aylık Gelir Durumu Arasındaki Farkın Dağılımı

Aylık Gelir Durumu	Göç Öncesi		Göç Sonrası	
	S	%	S	%
0-1000 TL Arası	74	19,5	118	31,1
1001-2000 TL Arası	184	48,4	186	48,9
2001-3000 TL Arası	98	25,8	50	13,2
3001 TL ve Üstü	24	6,3	26	6,8
Toplam	380	100,0	380	100,0

Yukarıdaki tabloda görüşmecilerin göç etmeden önceki aylık gelir durumları ile göç ettikten sonraki aylık gelir durumlarına baktığımızda göç sonrası aylık gelirde büyük oranda düşüş yaşandığını görmekteyiz. Araştırma grubundakilerden göç sonrası aylık gelir durumu 0-1000 TL arası olanların oranı %31,1, aylık geliri 1001-2000 TL arası olanların oranı %48,9 ve aylık geliri 2001-3000 TL arası olanların oranı ise %13,2 olarak görülmektedir. Göç sonrası maddi kaybın en çok yaşandığı kategorinin göç öncesi aylık gelir miktarının 2001-3000 TL olduğu kategoride gerçekleştiği tespit edilmiştir. Göç sonrası aylık gelir oranlarının 0-1000 TL arasında yoğunlaşması ve diğer kategorilerde düşüşe geçmiş olması insanların göç ettikten sonra maddi yönden çok ciddi sıkıntılar içine girdiklerinin göstergesidir.

4.5.4. Göç Ettikten Sonra Yapılan İş/Meslek

Tablo 32: Göç Sonrası Meslek Durumu

Göç Sonrası Yapılan Meslekler	Sayı	%
Serbest meslek	188	49,0
Çiftçi	12	3,1
Esnaf	78	20,5
Memur	78	20,5
Öğrenci	20	5,3
İşsiz	4	1,6
Toplam	380	100,0

Araştırma grubundakilerin bir kısmı göç etmeden önce kimi kendi arazilerini sürerek çiftçilik yaptığını, kimi kendi iş yerinin olduğunu yani esnaflık yaptığını, belli bir işleri olduğunu belirtmişlerdir. Fakat göç ettikten sonra kurulu düzenleri bozulan katılımcıların bir kısmı topraklarından uzak kaldığı için çiftçiliği bırakmış, çiftçiliğe devam edenlerde merkeze yakın yerlerde arazileri olduğu için çiftçiliğe devam etmişlerdir. Aynı şekilde esnaflık yapanlarında bir kısmı her şeylerini geride bıraktıklarından esnaflık yapamamış, esnaflığa devam edenlerde genellikle Mardin'deki yakınları ile birlikte ortaklı bir şekilde esnaflığa devam etmişlerdir. İşlerinden olanlar mecburen “serbest meslek” kategorisinde çalışarak geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır.

Tabloda göç sonrası mesleki dağılımlara bakıldığında, sürekli bir geliri, işi olmayan ve çoğu zaman gündelik ile çalışanların oluşturduğu “serbest meslek” kategorisi %49,0 oranıyla göç sonrasında da ilk sırada yerini almaktadır. Bu serbest meslek grubunda; inşaat ustası, sekreter, hamal, temizlikçi, kasiyer, özel güvenlik, çaycı, şoför, bulaşıkçı, aşçı, terzi kalfası vb. meslek grupları yer almaktadır. Bu durumu ikinci sırada aynı oranlar ile “esnaf” (%20,5) ve “memur” (%20,5) kategorileri izlemektedir. Bu sıralamayı %5,3 ile “öğrenci”, %3,1 ile “çiftçi”, ve %1,6 ile “işsizler” grubu izlemektedir. Sevim'in de ifade ettiği gibi gruplar halinde şehirlere göç etmek zorunda kalan insanların büyük çoğunluğu iş bulabilecek yetenek ve becerilere sahip olmadığından ve aynı zamanda iş imkânlarının da kısıtlı olması nedeniyle geçimlerini sağlayabilecekleri düzenli gelir elde edebilecekleri işler bulamamışlardır. Yaşanan maddi sıkıntılar göç edenlerin en önemli problemlerinden biri olmuştur (Sevim, 2010: 21). Tablodan elde edilen verilere göre çiftçi ve esnaf oranının düşmesi ve serbest meslek oranının yükselmesi, yaşanan olayların ve akabinde gerçekleşen göçün, insanların kurulu

düzenlerini tepe taklak ettiğinin, onlara maddi yönden çok büyük sıkıntılar yaşattığının göstergesidir. Kendi işini yapıp, kendi işinin patronu olan birçok kimse, başkasının yanında işçi olarak çalışmaya başlamış ve çoğu zamanda günü birlik işler ile geçimini sağlamaya çalışmıştır. Aşağıdaki tablodaki bulgulardan bu durum daha iyi anlaşılmaktadır:

Tablo 33: Göç Öncesi ve Sonrası Meslek Durumu Arasındaki Farkın Dağılımı

Meslekler	Göç Öncesi		Göç Sonrası	
	S	%	S	%
Serbest Meslek	124	32,3	188	49,5
Çiftçi	36	9,2	12	3,1
Esnaf	118	31,1	78	20,5
Memur	78	20,5	78	20,5
Öğrenci	20	5,3	20	5,3
İşsiz	4	1,6	4	1,6
Toplam	380	100	380	100

Araştırma grubunda yer alanlardan göç etmeden önce “esnaflık” yapanların oranı %31,1 iken bu oran göç sonrası %20,5’e, göç öncesi “çiftçilik” yapanların oranının %9,5’ten göç sonrası %3,1’e düştüğü tespit edilmiştir. Göç ettikten sonra “esnaflık” ve “çiftçilik” yapamayanlar, geçimlerini sağlayabilmek için serbest meslek kategorisinde sınıflandırılacak mesleklerde çalışmaya başlamak zorunda kalmışlardır. Göç öncesi serbest meslek dallarında çalışanların oranı %32,6 iken bu oran göç sonrasında artış göstererek %49 olmuştur.

Göç ederken birçok şeylerini geride bırakmak zorunda kalan insanlar, ellerinde var olan sermayelerini de tükettikten sonra ailelerinin geçimlerini sağlayabilmek ve hayatlarını sürdürebilmek adına iş ayrımı yapmadan bulabildikleri işlerde çalışmışlardır. Bu işlerin çoğu günü birlik, sağlık güvencesi olmayan ve gündelik yevmiye usulü işler olmak ile birlikte piyasa da sağlık güvencesi bulunan ve aylık düzenli ücret alabilecekleri yerlerde çalışanlarda mevcuttur.

4.5.5. Göç ve Yeni Geçinme Stratejileri

Göç edenlerin gider harcamalarının en alt seviyede tutulması mücadelesini kapsayan geçinme stratejileri içinde; konut sorununun az bir maliyetle halledilmesi,

yiyecek ve diğer tüketimlerin minimum seviyeye indirgenmesi ve çocukların bir kısmının okul hayatı sonlandırılarak eğitim için yapılan harcamaların azaltılması sayılabilir. Geliri maksimum seviyeye çıkarma mücadelesine dayalı geçinme stratejileri ise, ailedeki birden çok kişinin çalışarak maddi gelir sağlaması ve özellikle çocukların da iş hayatına atılarak ailenin ekonomisine katkıda bulunmaları sayılabilir (Yükseker, 2016:241). Sahip oldukları birçok şeyi geride bırakarak göç etmek zorunda kalan insanlar, geçimlerini sağlayabilmek ve elde olanı da çabucak tüketmemek adına kendilerince yeni geçinme stratejileri geliştirmek zorunda kalmışlardır. Araştırma grubunun göç sonrası yeni geçinme stratejileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 34: Göç Sonrası Başvurulan Geçinme Türleri

Başvurulan Geçinme Türleri (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Tüketimde kısıtlamalara gidilmesi	324	85,3
İkinci bir işte çalışma	130	34,2
Kadınların ve çocukların çalışması	58	15,3
Mülk/eşya satılması	22	5,8
Hiçbiri	18	4,7

Yukarıdaki tabloya göre araştırma grubundakiler yeni geçinme stratejilerinden ilk olarak %85,3 oranı ile “tüketimde kısıtlamalara gitmeyi” tercih etmişlerdir. İkinci strateji olarak %34,2 oranıyla “ikinci bir işte çalışmayı” ve üçüncü olarak da %15,3 ile “kadınların ve çocukların çalışması” stratejisini uygulamışlardır. Ayrıca araştırma grubundakilerin %5,8’i de “mülk/eşya satma” yolunu seçmişlerdir. Hiçbir stratejik yönetime başvurmadığını dile getirenlerin önceden Mardin’de evleri olduğu ve maddi açıdan herhangi bir sıkıntılarının bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcılar ile yaptığımız görüşmelerde kendileri de başvurdukları geçinme türlerinden bahsetmişlerdir. Katılımcıların görüşmelerinden bazıları şu şekildedir:

İlk etapta tüketimde kısıtlamalara gittik ve elimizde mevcut olan göç ederken kurtarabildiğimiz eşyaları satarak bir müddet geçimimizi sağlamaya çalıştık. Daha sonraları elde olanları tükettikten sonra farklı bir iş arayışına girdik ve çeşitli iş alanlarında çalıştık (M.K).

Göç etmeden önce yalnızca babam çalışıyordu, ben ve kardeşlerim okul okuyorduk ama göç ettikten sonra önceden hiç çalışmayan ben ve kardeşim ailemize destek olmak ve geçimimizi sağlayabilmek için çalışmaya

başladık. Hayatımız boyunca yapmadığımız şekilde her şeyde tasarruf etmeye çalıştık(U.C).

Göç ettikten sonra ikinci bir işte çalışmaya başladım. Farklı iş kollarında çalışarak ailemin geçimini sağlamaya çalıştım. Ailecek elimizden geldiğince her şeyden tasarruf edip maliyetleri düşürmeye çalıştık(A.Ş).

Görüşmelerden de anlaşılacağı üzere, öncelikle harcamalarda ve tüketimde tasarruf tercih edilmiş ve duruma göre ya ek bir iş yapılmış ya da kadın ve çocuklarda çalıştırılarak geçinilmeye çalışılmıştır.

4.5.6. Aileye Gelir Getirenlerin Sayısı

Tablo 35: Göç Sonrası Ailede Çalışan Kişi Sayısı Dağılımı

Çalışan Kişi Sayısı	Sayı	%
Yalnızca ben	162	42,6
2 Kişi	182	47,9
3 Kişi	30	7,9
4 Kişi	6	1,6
Toplam	380	100,0

Araştırma grubundakilerin göç sonrası geçinme stratejilerinden biri olan aile bireylerinin çalışmasının etkisi bu tabloda görülebilmektedir. Tabloya baktığımızda aileye yalnızca bir kişinin gelir getirmesi oranı %42,6 iken, aileye birden fazla kişinin gelir getirmesi oranı ise %57,4'tür. Bu tespit bize göç sonrası aile bireylerinin de evin geçimine katkı sunabilmek adına çalışmaya başladığını göstermektedir.

4.6.Göç ve Eğitim

Göç ile birlikte insan yaşamında birçok değişiklik yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişiklikler kimi zaman olumlu kimi zamanda olumsuz bir biçimde olmaktadır. Göçün insan hayatında etkilediği temel şeylerden biri de eğitimidir. Eğitim, toplumu meydana getiren insanların yaşam seviyelerinin artırılması için ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, tutum, davranış vb. gibi şeylerle donatılmasıdır. Çünkü bilinçli ve bilgili bir toplum yüksek eğitim seviyesi ile var olur (Karakütük ve Kavak, 2017: 2). Yeni yerleşim yerine göç eden insanlar mecburen eğitim gördükleri yeri de değiştirmek zorunda kalmaktadırlar. Yeni eğitim yerine, arkadaşlarına ve öğretmenlerine alışma evresi atlatılana kadar çoğu insanın başarı seviyelerinde düşüşler yaşanmaktadır. Bu düşüşler

kimi zaman insanların eğitim hayatlarından kopmalarına neden olabilmektedir. Eğitim hayatından kopan insanların bir kısmı içine düştüğü boşluk nedeniyle illegal işlere bulaşabilmekte ve terör örgütlerine katılabilmektedir. Terör başlı başına bir insanlık suçudur. Terörün kendisi insanlık suçu olduğundan, insani değerlere sahip tüm herkes tarafından şiddetle reddedilir. Şiddet eylemi olan terörden herkes zarar görmektedir. Bu durum, insanları çözüm yolları aramaya sevk etmiştir. Terörü bitirmek için başvurulabilecek en etkili metot öncelikle eğitilmiş bireyler yetiştirmektir. Sonrasında gelir durumunun vs. iyileştirilmesi gelmektedir. Terörün bitirilmesinin yolunun eğitimden geçtiğinin farkında olan terör örgütleri, eğitilmiş nesillerin yetişmemesi ve insanların bilinçlenmemesi için her türlü faaliyette bulunmaktadır. Nusaybin’de yaşanan olaylar, tüm herkesi ve her şeyi etkilediği gibi çocukların eğitimini de büyük bir sekteye uğratmıştır. Aileleri ile birlikte göç etmek zorunda kalan çocuklar eğitimden uzak kalmış, başarı seviyeleri düşmüş hatta bir kısmı okulu bırakmak zorunda kalmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma grubundakilerin çocuklarının genel öğrenim durumları, Nusaybin’de okula gitme durumları, Mardin’e göç ettikten sonra öğrenime devam etme durumları ve göçün/olayların çocukların öğrenim durumlarına etkilerinin neler olduğu üzerinde durulacaktır.

4.6.1. Göç Eden Çocukların Öğrenim Durumu

Göç eden çocukların göç etmeden önce genel öğrenim durumları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 36: Çocukların Genel Öğrenim Durumu

Çocukların Öğrenim Durumu	Sayı	%
İlkokul	68	27,64
Ortaokul	96	39,02
Lise	72	29,27
İlkokul terk	8	3,25
Ortaokul terk	2	0,82
Toplam	246	100

Göç eden çocukların genel öğrenim durumlarına bakıldığında %27,64’ünün “ilkokul”, %39,02’sinin “ortaokul” ve %29,27’ininde “lise” düzeyinde oldukları

görülmektedir. Aynı zamanda %4,07 gibi düşük bir kısımda ilkokul veya ortaokul terktirler yani okulu yarım bırakmışlardır.

Tabloyu dikkatlice incelediğimizde öğrenim düzeylerinin ilkokul-ortaokul ve lise düzeylerinde olması, yeni nesillerinin yetiştiğinin ve eğitim ile daha bilinçli olacaklarının göstergesi olarak olumlu bir durum olarak kabul edilebilir. Fakat öte yandan çocukların yaşlarının küçük olması, yaşadıklarının kendilerinde travmalar oluşturması, psikolojilerinin bozulması ve bu durumun kendilerinde uzunca bir süre devam edecek psikolojik rahatsızlıklar oluşturması açısından talihsiz bir durum olarak nitelenebilir.

Ayrıca göç etmeden önce ilkokul veya ortaokul terk olan çocukların okulu bırakma nedenlerine bakıldığında maddi durumlarının yetersizliği neticesinde okulu bırakıp başka bir yerde çalışmalarını gerekçe olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.6.2. Nusaybin’de Çocukların Okula Gitme Durumları

Tablo 37: Çocukların Nusaybin’de Okula Gitme Durumları

Çocukların Okula Gitme Durumları	Sayı	%
Evet	236	95,93
Hayır	10	4,07
Toplam	246	100

Araştırma grubundakilerin çocuklarının toplam sayısı 246’dır. Yukarıdaki tabloda bu 246 çocuktan 236’sının Nusaybin’de eğitimlerine devam ettikleri görülmektedir. Geriye kalan 10 çocukta bir önceki tabloda da ifade ettiğimiz gibi çeşitli nedenlerle eğitimlerini yarım bırakmışlardır.

4.6.3. Çocukların Mardin’de Öğrenime Devam Etme Durumları

Tablo 38: Çocukların Mardin’de Öğrenime Devam Etme Durumları

Çocukların Mardin’de Öğrenime Devam Etmeleri	Sayı	%
Evet	188	76,42
Hayır	58	23,58
Toplam	246	100

Tabloya göre, ailesi ile birlikte göç etmek zorunda kalan çocuk sayısı 246’dır. Bu çocuklardan %76,42’si öğrenimlerine Mardin’de devam edebilirken, %23,58’i

öğrenimlerini yarım bırakmak zorunda kalmışlardır. Yaşanan hendek/barikat eylemlerinden etkilenen çocukların sayısına genel olarak baktığımızda 362 bin öğrencinin yaşananlar nedeniyle eğitimden mahrum kaldığı görülmektedir (www.akşam.com.tr). Yaşanan olaylardan ve göçten en çok etkilenenlerin başında çocuklar gelmektedir. Çocuklar gerek yaşları itibariyle gerekse de konumları itibariyle hiçbir şeyin farkında olmadan kendilerini birden bu tür bir hengamenin içinde bulmuşlardır. İçine düştükleri bu hengamenin neden olduğu birtakım olumsuzluklardan dolayı göç sonrası bazı çocuklar öğrenimlerini yarım bırakmak zorunda kalmışlardır. Bu çocukların öğrenimlerini yarıda bırakma nedenleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 39: Çocukların Göç Sonrası Okulu Bırakma Nedenleri

Okulu Bırakma Nedenleri	Sayı	%
Bir yerde çalışıyor	16	27,58
Ev işlerinde/kardeşlerinin bakımında annesine yardım ediyor	4	6,9
Okul için gerekli evraklar olmaması/eksik olması	20	34,48
Kayıt yapılmadığı için	16	27,59
Diğer	2	3,45
Toplam	58	100

Nusaybin'den Mardin'e göç eden çocukların okulu bırakmalarına neden olan faktörlerin başında okul için gerekli evrakların eksikliği ve okul kayıtlarının yapılmaması gelmektedir. Göç esnasında her şeyin Nusaybin'de bırakılması ve yaşananlar ailelerde şok etkisi meydana getirmiştir. Bu şok etkisinden kolay bir şekilde kurtulamayan ailelerin bir kısmı kayıt için gerekli evrakları tamamlayamamış, bir kısmı da çocukların okul durumunu düşünemeyecek şekilde kötü bir travma yaşadığından okullara kayıt için hiç başvuru yapmamıştır. Çocukların okulu bırakmasındaki diğer etmen de ailelerin maddi durumlarının kötü olması nedeniyle çocukların farklı iş kollarında çalıştırılmalarıdır. Tüm mal varlıkları Nusaybin'de kalan aileler, ellerindekileri de tükettikten sonra geçimlerini sağlayabilmek için aile bireylerinin de çalışmasına izin vermek zorunda kalmışlardır. Bu durumda çocuklar okuldan alınıp iş hayatının içine atılmışlardır. Parklarda oyun oynayıp, okul sıralarında eğitim görmesi gereken bu küçük bedenler maalesef geçim derdinin dişlilerinin arasında kaybolup gitmişlerdir. Kimi çocuklar da özellikle kız çocukları evde

annelerine yardım edebilmek ve kardeşlerine bakabilmek için okul hayatından koparılmışlardır.

4.6.4. Göçün/Olayların Çocukların Öğrenim Durumuna Etkileri

Göçün/olayların göç eden çocukların eğitimine etki durumu alttaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 40: Göçün/Olayların Eğitime Etki Durumu

Eğitime Etki Durumu	Sayı	%
Etkisi olmadı	8	3,25
Çocuklar uzunca bir süre eğitimden uzak kaldılar	72	29,26
Eğitim sürecinde kopukluk yaşandığından başarı seviyeleri çok geriledi	108	43,9
Eğitim sürecinde yaşanan kopukluktan dolayı okulu bıraktılar	58	23,59
Toplam	246	100

Araştırma grubundakiler göçün ve yaşanan olayların çocukların tüm hayatı üzerinde olumsuzlukların yaşanmasına neden olduğunu dile getirmektedirler. Nitekim tabloya baktığımızda bu olumsuzlukların çocukların eğitimlerini de olumsuz bir şekilde etkilediğini görmekteyiz. Bu olumsuzlukların başında çocukların başarı seviyelerinin düşmesi, ikinci sıra da eğitimden uzunca bir süre uzak kalmaları ve son olarak yaşanan kopukluktan dolayı okulu bırakmaları gelmiştir. Katılımcıların görüşme esnasında anlattıkları bir takım şeyler durumu daha iyi özetlemektedir. Anlatılanlardan bazıları şöyledir:

Benim ailemde okuyan 6 kişi vardı. Göç ettikten sonra yeni okullarına alışamadılar, derslerden geri kaldılar. Başarı seviyeleri çok düştü. Hatta içlerinden bir tanesi okulu bıraktı çünkü yapamadı. Yaşadıklarımız kolay şeyler değildi hepimizde kötü etkiler bıraktı ama kardeşimi daha çok etkiledi ve kardeşim Mardin'i bile terk etti. Bize haber vermeden İstanbul'a kaçtı gitti ve bir daha da buralara dönmek istemiyor (M.Ö).

Çocukların bulundukları ortamdan farklı bir ortama gelmeleri, okula geç başlamaları, ilçeden şehire gelip adapte olmada zorluk yaşamaları ve etkisinde kaldıkları terör olaylarını unutamamaları tüm hayatlarını

etkilediği gibi eğitim hayatlarını da olumsuz etkiledi. Bahsi geçen nedenlerden dolayı çocuklarının başarı seviyelerinde bir hayli düşüş yaşandı, neredeyse okulu bırakma noktasına geldiler (N.B).

Görüşmecilerin anlattıklarından da anlaşılacağı üzere, gerek yaşananların travmatik etkisi, gerek yeni bir ortama uyum sağlamanın zorluğu, gerekse okul ortamından uzunca bir süre uzak kalmaları gibi faktörler çocukların eğitim hayatları üzerinde olumsuzlukların yaşanmasına hatta bir kısmının eğitim hayatlarının bitmesine neden olmuştur.

Ayrıca göçün ve olayların çocukların üzerinde herhangi bir etkiye neden olmadığını dile getiren ailelerin maddi açıdan hiçbir sıkıntılarının olmadığı ve olayların tam olarak başlamasından bir süre önce Mardin'e göç ettiklerinden çocuklarda herhangi bir travmatik vakanın yaşanmadığı ve bu yüzden eğitim durumlarında herhangi bir sorun olmadığı gözlemlenmiştir.

4.7.Göç, Sosyalleşme ve Kimlik

Göçü tanımlarken, insanların yerleşim yerlerinden bir takım nedenlerle bazı amaçlara ulaşabilmek için başka yerleşim yerlerine belirli bir süreliğine-daimi, isteyerek-mecburi olarak yeni yerleşim yerine taşınma olduğunu söylemiştik. Göç insanlık tarihinin başlamasıyla başlayan, günümüzde farklı biçimlerde yaşanan ve insanlığın var olduğu müddetçe yaşamaya devam edecek bir durumdur (Özer, 2004:23). Bir diğer bağlamda, insanlık, göçten az ya da çok etkilenmiştir. Göç ile birlikte insanların yaşamlarında, hayata bakış açılarında, politik veya toplumsal görüşlerinde değişiklikler yaşanmıştır. Tüfekçi de göçü, toplumların siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel vb. yapısı ile yakından bağlantılı ve onlar üzerinde derin etkiler bırakan bir sosyal olay (2002:3) olarak ifade etmektedir. Göçün yaşanmasıyla beraber politik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan değişimler, insanlar ve onların hayatları üzerinde büyük etkiler meydana getirmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, göç edenlerin Mardin şehir hayatına uyum durumları, göç sonrası yaşam tarzlarında meydana gelen değişiklikler, sosyal yaşantılarında ne tür değişimlerin yaşandığı, ideolojik görüşlerinde herhangi bir değişikliğin olup-olmadığı, ikamet ettikleri mahallelerde kendileri gibi göç edenlerin var olup-olmadığı ve bu

durumdan dolayı herhangi bir damgalanmaya falan maruz kalıp-kalmadıkları ele alınacaktır.

4.7.1. Göç ve Şehre Uyum/Adaptasyon

Göçün sosyal boyutuyla ifade edilmesi, insanları yeni bir topluma götüren bu nedenle yeniden uyum problemleriyle baş başa bırakan yer değiştirme (Tekeli, 1998:11) olup, bu durum, göçün sosyallik boyutu bakımından önemini ortaya çıkarmaktadır. Her göç insanları yeni bir sosyalleşme yani yeni çevreye uyum sağlama, adapte olma problemiyle tekrar tekrar bir araya getirmektedir.

Tablo 41: Şehir Hayatına Adapte Olma Durumu

Adapte Olma Durumu	Sayı	%
Evet	152	40,0
Hayır	64	16,8
Kısmen	164	43,2
Toplam	380	100,0

Göç bir yer değiştirme olayı olmakla beraber, aynı coğrafi sınırlar içinde yaşansa bile, kültürel bir değişim içermektedir. Çünkü alışılmış kabullenilmiş bir yerden farklı bir yere geçiş söz konusudur (Çağlar, 2011:59) ve bu durumda yeni ortama uyum sağlama adapte olma problemlerinin baş göstermesine neden olmaktadır.

Tabloya göre araştırma grubundakilerinin “göç ettikten sonra Mardin şehir hayatına adapte olmakta zorluk çektiniz mi?” sorusuna “evet” şeklinde yanıt verenlerin oranı %40, “kısmen” şeklinde yanıt verenlerin oranı %43,2 ve “hayır” olarak cevap verenlerin oranı da %16,8’dir. Göç ettikten sonra uyum/adaptasyon problemi yaşadıklarını ifade edenlerin oranı araştırma grubunun 3/4’ünden fazlasını kapsamaktadır. Bu durum, göç sonrası insanların uyum problemi yaşadığının en büyük delilidir.

İnsanların göç ettikleri yeni yerleşim yerlerine uyum sağlayabilmeleri uzunca bir süreç gerektirmektedir. Bu süreç atlatılana kadar uyum/adaptasyon konusunda birçok sorun yaşanmaktadır. Olçar’ın belirttiğine göre adaptasyon kişinin yaşamını sürdürdüğü yerde o yerin kabul ettiği kurallar çerçevesinde uyum sağlama durumudur. Fakat bu uyum sağlama belirli bir zaman sürecine ve kişinin adapte olmaya karşıt olarak göstereceği karşı koyma gücüne göre değişiklik göstermektedir (Olçar, 2013:69). Bu doğrultuda, adaptasyon bulunduğu yere alışma ve uyum sağlama anlamına sahiptir. Bu çoğu zaman

gerek göç eden kişinin kendisi nedeniyle gerekse göç ettiği yerdeki insanların tutum ve davranışları nedeniyle çok zor olmaktadır.

Bu durumu daha iyi anlayabilmek için örnek olarak katılımcılardan M.H'nin şu ifadelerini inceleyebiliriz:

Mardin ve Nusaybin dışarıdan bakıldığında her ne kadar aynı kültür yapısına sahip görünse de aslında öyle değil. Arada tahmin edilemeyecek kadar büyük bir kültür farkı var. Bu kültür farkı ister istemez birçok yerde karşımıza çıkıyor ve bu durum hem insanlarla iletişime geçmemizde hem de şehir hayatına adapte olmada büyük zorluklar yaşamamıza neden oluyor. Yaşadığımız zorluklar nedeniyle buralara uyum sağlama da yeni hayatımıza adapte olmakta çok büyük sorunlar yaşıyoruz(M.H).

Katılımcılardan M.H'nin anlattıkları, uyum sağlama da problem yaşayanların (%83,2) oranının yüksek olmasının nedenini açıklamaktadır. Uyum problemi yaşanmasındaki en büyük ana etken kültür farklılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonrasında siyasal, ekonomik vs. faktörler etki etmektedir.

4.7.2. Göç ve Yaşam Tarzı

Araştırma grubundakilerin göç ettikten sonra yaşam tarzlarında herhangi bir değişiklik yaşanıp-yaşanmadığı durumu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 42: Göç Sonrası Yaşam Tarzı Değişikliği Durumu

Yaşam Tarzı Değişikliği	Sayı	%
Evet	224	58,9
Hayır	156	41,1
Toplam	380	100,0

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, göç ettikten sonra yaşam tarzlarında değişiklikler yaşadıklarını ifade edenlerin oranı %58,9'dur. Yaşam tarzlarında değişiklikler yaşandığını ifade edenler, genellikle maddi açıdan yaşadıkları sıkıntılardan dolayı böyle bir şey yaşadıklarını dile getirmektedirler. Sonrasında bozulan düzenlerinin yeniden tesis edilmeye çalışılması, sürekli çalışmak zorunda kalmaları da yaşam tarzlarının değişmesinde başrol oynayan faktörler olmuştur.

Genellikle beklenmedik bir biçimde ve hızlıca gerçekleşen göç sürecinde terk edilen yalnızca yerleşim yerleri olmamış, göç etmek zorunda kalanlar aynı zamanda toplumsal hayatlarını ve geçim kaynaklarını da terk etmek zorunda kalmışlardır (Sevim, 2010: 20-21). Katılımcıların aşağıdaki ifadelerini bu duruma örnek olarak gösterebiliriz. Katılımcıların konuşmaları şu şekildedir:

Şehirde hayatın hızlı akışı ve bu akışın içinde yaşanan işsizlik yaşam tarzımızı tamamıyla alt üst etti. Çünkü ilçede sabit bir işim vardı ve hayat durağan kendi halinde rutin bir şekilde devam ediyordu ama şehirde hayat Nusaybin'in tam aksine hızlı bir şekilde devam ediyor ve bu hızlı akış içinde işsizliğinde neden olduğu ekonomik sıkıntılar insani hem bunaltıyor hem de eski yaşam tarzından eser bırakmıyor (Y.A).

Öyle bir travma yaşayarak göç ettik ki bırakın yaşam standardı aramayı, aldığımız nefese şükreder olduk. Bizler canımızı kurtarmanın derdine düşmüşken eski yaşam standartlarımızı tekrardan elde etmek gibi bir düşüncemiz hiçbir zaman olmadı (M.Ö).

Katılımcıların ifadelerinden, yaşam tarzlarının değişmesine her şeylerini Nusaybin'de bırakıp göç etmeleri, yaşanan işsizlik ve buna bağlı olarak ortaya çıkan geçim sıkıntısı ve yeniden düzen kurmaya yani evlerini basklarını tekrardan kurma çabaları vb. şeylerin neden olduğu anlaşılmaktadır. Yaşanan göç genel olarak olumsuz sonuçların yaşanmasına neden olmuştur. Fakat kimi katılımcıların hayatlarında da olumlu bir şekilde yaşam tarzlarının değişmesini sağlamıştır. Katılımcılardan A.S bu durumu şöyle anlatmaktadır:

Göç etmeden önce yalnızca babam çalıştığı için maddi durumumuz ne çok iyi ne de çok kötüydü. Göç ettikten sonra ben ve kardeşlerimde çalışmaya başladıktan sonra refah seviyemizde yükselme oldu. Eve artık birkaç yerden maddi destek olması maddi olarak yaşanan sıkıntılarımızı bitirdi. Daha rahat yaşamaya ve istediğimizi gönlümüzce alabilmeye başladık (A.S).

Katılımcılardan A.S'nin anlattıklarına bakıldığında göçün başlangıcının her ne kadar kötü bir şekilde başlamış olsa da, sonrasında kendileri için olumlu gelişmeler meydana getirerek refaha kavuşmalarını sağladığı görülmektedir. Tabloya göre, araştırma

grubundaki katılımcıların %41,1'i göç ettikten sonra yaşam tarzlarında herhangi bir değişiklik yaşamadıklarını ifade edenlerin büyük çoğunluğu genel olarak, öncesinde de çok çalışmak zorunda olduklarını, maddi durumlarının göç etmeden öncede kötü olduğunu, önceden de kirada oturduklarını ve şimdi de kiracı oldukları, gibi açıklamalarda bulunmuşlardır. Değişiklik yaşanmadığını söyleyenlerin diğer bir kısmı da maddi durumlarının iyi düzeyde olduğunu, Mardin'de evleri ve işyerleri olduğu için hayatlarında fark edilir bir değişikliğin yaşanmadığını ifade etmektedirler.

4.7.3. Göç ve Sosyal Yapı Değişimleri

İnsanların, içinde bulundukları yaşam koşullarında yaşanan değişiklikler ya da ortaya çıkan yeni ihtiyaçlarını karşılama gereksinimi, onlar için sosyal hareketliliği kaçınılmaz kılmıştır. İnsan, içine girdiği bu hareketlilik boyunca yalnızca yer değişikliği yapmakla kalmamış aynı zamanda hal ve hareketlerinde, sahibi olduğu kültürel değerlerde, yaşam koşullarında ve anlayışında da öncekine kıyasla büyük ölçüde değişiklikler yaşamaya maruz kalmıştır (Tüfekçi, 2002:8). Göçün neden olduğu önemli sonuçlardan biri de bireysel değişimler ile birlikte bireyin hayatını sürdürdüğü sosyal çevreninde değişime uğraması ve farklı bir sosyal ilişkiler ağında kendisini bulmasıdır (Başel, 2003:81).

Tablo 43: Göçün Sosyal Yaşantı Üzerindeki Etkileri

Sosyal Yaşantı Üzerindeki Etkiler (<i>Çok Seçenekli</i>)	Sayı	%
Sadece Nusaybin'den gelenlerle görüşüyorum	134	35,3
Yeni bir sosyal çevre edindim, onlarla görüşüyorum	134	35,3
Daha bir yoksullaştık	90	23,7
Yeni bir iş edindim	78	20,5
Hiç kimse ile görüşmüyorum	58	15,3
Herhangi bir değişiklik olmadı	22	5,8
Boş zamanlarımda kurslara giderek daha verimli vakit geçiriyorum	10	2,6
Refah düzeyimiz yükseldi	4	1,1

Göç olgusu insanların hayatlarında birçok şeyi etkilediği gibi, insanların sosyal yaşantıları üzerinde de birden fazla etkiye neden olmuştur. Bu etkiler göç eden herkes üzerinde farklı şekillerde kendini göstermektedir. Tabloya göre göç sonrası sadece Nusaybin'den gelenler ile görüşenlerin oranı %35,3'tür. Göç sonrası sadece

Nusaybin'den gelenler ile görüşmede 2 önemli faktör rol oynamaktadır. Bu faktörlerden ilki, aynı şeyleri yaşadıkları için birbirlerinin halinden anlama ve birbirlerinden teselli bulma, ikinci faktör ise, göç edenlerin büyük çoğunluğunun akraba olması nedeniyle akrabalık ilişkilerini diri tutmadır. Bu duruma örnek olarak katılımcılardan S.C şunları dile getirmektedir:

Burada sadece bizim gibi olup Nusaybin'den göç etmek zorunda kalanlarla görüşüyorum. Birbirimizin halinden ancak yine biz anlarız. Zaten bir kısmı akrabalarımız, akrabalık önemli bir şey gurbet ellerde. Göç ettikten sonra sosyal hayatımız diye bir şey kalmadı. Yaşadığımız maddi sıkıntıları bitirmek ve geçimimizi sağlayabilmek için çok çalışmamız gerekiyordu. Tüm yaşantımız ev ve işyeri arasında mekik dokumak oldu. Geçim derdine düştüğümüz için başka bir şey yapmaya-yaşamaya zamanımız kalmadı.

Göçün sosyal yaşantı üzerindeki etkilerinden bir tanesi de, göç edenlerin eski yerleşim yerinden kimse ile görüşmek istememesidir. Tabloya göre bu durumda olanların oranı %35,3'tür. Eski yerleşim yerinden kimseyle görüşmek istemeyip, sadece yeni yerleşim yerlerindeki insanlar ile görüşenlerin bir kısmı neden olarak yaşanan her şeyi geride bırakıp unutarak yeni bir hayata başlamak istediklerini belirtmektedirler. Diğer bir kısmı da yaşanan olaylarda göç edenlerin bir kısmının PKK terör örgütüne destek verdikleri ve onlar yüzünden bu tür şeyler yaşamak zorunda kaldıkları için görüşmek istemediklerini dile getirmişlerdir. Nitekim katılımcılardan U.H durumu şu sözleri ile anlatmaktadır:

Bizim yaşadıklarımız ne kolay ne de unutulabilecek şeylerdi. Aradan ne kadar zaman geçerse geçsin yaşadıklarımız her zaman için hafızamızın bir köşesinde hep kalacaktır. Ama yaşadıklarımızı bize hatırlatacak şeylerden veya kişilerden uzak durmak, farklı ortamlarda yer almak acımızı unutturmasa da hafifletmeye yardımcı olacaktır. Bu yüzden Nusaybin'den kimseyle görüşmemeye, yeni edindiğimiz çevre ile zaman geçirmeye özen gösteriyoruz.

Göçün insanların sosyal yaşantıları üzerindeki bir diğer etkisi de insanların daha bir yoksullaşmalarıdır. Göç sonrası daha fazla yoksullaştıklarını söyleyenlerin oranı %23,7'dir. Nusaybin'den hiçbir şey alamadan göç etmek zorunda kalan insanlar,

Mardin’de de iş bulma sıkıntısıyla karşılaşınca kendilerini büyük bir yoksullukla karşı karşıya bulmuşlardır. Araştırma grubundakilerden B.K durumu şu sözleri ile özetlemektedir:

Göçten sonra daha da yoksullaştık. Evimizdeki eşyalarımızı almaya izin verilmediğinden Mardin’de mecburen yeniden eşya almak zorunda kaldık. Bu durum zaten kıt kanaat geçinmeye çalışan bizleri maddi olarak çok kötü bir şekilde olumsuz olarak etkiledi.

Tabloya bakıldığında göç sonrası yeni bir iş edinenlerin oranı %20,5’tir. Mardin ili her ne kadar küçük bir il olsa da, Nusaybin ile kıyaslandığında imkânlar açısından daha avantajlı bir konumdadır. Göç sonrası eski mesleğini icra edemeyen veya etmek istemeyenler bu imkânları kendi lehlerine kullanarak yeni meslekler edinmişlerdir. Araştırma katılımcılarından M.B’nin anlattıkları bu durumu anlamak için iyi bir örnektir. M.B’nin anlattıkları şu şekildedir:

Burada kendime yeni bir iş edindim, o işi yapıyorum. Nusaybin’deyken oto yıkamacısın da çalışıyordum, bildiğim tek iş buydu. Mardin’e göç ettikten sonra oto yıkamacılığını bıraktım, özel güvenlik olarak işe başladım. Özel güvenlik sertifikası aldım, artık bu sertifika ile sürekli bu işi yapacağım. Hem oto yıkamacılığına nazaran daha temiz bir iş hem de sürekli sigortam yatacağı için daha güvenceli bir iş.

Tablodaki bir diğer önemli bulgu da %15,3 oranı ile göç sonrası kimse ile görüşmeme durumudur. Bu durumda olanlar ağırlıklı olarak yaşananlardan sonra her şeyden elini-ayağını çekmiş, sadece kendi işinde gücünde, her şeyden ve herkesten uzak kalmaya çalışan kimselerden oluşmaktadır. Bu durumda olanların ruh halini katılımcılardan T.Ö şu şekilde anlatmaktadır:

Kendi kabuğuma çekildim. Elimden geldiğince kimse ile muhatap olmamaya çalıştım. İş ve okul hayatını birlikte yürütmeye çalıştım. İster istemez psikolojik olarak hazır olmadığım bir durum ile birden karşı karşıya kaldım ve bununla baş etmeye çalıştım.

Ayrıca göçün sosyal yaşantıları üzerinde herhangi bir değişikliğe neden olmadığını ifade edenlerin oranı %5,8, boş zamanlarında kurslara giderek daha verimli

vakit geçirdiklerini dile getirenlerin oranı %2,6 ve refah düzeylerinin yükseldiğini ifade edenlerin oranı da %1,1 olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak insanın yaşadığı yerleşim yerini terk ederek yeni bir yerleşim yerine taşınması beraberinde onun yaşamında maddi-manevi değişiklikler yaşanmasına yol açmıştır. Bu değişiklikler kendini sosyal yaşam üzerinde daha çok hissettirmektedir.

4.7.4. Göç ve İdeolojik Görüş Değişimi

Yaşadığı yerden yeni yerlere göç eden insanlar, birçok değişiklikte karşı karşıya kalmaktadırlar. Kendisini yeni bir çevre, yeni bir kültür ve yeni bir yaşam tarzı içinde bulan insanlar, karşılaştıkları zorluklarla mücadele ederek aleyhlerine olan şartları kendi lehlerine çevirmeye çabalamaktadırlar. Çünkü göç sonucu içine girdiği yeni ortam onu değiştirmeye zorlamaktadır. Yeni ortamın değiştirmeye zorladığı şeylerden biri de ideolojik görüş değişikliğidir. Kimi insanlar değişimin zorlayıcı etkisine karşı mücadele etmeye çalışsa da, büyük bir çoğunluk değişimin zorlayıcı etkisine karşı fazla bir direnç gösterememekte ve kendisini değişimin akışına bırakmaktadır. Göç edenlerin bir kısmı değişimin etkisiyle ideolojik görüşlerinde değişiklik yaşamakta bir kısmı da ideolojik görüş konusunda kararlılıkla sabit kalmaktadır.

İdeolojinin her şeyden önce bir fikir olduğunu söyleyebiliriz. İdeoloji, bazen bir bütün, bazen bir sistem ve bazen de sadece bir zihniyet meydana getiren fikirlerin hepsidir. Kaya'da ideolojiyi şu şekilde ifade etmektedir: İdeoloji, kişinin ya da grubun kendine özgü yönünü ortaya koyduğu, başka insanlardan ayrıldığı, hatta başka insanlar ile ters düştüğü düşüncelerin bütün halidir (Arslan, 1981'den akt. Kaya, 2011: 68).

Aşağıdaki tabloda, göç sonrası araştırma grubundakilerin ideolojik görüşlerinde yaşanan değişikliklerin durumu gösterilmektedir:

Tablo 44: Göçten Sonra İdeolojik Görüşte Değişme Yaşanmasında Göçün Etki

Durumu

İdeolojik Görüş Etki Durumu	Sayı	%
Evet, ideolojik görüşüm değişti	166	43,7
Hayır, ideolojik görüşüm değişmedi	214	56,3
Toplam	380	100,0

Araştırma grubundakilerin “göçten dolayı ideolojik görüşünüzde bir değişiklik oldu mu?” sorusuna “evet, ideolojik görüşüm değişti” yanıtını verenlerin oranı %43,7’dir. İdeolojik görüşlerinde değişiklik beyan edenler, yaşadıklarından sonra gerçekleri tüm her şeyiyle gördüklerini, yıllarca inandıkları ve destek verdikleri siyasi partilerin ve siyasetçilerin kendilerini umursamadıklarını ve aksine yıllarca onlar tarafından sömürüldüklerini anladıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda araştırma grubunda bulunan Ö.A’nın anlattıkları şu şekildedir:

Büyük bir değişiklik oldu. Eskiden koyu bir HDP destekçisi ve taraftarıydım, bu yaşananlardan sonra gerçek yüzlerini gördüm, amaçlarını öğrendim. Hep kendi menfaatleri hep kendi rahatlıkları başka da önemli olan bir şey yok. Kendilerine bir şey olmasın kime ne olursa olsun umurlarında olmadığını çok iyi anladım. Artık şunu kendime düstur edindim, hiçbir siyasi partiye önem vermeyeceğim ve desteklemeyeceğim (Ö.A).

Aynı şekilde araştırma grubunda bulunan Ö.Ş ve U.C’nin anlattıkları da ideolojik görüşlerinde yaşanan değişimin nedenini gözler önüne sermektedir. Ö.Ş ve U.C’nin anlattıkları şöyledir:

Artık hiçbir siyasi partiyi ya da ideolojiyi savunmuyorum. Tüm her şeyin boş olduğunu, olanın biz garibanlara olduğunu anladım. Beylerin kendileri lüks içinde rahatta yaşarken biz yerimizden yurdumuzdan olduk, neredeyse canımızdan oluyorduk ama kimin umurundaki bizim halimiz ahvalimiz ne olduğumuz. Yeter ki beyefendilerin rahatı bozulmasın keyifleri kaçmasın, yoksa kimin öldüğü kimin sağ kaldığı zerre umurlarında değil (Ö.Ş).

İdeolojik görüşüm değişti. Önceleri AKP’yi destekliyordum ama yaşanan olaylardan sonra HDP’ye sempati arttı. Çünkü HDP biz Kürtleri temsil ediyor. Hendeği gençler kazdı ama suçlusu olarak Selahattin Demirtaş içeri atıldı. Selahattin Demirtaş böyle olmasını istemiyordu, daha ılımlıydı bu yüzden HDP’ye ilgim arttı (U.C).

Katılımcılarla yapılan görüşmelere bakıldığında, insanların bir bölümünün siyasi partilerin ve siyasetçilerin yaşananlar karşısında takındıkları vurdumduymaz, umursamaz tavırlarından, hal ve hareketlerinden yakındıklarını görmekteyiz. İnsanların diğer

bölümünün de yıllarca inanıp uğrunda bedeller ödedikleri, kendilerinin temsilcisi olarak gördükleri parti ve parti ile iltisaklı örgütün gerçek yüzünü şimdiye kadar göremedikleri, gerçeklerin farkına erken varamadıkları ve bu yolda verdikleri bedellerin boşa gittiğinin farkına geç vardıkları için kendilerini suçlu hissettikleri gözlemlenmiştir.

Tabloya göre “göçten dolayı ideolojik görüşünüzde bir değişiklik oldu mu?” sorusuna “hayır, ideolojik görüşüm değişmedi” seçeneğiyle yanıt verenlerin oranı %56,3’tür. İdeolojik görüşlerinde değişiklik olmadığını dile getirenlerin bu durum için nedenlerini, katılımcılardan F.K’nın anlattıklarından anlayabilmekteyiz. Bu konuda F.K’nın anlattıkları şu şekildedir:

Teröre karşı bakış açında ideolojik görüşümde değişiklik olmadı.

Zaten onların ne denli hain olduklarını ve amaçlarının vatanı parçalamak olduğunu biliyorum ama kamu görevlilerine karşı ideolojik görüşümde kısmen değişiklik oldu. Nedeni ise, hendekler kazıldığında barikatlar kurulduğunda defalarca arayıp ihbar etmemize rağmen kamu görevlilerinin buna engel olmaması, örgüt ile devlet içindeki hainlerin işbirliği içinde olduğu izlenimi uyandırdığı için hala bile kamu görevlilerine karşı güven eksikliği içerisindeyim (F.K).

Katılımcıların anlattıklarını irdelediğimizde, aslında terör örgütünün amaçlarının ve hizmetlerinin neler olduğunun farkında oldukları için herhangi bir şekilde ideolojilerinde bir değişme yaşanmadığını görmekteyiz. Fakat katılımcılardan F.K’nın anlattıkları kimsenin değinmediği ya da değinmek istemediği önemli bir hususu ortaya koymuştur. F.K’nın ifade ettiği, hendekler kazıldığı ihbarlarına kamu görevlilerinin gelmemesi, hendeklere engel olunmaması, örgüt ile devlet içindeki hainlerin işbirliği içinde olduğu izlenimi uyandırması, cümleleri örgütün dışında kamu görevlilerinin içinde de hain olduğunun, devletin ve halkın aleyhine faaliyetlerde bulunduğu delili mahiyetindedir.

Kimi katılımcılar göçten sonra bazı gerçekleri öğrendikleri için ideolojik görüşlerinin değiştiğini kimileri de zaten öncesinde de gerçekleri bildikleri için ideolojik görüşlerinde değişme yaşanmadığını ifade etmişlerdir. Burada göçten kimlerin sorumlu tutulduğu ile göç sonrası ideolojik görüşün ne oranda değiştiği veya değişmediği durumu önem arz etmektedir. Aşağıdaki tabloda göçten sorumlu tutulanlar ile göçten sonra

ideolojik görüşte değişme yaşanmasında göçün etki durumu arasındaki ilişki görülmektedir:

Tablo 45: Göç'ten Sorumlu Tutulanlar ile Göçten Sonra İdeolojik Görüşte Değişme Yaşanmasında Göçün Etki Durumu Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Göç'ten Sorumlu Tutulanların Dağılımı * Göçün İdeolojik Görüş Üzerindeki Etkileri				
Göç'ten Sorumlu Tutulanların Dağılımı		Göçten Sonra İdeolojik Görüşte Değişme Yaşanmasında Göçün Etki Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
PKK örgütü	S	112	130	242
	%	46,3	53,7	100,0
Güvenlik güçleri	S	4	20	24
	%	16,7	83,3	100,0
Güvenlik güçleri ve pkk örgütü	S	50	64	114
	%	43,9	56,1	100,0
Toplam	S	166	214	380
	%	43,7	56,3	100,0

Katılımcılardan yaşananlardan ve göç etmede PKK örgütünü sorumlu görenlerin %46,3'ü yaşananlardan ve göçten sonra ideolojik görüşlerinde değişme yaşandığını belirtmişlerdir. Göç etmeden önce HDP'yi savunan ve onun ile aynı ideolojik görüşe sahip olduğunu ifade eden görüşmecilerin, yaşanan çatışmalar, çekilen sıkıntılar, maruz kalınan şiddet türleri ve akabinde tüm bunlara bağlı olarak gerçekleştirmek zorunda kaldıkları göç neticesinde hem HDP'ye karşı hem de PKK örgütüne karşı çok ciddi manada ideolojik görüş değişikliği yaşadıkları saptanmıştır. Tablodan elde edilen çarpıcı bulgulardan bir tanesi de katılımcılardan göçün sorumlusu olarak güvenlik güçleri ve PKK örgütünü görenlerin %56,1'inin yaşananlardan ve göç ettikten sonra ideolojik görüşlerinde değişiklik olmadığını beyan etmeleridir. Bu beyanın temelinde PKK örgütünün eli kanlı vatana millete zararlı bir örgüt olduğunun bilinmesi ve güvenlik güçlerinin yapılan ihbarlara zamanında müdahale de bulunmaması, örgütün şehirlerde mühimmat yığınağı yapıp hendek/barikatlar oluşturup bombalar döşemesine göz yummaları gibi nedenlerin bulunduğu belirlenmiştir.

4.7.5. Göç Edilen Mahallede Başka Göç Edenlerin Olup-Olmadığı

Tablo 46: İkamet Edilen Yerde Başka Göç Edenlerin Bulunma Durumu

Başka Göç Edenlerin Olup-Olmadığı	Sayı	%
Evet	256	66,8
Hayır	124	33,2
Toplam	380	100,0

Tabloya göre göç ettikten sonra yerleştikleri mahallede kendileri gibi başka göç edenlerin olduğunu ifade edenlerin oranı %66,8, mahallede kendileri gibi başka göç edenlerin olmadığını ifade edenlerin oranı ise %33,2'dir.

Olaylar sonrası Nusaybin'den göç edenler, Mardin'de yerleşim yeri olarak seçtikleri yerlerde genellikle hem kendileri gibi göç edenlerin hem de akrabaların yoğun olmasına dikkat ettikleri gözlemlenmiştir. Göçten sonra bu şekilde göç edenlerle ve akrabalarla aynı mahallede ikamet edilmeye çalışılması, göç edenlerin birbirlerini teselli etme, birbirlerini koruyup kollama ve birbirlerine yardımcı olma açısından büyük önem arz etmektedir.

4.7.5.1. Göç ve Mekânsal/Toplumsal Damgalama/Etiketleme

Tablo 47: İkamet Edilen Yerde Kötü Muameleye Maruz Kalma Durumu

Kötü Muameleye Maruz Kalma Durumu	Sayı	%
Evet	80	31,25
Hayır	176	68,75
Toplam	256	100

Araştırma grubundakilerden taşındıkları yerde genellikle kendileri gibi göç edenlerin bulunmasından dolayı kötü muameleye maruz kaldıklarını dile getirenlerin oranı %31,25, herhangi bir kötü muameleye maruz kalmadıklarını dile getirenlerin oranı ise %68,75'tir. Araştırma grubundakilerin kötü muameleye maruz kalmalarından kasıtları damgalanma ve bunun neden olduğu sonuçlara katlanmadır. Yani iş bulamama, konutların pahalı olarak kiraya verilmesi, gittikleri yerlerde vebalıymış muamelesi görmeleri vb. gibi şeylere maruz kalmalarıdır. Damgalama, birey ya da bireylerin içinde bulundukları toplum tarafından reddedilmesi ve itibarsızlaştırılmasıdır. İnsanların göç

edenlere karşı ön yargılarda bulunmaları ve ayrımcılık yapmaları damgalamanın meydana gelmesine yol açmaktadır. İçinde bulunduğu toplum tarafından damgalanan, reddedilen bireyler toplumdan uzaklaşmayı, soyutlanmayı tercih etmektedirler. Damgalama süreci; kişiyi bazı şeylerden yoksun bırakmak, yalnız bırakma, etiketleme, suçlama, aşağılama gibi psikolojik şiddet türlerine yol açmaktadır. Damgalama doğal olarak bireyi karşı konumda yer almaya, bu durumdan kurtulma ya da bu duruma karşı mücadele etme yolunda yasadışı yollara başvurmaya yönlendirir. Zira damgalama esasında bireyi mevzu bahis damganın içinde hapseder, onun içinden bakmaya ve yaşamaya zorlar. Bu durumda anormal bir bakış ve karşı koyuş dili geliştirmeyi beraberinde getirir (Aytaç, 2016:148). Damgalama sonucu yaşanan dışlanmışlık duygusu kimi insanlarda depresyona neden olabilmektedir. Toplum ve birey sürekli bir arada olduğundan toplumun yaptığı damgalama birey üzerinde çok büyük olumsuzlukların yaşanmasına neden olmaktadır. Damgalanan birey çekingen, sağlıklı düşünemeyen ve kendini tamamen toplumdan soyutlayan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim göç sonrası damgalanan katılımcılarda bahsi geçen birçok semptomun görüldüğü gözlemlenmiştir.

4.8.Göç ve Psikolojik Travma

Göç gerek kişisel, gerek grup olarak yapılsın, gerek belli bir süreliğine veya geriye hiç dönmeme maksadıyla yapılsın, gerek yakın gerek uzun menzilli bir mekan değişikliği söz konusu olsun; tüm durumlarda asıl önemli olan nokta göçün öncesinde, göçün yaşandığı süreçte ve devamında ve göç sonrasında ortaya çıkan sosyal, kültürel, ekonomik ve politik sonuçlardır (Gezgin, 1994:18). Bu sonuçlar insanlar üzerinde çeşitli şekillerde etkiler bırakmaktadır. Göç genel olarak, çok boyutlu bir olgudur ve insanlarda çeşitli psikolojik ve biyolojik etkilerin kalmasına neden olur (Balcıoğlu, 2007:60). Kentlere göç eden insanların yaşadıkları yoksulluk; sağlık, eğitim ve barınma problemlerinin dışında karşılaştıkları uyum sorunu ve kimlik karmaşası problemleri, dikkatleri göçün psikolojik ve sosyal yönüne doğru çekmektedir. Göç sonrası çekilen bu sıkıntıların, insanların ruh sağlıklarında kısa veya uzun süreli yaralar açabileceği, kabul edilen bir gerçekliktir. Göç, mekân değişimi ve bunun neticesinde yaşanan uyum güçlüğü ruhsal hastalıkların tanımlanmasında da yer almaktadır. Göç eden bireyin, alışkın olmadığı bir yaşam türü ve kültürel yapı ile karşılaşması sonucu ortaya çıkan rahatsızlıklar, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), uyum/adaptasyon problemleri,

duygu durum bozuklukları en çok bahsi geçenlerdendir (Polat, 2007'den akt. Solak, 2016:8-9). Göç olgusunun yaşanması süre bakımından ele alındığında belli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşip biten bir olgu olarak kabul edilebilir fakat etkileri ve etkilerinin süresi kişiden kişiye değişebileceği göz önünde bulundurularak uzunca bir süre devam etmekte hatta kimi bireylerde kalıcı hasarlara yol açabilmektedir. Göç sonrası devam eden etkilerin başında psikolojik problemler gelmektedir. Göç öncesinde, göç esnasında ve sonrasında yaşananlar insanları psikolojik olarak yıpratmakta ve buna bağlı olarak birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde göçün birey/aile üzerinde meydana getirdiği etkileri, ikamet edilen evde yaşayan sayısının fazla olmasından kaynaklanan problemler, yaşanan terör ve şiddet vakalarının birey/aile fertleri üzerindeki etkileri, terör ve şiddet vakaları sonrası yaşanan psikolojik problemler ve yaşananlardan dolayı herhangi bir şekilde ölüm korkusu yaşanıp-yaşanmadığı irdelenecektir.

4.8.1. Göçün Birey/Aile Üzerindeki Etkileri

Göçün birey/aile üzerinde meydana getirdiği etki durumu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 48: Göçün Neden Olduğu Etkiler

Göçün Etkileri (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Psikolojik sorunlar yaşamamıza neden oldu	300	78,9
Maddi sıkıntılar yaşamamıza neden oldu	290	76,3
Her an bir daha göç etmek zorunda kalabiliriz endişesiyle yaşamamıza neden oldu	228	60,0
Acılara katlanmak bizi daha güçlü hale getirdi	58	15,3
Hiçbir etki meydana getirmedi	4	1,1
Ailenin geliri ve refah durumu daha iyi hale geldi	4	1,1

Göç olgusu insanların yaşamlarında birçok şeye etki ettiği gibi kişilikleri ve ruhsal halleri üzerinde de birçok farklı etkiye neden olmuştur. Oluşan bu etkiler göç eden herkes üzerinde farklı şekillerde kendini göstermiştir. Etkilerin şiddetinde yaşanan olayın doğasına, şaşırtıcılık derecesine ve olayı yaşayan bireyin kişiliğine bağlı olarak büyük farklılıklar görülebilir (Marks vd., 1999: 130). Yaşananların etkisi herkeste farklı bir

şekilde ortaya çıkabilmektedir. Tabloyu incelediğimizde göçün insanlar üzerinde neden olduğu en büyük etkinin psikolojik sorunların yaşanması (%78,9) olduğunu görmekteyiz. Psikolojik sorunlar yaşadıklarını ifade eden katılımcıların, sürekli bir korku, panik ve telaş halinde oldukları gözlemlenmiştir. Hiç beklenmedik bir anda kendilerini yaşanan olayların içinde bulan ve göç etmek zorunda kalan insanlar, olanlar karşısında şok etkisi yaşayarak psikolojik problemlerle yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Psikolojik sorunlar yaşadığını belirten B.K'nın hikâyesi diğer psikolojik sorunlar yaşayanların durumunu da temsil etmektedir:

Büyük psikolojik sorunlar yaşadık. Özellikle ilk zamanlar her an göç edebiliriz korkusuyla yaşamaya başladık ve zaman geçtikçe duruma alıştık. Geç saatlerde birkaç kişiyi bir arada gördüğümüzde herhangi bir şey yaşanabilir korkusuna kapılıp endişeleniyoruz. Hep bir panik halinde yaşıyoruz (B.K).

Psikolojik problem yaşanmasından sonra göçün insanlar üzerinde neden olduğu diğer etki, maddi sıkıntıların yaşanması (%76,3) olmuştur. Bu durumu her an göç etmek zorunda kalma endişesi (%60) ve acılara katlanmanın kendilerini daha güçlü hale getirdiği (%15,3) etkileri takip etmektedir. Bahsi geçen etkilere maruz kaldıklarını belirten M.Ö ve T.Ö'nün anlattıkları, bu etkileri yaşayanların durumlarını gözler önüne sermektedir:

Maddi ve psikolojik sorunlar yaşadık. Maddi sorunların temel nedeni ettiğimiz göçtü. Psikolojik sorunların temel nedeni ise hem yaşadığımız olaylar hem de ettiğimiz göç oldu. Yaşananlardan dolayı hepimiz her an bir şeyler olabilir korkusuyla yaşamak zorunda kalarak bir müddet sonra çeşitli paranoya hallerine maruz kaldık (M.Ö).

Göç maddi-manevi büyük sıkıntılar yaşamamıza neden oldu ve çekmiş olduğumuz acılar bizi daha da güçlendirdi. Hani derler ya "öldürmeyen acı güçlendirir" bizimki de o misal. Yaşadıklarımız bizi daha dirençli daha bir güçlü hale getirdi (T.Ö).

Tüm bu etkilerin meydana gelmesinde yaşananların, insanların birçok şeyden ayrı kalmasına neden olması ve insanları birçok şeyden koparması büyük rol oynamıştır. Butcher ve arkadaşlarının da ifade ettiği gibi, bireysel özgürlüklerin kısıtlanması, her

türlü engellenme, kendi yerleşim yerlerinden ve sevdiklerinden uzak kalma, zorlu yaşam koşulları bir arada düşünüldüğünde, kişinin fiziksel ve psikolojik direncinde yaşanan düşüş (zayıflık) kolayca anlaşılabilir (Butcher vd., 2013: 309-310). Hayatlarında hiç göç deneyimi yaşamamış kişilerin dahi sosyal ve kültürel etmenlerin olumsuz olduğu bir ortamda ciddi bedensel ve psikolojik problemler yaşayabildiği gerçeği göz önünde bulundurularak, göç edenlerin özel durumlarını daha iyi anlayıp, yardımcı olmak gerekmektedir.

4.8.2. Ortak Yaşam ve Sorunlar: Mahremiyet ve Sınır İhlalleri

Araştırma grubundakilerin göç sonrası ikamet ettiği hanedeki aile sayısının fazlalığından kaynaklanan problemlerin dağılımı tablodaki gibidir:

Tablo 49: Hanedeki Aile Sayısının Fazlalığından Kaynaklanan Sıkıntıların Dağılımı

Yaşanan Sıkıntılar	Sayı	%
Evet, özel hayat kavramımız kalmadı	74	36,64
Evet, evde ailem ile istediğim gibi hareket edemiyoruz	88	43,56
Evet, sürekli bir arada olduğumuzdan saygı çerçevesinin dışına çıktık	36	17,82
Hayır, herhangi bir sıkıntı yaşamadık	4	1,98
Toplam	202	100

Tabloya göre araştırma grubundakilerin göç sonrası ikamet ettikleri yerde birden fazla aile ile bir arada yaşadıklarını belirtenlerin sayısı 202 (%54,8)'dir. Araştırma grubundakilerin “ikamet ettiğiniz evde yaşayan sayısının fazla olmasından dolayı mahremiyet konusunda sıkıntılar oluyor mu?” sorusuna “evet, evde ailem ile istediğim gibi hareket edemiyoruz” şeklinde yanıt verenlerin oranı %43,56, “evet, özel hayat kavramımız kalmadı” yanıtını verenlerin oranı %36,64, “evet, sürekli bir arada olduğumuzdan saygı çerçevesinin dışına çıktık” şeklinde yanıt verenlerin oranı %17,82 ve “hayır herhangi bir sıkıntı yaşamadık” diyenlerin oranı ise %1,98'dir.

Verilen yanıtlara baktığımızda katılımcıların büyük çoğunluğunun cinsel yaşam yani aile mahremiyeti konusunda problemler yaşadığını görmekteyiz. İnsanlar özel yaşam alanlarında aileleri ile rahatça istediği şekilde hareket etmek, istediği şekilde giyinmek vb. şeyleri doğal hakları olarak yapmak istemektedirler. Fakat özel yaşam alanlarının birden fazla aile ile paylaşılması bu doğal hakkın istem dışı da olsa ihlal edilmesine yol

açmaktadır. Çünkü özel yaşam alanının sınırlı ve o alanda yaşayan kişi sayısının çok olması bu durumun yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Katılımcıların sürekli bir arada olunmasından kaynaklı saygı çerçevesinin dışına çıktıklarından mustarip olmaları da yine özel yaşam alanında bulunan kişi sayısının fazlalığından kaynaklanmaktadır. Sürekli bir arada bulunan bireyler arasında bir müddet sonra bazı konularda problemler yaşanabilmekte ve buna bağlı olarak genellikle farkında olunmadan saygı kuralları ihlal edilebilmektedir. Katılımcılardan mahremiyet konusunda herhangi bir problem yaşamadıklarını ifade edenlerin bekar ve genel olarak birinci dereceden veya yakın akrabalar (evli abi-abla, amca, dayı vb.) ile birlikte yaşadıkları gözlemlenmiştir.

4.8.3. Yaşanılan Terör ve Şiddet Vakalarının Birey/Aile Fertleri Üzerindeki Etkileri

Tablo 50: Terörün Kişiler Üzerinde Neden Olduğu Sorunların Dağılımı

Terörün Neden Olduğu Sorunlar (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Her an olumsuz bir şeyler olabilir korkusuyla yaşamaya başladık	256	67,4
İnsanlara olan güven duygumuzu kaybettik	252	66,3
İnsanlara karşı agresifleşmeye başladık	116	30,5
Sosyal bireyler olmaktan çıkıp, içimize kapandık	110	28,9
İşimiz olmadığı müddetçe dışarı çıkmaktansa evde olmayı tercih eder olduk	92	24,2
Hiçbir etki meydana getirmedi	4	1,1

Göçün kendisi insanlarda travmatik bir şok etkisi meydana getirirken, maruz kalınan terör ve şiddet vakaları da insanlar üzerinde ayrı bir travma oluşturmuş ve var olan şok etkisinin daha da artmasına neden olmuştur. Yaşanan travmanın etki derecesi kişiden kişiye değişiklik gösterebilmektedir. Yukarıdaki tablodaki verileri bu durum için örnek olarak ele alabiliriz. Tabloya baktığımızda terörün ve şiddet vakalarının neden olduğu travmatik etkilerden ilki her an olumsuz bir şeylerin yaşanabileceği endişesiyle yaşamaları olduğunu görmekteyiz. Bu etkinin oranı %67,4'tür. Bu travmatik etkileri ikinci sırada %66,3 oranı ile güven duygusu kaybı, üçüncü sırada %30,5 oranı ile insanlara karşı agresifleşme, dördüncü sırada %28,9 ile asosyal birey olup-içe kapanma ve son olarak da %24,2 ile işleri olmadıkça evden dışarı çıkmama izlemiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, “karşılaştığınız terör/şiddet vakalarının sizin ve aile

fertlerinin üzerinde ne gibi etkileri oldu?” şeklindeki soruya verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

İnsanlara olan güven duygumuzu kaybettik. Artık kimseye güvenmemeye başladık. Güvendiğimiz insanlardan ummadık şekilde zarar gördük. İyi niyetimizden görüşümüzü paylaşıp konuştuğumuz kişiler olaylar esnasında bizi ifşa ederek daha fazla sorun yaşamamıza neden oldular. Bu yüzden artık insanlara hiçbir şekilde güvenip birkaç kelime dahi edemiyorum (A.Ş).

Yaşadıklarımızın stresi derdi tasası bize yeterli olduğu için kimse ile muhatap olup da başımızın belaya girmesini istemediğimiz için evimizden işimize, işimizden evimize gidip geldik. Hiç kimse ile diyaloga girmedik kendi işimize gücümüze bakmaktan başka bir şey yapmadık (Y.A).

Yukarıdaki açıklamalarda özellikle, her an bir şeyler yaşamaya maruz kalma korkusu, güven kaybı, agresif davranma, içe kapanma-sosyal olmaktan çıkma gibi sorunlar belirtilmiştir. Bahsi geçen sorunları yaşadıklarını belirtenlerde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) belirtileri başladığı görülmektedir. TSSB, ciddi manada şok yaşama, ölüm veya ciddi bir biçimde yaralanma yaşanması ya da tehlikesi, bireyin (veya başka bireylerin) fiziksel bütünlüğünün tehlikeye girmesi, yoğun korku, çaresizlik ve dehşet duygularını içeren tepkilerdir (Burtcher vd., 2013: 306-307). Travmada önce olmayan, kalıcı aşırı uyarılma belirtileri, uyku problemleri, sinirlilik hali veya öfke kontrol kaybı-patlamaları, içe kapanma, aşırı derecede irkilme tepkileri ya da bir şeyler yaşanabilir korkusuyla üst düzeyde tetikte olma TSSB'nin en belirgin belirtileridir (Butcher vd., 2013:309). Katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar ve yapılan gözlemler, onların TSSB yaşadıklarını göstermektedir. Çünkü olayların yaşandığı yerden çıkmış veya kurtulmuş olmalarına rağmen, sürekli bir tedirginlik hali, agresif davranışlar sergileme, içe kapanma ve kimseye güvenmeme problemleri yaşamaya devam etmektedirler. TSSB belirtileri birçok kişide travmayı izleyen günlerde görülür ve genel olarak birkaç hafta da kendiliğinden düzelir. Fakat kimi insanlarda bu iyileşme süreci aylar hatta yıllarca devam edebilir. Araştırma grubundakilerin, olayların üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen hala TSSB'den kurtulamadıkları görülmektedir.

4.8.3.1. Psikolojik Problemler

Yaşanan olaylar insanlar üzerinde çeşitli travmalara neden olurken, bu travmaları atlatmayı başaramayanlarda farklı psikolojik problemler ortaya çıkmıştır. Travma genellikle, savaş ya da siyasi nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalan insanlarda yani zorunlu göç edenlerde, şok edici olaylar yaşayanlarda veya şok edici olaylara şahit olanlarda, savaş/çatışma mağdurları/kurbanlarında görülür. Aşağıdaki tabloda katılımcıların maruz kaldıkları terör/şiddet vakalarının neden olduğu psikolojik problemler görülmektedir:

Tablo 51: Yaşanan Psikolojik Problemlerin Dağılımı

Psikolojik Problemler (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Uyku bozukluğu	230	60,5
Öfke kontrolü kaybı	182	47,9
Depresyon	130	34,2
Panik atak	112	29,5
Hiçbiri	12	3,2

Tablodan elde edilen bulgulara göre araştırma grubundakilerin psikolojik problemlerden “uyku bozukluğu” yaşayanların oranı %60,5, “öfke kontrol kaybı” yaşayanların oranı %47,9, “depresyon”da olanların oranı %34,2 ve “panik atak” geçirenlerin oranı ise %29,5’tir. Herhangi bir psikolojik problem yaşamadıklarını dile getiren %3,2 oranındaki katılımcıların olaylar başlamadan önce Nusaybin’i terk ettikleri ve yaşananlara şahit olmadıkları tespit edilmiştir.

Çatışmalar, ani gerçekleşen zorunlu göçler, ölümlü veya ciddi yaralanmalı trafik kazası, deprem, sel felaketi ve fiziksel ya da cinsel istismara maruz kalma vb. olaylar travmatik stres/şok tepkisi adı verilen geçici kişilik bozukluklarına neden olurlar. Fakat kimi bireylerde bu tür olayların oluşturduğu hasarlar kalıcı ve daimi ruhsal durum bozukluklarına yol açabilmektedir. Bu ruhsal bozukluk durumu travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) olarak adlandırılmaktadır. TSSB belirtileri yaşanan vakanın şiddet derecesine, çeşidine, umulmadık bir zaman da ortaya çıkmasına ve olaya maruz kalan insanın karakteristik yapısına göre değişkenlik gösterebilmektedir. TSSB durumu haftalar, aylar ve bazen yıllarca devam edebilir ve şu belirtilere sahiptir: 1) Yaşanılan travmanın istemeden oluşan düşüncelerde veya rüyalarda sık sık yaşanması, 2) Öfkeyi kontrol edememe, 3) İnsanlardan uzak durmaya çalışma, 4) Uyku güçlüğü yaşama ya da

gürültü vb. uyarıcılara karşı sıçrama gibi abartılı tepkiler verme eğilimi (Geçtan, 2010: 194-196).

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde katılımcıların TSSB belirtilerinden olan “uyku bozukluğu” ve “öfke kontrolü kaybı”nı yoğun olarak yaşadıklarını görmekteyiz. Katılımcıların yaşadıkları olaylar ruhsal sağlıkları üzerinde uzun süre devam edecek hasarlara neden olmuştur. Katılımcılardan T.Ö ve Ö.Ş şunları dile getirmektedir:

Her an yine bir şeyler olabilir korkusuyla uyuyamamaya başladık ve zamanla uyku bozukluğu problemleri ortaya çıktı. Yaşanan uyku bozukluğu problemi sonucu ve yaşanan güven kaybı neticesinde öfke kontrol kaybı yaşadık. En basit bir şeyler de bile kendimizi kaybedip karşı tarafa sözlü ve fiili saldırılarda bulunuyoruz (T.Ö).

Öfke kontrol kaybı ve uyku bozukluğu yaşadım. Çünkü sürekli silah sesleri ve bomba patlamalarının gölgesinde yaşamak insanın ister istemez bir takım psikolojik sorunlar yaşamasına neden oluyor (Ö.Ş).

Bu ifadeler bizlere olaylara maruz kalanların nedenli bir ruhsal problemler sarmalında bocaladığını ve ağır bir şekilde bu travmaları yaşadığını çok net bir biçimde anlatmaktadır.

Yaşanan olayların TSSB belirtileri herkeste farklı şekillerde kendini göstermektedir. Bireyin kişilik yapısı ve yaşanan olayın şok etkisinin derecesi, TSSB belirtilerinin olayı yaşayanlarda kendini nasıl hissettireceği üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Tabloya göre katılımcılar “uyku bozukluğu ve öfke kontrolü kaybı”ndan sonra TSSB belirtilerinden “depresyon” ve “panik atak” durumlarını yoğun olarak yaşamışlardır. Yaşanan olaylar katılımcılarda ruhsal çöküntüler meydana getirmiş, bir takım şeylere olması gerekenden fazla bir şekilde reaksiyon göstermelerine yol açmıştır. Katılımcılardan S.C ve K.A’nın yaşadıkları bu konuda örnek niteliğindedir:

Yaşadıklarımız, gördüklerimiz şeyler unutulur şeyler olmadığından sürekli bir düşünce halindeydik. Sürekli bu düşünce halinde olmadan kaynaklı hep stres yaşadık ve uyku uyuyamaz olduk. Ruhsal çöküntü içine yani depresyona girdik. Bunlar bizi çok kötü yıprattı (S.C).

Katılımcıların anlattıkları, yaşadıkları travmanın boyutunu gözler önüne sermektedir. Yaşadıkları olayları unutamamaları ve sanki tekrardan bir daha aynı şeyleri yaşayacaklarmış gibi hissetmeleri, travmanın etkisini daha da derinleştirmiştir ve bu durumdan kurtulmaları da uzunca bir zaman alacak gibi görünmektedir.

Ayrıca hiçbir psikolojik problem yaşamadıklarını belirtenlerin, olaylara maruz kalmadan Nusaybin'den göç ettikleri ve maddi durumlarının iyi olması nedeniyle herhangi bir sorun yaşamadıkları gözlemlenmiştir.

4.8.3.2.Yaşam Hakkının İhlali: Ölüm/Öldürülme Korkusu

Araştırma grubundakilerin yaşananlardan dolayı ölüm korkusu yaşıyor-yaşamadıkları durumu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 52: Yaşanılardan Ötürü Ölüm Korkusu Yaşama Durumu

Ölüm Korkusu Yaşama Durumu	Sayı	%
Evet, ölüm korkusu yaşıyorum	228	60,0
Hayır, ölüm korkusu yaşamıyorum	152	40,0
Toplam	380	100,0

Tabloya göre araştırma grubundakilerin, “yaşanılardan dolayı ölüm korkusu yaşıyor musunuz?” sorusuna “evet, ölüm korkusu yaşıyorum” şeklinde yanıt verenlerin oranı %60, “hayır, ölüm korkusu yaşamıyorum” şeklinde yanıt verenlerin oranı da %40’tır. Ölüm korkusu yaşadıklarını belirten katılımcıların yaşananların etkisiyle psikolojik rahatsızlık geçirdikleri ve halende iyileşmedikleri gözlemlenmiştir.

4.9.Göç ve Şiddete Maruz Kalmaya Dönük Algıları

Yaşanan göç ve maruz kalınan şiddet olaylarının etkileri her şey yaşanıp bittikten sonra da çoğunlukla devam edebilmektedir. Bu etkiler, bahsi geçen olayları yaşayan insanların yaşamlarında, kişiliklerinde, hayata bakış açılarında vb. gibi şeylerde kendini göstermektedir. Çünkü yaşananlar nedeniyle meydana gelen etkiler, insanların olaylar öncesi ve olaylar sonrası birçok şeylerinde farklılıkların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde öncelikle insanların yaşananlardan sonra göç edenlere karşı bakış açılarında değişme yaşanma durumu, sonrasında göç etmeden önce herhangi bir şiddet türüne maruz kalınıp kalınmadığı, kalındı ise kim tarafından- herhangi şiddet türüne ve neden şiddete maruz kalındığı, sonra olaylardan/göçten önce ve sonrasında göç/terör kavramlarının ifade ettiği anlamlarda yaşanan değişiklikler, göç sonrası yaşam standartlarında meydana gelen değişiklikler ve yaşananlardan dolayı insanların birbirlerini suçlayarak husumet sahibi olma durumları ortaya konulacaktır.

4.9.1. Yaşanılardan Sonra Göç Edenlere Karşı Bakış Açısı Değişikliği Durumu

Göç edenlerin yaşananlardan sonra göç edenlere karşı bakış açılarında yaşanan değişiklik durumu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 53: Yaşanılardan Sonra Göç Edenlere Karşı Bakış Açısında Meydana Gelen Değişim

Göç Edenlere Karşı Bakış Açısı	Sayı	%
Evet, değişti	112	29,5
Hayır, değişmedi	129	33,9
Kısmen, değişti	139	36,6
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunda bulunanlara “yaşanılardan sonra göç edenlere karşı bakış açınızda bir değişme oldu mu?” sorusu sorulmuştur. Araştırma grubunda bulunanların %66,1’i “evet ve kısmen değişti” cevabını vermişlerdir.

Yaşanılardan sonra göç edenlere karşı bakış açısı değişenlere örnek olarak M.K gösterilebilir:

Bu olayları bizzat yaşamadan önce göç edenlere hiç acımadım, hallerini anlamaz hep hor görürdüm. Kendim de yaşananlardan dolayı göç etmek zorunda kaldıktan sonra artık onları çok iyi anlıyorum. Göç ederken neler yaşamışlar, göç ettikten sonra neler yaşayacaklarını kendimden yola çıkarak anlıyor, elimden geldiğince kendilerine yardımcı olmaya çalışıyorum (M.K).

Bir diğer örnek ise V.Ç’nin durumudur:

Göç edenlere karşı bakış açısında değişme şu şekilde oldu. Herkesin bireysel düşünerek kaçmayı tercih etmeleri yerine toplu olarak hareket edip mücadele etmek yerine bencilce kendilerini düşünerek göç etmeleri beni onların ne kadar bencilce davrandıklarını görmeme ve olaylar nedeniyle göç edenlerin sadece kendilerini düşündüklerini anlamama neden oldu (V.Ç).

Araştırma grubunda bulunanların ifadeleri yaşadıkları şeylerin bakış açılarının değişmesi üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Araştırma grubundakilerin yaşadıkları sıkıntılar, göç eden insanları gördüklerinde empati kurmalarına neden olmuş ve kendi yaşadıkları zorluk ve sıkıntıları onlarında yaşamaması için ellerindeki tüm imkanları seferber etmeye yol açmıştır. İfadelere genel olarak bakıldığında göç edenlere karşı bakış açıları olumlu yönde değişmiştir. Fakat öte yandan katılımcılardan V.Ç'nin de bahsettiği gibi göç edenleri mücadele etmekten korkup kaçan sadece kendilerini düşündükleri için göç ettiklerini düşünen ve bu şekilde bakış açıları değişenlerinde olduğunu görmekteyiz.

Tabloya göre araştırma grubunda bulunanların %33,9'u göç edenlere karşı bakış açılarında değişme yaşanmadığını belirtmişlerdir. Göç edenlere karşı bakış açısında değişme yaşanmayanlara örnek olarak M.B gösterilebilir:

Bakış açısında herhangi bir değişiklik olmadı. Her insanın başına gelebilir, her insan bu durumu yaşayabilir mantalitesiyle olaya yaklaştığım için bakış açısında herhangi bir değişiklik yaşanmadı (M.B).

Bakış açılarında değişme yaşanmadığını ifade eden katılımcılardan M.B'inde ifade ettiği gibi kimi katılımcılar, hayatta insanların başına her şeyin gelebileceği ve herkesin bu tür durumları yaşayabileceği gibi düşünceleri taşıdıklarından göç edenlere karşı bakış açılarında değişme yaşanmamıştır.

4.9.2. Göç Etmeden Önce Herhangi Bir Şiddet Türüne Maruz Kalma Durumu

Tablo 54: Göç Öncesi Şiddete Maruz Kalma Durumu

Şiddete Maruz Kalma Durumu	Sayı	%
Evet	78	20,5
Hayır	302	79,5
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunda bulunanların göç etmeden önce herhangi bir şiddet türüne maruz kalıp-kalmadıklarıyla ilgili oranlar yukarıdaki tabloda görülmektedir. Buna göre göç etmeden önce herhangi bir şiddet türüne maruz kaldıklarını ifade edenlerin oranı %20,5'tir. Herhangi bir şiddete maruz kalmadığını ifade edenlerin oranı %79,5'tir. Göç etmeden önce şiddete maruz kalanların oranı, genele bakıldığında düşük olduğu görülmektedir. Şiddete maruz kalanların, kim tarafından, hangi şiddet türüne ve şiddete neden maruz kalındığı sonraki bölümlerde irdelenecektir.

4.9.2.1. Kim Tarafından Şiddete Maruz Kalındığı

Aşağıdaki tabloda araştırma grubunda yer alıp göç öncesi şiddete maruz kaldıklarını belirtenlerin kim tarafından şiddete maruz kaldıkları görülmektedir:

Tablo 55: Şiddete Kim Tarafından Maruz Kalındığı

Kim Tarafından Şiddet Uygulandığı	Sayı	%
PKK örgütü	70	89,75
Güvenlik güçleri	8	10,25
Toplam	78	100

Terör; siyasi, dini veya ideolojik emellerine ulaşmak için şiddet ya da şiddet tehdidinde bulunma ve bu nedenle zor kullanma ve korkutmaya başvurmaktır. Diğer farklı bir tanımlamaya göre ise, tüm imkânları denemeden kendi emellerine kavuşma çabasıdır, terör (Balcıoğlu, 2007: 163). Yukarıdaki tabloya baktığımızda, göç etmeden önce şiddete maruz kalanların %89,75'i PKK örgütü tarafından, %10,25'i ise güvenlik güçleri tarafından şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Terör örgütleri şiddet uygulayarak sahip oldukları şu iki düşüncelyi gerçekleştirmeyi planlamaktadırlar:

- Örgüt ile arasına mesafe koyarak örgüte maddi ya da farklı şekillerde destek vermek istemeyen insanları korkutarak illegal faaliyetlerine devam etmek
- Örgütün güçlü konumda olduğunu ve şiddet uygulayarak isteklerini yaptırabilecek imkânlara sahip olduğunu göstererek kendine taraftar toplamak ve kendi taraftarları arasında da örgüte bağlılığı artırmak (Çınar, 2012'den akt. Şen, 2018: 156).

Terör örgütünün varlığının şiddetten bağımsız olarak düşünölemeyeceğini tablodaki oranlar ile tekrar görmüş olduk. Terör hegemonyasını şiddet ve korku temelleri üzerine inşa ederek insanları kontrolünde tutmaya çalışmaktadır. Terör örgütünün hedefine ulaşabilmek adına yapamayacağı şey yoktur. Baskı kurma ve korku salma terörün en temel varlık nedenidir. Bireyler ya da gruplar baskı ve korku ile kontrol edilmeye çalışıldığında, var olan toplumsal dengeler bozulur, insanlar akılları ile değil hisleri ile hareket etmeye başlarlar. Bu durum tamda terör örgütünün istediği gibi, insanların daha fazla hata yapmasına ve zarar görmesine neden olur. Bu şekilde terör örgütü amacına daha kolay ve hızlı ulaşmış olur.

4.9.2.2. Hangi Şiddet Türüne Maruz Kalındığı

Şiddete maruz kalan kişi/kişileri yani herkesi kapsayan ve genel kabul gören uygulanan şiddet türlerine göre şu şekilde bir gruplama yapılabilir: Fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik şiddet, kolektif şiddet ve cinsel şiddet (Polat, 2016: 17). Söz konusu şiddet türleri karşı tarafı baskı altına almak, isteklerini kabul ettirmek ve onları yıldırma için kimi zaman sistematik bir biçimde kimi zaman da düzensiz bir biçimde uygulanmaktadır.

Araştırma grubunda bulunup da göçten önce şiddete maruz kalanların, maruz kaldıkları şiddet türleri aşağıdaki tabloda görölmektedir:

Tablo 56: Maruz Kalınan Şiddet Türleri Dağılımı

Şiddet Türleri (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Psikolojik şiddet	72	18,9
Ekonomik şiddet	42	11,1
Fiziksel şiddet	38	10,0
Kolektif (toplumsal) şiddet	24	6,3
Cinsel şiddet	4	1,1

Tabloya göre araştırma grubunda bulunanların göç öncesi maruz kaldıkları şiddet türlerinin başında “psikolojik şiddet” ve ekonomik şiddet gelmektedir. Bu durumu yüksek oranda “fiziksel şiddet” takip etmektedir. Ardından “kolektif (toplumsal) şiddet” ve “cinsel şiddet” gelmektedir. Terör evrensel, dinsel, ulusal kültürlerin dışında bir alt kültürü benimseyen kişilerin veya grupların azınlık kesimlerinin, bireye ya da topluma yönelik yıldırma eylemidir. Bu eylemin temel nedeni yakmak, yıkmak, yok etmek olup amacı insanlarda, toplumlarda dehşet, korku, panik, şaşkınlık meydana getirerek

görüşlerini hâkim kılmak, dediklerini yaptırmak ya da ülkeyi bölmektir (Köknel, 2013:200). Terör, amaç edindiği hedefe ulaşabilmek adına masum insanlara ya da silahsız halka karşı şiddet kullanmayı ya da şiddet kullanma tehdidini içerir. Bunu da çeşitli şiddet yolları ile gerçekleştirmektedir. Burada şiddet ve türleri amaca ulaşabilmek için kullanılan en büyük araçtır. Terör örgütleri şiddet eylemlerinde bulunarak toplumdaki genel huzur ve refahı gölgeleyerek, bir korku ağı oluşturmaktadırlar. Oluşturdukları bu korku ağı ile toplumu daha kolay baskı altında tutmakta ve istediklerini yaptırabilmektedirler. Tabloya baktığımızda, PKK terör örgütünün insanlara korku salıp, emeline daha çabuk ulaşmak için olaylardan önce halka şiddet uygulamaya başladığını görmekteyiz. Terör örgütünün olaylardan önce böyle bir yola başvurmalarının nedeni olarak, olayların yaşandığı esnada halk üzerinde daha otoriter ve güçlü olmak amacı taşıdığı düşünülmektedir.

4.9.2.3.Şiddete Neden Maruz Kalındığı

Aşağıdaki tabloda araştırma grubundakilerin göç etmeden önce neden şiddete maruz kaldıkları gösterilmektedir:

Tablo 57: Şiddete Maruz Kalma Nedeni Dağılımı

Şiddete Neden Maruz Kaldıkları	Sayı	%
İstediklerini yapmadığım için	36	46,15
Olanları tasvip etmediğim için	28	35,90
Farklı görüşe sahip olduğum için	14	17,95
Toplam	78	100

Tabloya göre araştırma grubunda bulunanların, “şiddete neden maruz kaldınız?” sorusuna “istediklerini yapmadığım için” şeklinde yanıtı verenlerin oranı %46,15, “olanları tasvip etmediğim için” yanıtı verenlerin oranı %35,90 ve “farklı görüşe sahip olduğum için” şeklinde yanıt verenlerin oranı ise %17,95’dir.

İnsanların çoğu terör örgütünün dediklerini yaparak veya en azından onlara karşı çıkmayarak onlar tarafından şiddete maruz kalmaktan kurtulmaktadırlar. Fakat kimi insanlar terör örgütüne karşı durarak, onların isteklerine boyun eğmeyip, onların doğrultusunda hareket etmeyerek maalesef ki çeşitli şiddetlere maruz kalmışlardır. Terör örgütüne karşı durarak şiddet mağduru olanlara örnek olarak S.C ve U.H’nin söyledikleri gösterilebilir:

Olanları tasvip etmeyip karşı çıktığım, kendilerine uymadığım için insanların benden alışveriş etmelerini ve istediğim ürünlerin teslimatını engelleyerek beni ve ailemi maddi manevi olarak yıpratıldılar (S.C).

Devlete başkaldırıp ortalığı karıştırmalarına destek olmadığım, onlarla birlikte hendek kazmayıp maddi destek sağlamadığım için birçok defa dayak attılar, ağıza alınmayacak küfürler ettiler, hakaretlerde bulundular (U.H).

Terör örgütünün gerçek yüzünün daha net görüldüğü ve gücünün kimsesizlere, zavallılara yettiğinin örneği olarak M.B'nin durumu örnek gösterilebilir:

PKK denen terör illeti aynen çakal gibi sinsi bir şey. Karşısında güçsüz, zayıf, gariban gördü mü hemen ezmeye, sömürmeye çalışır fakat karşısındaki biraz güçlü oldu mu sus pus olur kaçır gider. Bende dul olduğum ve kimsesiz olduğum için yani akrabalarım bana sahip çıkmadığı için PKK tarafından çok ezildim. Kendilerini her defasında eleştirdiğim onaylamadığım için beni farklı şekillerde darp ettiler ama yine de pes etmedim, etmeyeceğim de elbet bunlarla hesaplaşacağımız bir gün gelir (M.B).

Bu ifadeler terör örgütünün kendi safında olmayıp, karşısında duranlara ne denli kötü davrandıklarının, her türlü şiddeti uyguladıklarının yani istediklerinin olması için hiçbir şeyi yapmaktan çekinmeyeceklerinin boyutunu ortaya koymaktadır. PKK örgütü dışında güvenlik güçlerinden şiddet gördüğünü belirten Ö.Ş ise şunları ifade etmiştir:

Bizler olayların ortasında kalıp birçok şeyi yaşadktan sonra güvenlik güçleri evlerimizi boşaltmamız gerektiğini söylediklerinde neden bu kadar beklenildiğini, neden ihbar ettiğimizde gelip müdahale etmediklerini, olaylarının bu seviyeye kadar gelmesine seyirci kalmalarındaki nedenin ne olduğunu sorduğumda ve göç etmek istemediğimi belirtip bağırdığımda gelen güvenlik güçlerinden bir kısmı tarafından darp edildim ama ben darp edilirken bir kısım güvenlik güçleri de arkadaşlarına müdahale de bulunarak daha fazla darp edilmemi engelleyip bize taşınmamızda yardımcı oldular (Ö.Ş).

Ö.Ş'inde ifadesine bakıldığında şiddete maruz kalmasında çatışma ortamının ve yaşananların meydana getirdiği gerginliklerin neden olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca gerginlikten ve bağışmalardan kaynaklanan şiddetin o ortamda bulunan güvenlik güçlerinin bir kısmı tarafından gerçekleştirildiği, diğer güvenlik güçlerinin ise şiddeti önlemeye çabaladığı ve mağdurların taşınmaları konusunda yardımcı oldukları görülmektedir.

4.9.3. Olaylardan/Göçten Önce ve Sonra Göçün/Terörün İfade Ettikleri Anlamlar

Araştırma grubunda bulunanlar için göç sonrası, göç ve terör kavramlarının anlamlarında değişiklik yaşanma durumu tabloda gösterilmektedir:

Tablo 58: Göç Sonrası Göç ve Terör Kavramlarının Anlamlarında Değişiklik Meydana Gelip Gelmediği

Değişiklik Meydana Gelme Durumu	Sayı	%
Evet	128	33,7
Hayır	252	66,3
Toplam	380	100,0

Tabloya göre yaşananlardan ve göçten sonra araştırma grubunda yer alanlarda göç ve terör kavramlarının ifade ettikleri anlamlarda değişiklikler yaşanmıştır. Göç ve terör kavramları hakkındaki görüşlerinde değişiklikler meydana geldiğini ifade edenlerin oranı %33,7'dir. Bu görüş değişikliğinin altında en önemli faktör bireylerin olayları bizzat kendileri yaşamaları ve hakikatleri kendi yaşadıkları üzerinden görmeleridir. Kendisi göç etmemiş veya terör şiddetine maruz kalmamış kişi, doğal olarak bu konularda pek bir fikir sahibi olma veya fikrinde değişiklik yaşama söz konusu olmamaktadır.

Göç, kişilerin veya toplulukların doğal ya da insan eliyle meydana gelmiş felaketleri, savaşlar gibi birçok nedenden dolayı evlerini, yurtlarını terk edip daha güvenli yerleşim yerlerine yerleşmeleridir (Colson, 2003'ten akt. Hazan, 2016: 183). Terör, bir toplumun değerlerine, normlarına, menfaatlerine, içinde oldukları beklentilerine, varlıklarına, birliklerine ve birliğin devam ettirilmesine ters düşen, suçsuz insanların katledilmesine varıncaya kadar yapılanlardır (Tekin, 2011: 10).

İnsanların bir şeyler hakkında özellikle kendilerine zarar verecek şeyler hakkında fikirlerinin değişmesinde her ne kadar birçok faktör etkili olsa da asıl en önemli faktör olayların içinde bizzat yer almış olması ya da olayların neden olduğu şeylere maruz kalmasıdır. Göçü ve olayları yaşadktan sonra bunların ifade ettikleri anlamlar konusunda fikirlerinin değiştiğini belirtenlere örnek olarak T.Ö'nün söyledikleri gösterilebilir:

Eskiden göç etmek demek benim için hiçbir anlam ifade etmezdi ve göç etmede herhangi bir şeyin olmadığını kolay bir iş olduğunu düşünürdüm. Ne zaman ki kendi ailem göç etmek zorunda kalınca ve o zorluğu bizzat yaşayınca göç etmenin ne kadar zor olduğunu yaşayarak çok iyi anladım. Hani derler ya damdan düşenin halini ancak damdan düşen anlar, gerçekten de öyle. Bizim halimizi de ancak bizim çektiklerimizi yaşayanlar anlar. Bu arada PKK'nın da gerçekten çift taraflı oynayan ve kendi menfi çıkarları için insanların canını hiçe sayan eli kanlı ve cani bir terör örgütü olduğunu anladım. Gerçek yüzlerini hiç unutamayacağım bir biçimde gördüm ve tanıdım (T.Ö).

Bu ifade insanların genel olarak terör ve göç hakkında her ne kadar az veya çok bilgi sahibi olsalar da asıl bilgi ve fikir sahibi olmaya teröre ve göçe maruz kaldıktan sonra sahip olduklarını anlatmaktadır. Bizatihi bazı şeyler yaşamak veya şahit olmak insanların fikirlerinin değişmesinde önemli bir faktör olmaktadır.

Bir diğer örnekler grubu ise M.Ö ve B.K'dir:

Terörü eskiden sadece elinde silah dağda gezen eşkıya olarak bilirdim fakat yaşanan olaylardan sonra anladım ki devletimizin içinde de çeşitli kademelerde kendini gizlemiş vatan haini devlet memuru görünümli teröristlerde varmış. Özellikle FETÖ bağlantılı vatan haini memurların yaşananlara göz yumarak durumun bu hale gelmesine neden olanlar bize bunu göstermişlerdir (M.Ö).

Terör her zaman için zorbalıktır. Hiçbir zaman insanlık için fayda verici olamaz, terörün olduğu yerde kan, gözyaşı ve ağrıttan başka bir şey yoktur olamazda. Terörün yaşandığı yerde göç mecburiyettir, yapılması gereken bir zorunluluktur (B.K).

Yukarıdaki tabloda, terör şiddeti ve göçten sonra araştırma grubundakilerin bir kısmı göç ve terör kavramlarının ifade ettikleri anlamlarda değişiklikler yaşanmadığını belirtmişlerdir. Göç ve terör kavramları hakkında görüşlerinde değişiklikler yaşanmadığını ifade edenlerin oranı %66,3'tür.

Göç ve terör kavramlarının anlamlarında değişiklik yaşamadıklarını ifade edenlere örnek olarak araştırma grubunda bulunanlardan Y.A gösterilebilir:

Terör konusunda herhangi bir değişiklik olmadı, zaten ne olduklarını, amaçlarının neler olduğunu az çok biliyordum fakat göç konusunda şu şekilde bir değişiklik oldu benim için. Normal bir biçimde göç etme olayını bilirdim ve bu konuda fikrimde bir şey yoktu. Fakat aniden ve hiçbir şey alamadan hazırlıksız bir şekilde göç etme, bu tarz göçler için fikrimi değiştirdi. Böyle aniden göç etmeden önce bu tarz göçün ne demek olduğunu bilmiyorum ve böyle göç edenlerin halinden anlamıyordum. Bu şekilde göç olayını kendim bizzat yaşadktan sonra hem göçün ne demek olduğunu hem de göç edenlerin neler çektiğini anlayarak bu tarz gerçekleşen göç konusundaki fikrim çok değişti (Y.A).

Gerek katılımcılardan Y.A'nın anlattıkları, gerek görüşmeler esnasında edinilen bilgilerden, göç ve terör konusunda fikir değişikliği yaşamayanların aslında hem terörün hem de göçün gerçek iç yüzünü bildikleri için herhangi bir fikir değişimine uğramadıkları anlaşılmaktadır.

4.9.4. Göç Ettikten Sonra Yaşam Standartlarında Meydana Gelen Değişiklikler

Aşağıdaki tabloda araştırma grubunda bulunanların, göç sonrası yaşam standartlarında meydana gelen değişiklikler gösterilmektedir:

Tablo 59: Göç Sonrası Yaşam Standartlarında Yaşanan Değişiklikler

Yaşanan Değişiklikler (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Maddi olarak büyük sıkıntılar yaşadık	270	71,1
Psikolojik olarak etkilendiğimden çevremdekilerle sorunlar yaşadım	268	70,5
Her şeyi kaybettiğimden hayatımı tekrardan düzenlemek zorunda kaldım	110	28,9
Hiçbir değişiklik olmadı	8	2,1

Sosyal yardımlaşmaların çok sınırlı olduğu ya da hiç olmadığı bir ortamda, göçe hazırlıksız yakalanan ailelerin göç ettikleri bölgelerdeki en önemli destekleri akrabaları, yakın çevreleri ve geleneksel dayanışma ağlarıydı. Fakat göç ettikleri yerdeki çoğu yakın çevrenin, akrabanın da yoksul veya büyük ihtimalle kendileri de hazırlıksız bir şekilde göç etmiş olduğu bir ortamda, geleneksel dayanışma ilişkileri çok etkin olamadı (Şen, 2002’den akt. Yüksek, 2016: 245). Geleneksel dayanışmanın zayıf kaldığı yerlerde göç edenlerin yaşadıkları problemler daha da artmaktadır. Bu problemlerin geneli maddi kaynaklı olduğundan, insanlar ilk önce yaşam standartlarından feragat etmek zorunda kalmışlardır.

Yukarıdaki tabloya baktığımızda araştırma grubunda yer alanların göç sonrası yaşam standartlarında yaşanan değişikliklerin başında ilk olarak “maddi olarak büyük sıkıntılar yaşamaları”, ikinci olarak göç sonrası oluşan durumdan dolayı “psikolojik olarak etkilenip çevreleriyle sorunlar yaşamaları” ve üçüncü olarak ise “her şeylerini kaybetmelerinden dolayı hayatlarını tekrardan düzenlemek zorunda kalmaları” gelmektedir. Katılımcıların vermiş oldukları yanıtları genel olarak ele aldığımızda, yaşam standartlarında yaşanan değişikliğin temel nedeninin maddi kaynaklı olduğunu görmekteyiz. Katılımcıların her şeylerini geride bırakarak göç etmek zorunda kalmaları ve göç ettikleri yerlerde de maddi destek bulamamaları kendileri için büyük problem olmuş, psikolojilerini etkileyerek çevreleriyle sorunlar yaşamalarına yol açmıştır.

4.9.5. Yaşananlardan Dolayı İnsanların Birbirlerini Suçlayarak Husumet Sahibi Olmaları

Tablo 60: Yaşananlardan Dolayı İnsanların Birbirlerini Suçlama Durumları

İnsanların Birbirlerini Suçlamaları Durumu	Sayı	%
Evet, suçladı	256	67,4
Hayır, suçlamadı	124	32,6
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunda bulunanlar, yaşanan olaylardan dolayı insanlar birbirlerini suçlayarak husumet sahibi olup-olmadıklarına dair soruya %67,4’ü “evet, suçladı”,

%32,6'sı ise “hayır, suçlamadı” şeklinde cevap vermişlerdir. Ayrıca katılımcılara sorulan soruya verilen bazı yanıtlar şu şekildedir:

Nusaybin’de aynı mahallede oturanların çoğu birbirini tanır ve birbirlerinin siyasi fikirlerini genel olarak bilirler. Bu nedenle olaylar yaşanırken PKK’ya destek verip, onlara mahalle aralarında öncülük edenleri göç ettikten sonra millet dışlayıp kendi oturdukları mahallede oturmalarını istemediler. Onları dışladılar kimi zaman da saldırarak hınçlarını almaya çalıştılar, emniyet birimlerine onları şikâyet ederek cezalandırılmalarını istediler. Bu durum büyük çapta düşmanlıkların yaşanmasına yol açtı (N.B).

Göçten sonra birçok insan birbirlerini suçlayarak ve birbirlerine ciddi zararlar vererek husumet sahibi oldu. Mesela bizim şuan ki mahallede oturduğumuz komşulardan birinin çocuğu göç ettikten bir müddet sonra birtakım suçlara bulaşarak cezaevine girdi. Bu çocuğun ailesi PKK’yı desteklediklerini bildikleri insanları bu durumdan sorumlu tutarak onlara saldırdılar ve her 2 taraftan birçok yaralı olmak üzere büyük kavgalara tutuştular. Şuan her 2 taraf birbirleriyle kanlı bıçaklı düşmanlar ve birbirlerini gördükleri her yerde bunu sürdürmeye de devam edecekler (M.H).

Yukarıdaki açıklamalarda insanların birbirlerini savundukları görüş ve gruplar üzerinden suçladıkları ve husumet besledikleri görülmektedir. Özellikle PKK örgütünü destekleyip savunanlar yaşanan olayların baş müsebbibi olarak görülmekte, bu gruplar ile PKK örgütü karşıtı insanlar arasında olaylar yaşanmaktadır. Ayrıca örgüt yandaşlarının göçten ve olaylardan önce insanları çeşitli suçlamalarda bulunarak zor durumda bırakmaları, yaşananlardan sonra husumetliklerin oluşmasında en önemli faktörlerden biri olmuştur.

4.10. Göç ve Sosyal Yardımlar

Yaşanan olaylar neticesinde gerçekleşen göç, insanlar üzerinde derin sarsıntılar oluşmasına neden olmuştur. Meydana gelen sarsıntıların etkilerini hepten silmek her ne kadar mümkün olmasa da, etkinin derecesini bir nebze de olsa azaltabilmek için maddi-manevi desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Gerek devlet eliyle, gerek halk tarafından yapılan maddi-manevi sosyal yardımlar göç edenlerin acılarını az da olsa hafifletmeye ve

geçirmiş oldukları sarsıntının yüksek etkisinden daha kolay kurtulmalarında büyük rol oynayacaktır. Bu yüzden göç edenler için her türlü sosyal yardımın büyük önem arz ettiği söylenebilir.

Çalışmanın bu bölümünde çıkan olaylarda görülen zararlar ve bu zararların giderilmesi konusu ile ilgili bazı unsurlar değerlendirmeye alınacaktır. Bu unsurlar arasında olaylarda evlerin/işyerlerinin zarar görmesi, zararların giderilmesi için yapılan yardımların yeterliliği, belediye ve SYDV/Sosyal hizmetler yardımlarından faydalanma, devlet desteğinin yeterliliği, yardımların adil dağıtılma durumu ve devletten psikolojik danışmanlık, rehberlik kapsamında destek görme durumları ile ilgili bulgular analiz edilecektir.

4.10.1. Çıkan Olaylarda Evlerinin/İşyerlerinin Zarar Görmesi

Çıkan olaylarda bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde birçok ev ve işyeri ciddi manada büyük zararlar görmüş ve yağmalanmıştır. Bu amaçla göç edenlere, çıkan olaylarda evlerinin/işyerlerinin akıbeti durumu sorulmuştur. Alınan cevaplar tabloda görülmektedir:

Tablo 61: Olaylarda Evlerin/İşyerlerin Yıkılma/Yağmalanma Durumu

Evlerin/İşyerlerin Yıkılma/Yağmalanma Durumları	Sayı	%
Evet	172	45,3
Hayır	208	54,7
Toplam	380	100,0

Tabloya göre araştırma grubunda bulunanların yaklaşık yarısına yakınının (%45,3) evi/işyeri çıkan olaylarda yıkılmış/yağmalanmıştır. Burada olaylar ile birlikte evlerin/işyerlerinin yağmalanması söz konusudur. Yaşanan olaylar nedeniyle insanların birçoğunun hiçbir şeyini alamadan göç ettiklerini fırsat bilen terör örgütü ve yandaşları birçok evi/işyerini yağmalayıp yıkmışlardır. Evi/işyeri yıkılıp/yağmalanmayanlarda araştırma grubunda bulunanların diğer yarısıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, buradaki en üzücü şey, olaylar ile birlikte evlerin/işyerlerinin yıkılıp/yağmalanmasıdır. Olaylar bittikten her şey normalleşmeye başladıktan sonra tekrar evlerine/işyerlerine dönme hayali kuran insanlar evlerinin/işyerlerinin yıkılıp/yağmalanması sonucu büyük hayal kırıklıkları yaşamış ve acılarına acı katılarak derin üzüntü içine girmişlerdir.

4.10.1.1. Zararların Giderilmesi İçin Yapılan Yardımların Yeterlilik Durumu

Aşağıdaki tabloda yıkılan/yağmalanan ev ve işyerleri için yapılan yardımların yeterlilik durumu gösterilmektedir:

Tablo 62: Yaşanan Yıkılmalar/Yağmalanmalar İçin Yapılan Yardımların

Yeterlilik Durumu

Yardımların Yeterliliği	Sayı	%
Evet	18	10,47
Hayır	101	58,72
Kısmen	53	30,81
Toplam	172	100

Çıkan olaylarda evleri/işyerleri yıkılıp/yağmalandığı için yeterli düzeyde yardım alanların oranı oldukça düşüktür. Yaşanan yıkılmalar/yağmalanmalar için tek umutları yapılacak yardımlar olan araştırma grubundakiler, yardımların az olması nedeniyle umutlarını yitirerek kaderlerine razı olma yolunu seçmişlerdir.

4.10.2. Belediye Yardımları

Tablo 63: Belediyelerden Destek Alma Durumu

Destek Alma Durumu	Sayı	%
Evet	38	10,0
Hayır	178	46,8
Kısmen	164	43,2
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunda yer alanların yarısından fazlası (%53,2), yaşadıkları süreçte belediyelerin desteklerinden yararlandıkları, geri kalanların da belediyelerin desteklerinden yararlanmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Burada dikkat çekici en önemli husus, yaşananların olduğu süreçte belediye başkanlarının çoğunluğunun kendisini Kürtlerin partisi ve savunucusu olduklarını iddia eden Halkların Demokratik Partisi (HDP)'den olmasına rağmen, zorluk ve sıkıntı yaşayan Kürtlere gerekli yardımın yapılmaması veya yardım yapılanlarında yardım miktarının tatmin edici düzeyde olmamasıdır.

4.10.3. SYDV/Sosyal Hizmetler Yardımlarından Faydalanma Durumları

Aşağıdaki tabloda araştırma grubundakilerin yardımlardan faydalanma durumları görülmektedir:

Tablo 64: SYDV/ Sosyal Hizmetlerin Yardımlarından Faydalanabilme Durumu

Yardımlardan Faydalanabilme	Sayı	%
Evet	64	16,8
Hayır	126	33,2
Kısmen	190	50,0
Toplam	380	100,0

Olaylar esnasında ve sonrasında devlet kendi kurumları aracılığıyla vatandaşlarının en az şekilde zarar görüp, düşük bir etkiyle yaşadıkları süreci atlatabilmeleri için insanlara çeşitli yardımlarda bulunmuştur. Yaşanılan sürecin birden hızlı bir şekilde gelişmesi ve mağdur sayısının çok olması devlet yardımlarının herkese ulaşamamasında etkili olmuştur. Devlet, kurumları aracılığıyla mağdurların hepsine yardım etmeye çabalamasına rağmen, herkese yardım etme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Yukarıdaki tabloya baktığımızda araştırma grubundakilerin SYDV/Sosyal hizmetlerin yardımlarından tam anlamıyla faydalanabilenlerin oranı %16,8'dir. Bu oran mağdur sayısı ile kıyaslandığında çok cılız kalmaktadır. Yapılan yardımlardan “kısmen” faydalanabildiklerini ifade edenlerin oranı %50 ve hiçbir şekilde yardımlardan faydalanamadıklarını belirtenlerin oranı ise %32,2'dir. Veriler genel olarak ele alındığında, tüm mağdurlara yardım eli uzatılamasa da büyük bir çoğunluğa tam anlamıyla olmasa da bir miktar yardım edildiği, mağdurların dertlerine derman olunmaya çalışıldığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde bazı mağdurlarında yapılan yardımların kısmen gerçekleşmesini hoşgörüyü karşıladığı saptanmıştır. Bu duruma örnek olarak Ö.A gösterilebilir:

Yardımlardan kısmen faydalanabildik fakat yeterli olmadı. Çünkü yapılan yardımlar belirli bir ölçüdeydi bizim ailemizde kalabalık olduğundan ister istemez yeterli gelmedi (Ö.A).

Bir diğer örnek de F.K'dır:

Devletten bir müddet kısmi maddi destek aldık, sonrasında o da kesildi. Allah devlete zeval vermesin sayı o kadar çoktu ki demek ancak bu kadar yardımda bulunabildiler (F.K).

Görüşmecilerin konuşmalarından gerek kendi aile birey sayılarının fazla olması, gerek mağdur sayısının yüksek olması nedeniyle yapılan yardımların azlığından şikâyetçi olmadıkları, bu durumu hoşgörüyü karşıladıkları görülmektedir. Fakat kimi mağdurlarda, devletin mağdurlara ulaştırılması için yeterli miktarda yardım gönderdiğini ama bunun yetkililerin bir kısmının yakın çevrelerine dağıtması sonucu yardımların yeterli miktarda ve herkese ulaşmadığını ifade etmektedirler. Bu duruma örnek olarak S.C'nin anlattıkları incelenebilir:

Devletin yaptığı yardımlardan kısmen faydalanabildik. İlk etaplarda yardım alamadık, sonralarında gelen yardımlardan bir miktar faydalandıktan sonra devlet içinde bir takım şahsiyetler gelen yardımları kendi adamlarına kullandılar. Sonrasında yaşlılık yardımı, yeşil kart yardımları kesildi bunların kesilmesi bizi mağdur ederek yapılan yardımları da nezdimizde silmiş oldu. Çünkü bize yapmış oldukları yardımlar, kestikleri diğer yardımların miktarını karşılamadı ve mağduriyetimiz arttı (S.C).

Görüşmelerden eş-dost-akraba ilişkilerinin yardımların dağıtılmasında etkin rol oynadığını ve bu durumun tüm herkesin yardımlardan yararlanmasını engellediği için mağduriyetlerin daha da artmasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

4.10.4. Devletin Sağlamış Olduğu Destek ve Projelerin Yeterlilik Durumu

Tablo 65: Devletin Sağlamış Olduğu Destek ve Projelerin Yeterlilik Dağılımı

Destek ve Projelerin Yeterliliği	Sayı	%
Evet	40	15,74
Hayır	54	21,26
Kısmen	160	63
Toplam	254	100

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi araştırma grubunda bulunup devletin sağlamış olduğu destek ve projelerden tam anlamıyla faydalanıp yeterli bulduklarını belirtenlerin oranı %15,74 ve bu destek ve projelerin kısmen yeterli olduğunu belirtenlerin oranı ise %63'dür. Araştırma grubunda bulunup destek ve projelerden

faaydalananların sadece %21,26 gibi küçük bir oranı, bu destek ve projeleri yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Tabloyu genel olarak değerlendirdiğimizde, destek ve projelerin tam anlamıyla yeterli olmasa da büyük çoğunluk için kısmen de olsa yeterli olması yani insanların büyük oranda bunlardan faydalanabilmesi, devletin olaylardan sonra vatandaşına yardım için çabaladığının, onları yalnız başlarına bırakarak kaderlerine terk etmediğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

4.10.5. Hasar Tespit Komisyonu Personellerinin Yeterlilikleri

Yaşanan olaylar sonrası devlet, vatandaşların maddi zararlarını karşılamak ve mağduriyetlerini birazda olsa azaltabilmek adına maddi hasarların tespiti için hasar tespit komisyonu kurmuştur. Bu hasar tespit komisyonu yıkılan/yağmalanan evlerin/işyerlerinin hasar durumlarını tespit etmek için hem vatandaşların başvurularını almış hem de hasar gören ev ve işyerlerinde kontrollerde bulunmuşlardır. Bu amaçla vatandaşlara, hasar tespit komisyonunun tecrübe ve ilgi durumları sorulmuştur. Alınan cevaplar tabloda görölmektedir:

Tablo 66: Hasar Tespit Komisyonu Personelleri İlgil/Tecrübe Durumları

Komisyon Personelinin İlgisi	Sayı	%
Evet, çok ilgili ve bilinçliydiiler	58	15,3
Hayır, çok kaba ve bilinçsizdiiler	138	36,3
Kısmen, ilgili ve bilinçliydiiler	184	48,4
Toplam	380	100,0

Tabloya göre araştırma grubunda bulunanların %15,3'ü hasar tespit komisyonunda bulunan personellerin çok ilgili ve bilinçli olduklarını belirtmiştir. %48,4'ü ise komisyon personellerinin kısmen ilgili ve bilinçli olduklarını belirtmiştir. Geri kalan %36,3'lük diğer kısım ise hasar tespit komisyonu personellerinin çok kaba ve bilinçsiz olduklarını ifade etmiştir. Yapılan görüşmeler esnasında, gerek hasar tespit komisyonu personellerinin gerek herhangi bir devlet kurumundaki personelin olayları yaşayanlara ılımlı ve ilgili yaklaşımı onlar üzerinde çok olumlu bir hava oluşturduğu, devlete olan güveni ve sevgiyi artırdığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle komisyon personellerinin ilgili ve bilinçli olması çok büyük önem arz etmektedir.

4.10.6. Yapılan Yardımların Dağıtımında Adil Davranılıp Davranılmadığı

Aşağıdaki tabloda, araştırma grubunda yer alanlara yapılan yardımların dağıtımında adil davranılıp davranılmadığı durumu gösterilmektedir:

Tablo 67: Yardımların Dağıtımında Nasıl Davranıldığı Durumu

Yardımların Dağıtımında Adil Davranılma Durumu	Sayı	%
Evet, adil davranıldı	84	22,1
Hayır, adil davranılmadı	296	77,9
Toplam	380	100,0

Tabloya göre araştırma grubunda yer alanların “yapılan yardımların dağıtımında adil davranıldığını düşünüyor musunuz?” sorusuna “evet, adil davranıldı” şeklinde yanıt verenlerin oranı %22,1, “hayır, adil davranılmadı” şeklinde yanıt verenlerin oranı ise %77,9’dur. Yardımların dağıtımında adil davranılmadığını, bazı yetkililerin yardımları çoğunlukla eş-dost-akrabalarına dağıttığını önceki konularda (bkz. Tablo 64: SYDV/Sosyal hizmetler yardımlarından faydalanma durumları) görüşmecilerin ifadelerinden de anlamıştık. Görüşmeciler kaba tabiri ile “adam kayırma”nın bu durumda bile devam etmesine, herkesin aynı zorlukları yaşamasına rağmen tanıdığı olanların olmayanlara nazaran daha fazla yardım almalarına isyan etmektedirler.

4.10.7. Devletten Psikolojik Danışmanlık, Rehberlik Kapsamında Destek Görme Durumları

Yaşananlar insanlar üzerinde derin psikolojik travmalar meydana getirmiştir. Bu travmalar zamanla kendiliğinden geçecek, düzelecek türden değildir. Bu travmalar ancak uzman danışmanlık ve rehberlik desteği ile atlatılabilecek travmalardır. Aşağıdaki tabloda araştırma grubundakilerin devletin psikolojik danışmanlık ve rehberlik kapsamında sağlamış olduğu desteklerden faydalanma durumları görülmektedir:

Tablo 68: Devletin Sağlamış Olduğu Desteklerden Faydalanma Durumu

Desteklerden Faydalanma	Sayı	%
Evet, faydalandım	28	7,4
Hayır, faydalanmadım	270	71,0
Kısmen, faydalanabildim	82	21,6
Toplam	380	100,0

Görüşmelerde araştırma grubunda bulunanların psikolojik danışmanlık ve rehberlik kapsamında devletten herhangi bir destek görme durumlarına ilişkin ortaya çıkan oranın çok düşük düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Araştırma grubundakilerin sadece %29'u psikolojik danışmanlık ve rehberlik kapsamında devletten bir destek gördüklerini belirtmişlerdir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısında İl Müdürlüklerine bağlı Sosyal Hizmetler Merkezleri (SHM) tarafından, terör mağduru ailelere yönelik çalışmalar yapılması için psikolog, sosyolog ve sosyal çalışmacılardan oluşan ekipler olayların yaşandığı yerlerde görevlendirilmektedirler (Kızmaz ve Teğin, 2017: 41). Tabloda verilen bu oranlar, bu tür çalışmanın burada sınırlı bir şekilde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Saha çalışmasının olayların yaşanmasından, göçün gerçekleşmesinden uzunca bir süre sonra yapılmış olmasına rağmen psikolojik destek faaliyetlerinin yeterli ve düzenli bir şekilde yapılmadığı söylenebilir. Fakat burada belirtilmesi gereken en önemli nokta, psikolojik danışmanlık ve rehberlik kapsamında yapılan bu destek çalışmasının profesyonel bir nitelik ve ekipten yoksun olduğudur.

4.11. Göç ve Siyasi Eğilimleri: PKK Örgütü ve Siyasi Partiler Konusundaki Görüşleri

Türkiye geçmişten günümüze Doğu ve Güneydoğu'da PKK'ya karşı büyük bir mücadele vermiştir, halende vermektedir ve terör bitene kadar vermeye de devam edecektir. Buralardaki mücadele sadece PKK terör örgütü ile sınırlı değil, PKK terör örgütünü alenen veya örtülü bir şekilde destekleyenlere karşı da verilmektedir.

PKK terör örgütünün silahlı özyönetim ilanları girişimleri ve hendek/barikat eksenli oluşturduğu şehir şiddeti, Kürtlerin siyasi tarihlerinde çok önemli bir dönüm noktasını meydana getirmektedir. Meydana gelen bu durumun özellikle HDP'ye oy veren Kürt halkının büyük bir bölümünde PKK ve HDP'ye yönelik ciddi bir memnuniyetsizlik oluşturmuştur (Kızmaz ve Teğin, 2017: 45). Yaşananlar Kürt halkında ciddi bir sarsıntı meydana getirmiş, gerek HDP'ye gerek PKK terör örgütüne karşı ciddi bir bariyerin oluşmasına neden olmuştur. Kürt halkı yaşanan bunca şeyden sonra, şimdiye kadar verdikleri desteklerden pişmanlık duymaya ve rahatsızlık hissetmeye başlamıştır.

Bu anlatılanlara bağlı kalarak çalışmanın bu bölümünde, öncelikle göç edenlerin aile bireylerinin HDP, BDP vb. siyasi partilerde aktif siyaset yapma durumları, sonrasında göç öncesi oy verdikleri siyasi parti, göç sonrası seçim olması durumunda oy verebilecekleri partiler, daha sonra PKK/KCK'nın özyönetim ilanları ve hendek/barikat eylemleri hakkındaki görüşleri ve son olarak da özyönetim ilanları ve hendek/barikat eylemleri öncesi PKK/KCK'ya ilişkin görüşleri ele alınacaktır.

4.11.1. Aile Üyelerinin HDP/BDP vb. Siyasi Partilerde Aktif Siyaset Yapma Durumları

Aşağıdaki tabloda göç edenlerin aile bireylerinde HDP, BDP vb. siyasi partilerde aktif siyaset yapanların olup olmadığı durumu gösterilmektedir:

Tablo 69: Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma Durumu

Aileden Birinin Siyasette Bulunması	Sayı	%
Evet	86	22,6
Hayır	294	77,4
Toplam	380	100,0

Araştırma grubunda bulunanların yaklaşık %25'i, aile üyelerinden birilerinin HDP, BDP vb. siyasi aktif siyaset ile uğraştıklarını ifade etmişlerdir. Aile üyelerinde bahsi geçen siyasi partilerde siyaset ile uğraşan bireylerin olması, ailede bulunan diğer üyelerin PKK örgütüne ve bahsi geçen örgüt ile bağlantılı siyasi partilere bakış açılarını pozitif yönde etkileme durumu söz konusu olabilmektedir. PKK örgütünün ve HDP'nin problemlere bakış açıları ve çözüm yollarının aynı yönde olduğu, yani HDP/BDP vb. siyasi partilerde aktif olarak siyaset ile uğraşanların beyanatlarının genel olarak PKK örgütünün söylem ve açıklamaları ile aynı nitelikte olması ve yine bahsi geçen siyasi partilerin beyanlarının, PKK örgütünün şiddet eylemlerini pozitif yönde gösterme özelliğinde olması örgüt ile resmi siyasi partilerinin ne denli iç içe geçtiğini çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

İlerleyen başlıklarda da (bkz. Tablo 76) göreceğimiz gibi HDP/BDP vb. siyasi partilerde aktif siyaset yapan aile üyelerinin var olduğunu ifade edenlerin büyük bir kısmının hendek/barikat olaylarını, PKK örgütünün şiddet içeren yaklaşım tarzlarını ve

PKK örgütünün Kürt sorununa bakış açılarını destekler nitelikte tutum takındıkları gözlemlenmiştir.

Kürt halkının PKK örgütünün başlatmış olduğu şiddet eylemlerine karşı tepkilerini anlayabilmenin önemli bir göstergesi olarak, önceki seçim döneminde oy verdikleri siyasi parti ile yeni bir seçim olması durumunda oylarını hangi siyasi partiye verecekleri arasındaki farkın tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda “göçten önceki seçimdeki parti tercihleri” ve “yeni bir seçim olması durumunda oy verebilecekleri partiler” başlıkları altında yer alan tablolarda bu durum çok net olarak görülmektedir.

Görüşmecilerden elde edilen bir diğer önemli bulgu da, ailelerinde söz konusu siyasi partilerde aktif siyaset yapan bireyler bulunanların da dikkate değer oranda yaşananlardan ve göçten PKK örgütünü sorumlu görmeleridir. Aşağıdaki tablo da elde edilen bulgular bu durumu daha net özetlemektedir:

Tablo 70: Göç’ten Sorumlu Tutulanlar ile Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Göç’ten Sorumlu Tutulanlar * Ailede HDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma				
Göç’ten Sorumlu Tutulanlar		Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma		Toplam
		Evet	Hayır	
PKK örgütü	S	58	184	242
	%	24,0	76,0	100,0
Güvenlik güçleri	S	4	20	24
	%	16,7	83,3	100,0
Güvenlik güçleri ve pkk örgütünü	S	24	90	114
	%	21,1	78,9	100,0
Toplam	S	86	294	380
	%	22,6	77,4	100,0

Araştırma grubunda bulunanların yaşanan olaylar ve göçten “güvenlik güçleri”ni sorumlu görenlerin %16,7’si ailelerinde HDP, BDP vb. siyasi partilerde aktif siyaset yapan bireylerin var olduğunu ifade etmişlerdir. Fakat burada elde edilen bir ilginç bulgu da, söz konusu partilerde aktif siyaset yapan aile bireylerinin bulunduğu kategoride yaşanan olaylardan ve göçten “PKK örgütü”nün sorumlu tutulmasına ilişkin gerçekleşen orandır (%24).

Bahsi geçen siyasi partilerde aktif siyaset yapan aile üyelerinin var olduğu kategoride örgütün bu denli yüksek oranda sorumlu tutulması, örgütün çatışmaları şehir ortamına taşınmasının ve insanlara bunca eziyet ve acı çektirmesinin neticesinde insanlar da kendine karşı büyük bir nefret ve düşmanlık kazandırdığını söyleyebiliriz. Örgütün siyasi yapılanması olan partilerde aktif görev yapan aile üyeleri olmasına rağmen yaşananların sorumlusu olarak yüksek oranda görülmesi, kendi taraftarları içinden bile büyük bir destek kaybına uğradığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

4.11.2. Göçten Önceki Seçimdeki Parti Tercihleri

Araştırma grubunda yer alanların göç etmeden önce seçimde hangi siyasi partiye oy verdikleri durumu aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 71: Göç Öncesi Siyasi Görüş Durumu

Göç Öncesi Siyasi Görüşler	Sayı	%
AKP	118	31,1
HDP	188	49,5
CHP	10	2,6
MHP	4	1,1
Oy kullanmadım	44	11,5
Diğer	16	4,2
Toplam	380	100,0

Göç öncesi gerçekleştirilen seçimlerde araştırma grubunda bulunanların önemli bir kısmının oylarını HDP'ye verdikleri (%49,5) tespit edilmiştir. Araştırma grubunda bulunanların içinde AK Partiye oy verdiklerini ifade edenlerin oranının ise %31,1 oranında kaldığı görülmektedir. Oyların dağılımlarını cinsiyet temelinde ele aldığımızda, kadınlarında erkekler gibi önemli bir çoğunluğu HDP'ye oy vermiştir. HDP'ye oylarını verenlerin içinde erkeklerin oranı %48,5 iken, bu oran kadınlarda %51,7 olarak gerçekleşmiştir. HDP'ye oy verme oranının hem kadınlarda hem de erkelerde yüksek olmasının temelinde öncesinde bahsettiğimiz aile üyelerinden HDP vb. siyasi partilerde (bkz. Tablo 60) aktif siyaset yapması yatmaktadır.

Aslında elde edilen bu oranlar aynı zamanda özyönetim ilanlarının edildiği, hendek ve barikatların meydana getirildiği ve olayların yaşandığı bölgelerin genel olarak HDP'nin tabanını meydana getirdiği, HDP'nin oylarının ve desteğinin büyük çoğunluğunu bu bölgelerden aldığı anlamına gelmektedir. Çok önemli olan bu durum

aynı zamanda, PKK örgütünün şehir yapılanması olan YDG-H ve YPS'nin bu yerleşim bölgelerinde daha rahat bir şekilde hendek/barikat meydana getirmelerini, EYP ve diğer bomba düzeneklerini kurmalarında kolaylık sağlamıştır. Çünkü HDP ve PKK örgütü sempaticanlarının yoğun olduğu bu bölgelerde örgüt üyeleri daha rahat örgütlenmekte, silahlanmakta ve çatışabilmektedir. Bu yerleşim yerlerinde en azından örgüt üyelerine karşı çıkabilecek veya durabilecek çok daha az insan bulunacaktır. Yapılan görüşmelerde araştırma grubundakiler, HDP'ye neden oy verdiklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

Seçimde oyumuzu HDP'ye verdik. Bizleri yani Kürtleri mecliste temsil eden tek parti HDP idi. Biz HDP'yi temsilcimiz kabul edip onu her alanda desteklerken, onlar ise terör örgütü ile bir olup evimizi başımıza yıktılar, masum insanların gencecik canların öldürölmesine neden oldular. Bizleri Kürtçölük üzerinden oyuna getirdi HDP denen zillet partisi (U.H)

Çevremizdeki birçok insan gibi bizde seçimlerde oyumuzu HDP'den yana kullandık. HDP'ye oy vermemizdeki amaç akan kanların durması, huzur ve güvenin hakim olduğu bir ortamın olmasıydı. Sırf bu amaçlardan dolayı HDP'ye oy verdik. Mecliste söz hakları olursa artık silahların susacağını ve sorunların siyaseten çölölceğini düşündük ama yanılmışız. Bizden aldıkları oylar ve destek ile bizleri perişan ettiler. Keşke HDP'ye oy vereceğimiz zaman ölseydik de oyumuzu onlara vermeseydik (M.K).

Görüşmecilerin yukarıda belirtmiş oldukları görüşlerin ortak noktası, HDP'nin kendilerine oy verip mecliste söz hakkı sahibi olmalarını sağlayan halkta ciddi anlamda bir hayal kırıklığı meydana getirmiş olmasıdır. Özellikle bölgede yaşanan acıların, kayıpların son bulması, bir daha hiç yaşanmaması, Kürt probleminin silahlı çatışma yerine daha barışçıl insancıl yollardan çölöme kavuşturulması amacıyla HDP'ye verilen oyların, bölgede daha fazla kan ve gözyaşı dökölmesine neden olması, Kürt probleminin barışçıl ve insancıl yollardan çölümünün imkânsızlaştırılması ve silahlı çatışmaların artmasına neden olduğu gerçeği, Kürt halkında HDP'ye oy verme konusunda ciddi anlamda bir rahatsızlık ve pişmanlık meydana getirmiştir. HDP'nin PKK örgütünün eylemlerini desteklemesi, hendek siyasetini savunması, halkı hendek siyasetini savunmaya ve hendeklere sahip çıkmaya çağırması vb. şeyler halkta HDP'ye karşı ciddi bir karşıtlık oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Ailede söz konusu partilerde aktif siyaset yapan bireylerin olması yaşananlardan önce insanların siyasi görüşlerinin belirlenmesinde önemli bir etmen olmuştur. Aşağıdaki tabloda ailede HDP, BDP vb. partilerde aktif siyaset yapma ile göç öncesi siyasi görüş arasındaki ilişki görülmektedir:

Tablo 72: Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma ile Göç Öncesi Siyasi Görüş Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma * Göç Öncesi Siyasi Görüş								
Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma		Göç Öncesi Siyasi Görüş						Toplam
		AKP	HDP	CHP	MHP	Oy kullanmadım	Diğer	
Evet	S	4	74	4	0	4	0	86
	%	4,7	86,0	4,7	0,0	4,7	0,0	100,0
Hayır	S	114	114	6	4	40	16	294
	%	38,8	38,8	2,0	1,4	13,6	5,4	100,0
Toplam	S	118	188	10	4	44	16	380
	%	31,1	49,5	2,6	1,1	11,6	4,2	100,0

Araştırma grubundakilerin ailelerinde HDP, BDP vb. siyasi partilerde aktif siyaset yapanlar ile göç öncesi siyasi görüşlerinin hangi yönde olduğu durumunu karşılaştırdığımızda göze çarpan en önemli özellik bahsi geçen siyasi partilerde siyaset yapan aile üyelerinin bulunmadığı kategoride göç öncesinde AKP ve HDP'nin aynı oranda (%38,8) siyasi görüşe sahip bireylerin bulunmasıdır. Bu durum bize göç öncesinde HDP'nin kürtçülük etnisitesini kullanarak etrafında birçok sempatizan topladığını göstermektedir. Ayrıca göç öncesi HDP siyasi görüşüne sahip olanların büyük çoğunluğunun (%86) aile üyelerinin söz konusu siyasi partilerde aktif siyaset yaptığı tespit edilen bulgulardandır.

4.11.3. Yeni Bir Seçim Olması Durumunda Oy Verebilecekleri Partiler

Yaşanan olaylar ve göç, insanların hayatlarında birçok şeyin değişmesine neden olduğu gibi, siyasi görüşlerinin de değişmesine neden olmuştur. Aşağıdaki tabloda araştırma grubundakilerin, yeni bir seçim olması durumunda hangi partiye oy verecekleri durumu görülmektedir:

Tablo 73: Göç Sonrası Siyasi Görüş Durumu

Göç Sonrası Siyasi Görüşler	Sayı	%
AKP	166	43,7
HDP	64	16,8
Diğer	34	8,9
Kararsızım	86	22,7
Oy kullanmayacağım	30	7,9
Toplam	380	100,0

Yukarıdaki tablodan elde edilen sonuçlar, halkın PKK örgütüne ve bu örgüt ile çoğu zaman aynı politikayı takip eden HDP'ye karşı meydana gelen tepkiyi anlamak açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Tablodan da çok net bir şekilde anlaşılabileceği gibi, yeni bir seçim olması durumunda bir önceki seçime oranla HDP'nin çok ciddi anlamda oy kaybına uğrayacağıdır. Göçten önceki seçimde HDP'ye oy verdiklerini ifade edenlerin oranı %49,5 olarak belirlenirken, yeni bir seçim olması durumunda bu oy oranının %16,8'e düşebileceği bulgusu elde edilmiştir. Bu şekilde yapılan tespit, son derece önemli ve dikkat çekicidir. Yapılan bu tespitten hareketle, katılımcıların HDP'ye çok ciddi bir şekilde karşıt tutum içine girdikleri söylenebilir. Fakat tablodan yapılan diğer enteresan bir tespit de, yeni bir seçim yapılması durumunda HDP'den ayrılacak oyların düşük bir miktarının (%12,6) AK Partiye yöneleceğidir. HDP'den ayrılacak oyların %20,1'i "kararsızım" seçeneği üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca elde edilen bulgularda HDP'den ayrılacak oyları cinsiyet temelli baz aldığımızda, kadınlarda göç öncesi seçimlerde HDP'ye oy verenlerin oranı %51,7 iken yeni bir seçim olması durumunda bu oranın %21,7'ye ve erkeklerde de bu durumun oranında %48,5'ten %14,6'ya gibi bir oranda büyük bir düşüş yaşanacağı görülmektedir.

Yaşanan olaylar, göç ederken ve göç sonrasında çekilen sıkıntılar görüşmecilerin siyasi görüşlerinin değişmesinde büyük rol sahibi olmuştur. Bu durumu aşağıdaki tablodaki bulgulardan daha iyi anlayabiliriz:

Tablo 74: Göç Öncesi Siyasi Görüş ve Göç Sonrası Siyasi Görüş Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Göç Öncesi Siyasi Görüş * Göç Sonrası Siyasi Görüş							
Göç Öncesi Siyasi Görüş		Göç Sonrası Siyasi Görüş					Toplam
		AKP	HDP	Diğer	Kararsızım	Oy kullanmadım	
AKP	S	96	4	0	14	4	118
	%	81,4	3,4	0,0	11,9	3,4	100,0
HDP	S	58	56	22	46	6	188
	%	30,9	29,8	11,7	24,5	3,2	100,0
CHP	S	2	0	0	4	4	10
	%	20,0	0,0	0,0	40,0	40,0	100,0
MHP	S	4	0	0	0	0	4
	%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Oy kullanmadım	S	4	4	2	18	16	44
	%	9,1	9,1	4,5	40,9	36,4	100,0
Diğer	S	2	0	10	4	0	16
	%	12,5	0,0	62,5	25,0	0,0	100,0
Toplam	S	166	64	34	86	30	380
	%	43,7	16,8	8,9	22,6	7,9	100,0

Tabloda elde edilen bulgulardan hareket ederek araştırma grubunda yer alanların göç öncesi siyasi görüşleri ile göç sonrası siyasi görüşleri durumunda büyük değişiklikler yaşandığı tespit edilmiştir. Göç öncesi AKP siyasi görüşüne sahip olanların oranı %31,1 iken göç sonrası bu oranın %43,7'ye yükseldiği belirlenmiştir. Aynı şekilde göç öncesi HDP siyasi görüşüne sahip kişilerin oranı %49,5 iken bu oranın göç sonrasında %16,8'e kadar düştüğü gözlemlenmiştir. Burada dikkat çekici önemli husus HDP'nin kaybettiği oy potansiyelinin hepsinin direkt AKP'ye kaymadığıdır. HDP'nin kaybettiği oy potansiyelinin yalnızca 1/3'ünün AKP'ye kayabileceği görülmektedir. Geriye kalan 2/3'lük (%22,7) kısım siyasi görüş konusunda kararsız kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum olayların yaşandığı esnada ve sonrasında AKP hükümetinin yaptığı birtakım şeylerin insanlarda kararsızlığa neden olduğunu ve bu durumun düzeltilmesi için AKP hükümetinin gerekli adımları atması gerektiğinin göstergesidir.

Yukarıdaki tablodan elde edilen bulgulardan yola çıkarak şu tespitlerde bulunulabilir:

- a. PKK örgütünün özyönetim ilanları, yerleşim bölgelerinde hendek ve barikatların oluşturulması ve güvenlik güçleri ile silahlı çatışmalara girilmesi, Kürt halkı tarafından hoş karşılanmamıştır. Aksine kendilerine karşı büyük bir tepkiye yol

açmıştır. Yapılacak yeni bir seçimde HDP'deki büyük oy kaybının anlamı, HDP'nin hendek/barikat konusundaki stratejisine karşı oluşan tepkiyi göstermektir. HDP'nin PKK örgütü yanında yer alması ve örgütün eylemlerini destekler nitelikteki söylemleri, yaşanacak oy kayıplarının ve tepkilerin en önemli nedenlerindendir

- b. Tablolardan elde edilen diğer bir önemli tespit, HDP'den ayrılacak oyların cüzi bir miktarının AKP'ye kayması, geri kalan oyların ise "kararsız" kalmasıdır. Halkın AKP'ye gösterdiği tepkinin altında, halkın operasyonlara mesafeli durmasından ziyade, çözüm sürecinde PKK örgütünün şehirleri silah, bomba vb. mühimmat deposuna dönüştürdüğü, tüneller kazdığı, kendi güvenlik birimini kurduğu gerçeğine karşın hükümetin o zaman tüm bu yapılanlara karşı sessiz kaldığı şeklinde yapılan eleştiriler yatmaktadır. Halkın yaptığı eleştirilere göre, bu süreçte PKK örgütüne müdahale edilseydi yaptıkları engellenseydi, PKK şehirde çatışmayı göze alamayacak çatışmayacaktı ve bu denli ağır bedelli olaylar yaşanmamış olacaktı. Bu bağlamda halkın düşünceleri değerlendirildiğinde, halkın yaşadıkları mağduriyetin ve maruz kaldıkları olayların faturasının bir bölümünü bu sebeplerden ötürü hükümete kestiği görülmektedir.
- c. PKK örgütünün neden olduğu çatışma ortamı ve bunun sonucunda halkın yaşadığı ciddi mağduriyetlere rağmen, halkın hükümete karşı belli bir çizgide durmasındaki diğer önemli bir etken de PKK örgütü ve yandaşlarının gerek medya mecralarında, gerek basılı yayınlarda, gerek sözel olarak halk içine karışarak yaptıkları propagandadır. PKK örgütünün yaptıklarını hükümet yapmış gibi gösterme çabaları neticesinde Kürt halkı ile AKP arasında mesafe oluşmasına zemin hazırlamaktadırlar. Bir yandan Kürt halkı, PKK örgütü ve HDP'ye karşıt bir tutum ve tavır sergilerken, bir yandan da hükümete ve AKP'ye karşı olan güvensiz ve eleştirel tutum ve tavırlarını devam ettirmektedir. Hükümete ve AKP'ye olan bu tutumun temelinde PKK örgütü ve yandaşlarının yaptıkları propagandaların önemli bir yer tuttuğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak Kürt halkının hem AKP hem de özellikle HDP'den akan kanların ve gözyaşlarının durması ve sulh ortamının hâkim olması yönünde beklentileri ön plana çıkmıştır.

4.11.4. PKK/KCK'nın Özyönetim İlanları ve Hendek/Barikat Eylemleri Konusundaki Görüşleri

PKK/KCK'nın şehirlerde özyönetim ilan edip, hendek/barikat oluşturmaları ile halkın bu konudaki tavır ve desteği, halkın bu duruma bakış açısı ve yaklaşım durumunun tespiti için önem arz etmektedir. Bu amaçla araştırma grubundakilere, PKK/KCK'nın özyönetim ilan ederek şehirlerde hendek/barikat oluşturmalarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Alınan cevaplar tabloda görülmektedir:

Tablo 75: PKK/KCK'yı Hendek Olaylarında Destekleme Durumu

Hendek Olaylarında PKK/KCK'yı Destekleme Durumu	Sayı	%
Olumlu buluyor ve destekliyordum	54	14,2
Olumsuz buluyor ve desteklemiyordum	326	85,8
Toplam	380	100,0

Hendek ve barikatlar ağırlıklı olarak HDP'nin yüksek oranda oy aldığı bölgelerde oluşturulmuştur. Aynı şekilde çalışma kapsamında görüşülenlerin %49,5'i göç öncesi son seçimlerde oylarını HDP'ye verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, katılımcıların "hendek ve barikat politikası" öncesi siyasi parti tercihlerinin büyük oranının HDP olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, araştırma grubunda bulunanların ciddi bir oranının (85,8) PKK örgütünün hendek ve barikat siyasetini olumsuz bulduğu, onaylamadığı görülmektedir. Hendek ve barikat siyasetini olumlu bulup destekleyenler ise %14,2 gibi önemsenmeyecek kadar düşük bir oranda kalmaktadırlar. PKK örgütünün siyasi temsilciliğini yapan HDP her ne kadar seçimlerde bu bölgelerde önemli oranda oy almış olsa da, hendek ve barikat siyasetinde gerekli desteği bulamamış, tam aksine halkın kin ve nefretini üzerine çekmiştir. Mehmet YANMIŞ tarafından 2016 da yapılan Hendek Siyaseti isimli araştırmada, örgüt tarafından gerçekleştirilen hendek/barikat eylemleri yani çatışmaların şehirlere taşınması halkta ciddi manada zıtlık oluşmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca halk, şehirlere hendeklerin kazılmasını, barikatların kurulmasını ve özyönetim ilan edilmesini yüksek oranda kabul edilemez bulmaktadır. Çatışmaların şehir merkezlerine taşınması, hendek eylemlerinin yaşanması Kürtler için ölüm, göç, ekonomik kriz ve psiko-sosyal vb. kayıplar manasına ifade etmektedir. böyle bir süreçte özerklik ilan edip, özyönetim birimleri kurmak hiçte uygun olmamaktadır (Yanmış,

2016:30-31). Yapılan görüşmelerde de katılımcıların hem HDP'ye hem de PKK örgütüne duydukları kin ve nefretin boyutu anlaşılmaktadır. Bu duruma örnek olarak T.Ö gösterilebilir:

Hiçbir şekilde kendilerini desteklemiyor ve de istemiyordum ve halende istemiyorum. Çünkü bizim iyiliğimiz için yani Kürt halkı için yaptıkları olumlu, yapıcı hiçbir şey yok. Yaptıkları her şey bizim aleyhimize oldu ve halen de olmaktadır. Sırf kendilerinin destekçilerinin çok olduğunu göstermek adına geneli okuma yazma bilmeyen ya da sadece okuryazar olan genellikle de kadınlara bir şeyler imzalattıyorlardı (T.Ö).

Gerek basın organlarında çıkan haberlerde gerekse bölgede yapılan gözlem ve analizlerde ortaya çıkan sonuç çatışma ortamını şehirlere taşıma politikasının PKK'nın halktan beklediği ilgi ve desteği göremediğidir. Birçok bölgede yapılan özyönetim ilanları ve hendek/barikat eylemleri halktan pek bir katılım görmemiş, PKK'nın hendek politikası yürütmeye çalıştığı yerlerden göçler gerçekleşmiştir. Halk hendek/barikat politikasına destek vermeyerek PKK'nın son dönem siyasi hedefleriyle arasına mesafe koymuştur (Arzu, 2015'ten akt. Altun ve Yalçın, 2018: 90).

Katılımcıların ifadelerinden de hendek ve barikat siyasetine hiçbir şekilde pozitif yönde yaklaşmadıkları ve desteklemedikleri anlaşılmaktadır. PKK örgütünden geçmişten günümüze her zaman için zarar gördüklerinden ve örgütün menfi çıkarları için illegal yollarla kullandıklarından yakınmaktadırlar. Kimi katılımcılarda sorunların çözüm yerinin şehirler ve buralarda oluşturulan hendek ve barikatlar değil meclis olduğunu ama bununda tek devlet varlığının yani Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul edilerek yapılabileceğinden bahsetmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K.A ve M.Ö'nün anlattıkları incelenebilir:

Hiçbir zaman hiçbir şekilde desteklemedik. Hakları vardıysa haklarını mecliste demokrasi ile arayabilir, savunabilirlerdi. Bu halk onları boşuna meclise vekil olarak göndermedi. Eğer sorunlarını orda dile getirip demokratik bir şekilde çözüm bulamıyorlarsa mecliste ne işleri var HDP'li vekillerin. Hendek kazmalarına bunca zarara ziyana hiç gerek yoktu, bu şekilde kendilerini bitirdiler (K.A).

Nasıl ki bir vücutta 2 kalp olamayacağı gibi bir vatanda da 2 devlet olmaz, olamaz. Türkiye hep tek bir devlet tek bir vücuttur ve bu hep böyle olacaktır. Farklı kökenden vatandaşlarının bulunması kültürel zenginliğimizin göstergesidir. Bu demek değildir ki her farklı kökenden vatandaş kendi kökenine ait devlet kursun. Böyle bir şey kabul edilemez (M.Ö).

Görüşmelerden PKK örgütünün silahlı çatışma ile çözüm arama yönteminin ve HDP'nin buna destek verme siyasetinin insanlarda bıkkınlık oluşturduğunu ve kendilerine karşıt bir oluşum meydana getirdiğini anlamaktayız. İnsanlar, sorun var ise çözümünün mecliste demokratik yollarla aranması gerektiğine ve bunu ayrı bir devlet kurmaya çabalayarak değil içinde bulundukları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı altında gerçekleştirmeleri gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Ailelerinde HDP, BDP vb. partilerde aktif siyaset yapan bireylerin olması siyasi görüş olarak her ne kadar insanları kendi ideolojisi etrafında toplama da önemli bir etken olsa da, PKK örgütüne bakış açısı ve destekleme yönünde yetersiz kalmaktadır. İnsanlar özellikle göç öncesi örgütü ve partiyi ayrı bir biçimde değerlendirmişlerdir. Aşağıdaki tabloda ailede HDP, BDP vb. partilerde aktif siyaset yapma ile PKK/KCK'yı hendek olaylarında destekleme arasındaki ilişki gösterilmektedir:

Tablo 76: Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma ile PKK/KCK'yı Hendek Olaylarında Destekleme Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma * PKK/KCK'yı Hendek Olaylarında Destekleme				
Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma		PKK/KCK'yı Hendek Olaylarında Destekleme		Toplam
		Olumlu Buluyor ve Destekliyorum	Olumsuz Buluyor ve Desteklemiyordum	
Evet	S	22	64	86
	%	25,6	74,4	100,0
Hayır	S	32	262	294
	%	10,9	89,1	100,0
Toplam	S	54	326	380
	%	14,2	85,8	100,0

Terör kendisi için işleri dizayn edip öğretecek ve örgüte katılımı teşvik edecek yani eleman kazandıracak bireylere ihtiyaç duymaktadır. Hiç kimse yalnız başına terörist

olmaz. Muhakkak az ya da çok psikolojik ve fikri bir eğitim almalıdır. Bu durumda da çevre faktörü devreye girmektedir. Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan sonuca göre insanların siyasi eğilimlerini belirlemede en önemli etken çevre faktörüdür. Aslında topluma uyum sağlama meylinde olan insan farkında olmadan çevresindekiler gibi düşünür ve onlar gibi hareket eder. Çevreden de bu yönde bir baskı gördüğü anda, kişi tamamıyla çevresinin siyasi eğilimini kabullenir (Denker, 1997:11-12).

Çevre faktörü insanların yaşamlarında birçok şeylerine etki etmede başrol oynamaktadır. Etki ettiği şeylerin başında siyasi eğitim gelmektedir. Siyasi eğitim konusunda hep çevrenin telkinlerine ve söylemlerine maruz kalan kişi zamanla onların dediklerini gerçek kabul ederek onlar gibi düşünmeye ve davranmaya başlar. Bu durumu tablodaki bulgular çok iyi bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Araştırma grubunda bulunanların içinde ailede HDP, BDP vb. siyasi partilerde aktif siyaset ile uğraşan aile bireylerinin olmadığına ifade edildiği gruba oranla var olduğunun ifade edildiği grupta, PKK örgütünün hendek/barikat siyasetinin daha çok olumlu bulunup desteklendiği belirlenmiştir. Bahsi geçen partilerde siyaset yapan aile üyelerinin var olmadığına ifade edildiği grupta hendek/barikat eylemlerinin desteklenme oranı %10,9 olarak belirlenirken, %89,1'inde olumsuz bulup desteklemediği bulgusu elde edilmiştir. Bahsi geçen siyasi partilerde aile üyelerinden aktif siyaset yapanların olduğunun ifade edildiği grupta hendek/barikat eylemlerine destek daha yüksek oranda gerçekleşmiştir (%25,6).

4.11.5. Özyönetim İlanları ve Hendek Barikat Eylemleri Öncesi PKK/KCK'ya İlişkin Değerlendirmeleri

Aşağıdaki tabloda araştırma grubunda bulunanların PKK/KCK'yı hendek ve barikatlar oluşturup özyönetim ilan etmeden önce nasıl değerlendirdikleri durumu görülmektedir:

Tablo 77: PKK/KCK'yı Hendek Olayları Öncesi Destekleme Durumu

Hendek Olayları Öncesi Destekleme Durumu	Sayı	%
Savunuyor ve destekliyordum	62	16,3
Sadece sempati vardı	76	20,0
Ne savunuyor nede destekliyordum	242	63,7
Toplam	380	100,0

Katılımcıların %63,7'si, hendek ve barikatların oluşturulmadığı, özyönetim ilanlarının yapılmadığı ve çatışmaların yaşanmasının öncesinde PKK/KCK ve yapılanmalarını ne savunduklarını ne de sempati duyup destekledikleri yönünde görüşlerini beyan etmişlerdir. Katılımcıların %36,3'ünün hendek/barikat ve çatışmalardan önce PKK/KCK'yı savunma, destekleme ve sempati duyma şeklinde bir tutum ve tavır içinde oldukları belirlenmiştir.

Burada dikkat edilmesi gereken önemli husus, HDP'ye oy veren seçmenlerin hepsinin aynı şekilde PKK'ya pozitif bakmadıkları ve desteklemedikleri realitesidir. Çünkü katılımcıların %49,5'i göç etmeden önceki son seçimde HDP'ye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Fakat PKK'yı savunup destek verdiklerini ifade edenlerin oranı %16,3 bandında kalmaktadır. Ayrıca sadece sempati duyduklarını ifade edenlerin oranının da bu orana dahil edilerek ele alınsa dahi, her ikisinin birlikte değerlendirilmesi durumunda bile bu oran %36,3'lerde kalmaktadır. Özet olarak elde ettiğimiz bu bulgular, HDP'ye oy verenlerin hepsinin PKK'yı ve yapılanmalarını desteklemedikleri tespitinde bulunmamızı sağlamaktadır. Aynı zamanda katılımcıların bir kısmının hendek ve barikatlar öncesinde HDP ve PKK'yı birbirinden ayrı tuttuğu da gözlemlenmiştir. Katılımcılardan B.K şunları dile getirmektedir:

Kendimi bildim bileli hiçbir zaman PKK'yı ne sevdim ne de savundum. Hiçbir şekilde ne hendek kazmalarını ne de özyönetim ilan etmelerini istemedim. Çünkü bu işin sonunda yine bizim zarar göreceğimizi biliyordum. Hani derler ya “perşembenin gelişi çarşambadan bellidir” bizimki de o misal. Bunlardan şimdiye kadar hiçbir fayda görülmedi ki bu saatten sonra görülsün (B.K).

Bu ifade bizlere, insanların çok eskiden beri PKK örgütünü istemediğini, savunmadığını ve yaptıkları hiçbir şeyi desteklemediklerini ifade etmektedir. Burada insanların, PKK'nın kendilerine zarar verdiğinin ve kendilerini ayırtırmaya mecbur kılarak ötekileştirmeye çalıştığının bilincinde oldukları tespit edilmiştir. Öte taraftan hendek ve barikatlar öncesi PKK'yı savunup, destek verdiklerini ama sonrasında gerçekleri görüp bu yanlışlarından vazgeçtiklerini ifade edenlerde olmuştur. Bu duruma örnek olarak N.B'nin anlattıklarını irdeleyebiliriz:

Kendi halkını savunuyor inancını taşıırken İslam'ın ve ülkemizin düşmanı olan dış mihrakların köpekliklerini yaptıklarını gördüm. Çünkü camiler, evler yakıldı yıkıldı, insanlar katledildi. Bu yüzden hiçbir şekilde sevgim ve sempatim kalmadı, bunca şeyden sonra olamaz da (N.B).

Katılımcıların anlattıkları, insanların bazen birtakım şeyleri yaşamadan ya da bizzat yaşananlara şahit olmadan gerçekleri tüm hakikatleriyle göremediğinin kanıtıdır. İnsanların bizzat olayların içinde yer alması, o olay ile ilgili etkenlere karşı bakış açısında, düşüncelerinde, hal ve hareketlerinde büyük değişimlerin yaşanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim katılımcılardan Y.A ve N.B'nin ifade ettiklerinde bu durum çok bariz bir şekilde görülmektedir.

İnsanların olaylar öncesinde örgütü desteklemelerinde aile fertlerinden birinin veya birilerinin söz konusu partilerde görevde olması etkili bir faktör olmuştur. Bu durumu aşağıdaki tablodaki bulgulardan daha net görebiliriz:

Tablo 78: Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma ile PKK/KCK'yı Hendek Olayları Öncesi Destekleme Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma * PKK/KCK'yı Hendek Olayları Öncesi Destekleme					
Ailede HDP, BDP vb. Partilerde Aktif Siyaset Yapma		PKK/KCK'yı Hendek Olayları Öncesi Destekleme			Toplam
		Savunuyor ve Destekliyordum	Sadece Sempatim Vardı	Ne Savunuyor nede Destekliyordum	
Evet	S	30	28	28	86
	%	34,9	32,6	32,6	100,0
Hayır	S	32	48	214	294
	%	10,9	16,3	72,8	100,0
Toplam	S	62	76	242	380
	%	16,3	20,0	63,7	100,0

Araştırma grubundakiler arasında aile de HDP, BDP vb. partilerde aktif siyaset yapan aile üyelerinin varlığı ile örgütün hendek/barikat oluşturup ve öz yönetim ilanları öncesi PKK/KCK'yı değerlendirme arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Söz konusu siyasi partilerde aktif siyaset ile uğraşanlarda PKK/KCK'yı destekleme oranı (%34,9) daha yüksek olarak belirlenmiştir. Bahsi geçen siyasi partilerde aktif siyaset yapan aile üyesi bulunmayanların olduğu grup da ise destekleme oranı %10,9 olarak saptanmıştır.

Aynı şekilde aile üyelerinin içinde bahsi geçen partilerde aktif siyaset ile uğraşanların olmadığı grup da savunmama ve desteklememe oranı yüksek düzeyde (%72,8) gerçekleşmiştir.

4.12. Eski Yerleşim Yerlerine Dönme Konusundaki Görüşleri

Araştırma grubunda yer alanların eski yerleşim yerlerine yani Nusaybin'e dönme konusundaki düşünceleri üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan birincisi Nusaybin'e geri dönme/dönmeme isteği, ikincisi Nusaybin'e geri dönme isteklerinin nedenleri, üçüncüsü ise göç ettikleri yerlerde kalmayı tercih ederek Nusaybin'e geri dönmek istemeyenlerin belirttikleri nedenlerdir.

4.12.1. Nusaybin'e Geri Dönme/Dönmeme İsteği

İnsanlar her ne yaşarsa yaşasın doğup büyüdüğü topraklardan ayrılmalrı, oralarından bağlarını koparmaları çok zor bir durumdur. İnsanlar her ne kadar birtakım şeylerden dolayı doğduğu topraklardan göç etmek zorunda kalsa da genel olarak geri dönme arzusunu içinde taşır. Bu bağlamda, göç etmek zorunda kalan araştırma grubunda bulunanların Nusaybin'e geri dönmeyi isteyip istememe durumları aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 79: Nusaybin'e Geri Dönmeyi Düşünme Durumu

Nusaybin'e Geri Dönme Düşüncesi	Sayı	%
Evet	320	84,2
Hayır	60	15,8
Toplam	380	100,0

Yaşanan olaylardan dolayı yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalanların önemli bir çoğunluğu (%84,2), olayların ve çatışmaların bitmesi sonucu tekrar yaşadıkları eski yerlerine yani Nusaybin'e geri dönmek istediklerini ifade etmişlerdir. Araştırma grubunda bulunanların sadece %15,8'i tekrar Nusaybin'e geri dönmeyi düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Aslında göç edilen yere geri dönüş, yalnız başına bir sosyal olgu olmakla birlikte aynı zamanda göç zincirinin de bir halkasını oluşturmaktadır. Göç etmeye karar verme ve onu uygulamaya çalışmak ile başlayan süreç genellikle geri dönme ile son bulur.

Araştırma grubunda yer alanların büyük bir çoğunluğunun da çeşitli gerekçelerle geri dönmek istediklerini belirterek göç sürecini sonlandırmak istedikleri tespit edilmiştir.

4.12.1.1. Nusaybin’e Geri Dönme İsteklerinin Nedenleri

Araştırma grubunda yer alanların Nusaybin’e geri dönmek istemelerinin nedenleri aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 80: Nusaybin’e Geri Dönmeyi Düşünme Nedeni Dağılımı

Geri Dönmeyi Düşünme Nedeni (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Memleket özlemi	230	60,5
Kent yaşamına alışamama	216	56,8
Kent yaşamı pahalı	172	45,3
İşsizlik	76	20,0
Kent yaşamı aile kontrolünü güçleştiriyor	52	13,7

Yaşanan olaylar nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanların büyük çoğunluğunda olaylardan sonra eski yerleşim yerlerine geri dönme düşüncesi yer almaktadır. Bu düşüncenin altında her ne kadar birçok faktör yatsa da burada önemli olan husus göç edenlerin yaşanan onca acıya ve çekilen ıstıraba rağmen geri dönmek istemeleridir. Göç edenlerin eski yerleşim yerlerine dönme isteklerinin en büyük nedenlerinden biri doğup büyüdüğü yerlerde yaşayıp son nefeslerini de burada vermektir. Araştırma grubunda bulunanların içinde Nusaybin’e geri dönmek isteme nedenlerinin başında “memleket özlemi” (%60,5) gelmektedir. Buna örnek olarak katılımcılardan U.C şunları dile getirmektedir:

Doğup büyüdüğüm toprakları bırakmak istemiyorum. Tüm çocukluğum, gençliğim kısacası hayatım hep Nusaybin’de geçti. Her yerinde ayrı bir hatıram ayrı bir yaşanmışlığım var. Kendimi Nusaybin’de huzurlu, mutlu güvende hissediyorum ve bu nedenle de Nusaybin’e geri dönmek istiyorum (U.C).

Memleket özlemi vurgusu yapanlara bir diğer örnek ise A.Ş’dir. A.Ş’nin anlattıkları şöyledir:

Memleket özlemi çok farklı bir şey. İnsan ister istemez kendi doğduğu toprağında yaşayıp son nefesini de aynı yerde vermek istiyor. Bu

nedenle en kısa süre de Nusaybin'e geri döneceğim ve bir daha canım pahasına da olsa çıkmayacağım (A.Ş).

Neresi olursa olsun her zaman için insanın doğduğu, büyüdüğü, zamanını geçirdiği yerde gözü kalmaktadır. Özellikle de göç edilen eski yerleşim yeri köy veya ilçe vb. gibi yerler ise bu özlem daha belirgin hissedilmektedir. Çünkü şehir hayatının kalabalıklığı, tüm herkesin yoğun bir koşuşturmaca içinde olması ve dört duvar arasında sıkışıp kalmanın neden olduğu buhranlılık insanlarda geri dönme arzusunun dürtülmesine yol açmaktadır. Tabloya baktığımızda araştırma grubundakilerin geri dönme nedenleri arasında “şehir yaşamına alışamama” (%56,8) ikinci sırada yer almaktadır. Görüşmecilerden M.H bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

Ailem Nusaybin dışında başka bir yerde yaşamak istemiyor. Nusaybin'de çadırdaki yaşamayı Mardin'de ya da başka bir yerde villa da yaşamaya tercih ederiz deyip en kısa sürede Nusaybin'e geri dönmeyi istiyorlar. Şehir hayatına bir türlü alışamadılar. Nusaybin'de yaşadıkları gibi burada da yaşamaya çalışıyorlar ama şehir de öyle yaşamaları imkânsız. Örneğin neden burada tavuklarımız yok, neden birkaç koyun besleyip kendisinden faydalanmıyoruz gibi şeyler söylüyorlar ve bunları istiyorlar. Bu nedenle şehir hayatına ayak uyduramıyor ve alışamıyorlar (M.H).

Burada geri dönme isteğinde Nusaybin'de insanların genel olarak müstakil bahçeli evlerde oturması ya da ilçe de hayvancılık vb. şeylerle uğraşabilecek yerlerin olması önemli bir faktör olmuştur. Ayrıca kent yaşamına alışamama ile birlikte “kent yaşamının pahalı olması” (%45,3) ve “işsizlik” (%20) de görüşmecilerin eski yerleşim yerlerine dönmek istemelerinde etkili olmuştur. Bu duruma örnek olarak katılımcılardan F.K'nın şu sözleri gösterilebilir:

Ailem, düzenim ve yaşam standartlarıma en uygun yer Nusaybin'dir. Buralar da hayat çok zor, her şey çok pahalı geçinmekte zorluk yaşıyoruz. Nusaybin'de her şey daha ucuzdu istediğimiz rahatlıkta yaşıyorduk ama Mardin öyle değil pahalı şehir. Nusaybin'deki gibi istediğimizi alamıyoruz öyle rahat yaşayamıyoruz. Zaten doğru dürüst çalışacak işimizde yok, bir gün çalışıyoruz birkaç gün boşta kalıyoruz. Birde Nusaybin benim ata toprağım, doğup büyüdüğüm yer. Nasıl ki bir ağaç

köklerinden ayrılamazsa biz de doğup büyüdüğümüz yerlerden ayrılamayız.

Son nefesimizi memleketimizde vermek istiyoruz (F.K).

Geri dönme nedenleri arasında şehir hayatının pahalı olması ve işsizlikten sonra “kent yaşamının aile kontrolünü güçleştirilmesi” (%13,7) gelmektedir. Şehir hayatının insanların yaşamlarında meydana getirdiği olumsuzluklardan bir tanesi de evdeki kontrolün giderek kaybolmasıdır. Yani aile bireylerinin evin reisi konumundaki babayı veya diğer aile büyüklerini dinlemeyerek başına buyruk hareket etmeleri, eve düzenli gelmemeleri ve o kişinin ya da kişilerin problemlili bir şahsiyet halini almasıdır. Bu duruma örnek olarak görüşmecilerden Ö.A’nın anlattıklarına bakabiliriz. Ö.A’nın anlattıkları şu şekildedir:

Doğup büyüdüğüm, atalarımın, akrabalarımın olduğu, maddi-manevi her şeyimin olduğu yeri geri de bırakamam. Oralardan koptuk kopalı her şeyimizi unuttuk, ne bir aile bağımız kaldı ne de kendi evimizde sevgi saygı çerçevesinde sözümüzün geçerliliği kaldı. Artık evdekilere sözümüzü dinletemez olduk. Hep şehir hayatı bizi bu hale getirdi. O yüzden her şey düzelir düzelmez ilk işim kendi öz toprağım olan Nusaybin’e dönmek olacaktır (Ö.A).

Tablodaki bulgulara ve anlatılanların tümüne baktığımızda göç edenlerin eski yerleşim yerlerine geri dönmek için tek bir nedenlerinin olmadığı aksine birden fazla ve birbirleriyle ilintili nedenlerinin varlığı dikkatimizi çekmektedir. Ayrıca geriye göç etme de sosyal ve ekonomik etkilerin ön planda olduğu da yapılan tespitlerdendir. Sürekli eski yerleşim yerine duyulan hasret ve buna bağlı olarak göç edilen yeni yerleşim yerine alışamama ve bunların sonucu ortaya çıkan içe kapanıklık, kimseyle diyaloga girmeme sosyal etkilerden birkaç tanesidir. Daimi çalışılacak iş bulunamaması veya düşük ücretle fazla saat çalıştırılma, yaşam koşullarının zorluğu ve pahalı olması gibi şeylerde başlıca ekonomik etkilerdir.

Ayrıca katılımcılardan Nusaybin’e geri dönmeyi düşünenlerin devletten bazı beklentiler içinde oldukları gözlemlenmiştir. Bu beklentilerin başında barış, güven ve huzur ortamının sağlanması, toplumda düzen ve istikrarın sağlanması ve yıkılan ev/işyerlerinin onarılması ve zararlarının giderilmesi talepleri yer almaktadır.

4.12.1.2.Nusaybin'e Geri Dönmek İstemeyenlerin Belirttikleri Nedenler

Araştırma grubunda bulunanların bir kısmı yaşananlardan sonra bir daha aynı şeyleri yaşamamak, ailelerine yaşatmamak ve daha iyi imkânları buldukları için eski yerleşim yerlerine geri dönmek istememektedirler. Araştırma grubunda Nusaybin'e geri dönmek istemeyenlerin belirttikleri nedenler aşağıdaki tabloda incelenmektedir:

Tablo 81: Nusaybin'e Geri Dönmeme Düşüncesi Nedeni Dağılımı

Geri Dönmeme Düşüncesi Nedeni (Çok Seçenekli)	Sayı	%
Nusaybin'deki şartlar iyileşmediği için	36	9,5
Kentte yaşam düzeyi yüksek ve güvenli	30	7,9
Kent imkânları benim ve ailem için çok daha iyi	20	5,3
Kentte gelir imkânı yüksek	10	2,6
Kentte eğitim imkânı fazla	2	0,5

Tabloda araştırma grubunda Nusaybin'e geri dönmek istemeyenlerin belirttikleri nedenlerin başında Nusaybin'deki şartlarda iyileşme olmaması gelmektedir. Nusaybin'de devam eden kötü yaşam koşulları, güvensizlik ortamı geriye dönüşlerin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. İkinci sırada kentin güvenli ve yaşam düzeyinin yüksekliği gelmektedir. Can güvenlikleri nedeniyle göç edenlerin, Mardin'de kendilerini güvende hissetmeleri ve refah düzeylerinin artması, katılımcıların Mardin'de kalmaları için cazibe noktası olmuştur. Üçüncü ve dördüncü sırada şehir imkânlarının iyi olması ve gelir imkânının yüksek olması gelirken, son sırada ise şehirde eğitim imkânlarının fazla olması gelmektedir. Tabloda elde edilen bulgular dikkatlice analiz edildiğinde güven ortamının tahsis edilememesi, yaşam imkânlarının ve gelir imkânının alt sınırlarda seyretmesinin Nusaybin'e geriye dönmeye en büyük problemleri oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu duruma örnek olarak katılımcılardan N.Ş ve M.K'nin şu ifadelerini irdeleyebiliriz:

Nusaybin'e neden geri döneyim. Çoğu yer yakılmış, yıkılmış, talan edilmiş durumda. Şu an benim gözümde Nusaybin'in harabe bir şehirden farkı yok. Bu böyle devam ettiği müddetçe de geri dönmeyi düşünmüyorum. Mardin bizim için daha güvenli ve huzurlu. Ayrıca buradaki yaşam standartları da Nusaybin'e oranla çok daha iyi (N.Ş).

Bu koşullarda Nusaybin'e geri dönmek akıl kârı bir şey değil. Nusaybin'e geri dönebilmem için önce güven ve huzur ortamı olmalı, maddi koşullar iyileştirilmeli. Yani geri dönmem için cezbedici bir şeylerin olması gerek. Mardin'de ailem ile birlikte daha iyi imkânlarda, refah ve huzur içinde yaşarken gidip de Nusaybin'de tekrar sıkıntı çekemem (M.K).

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşıldığı gibi Nusaybin'de birçok yerleşim yerinin yıkılıp harabeye dönuştüğü ve artık insanların yaşayabileceği bir yer olma özelliğini yitirdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca, insanlar viran olmuş enkaz görüntüsüne sahip bir yerde yaşamayı hem kendileri için hem de aileleri için uygun görmemektedirler. Gerek evlerinin/işyerlerinin yıkılıp harabeye dönuşmesi gerek can güvenliği ve güven ortamının olmaması gerekse yaşam standartlarının ve maddi imkânların yok denecek seviyede düşük olması gibi gerekçeler, katılımcıların Nusaybin'e geri dönmelerinin önünde temel bir engel olarak yer almaktadır.

İnsanlar hayatlarını kurtarmak ve dolayısıyla güvenliklerini sağlamak amacıyla göç etmek zorunda kalıyorsa, bu duruma yol açan tehditlerin ve acıların ortadan kaldırılmadan kendilerini huzurda ve güvende hissedebilecekleri bir ortam sunulmuyorsa geriye dönmelerini beklemek boşa kürek çekmek gibi bir şey olur. Sosyal güven arayışı içinde olmak, daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak arzusu eski yerleşim yerlerine geri dönmeme konusunda büyük önem arz etmektedir. Sonuç olarak insanlar yaşadıkları şeyleri bir daha yaşamamak ve tekrar aynı duruma düşmemek için çareyi geriye dönmemekte bulmaktadırlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Terör, geçmişten günümüze kadar her zaman insanoğlunun kanayan yarası olmuştur ve insanlık var olduğu müddetçe de bu şekilde olmaya devam edecektir. Terörün insanoğlunun var olduğu müddetçe varlığını devam ettirebilmesinin en büyük nedeni bitmek bilmeyen illegal istekleri ve bunları elde etmek için yapabilecekleridir. Terör istediğini elde etmek ve amaçladığı hedefe ulaşabilmek için her türlü şiddete başvurmaktadır. Şiddeti amacına ulaşabilmek için araç olarak kullanmaktadır. Terör, amaçladığı hedefi elde etmek için tüm şiddet türlerini uygulamayı mubah görmektedir. Varlığını insanlara şiddet aracılığı ile saldıgı korku, tedirginlik, yıldırma, sindirme vb. şeyler ile devam ettirmektedir.

Terör var olduğu yerde tüm kontrolün kendisinde olmasını, orada yaşayanların kendi hegemonyasına boyun eğmesini ve dediklerinin harfiyen yerine getirilmesini istemektedir. Bunu elde edebilmek için kimi zaman dehşete varacak şekilde şiddet uygulamaktan çekinmemektedir. Terörün bu baskı ve zulmünü kimi insanlar koşulsuz şartsız kabullenip boyun eğip katlanırken, kimi insanlarda kabullenmeyip terörün olmadığı, can güvenlikleri için herhangi bir tehlikenin bulunmadığı ve rahatça yaşayabilecekleri yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Burada göç etmedeki temel neden terörden ve terörün neden olduğu problemlerden uzaklaşp, kurtulmaktır. Çünkü terör, insanların can güvenliklerini tehlikeye atmakta, onları baskı altında tutarak yaşam alanlarını sınırlandırmakta, hayat kalitelerini düşürerek her türlü kötü muameleye maruz kalmalarına neden olmaktadır. Terör örgütleri burada da insanlara karşı şiddet türlerini kullanmaktadır.

Terör birçok amaç barındırmaktadır. Terör örgütleri amaçlarını gerçekleştirebilmek için şiddet ve türlerini uygulamaktadırlar. Terörün en büyük amacı halkı ve devleti birbirinden ayrıştırarak halka devletin kendilerini koruyamadığı ve kendilerine zarar verdiği düşüncesini benimsetmektir. Terör verdiği mesajlar ve benimsetmeye çalıştığı düşünceler ile insanlarda, tedirginlik, huzursuzluk, korku ve endişe meydana getirerek devlet ile halk arasındaki güven ilişkisini zedelemek ve devlet-halk bütünleşmesini engellemek istemektedir. Bunu da sistematik bir biçimde şiddet

uygulayarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Devlet olarak öncelikle terörün vermek istediği mesajlara ve şiddete son verilmeli, halk için güven ve refah ortamı tayin edilmeli, en önemlisi de halkın ve devletin tek vücut olduğu anlayışı halka özümsetilmelidir.

Şiddet, terör örgütleri için vazgeçilmez bir olgudur. Bu bağlamda ele alındığında şiddet zarar veren bir saldırganlık fiili olarak ifade edilebilir. Bu zarar verme durumu, saldırma fiilinin gerçekleşme gayesine paralel olarak, yok etme derecesine kadar varabilmektedir. Şiddeti genel bir ifade ile tanımlamaya çalışırsak, sadece insan bedeninde hasar oluşturan maddi bir saldırı değil, zihinsel ve duygusal açıdan kişide önemli derecede tahribata neden olan etki olduğunu söyleyebiliriz. Ruhsal şiddetin içinde yer aldığı korkunun kaynağı, yok olma durumunu da kapsayan bir faktördür. Terör örgütlerinin uyguladığı şiddet, fiziksel şiddet dışında sosyal, ekonomik, psikolojik, ahlaki ve siyasi şiddet de olabilir. Terörün uyguladığı şiddet olayları detaylı bir biçimde incelendiğinde, şiddetin insanları kendi iradeleri, istekleri ve eğilimleri dışında bir gayeye ya da iradeye boyun eğdirme aracı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Terör örgütü şiddet türleri ile vatandaş ve güvenlik güçlerini bıktırmak, yönetimi çaresiz duruma düşürmek, kendince kurtarılmış bölgeler oluşturup kantonlar ilan etmek, katliamlar yapmak, etnisite üzerinden siyaset yaparak toprak talep edip bağımsızlık mücadelesi adı altında devleti ele geçirip kendi hükümrانlığını var etmeye çalışmaktadır. Teröristler kendileri için müsait bölgelerde iç çatışma çıkararak ve bunu her yere yayarak var olan siyasal sistemi değiştirme ve kendi sistemlerini kabul ettirme amacı gütmektedirler. Bu durumun insanlar üzerinde neden olduğu güvenlik faktörü göç olgusunu meydana getirmektedir. Çünkü insanlar, bulundukları yerleşim yerlerinde kişisel, ailesel ve çevresel anlamda güvenliklerinin tehlikede olduklarını idrak ettikleri andan itibaren göç etme eğilimine girmektedirler. Yapılan göçler her ne kadar can güvenliği tehlikesini önemli ölçüde elimine etse de farklı birçok sorunun başlangıcı olmaktadır. Bu sorunların başında maddi sorunlar ilk sıralarda yer alırken, sosyal, psikolojik vb. birçok problemle bunlar devam etmektedir.

Bu araştırmanın gerçekleştirildiği Nusaybin örneğinde de PKK özyönetim ilan ederek ve hendekler kazıp barikatlar kurarak bölge de kendi hegemonyasını kurmayı hedeflemiştir. Bu durum, örgütün şiddeti şehir merkezlerine taşıyarak, silahlı çatışmaların öncekilerden daha şiddetli yaşanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda PKK terör örgütünün yeni şiddet stratejisi, örgüte meyilli kişileri dağa götürmek yerine onları şehirlerde

teşkilatlandırıp silahlandırarak çatışmaları şehirleri de içine alacak biçimde genişletmek, şehirlerde yeni bir şiddet evresi meydana getirerek halkı da bu çatışmanın bir unsuru haline getirme düşüncesine dayanmaktadır. Tüm bunlar, PKK'nın hendek/barikat eylemleri ve silahlı özyönetim ilanları ile devlete karşı halk esaslı bir ayaklanma planladığına işaret etmektedir. Bu planı da, silahlı mücadelenin şehirlerde yaygınlaşması, örgütün şehirleri kontrol altına alması ve sivil halkı bu mücadeleye dâhil etmek suretiyle yapabileceğini düşünmüştür ve bunun gerçekleşmesi için her şeyi yapmıştır.

Teröristlerin hendekler kazıp, barikatlar kurarak çatışma ortamını merkeze taşımaları birçok problemin fitilinin ateşlenmesine yol açmıştır. Özellikle bölge halkı bu olaylardan çok büyük zararlar görmüş ve mağduriyetler yaşamıştır.

Terör örgütü PKK'nın yaptıklarından dolayı Nusaybin halkı maddi anlamda çok büyük kayıplar yaşamışlardır. Nusaybin'den göç etmeden önce insanların birçoğu kendi mülkleri olan evlerinde ikamet ediyor, ilçe ekonomisine göre ortalama bir gelire sahip ve çoğunluk olarak kendi işlerinin patronu konumunda iken yaşanan terör olayları sonrası gerçekleşen göç sonucu göç edenlerin 3/4'üne yakın bir kısmı kirada oturmak zorunda kalmış, maddi gelir olarak ortalama gelirin çok altında bir ücrete tabi olmuş ve önceden kendi işinin patronu iken mecburen işçi olarak başkalarının yanında çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu durum “terör nedeniyle gerçekleşen göç, maddi-manevi kayıplara neden olur” hipotezinin doğruluğunu göstermektedir.

İnsanlar yaşanan terör olaylarında can güvenliklerinin kalmaması nedeniyle maddi ihtiyaçlardan ziyade canlarını kurtarma mücadelesine girmişlerdir. Gerek kendi canlarını gerekse ailelerinin canlarını kurtarma ve güvence altına alma telaşesi insanlara maddi açıdan fayda sağlayacak şeyleri almayı unutturmuştur. Göç edip can güvenliklerini güvence altına aldıktan sonra insanlarda hayatta kalabilmek için maddi arayışlar başlamıştır. Bu durum insanların maddi ve manevi olarak çok kötü bir şekilde hırpalanmasına neden olmuştur. Yaşanan bu olay, terörün ve göçün insanlarda maddi-manevi kayıplara neden olduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırmada da görüldüğü gibi normal şartlar altında hiç kimse kolay kolay var olan düzenini bozup göç etmeyi düşünmez. Kişiler veya aileler göç etmeyi düşünüyorsa ya da göç etmeye karar vermişlerse bunun altında onları bu duruma iten faktör(ler) vardır. Çünkü göç etmek demek yeni bir yerleşim yeri, yeni insanlar, yeni iş

düzeni vb. şeyler demektir ve bu da insanlar için kolay bir durum değildir. Yeni çevreye alışma, insanlar ile kaynaşma, yeni bir iş bulma veya iş arkadaşları ile uyuşma başlı başına aşılması gereken zor aşamalardır. Çalışmamızda insanları göç etmeye mecbur eden temel faktörün terör olduğu anlaşılmaktadır. Yani yaşanan göç olgusunu, geçmiş dönemlerde yaşanan göç olgusundan ayıran en önemli özellik, özyönetim ilanları veya şehirleri savaş alanına çeviren şiddet eylemleri neticesinde gerçekleşmiş olmasıdır. Bundan dolayı, önceleri başka yerleşim yerlerinden göç etmek zorunda kalan Kürtler tekrar bir göç problemi ile karşı karşıya kalmışlardır. Fakat bu defa ki mağduriyet PKK örgütü nedeniyle yaşanmaktadır. Terör nedeniyle can güvenlikleri kalmayan, yaşam imkânları kısıtlanan ve her türlü baskıya maruz kalan insanlar göç etmek zorunda kalmışlardır. Göç edenlerin büyük bir çoğunluğu bu göçten PKK örgütünü sorumlu tutmuşlardır. Göç ederken göç edenlerin %84,2'si hiçbir şeyini alamadan sadece kendilerini kurtarma derdine düşerek göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Bu durum ilerleyen zamanlarda ekonomik açıdan büyük problemler yaşamalarına yol açmıştır.

Terörün şiddet politikası ve çatışma ortamını merkezlere taşıması insanlarda doğal olarak tedirginliğe neden olmuştur. PKK terör örgütüyle mücadele edemeyeceğini düşünen insanlar başta aileleri olmak üzere birçok yakını ile birlikte en yakın güvenli yere yani Mardin'e göç etmişlerdir. İnsanlar kötü şeylere maruz kaldığında ya da kötü şeyler yaşadığında sığınacak, şefkat bulabilecek bir yer arayışına girmektedir. Terör olaylarına maruz kalan ve bu nedenle göç edenler akrabalarından destek almak, moral bulmak amacıyla ve Nusaybin'e yakınlığı nedeniyle Mardin'e yerleşmişlerdir. Elde edilen bu veriler "Nusaybin'den Mardin'e göçün asıl nedeni terör ve şiddet olaylarıdır" ve "akrabalık bağları ve şehrin Nusaybin'e yakınlığı, göçün Mardin'e olmasında etken rol oynamaktadır" hipotezini desteklemektedir.

İnsanlar terörden, şiddetten ve bunların faktörlerinden kurtulmak amacıyla yaşamlarını daha iyi şartlarda sürdürebilmek adına göç etme yolunu seçmişlerdir. Göç etmede temel etken olayların neden olduğu sorun ve sıkıntılardan kurtulmak ve daha iyi bir yaşam sürdürmektir. İnsanlar göç ederken gerek terör baskısından kurtulmanın oluşturmuş olduğu heyecan nedeniyle gerek yeni bir yerleşim yerine taşınmanın vermiş olduğu heyecanla gittikleri yere birçok umutla göç etmişlerdir. Fakat hayatta kimi zaman bazı şeyler insanların hayal ettikleri gibi gerçekleşmemektedir. Birçok umut ve hayalle yapılan göç ne yazık ki hazin gerçeklerle son bulabilmektedir. Terör olayları nedeniyle

Nusaybin'den Mardin'e göç edenler de aynı şekilde birçok hayal kırıklığı yaşamış ve bir takım olumsuzluklar ile karşılaşmışlardır. Yaşanan hayal kırıklıklarının başında göç edenlerin yaşadıklarından dolayı ilgiye ve şefkate ihtiyaçları olduğu halde gerekli ilgi ve alakayı görememeleri, hor görülüp, zorluklarla karşılaşmaları gelmektedir. Bu durum araştırmaya katılanların %83,7'sinin yakındığı bir olgudur. Konut sıkıntısı, geçim sıkıntısı, iş sıkıntısı göç edenlerin karşılaştıkları en büyük zorluklardır.

Zorlukların yaşanmasında etnik ve politik kimliğin etkin rol oynadığı görülmektedir. Mardin ili her ne kadar Kürt etnisitesinin yoğun olduğu bir il olarak bilinse de aslında şehir merkezi daha çok Arap etnisitesi ve kültürü etkisindedir. Şehir merkezlerinde yaşayan diğer etnisiteler de genel olarak Arap etnisitesi kültürü etkisinde kalarak bir nevi asimilasyona uğramışlardır. Bu durumdan dolayı Nusaybin'den göç edenler Kürt oldukları için zorluklarla karşılaşmışlardır. Bu zorluklar beraberinde sosyal dışlanmayı getirmektedir. Yapılan araştırmada sosyal dışlanma, ötekileştirme, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda ihtiyaçların karşılanmaması gibi olumsuz durumların göç eden insanları derinden etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Göç edenler yeni yerleşim yerlerinde çoğu zaman ayrımcılığa maruz kalmış herhangi bir destek bulamamış ve birtakım kötü muamelelerle karşılaşmışlardır. Göç edenler gerek göç ettikleri yerdeki insanlardan gerekse devletten kendilerinden yana beklenti içinde olmuşlardır. Çünkü yaşadıklarının ve maruz kaldıklarının zorluğu onlarda bu tür bir hassasiyet meydana getirmiştir. Fakat beklentilerinin aksine özellikle göç ettikleri yerlerdeki halkın tavır ve davranışları göç edenlerde şok etkisi meydana getirmiş, hayal ve beklentilerinin büyük çoğunluğunun boşa çıkmasına yol açmıştır.

Araştırma sonuçları “göç edenler etnik ve politik kimliklerinden dolayı Mardin'de ötekileştirmeye maruz kalırlar” ve “göç edenler maruz kaldıkları kötü muameleden dolayı büyük hayal kırıklığı yaşarlar” hipotezlerini destekler niteliktedir.

Yaşanan konut sorunu, iş ve geçim sıkıntısı göç eden insanları kendilerince çözüm yolları bulmaya sevk etmiştir. İnsanlar buldukları bu çözüm yolları ile hem giderlerini azaltmaya çalışmış hem de yeni geçinme stratejileri geliştirmişlerdir. Göç edenlerin %54,8'i öncelikle hem konut sorununu çözmek hem de kira giderlerini minimuma düşürmek için birden fazla aileyle aynı hanede yaşamaya başlamışlardır. Bu durum aileye maddi açıdan olumlu olarak yansımış olsa da gerek aile mahremiyetinin zedelenmesi gerekse aile yaşamını güçleştirmesi bakımından olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca

göç edenler tüm giderler üzerinden kısıtlamalara gitmiş, büyük çoğunluğu da ek bir işte çalışmaya başlamış ve bir kısmı da kadın ve çocukların çalışmasına müsaade etmek zorunda kalmıştır. Göç eden ailelerde tasarruf tedbirlerinin en üst seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Kazanılan parayı asgari derecede harcama, boş yere açık kalan ışıkları kapatma, ısınma için tek bir oda da toplanma ve yalnızca orada ısıtıcı kullanma vb. birçok tasarruf tedbirine rastlanmıştır. Aynı zamanda aile reisinin evi geçindirmek için alternatif yöntemler geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Bu durumun başında hane reisinin ek bir işte çalışması, kadın ve çocukların çalışması gelmektedir. Kadın ve çocukların çalışması aileye birden fazla kişinin gelir getirerek katkı sağlaması yönünden olumlu olarak görülse de, gerek çalışan kadının evini ve çocuklarını ihmal etmesi gerekse çalışan çocukların iş nedeniyle eğitimlerini tamamlayamaması yönünden olumsuz bir durumdur.

Yapılan çalışmada elde edilen bulgulardan da anlaşıldığı gibi yaşanan terör olayları ve göçten en fazla etkilenenlerin başında çocuklar gelmektedir. Özellikle kendilerini güvende hissetmeme, aile bireylerine bir şey olma korkusu, evlerinin, oyun alanlarının, okullarının yakılıp yıkılması ve anne babalarının yaşadıkları acılar ve çaresizlikler gibi hususlar çocukları ciddi anlamda etkilemektedir. Bu etki de kendini çocukların eğitim durumları üzerinde göstermektedir. Yaşanan olaylardan dolayı aileleri ile birlikte göç etmek mecburiyetinde kalan çocukların büyük bir kısmının başarı seviyeleri düşmüş, bir kısmı uzunca bir süre eğitimden uzak kalmış hatta bir kısmı da okulu bırakmak zorunda kalmıştır. Araştırma grubundakilerin çocuklarının 236'sı göç öncesi Nusaybin'de eğitime devam ederken, göç sonrası 48 çocuk yaşadıklarının etkisiyle okulu bırakmıştır. Bu çocukların okulu bırakma nedenlerinde her ne kadar başka bir yerde çalışıyor olmaları, evde annelerine yardım etmeleri, okul için kayıt evraklarının olmaması ve kayıt yapılmaması gibi gerekçeler sunulsa da asıl problemin yaşanan olayların çocuklar üzerinde meydana getirdiği sarsıntılar olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca Mardin'de eğitimine devam eden 188 çocuktan 108'inin başarı düzeylerinin çok gerilediği ve 72'sinin de eğitimden uzunca bir süre uzak kalarak eğitimden soğudukları tespit edilmiştir.

Gerek yaşanan olayların çocuklar üzerinde bırakmış olduğu travmatik etkiler, gerek yeni çevreye ve arkadaşlara uyum sağlamanın kolay olmaması, gerekse eğitim ve öğretimden uzunca bir süre uzak kalma gibi etkenler çocukların eğitim hayatında birtakım olumsuz durumların yaşanmasına ve bir kısmının bu olumsuzlukları kaldıramayarak

okulu bırakmasına neden olmuştur. Elde edilen bu bulgular “terör kaynaklı göç, çocukların eğitiminde aksaklıklara ve başarısızlığa neden olur” hipotezini doğrulamaktadır.

Yaşananlar ve göç çocukların eğitim hayatlarına etki ettiği gibi yetişkinlerin de tüm hayat alanlarına birçok yönden sirayet etmiştir. Göç edenlerin hayatlarında birçok problem baş göstermiş ve birçok şeyde değişimler yaşanmıştır. Yaşanan problemlerin başında şehre uyum sağlama, adapte olma problemi gelmiştir. Çalışmada göç edenlerin %83,2’si şehir yaşamına uyum sağlama da, adapte olma da sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göç sosyal boyutuyla ele alındığında, insanları yeni bir toplumla buluşturan ve bundan dolayı tekrardan uyum sağlama sorunlarıyla yalnız başına bırakan bir yer değiştirme hareketi olması nedeniyle göçün sosyallik açısından önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yapılan her yeni göç insanlar için yeni bir sosyalleşme yani yeni yere uyum sağlama ve adapte olma sorunlarıyla tekrardan buluşmaktır. Çalışmada da göç edenlerin bazı faktörlerden dolayı Mardin şehir hayatına uyum sağlamada adapte olmada problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Uyum sağlama da adapte olmada yaşanan sorunların temel nedeni aradaki kültür farkıdır. Kültürde var olan yıllarca yaşanan ve benimsenen gelenek göreneklerin herkese özgü bir olgu olması ve toplumdan topluma farklılıklar göstermesi hem uyum sağlamayı adapte olmayı hem de yeni çevredeki kültürü kabullenmeyi zorlaştırmaktadır. Mardin’de de etkin olan Arap kültürü göç edenlerin 3/4’ünden fazlasının uyum/adapte problemi yaşamasına neden olmuştur.

Ayrıca Nusaybin’den Mardin’e göç edenlerin yaşadıkları diğer bir sorun veya değişiklik de yaşam tarzı değişikliğidir. İnsanlar Nusaybin’den göç ederken birçoğu sadece canlarını kurtarıp maddi olarak herhangi bir şey alamadıkları için şehirde maddi yönden yaşadıkları problemler yaşam tarzlarının değişmesine neden olmuştur. İnsanların her şeylerini Nusaybin’de bırakarak göç etmeleri, şehirde iş bulamama ve bunun neticesinde meydana gelen geçim sıkıntısı ve yeniden yaşam düzenlerini (ev) kurmaya çalışmaları vb. gibi şeyler yaşam tarzlarının değişmesinde baş faktör olmuştur.

Aynı şekilde Nusaybin’den Mardin’e göç edenlerin yaşadıkları bir diğer değişimde sosyal yapı değişimleridir. Göç edenler içinde yaşadıkları sosyal çevrenin değişmesi nedeniyle kendilerini yeni bir sosyal ilişki ağında bulmaktadırlar. Kimi insanlar bu yeni sosyal ilişki ağına uyum sağlayarak sosyal yapısında değişim yaşamakta kimi de eskiye duyduğu özlemi yaşatarak eski sosyal yapısına bağlılığını korumaktadır.

Nusaybin'den Mardin'e göç edenlerin de bir kısmı hem yaşanan kötü tecrübeleri unutmak hem de yeni yere daha rahat uyum sağlayabilmek adına sosyal yapılarını değiştirerek yeni bir çevre edinmiş ve onlarla görüşmeye devam etmiştir. Fakat göç edenlerin bir kısmı da hem birbirlerinden teselli bulma hem de birbirlerinin halinden daha iyi anlama gerekçeleri ile eski sosyal yapılarını devam etmişlerdir. Kimisi de farklı şekillerde sosyal yapı değişikliğini tercih etmişlerdir. Yani sosyal yapı değişimi kişiden kişiye farklı bir biçimde gerçekleşmiştir. Netice itibarı ile yeni bir yerleşim yerine taşınma insan hayatında maddi-manevi değişikliklere yol açtığından bu durum sosyal yaşamda değişmelerin olmasına neden olabilmektedir.

Göç sadece yaşanan yerin değişimi değildir. Göç insanın hayatında var olan hemen hemen her şeyin değişimi demektir. Göç ile birlikte özellikle maddi ve manevi açıdan değişimler yaşanmaktadır. Yaşanan manevi değişimde göçe neden olan etmenlere bağlı olarak ideolojik görüşte de değişimlerin yaşandığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre olaylar nedeniyle Nusaybin'den Mardin'e göç edenlerin yaklaşık yarıya yakınının (%43,7) ideolojik görüşünde değişimler yaşandığı saptanmıştır. Bu ideolojik görüşlerin değişmesinde en büyük etken yaşanan olaylar nedeniyle PKK terör örgütünün gerçek yüzünün görülmesi olmuştur. Çalışmada yer alan katılımcılar olaylardan önce terör örgütünü kendileri için tehlike olarak görmeyip hatta kendileri için mücadele ettiklerini düşünürken, olayların yaşanması ile birlikte terör örgütünün kendileri için en büyük düşman olduğunu ve hatta kendilerine en büyük zararı yine örgütün verdiğini gördüklerini ifade etmişlerdir. Burada terör örgütünün gerçek kanlı yüzünün ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca ideolojik görüşlerinde değişme yaşanmadığını ifade eden diğer katılımcıların ise terör örgütünün gerçek yüzünün ve kirli amaçlarının farkında oldukları için böyle bir değişim yaşamadıkları tespit edilmiştir. Kimi katılımcıların terör örgütüyle ilgili gerçekleri göçten sonra öğrendikleri için ideolojik görüşlerinde değişmeler yaşandığı kimilerinin de terör örgütü ile ilgili gerçekleri öncesinden bildikleri için ideolojik görüşlerinde herhangi bir değişme yaşanmadığı belirlenmiştir.

Ayrıca yapılan çalışma da elde edilen diğer önemli bir bulguda göç edenlerin %66,8'inin (2/3) göç sonrası aynı mahallelerde ikamet ediyor olmalarıdır. Nusaybin'den Mardin'e göç edenler yerleşim yeri tercihlerinde hem kendileri gibi göç edenlerin hem de akrabalarının ya da yakın dostlarının yoğun olarak bulunmasına özen göstermişlerdir. Göçten sonra bu şekilde hareket edilmeye çalışılması hem göç edenlerin birbirlerine

destek ve yardımcı olması hem de birbirlerine teskinlerde bulunulması bakımından önem teşkil etmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre göç bazı sorunlar ile birlikte bazı değişimlerin de fitilini ateşlemektedir. Bu sorunlar ve değişimler kişiden kişiye göre değişmektedir. Kimileri birtakım şeyleri öncesinden bildiği için bazı konularda değişim yaşamamakta kimileri ise bazı konularda birtakım şeyler yaşadıkdan sonra büyük değişimler yaşamaktadır. Tüm bu verilerin hepsi “Mardin’de yaşam koşulları daha güç (pahalı) olduğundan göç edenler önemli maddi sıkıntılar yaşarlar”, “göç edenler yerleşim yeri ve yaşam tarzı alışkanlığındaki değişimler nedeniyle Mardin’in sosyal yaşamına uyum sağlama da sıkıntı yaşarlar” ve “Nusaybin’den Mardin’e göç edenlerin yaşam standartlarında iktisadi ve sosyal değişiklikler meydana gelir” hipotezlerini desteklemektedir.

Göç neticesinde insanların yaşamlarında meydana gelen değişiklikler farkında olmadan insanlar üzerinde bir takım psikolojik sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Çünkü göçün öncesinde, göçün yaşandığı süreçte, devamında ve göç sonrası ortaya çıkan sonuçlar insan üzerinde farklı türlerde etkiler bırakmaktadır. Bu etkiler genellikle psikolojik problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Meydana gelen bu psikolojik problemlerin etki süresi kişiden kişiye göre değişebileceği göz önünde bulundurularak kimi insanlarda uzun bir süre devam etmekte hatta kimi insanlarda da kalıcı hasarlara neden olabilmektedir. Nusaybin’den Mardin’e göç eden birey/aileler de maddi sıkıntıların dışında yaşanan problemlerin genel olarak psikolojik problemler olduğu saptanmıştır. Çünkü göç öncesi yaşanan olaylar ve göç sonrası çekilen sıkıntılar insanların psikolojik travma yaşamalarına neden olmuştur. Çünkü ortada hiçbir şey yokken birden olayların patlak vermesi neticesinde yaşam imkânlarının kısıtlanması, kendi ve aile fertlerinin can güvenliklerinin tehlikeye girmesi ve ölüm korkusuyla yüzleşme insanlarda şok etkisi meydana getirmiştir. Bu şok etkisi sonucu birtakım davranış bozuklukları, agresifleşme, güven kaybı, korku halinde yaşama, ölüm korkusuyla yaşama, uyku uyuyamama, öfke kontrol kaybı vb. şeyler yaşanmaya başlanmıştır. Tüm bu belirtiler göç edenlerin psikolojik travma yaşadıklarının göstergesidir.

Göç edenlerin %54,8’inin yakındıkları bir diğer problemde birden fazla aile ile birlikte aynı hanede ikamet etmeleridir. Çünkü birden fazla aile ile birlikte yaşarken, aileler istedikleri gibi rahatça hareket edemiyor, özel hayatlarını yaşayamıyor ve sürekli

bir arada olma nedeniyle saygı çerçevesinin dışına çıkmak zorunda kalıyorlar. Bu durum aynı zamanda çocuklar içinde büyük bir sorun teşkil etmektedir. Sürekli kalabalık ortamda bulunduğu için hal ve hareketleri kısıtlanan çocuklar sosyalleşme sürecinde ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Elde edilen tüm bu bulgular “göç edenlerin birkaç aile birlikte kalarak çözmeye çalıştıkları barınma sorunu, mahremiyet konusunda sıkıntılar yaşanmasına neden olur” ve “terör nedeniyle göç edenler psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik problemler yaşarlar” hipotezlerinin doğruluğunun kanıtıdır.

Yapılan çalışmadan elde edilen bulgulardan da anlaşıldığı gibi maruz kalınan terör ve şiddet olayları ve bunun neticesinde gerçekleşen göç olgusunun etkileri birçok şey yaşanıp bittikten sonra da çoğunlukla devam edebilmektedir. Bu etkiler söz konusu olayları yaşayan kişilerin hayatlarında, karakterlerinde, bakış açılarında vb. şeylerde kendini hissettirmektedir. Çünkü yaşanan olaylardan dolayı ortaya çıkan etkiler, kişilerin olaylar öncesi ve sonrasında çoğu şeylerinde değişikliklerin yaşanmasına zemin hazırlamaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%66,1) olaylar sonrası göçü yaşadıkları göç edenlere karşı bakış açılarının değiştiğini ifade etmişlerdir. Bu duruma gerekçe olarak da öncesinden olaylara maruz kalmayıp göç etmedikleri için göç edenlerin yaşadıkları sıkıntılardan bihaber olduklarını fakat kendileri de aynı şeyleri yaşadıkları durumun vahametinin farkına vardıklarını söylemişlerdir. Buradan genelleme yapmadan insanların bir şeyleri anlayabilmesi için kendisinin o şeyleri yaşaması gerektiği anlaşılmaktadır. Göç burada bakış açılarının değişmesine neden olmuştur.

Olaylar sonrası yaşanan göçün insanların hayatlarında neden olduğu değişikliklerden bir tanesi de yaşam standartlarında meydana gelen değişikliklerdir. Göçten sonra katılımcılar ciddi anlamda maddi sıkıntılar çekmiş, her şeylerini bırakarak göç ettikleri için düzenlerini yeniden kurmak için büyük zorluklar yaşamış ve yaşananlar nedeniyle psikolojileri bozulduğu için çevreleriyle problemler yaşamışlardır. Tüm yaşanan bu değişiklikler katılımcılar için çok önemli sorunlar olmuştur.

Ayrıca olayların ve göçün neden olduğu bir diğer problem de yaşananlardan dolayı insanların birbirlerini suçlayıp, husumet sahibi olmalarıdır. Bu durum %67,4 gibi büyük bir oranda gerçekleşmiştir. İnsanlar yaşananların sorumlusu olarak birbirlerini suçlamış ve bu nedenle çoğu zaman kavgalara tutuşarak birbirlerine düşman olmuşlardır.

Bu durumun yaşanmasında en önemli etkenin insanların ideolojik görüşleri olduğu yapılan tespitlerdendir.

Yaşanan olaylar ve göç, insanlar üzerinde derin yaralar açmıştır. Bu yaraları tamamıyla kapatmak her ne kadar mümkün olmasa da bu yaraların derecesini birazcık da olsa hafifletebilmek için maddi-manevi desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Burada gerek devletin gerekse vatandaşların yaptığı yardımlar göç edenlerin yaralarına az da olsa merhem olmuş, acılarını biraz hafifletme açısından faydalı olmuştur. Bu nedenle göç edenler için yapılan yardımlar çok büyük önem arz etmektedir. Çalışmada katılımcıların %53,2'si HDP'nin yönetiminde olan belediyelerden yardım aldığını belirtirken, SYDV/Sosyal hizmetlerden yardım alanların oranı %66,8 olarak gerçekleşmiştir. Burada dikkat çeken önemli husus, o dönem belediye yöneticilerinin tümünün HDP'den olmasına rağmen Kürt halkına yapılan yardımın düşük düzeyde kalmasıdır. Ayrıca SYDV/Sosyal hizmetlerden yardım alan %66,8'lik kesimden %53,2'si devletin kendilerine sağlamış olduğu destek ve projelerden faydalanmıştır. Devlet bunca acıyı yaşayan vatandaşının toparlanması için imkânlarını seferber etmiş, onları yalnız başlarına bırakmamıştır. Fakat bunun yanında gerek vatandaşlardan gelen yardımların gerek devletten gelen yardımların dağıtımında adil davranılmadığı tespit edilmiştir (%77,9). Burada yardım dağıtmada yetkili kişilerin gelen yardımları kendi tanıdıklarına ve menfi çıkarlarına göre dağıttıkları saptanmıştır. Aynı şekilde katılımcıların sadece %29'unun devletin sağlamış olduğu psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetinden faydalanabildikleri tespit edilmiştir. Oysaki çatışmalar nedeniyle göç etmiş olanların (özellikle kadın ve çocukların) psikolojik rehabilitasyon ve iyileştirme çalışmalarına hız verilmesi, travmatik (korku, kaygı vb.) sonuçların yok edilmesi yönündeki çalışmaların artırılması bu kapsamda önem teşkil eden konuların başında gelmektedir. Çünkü mağduriyet yaşamış insanlara yardım ve şefkat elinin uzatılması, kişilerin duygularının okşanması her zaman için tedavi edici (iyileştirici) bir etkiye sahiptir.

Tüm bahsi geçenler “terör kaynaklı göçe maruz kalanların devletten ve Mardin halkından maddi-manevi yardım ve destek beklentileri yüksektir” hipotezini desteklemektedir.

Yapılan çalışmada, katılımcıların büyük bir bölümünün, öz yönetim ilanlarını ve hendek/barikat eylemlerini doğru bulmayıp destek vermedikleri yönünde bulgular elde edilmiştir. Diğer bir ifade ile araştırma sonuçları, PKK'nın çatışmaları şehir merkezine

taşıma stratejisine destek verilmediği tam aksine karşı çıkıldığını ortaya koymuştur. Nusaybin halkının, çatışmaların yaşandığı dönemde PKK'nın tüm tehditlerine rağmen, yerleşim yerlerini terk ederek başka yerleşim yerlerine göç etmeleri ve PKK örgütünün ve HDP'nin yaptıkları tüm çağrılara rağmen hendek/barikatların arkasına geçip güvenlik güçleri ile çatışmamaları, PKK tarafından gerçekleştirilen bu eylemlerin Nusaybin halkı tarafından desteklenmediğinin en somut delilidir. PKK'nın ve HDP'nin tüm çağrılarına rağmen halkın sokağa dökülmemesinin en önemli nedenlerinden biri de hendek ve barikatların halkta meydana getirdiği tepkidir. Bu nedenle PKK'nın ve HDP'nin "öz savunma mücadelesi" olarak şehirlerin harabelere dönüşmesine neden olan hendek/barikat eylemleri, Kürtlerin PKK örgütü ve HDP ile olan mesafesinin açılmasında önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Bu bağlamda Nusaybin halkının hendek/barikat eylemlerine, özyönetim ilanlarına bakışları konusunda tespit edilen bulgular da şu şekilde ifade edilebilir: Katılımcıların;

- %85,8'inin, PKK terör örgütünün hendek ve barikat stratejisine olumlu yönde bakmadığı ve destek vermediğini, sadece %14,2'sinin olumlu yönde bakıp desteklediği,
- %63,7'sinin hendek ve barikat eylemlerinden önce örgütü (PKK/KCK) hiçbir şekilde savunmadığı ve desteklemediği,
- %93,2'sinin, özyönetim ilan edilen Nusaybin'de kalarak PKK örgütü ile mücadele edemeyeceklerini ifade ettikleri,
- %63,7'sinin Nusaybin'de meydana gelen hendek/barikat eylemlerinin ve bunun neticesinde gerçekleşen göçün sorumlusu olarak PKK terör örgütünü gördükleri belirlenmiştir.

Aynı şekilde Kürtlerin örgüt ve partiye karşı yaklaşımının ve bakışının değişimi kendini siyasi görüş noktasında da göstermektedir. Olaylardan ve göçten önce katılımcıların %49,5'i HDP'ye oy vermişken, olaylardan ve göçten sonra yeni bir seçim olması durumunda katılımcıların sadece %16,8'i HDP'ye oy vereceklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen bu bulgular görüşmecilerin, PKK örgütünün silahlı özyönetim ilanı, hendek/barikat eylemi ve çatışmayı şehir merkezlerine taşıma stratejisi konusundaki görüşlerinin yüksek oranda olumsuz yönde olduğunu göstermektedir. Özyönetim ilanlarını, hendek/barikat eylemlerini PKK ve HDP söylemlerine benzer söylemlerle

destekleyenlerin ve yeni bir seçim olması halinde tekrardan HDP'ye oy verebileceğini belirtenlerin, aile üyelerinde HDP, BDP vb. siyasi partilerde aktif siyaset yapanların olduğu tespit edilmiştir. Yapılan tüm bu tespitler “terör nedeniyle göç eden insanların siyasi düşüncelerinde değişimler olur” hipotezini doğrulamaktadır.

Çalışmada elde edilen en önemli bulgulardan bir tanesi de görüşmecilerin tekrardan Nusaybin'e geri dönmeyi düşünme durumlarıdır. Katılımcılardan %84,2'si olaylar bitip ortam biraz düzeldikten sonra ilk fırsatta Nusaybin'e geri dönmeyi düşünmektedirler. Nusaybin'e geri dönmeyi düşünme de birçok faktör etkili olurken bu faktörlerin başında memleket özleminin geldiği görülmektedir. İnsanın doğduğu topraklarda, çocukluğunu, gençliğini geçirdiği topraklarda yani hatıralarının olduğu yerlerde her zaman için yaşama arzusu vardır. İnsanların çoğu son nefesini bile kendi topraklarında vermek istemektedir. Nusaybin'den göç edenlerde de geri dönme nedeni olarak bu emareler tespit edilmiştir. Katılımcıların geri dönmeyi istemesindeki diğer önemli bir faktör de kent yaşamına alışamamadır. Özellikle yaşı biraz büyük kesim, Nusaybin'in sunmuş olduğu mütevazı, sakin, kendine özgü doğal yaşam ortamını Mardin'de bulamadığı için şehir hayatına alışamamakta ve büyük zorluklar yaşamaktadır. Ayrıca insanların düşüncelerini etkileyen bir diğer faktör de şehir hayatının pahalı olmasıdır. Nusaybin'in gerek sınır ilçesi olması gerek tarıma ve hayvancılığa elverişli bir ortamının olması yaşam koşullarının Mardin'e göre daha avantajlı ve uygun olmasını sağlamaktadır. Mardin merkezde bu tür imkânların olmaması ve her şeyin ilçeye göre pahalı olması göç edenlerin geri dönmeyi düşünmelerine neden olmaktadır. Bu bulgular, “göç edenlerin Nusaybin'e geri dönmeyi istemelerinde Mardin şehir hayatındaki yaşam koşullarının zorluğunun ve memleket özleminin etkisi bulunmaktadır” hipotezinin doğruluğunu göstermektedir.

Ayrıca görüşmecilerden bir kısmı da tekrardan Nusaybin'e geri dönmek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu oran %15,8'dir. Göç edenlerin geri dönmeyi düşünmemelerinde, bir daha aynı şeyleri yaşamamak veya aile üyelerine yaşatmamak, şehirde yaşam standartlarının yüksek olması ve şehrin daha güvenli olması vb. gibi nedenler etkili olmaktadır. İnsanlar geri dönmek için güven ve huzur ortamının temininin sağlanmasını ve ekonomik şartların iyileştirilmesini istemektedir. İnsanların bu istekleri, yaşanabilir yerleşim yerleri için olmazsa olmaz doğal şartlardır. Bu bahsi geçen istekler, “Nusaybin'den göç edenlerin Mardin'de kalma nedenleri arasında Nusaybin'deki

şartların iyileşmemesi ve Mardin’de gelir imkânlarının iyi olması önemli yer tutmaktadır” hipotezini destekler niteliktedir.

Yapılan bu araştırma neticesinde genel anlamda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Olaylar ve göç insanların maddi-manevi yıpranmasına neden olmuştur,
- Olayların ve göçün sorumlusu olarak yoğun bir şekilde PKK terör örgütü görülmüştür,
- Göç edenler gittikleri yerde hayal kırıklıkları yaşayarak, sosyal dışlanmaya maruz kalmışlardır,
- Olaylar ve göç, çocukların eğitimi üzerinde olumsuz yönde etkilere neden olmuştur,
- Yaşanan olaylar ve göç, insanlarda psikolojik travmalar yaşanmasına neden olmuştur,
- İnsanlar yaşananlardan dolayı devletten ve Mardin halkından maddi-manevi destek beklentisi içine girmişlerdir,
- Görüşmecilerin büyük çoğunluğu hendek/barikat eylemleri ve özyönetim çıkışları ve örgüte yönelik değerlendirmeler konusunda örgüt ile taban tabana tam tersi görüşlere sahiptir,
- Örgütün ve HDP’nin hendek ve barikat stratejisi desteklenmemektedir,
- Örgütün özerklik ve özyönetim talepleri halkın çoğunluğu tarafından olumsuz karşılanmaktadır, halkın çoğunluğu böyle bir şeyi istememektedir,
- PKK’nın uyguladığı şiddetten yine sözde savunucusu oldukları Kürt halkı zarar görmüştür,
- Çatışmalar sona erdiğinde ve normal hayat şartları yerine getirildiğinde göç edenlerin büyük bir çoğunluğu eski yerleşim yerlerine geri dönmek istemektedir.

Terör nedeniyle gerçekleşen göç olgusunun incelendiği bu araştırmanın sonucuna göre insanlar artık PKK’nın ve destekçisi siyasi partilerin eylemlerinden ve

söylemlerinden rahatsız olmuş ve hiçbirini hiçbir şekilde istememektedirler. Son dönemlerde yaşananlar artık bardağı taşıran son damla olmuştur ve insanların yoğun tepkisine yol açmıştır.

Yaşanan tüm bu olaylar terörün çirkin yüzünü tüm çıplaklığıyla bir kez daha göstermiştir. PKK başından beri masumların kanıyla beslenen bir örgüttür ve her zamanda öyle olacaktır. Hiçbir zaman hiçbir etnik halkın savunucusu olmamıştır ve onlar için mücadele etmemiştir. Her zaman için kendi ve emrinde olduğu dış mihrakların menfi çıkarları için hareket etmiştir. Hiçbir şekilde barıştan ya da uzlaşmadan yana olmamıştır. PKK'nın Kürt halkı veya barış diye bir davası yoktur. Tam aksine bu terör örgütünün zararını en ağır biçimde Kürt kökenli halkımız görmüştür ve hala da görmektedir. Aslında yaşanan tüm bu olaylar terör karşısında ortak tepkiler vermemiz için bir işaret mahiyetindedir. Çünkü örgüte ve yaşananlara sessiz kaldıkça ve toleransla yaklaştıkça akan kanlar ve gözyaşları daha da artacaktır. Terörün her türlüşünü lanetlemedikçe ve tavrımızı ortaya koymadıkça daha çok bedeller ödemek zorunda kalacağız.

Burada bizlere düşen görev terör örgütüne karşı sessiz ve tepkisiz kalmamaktır. Çünkü terör örgütü için güvenlik güçlerinin mücadelesinden ziyade halkın tepkisi daha çok yıpratıcı etkiye sahiptir. Halktan destek alamayan ve tepki gören hiçbir örgüt ayakta kalamaz ve varlığını devam ettiremez. Terör örgütünün yok edilmesinde güvenlik güçlerinin mücadelesi kadar halkın tavır ve davranışları da önemli bir yere sahiptir. Terör örgütünün yaşam alanlarını kısıtlamasına, her türlü şiddeti uygulamasına, can güvenliklerini tehlikeye atmasına insanlar güçlü bir biçimde hep birlikte tepki gösteremiyorsa bu süreçte yine en büyük mağdur kendileri olacaktır. Bu nedenle, terör ve türevleri devletin mücadelesi ile birlikte halkın yani bizlerin tepkisi ile biter. Zira PKK başta olmak üzere tüm terör örgütleri bu ülke de yaşayan herkesin düşmanıdır.

Terör örgütlerinin en büyük amaçlarından bir tanesi belki de en önemlisi güvensizlik ve belirsizlik ortamı oluşturma çabasıdır. Güvensizlik durumu insanlarda geleceğe dair endişeleri artırırken, belirsizlik ise bu duruma ek olarak kontrol mekanizmasını yıpratarak bir kontrolsüzlük durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu iki durumu yaşamak zorunda kalan insanlar kendilerini güvende hissedebilmek için terörün destekçisi olabilmektedir. Devlet olarak vatandaşların bu tür şeylere maruz kalması engellenmeli, herkesin kendini güvende hissedebileceği ve hiçbir endişeye maruz kalmayacak şekilde yaşayabilecekleri teminatı sağlanmalıdır.

Terörle mücadele konusunda halkın desteği yadırganamaz derecede büyük bir öneme sahiptir. Halkın desteği olmadan terör varlığını devam ettiremez, var olamaz. Terör halktan destek buldukça büyümekte ve varlığını devam ettirebilmektedir. Özellikle çatışmaların dağlardan şehir merkezlerine taşındığı günümüzde bu durum daha büyük bir önem arz etmektedir. Devlet bu durum da PKK ile mücadelede başarılı olabilmek için halkı kendi safında tutmalı ve onların desteğini almalıdır. Devlet çatışmaların yoğun yaşandığı bölgelerde sivil halkın mağdur edilmesini engellemeli, mağduriyet yaşanmışsa da bunu minimum seviyede tutmaya çalışmalı ve oluşan mağduriyeti bir an önce gidermek için uğraş verilmelidir. Terör ile mücadelede en önemli siyasi hedeflerden biri halkın desteğini kazanmak olmalıdır. Halkın desteği kazanılmadığı takdirde terör ile mücadelede elde edilen başarı uzun bir süre devam etmeyebilir. Bu nedenle halkın desteğini kazanma hayati bir önem taşımaktadır.

Göç eden ailelerin psikolojik olarak rahatlatılması ve ailedeki problemlerin çözüme kavuşturulması için öncelikle ailelerin iyi tanınması gerekmektedir. Bu konuda özellikle SYDV ve Sosyal Hizmetlere büyük görev düşmektedir. Terör nedeniyle göç eden her ailenin uzman bir sorumlusunun olması onların yaşadıkları travmatik sorunlarla mücadele konusunda önemli bir adımdır. Göç eden aileleri yakından tanıma ve onlarla yakından ilgilenme fırsatı olan uzmanların terör ve göçle ilgili travmatik problemleri tespit etmesi ve bunun çözümü için çaba sarf etmesi göç edenleri rahatlatacak bir durum olacaktır.

Kamu görevlilerine karşı yaşanan güven problemi ve başta medya araçları aracılığıyla yapılanlar olmak üzere gerçekleştirilen tüm propagandalar teröre karşı güven oluşmasına neden olmaktadır. Halk ile etkileşime geçilerek kamu görevlilerine olan güven artırılmalı, hayata geçirilen hizmet ve faaliyetler ile ilgili halk zamanında ve doğru bir biçimde bilgilendirilerek örgütün yürüttüğü propagandaların etkisi azaltılmalıdır.

Burada yine devlete düşen birtakım görevler vardır. Bu görevlerin başında, olaylarda yıkılan veya harabeye dönüşen yerleşim yerlerinin yeniden inşa edilmesi gelmektedir. Bu çerçevede, en kısa sürede mağdur insanlara yönelik konutların ve yeni yerleşim yerlerinin inşa edilmesi ve maddi sıkıntılarının giderilmesi yaşanan mağduriyetlerin acısını azaltması bakımından önem teşkil etmektedir. Devlet bu konuda birtakım şeyler yapmıştır. Bunların başında yıkılan evlerin ve işyerlerinin yerine yenisini yapmıştır fakat bu durum bazı kargaşaların yaşanmasına neden olmuştur. Çünkü

olaylardan önce birkaç katlı evi olan ya da birkaç tane iş yeri olan insanlara sadece bir tane konut ya da iş yeri verilmiştir. Bu durum o tür insanlarda mağduriyetin yaşanmasına ve memnuniyetsizliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Devlet bu tür durumların önüne geçmek için faaliyette bulunmalıdır. Yine devlet Nusaybin’de yıkılan zarar gören yerleri inşa etmede ve buralarda yaşayanların uğradıkları maddi kayıpları gidermeye yönelik çalışmaların geç başlaması ve bu konuda yapılan çalışmalar ile ilgili insanların yeterince bilgilendirilmemesi durumu sıkıntıların yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca bölgenin ekonomik açıdan kendini düzeltebilmesi için ekonomik reformlar yapılmalı ve teşvik paketleri sunulmalıdır. Terörün halkın refah düzeyini yok ettiği bölgede insanların ekonomik sorunlar yaşadığı bu dönemde devlet çok acil bir biçimde işsizlik, yoksulluk, evsizlik ve geçim sıkıntıları gibi problemlere en kısa sürede çözüm yolları geliştirmelidir. Özellikle insanların ekonomik problemleri çözülmeli ve güven içinde yaşamaları sağlanmalıdır. Ayrıca insanların eğitime ayrı bir önem verilmeli ve özen gösterilmelidir. Çünkü teröre karşı mücadele de başarılı olmanın en büyük formülü onu iyi tanımaktan geçer. İnsanlar terörü tanıdıkça ve bildikçe ona karşı hamlelerini daha sağlam geliştirebilir ve mücadele edebilir. Terörü tanımanın ve mücadele etmenin yolu da iyi bir eğitim almaktan geçtiğinden devlet olarak insanların eğitime ayrı bir özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

- ABADAN UNAT, Nermin (2006), Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- ACET, Mehmet (2005), Sporda Saldırganlık ve Şiddet, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- AÇIKGÖZ, Reşat (2013), Yoksullukla Mücadele ve Üçüncü Sektör, Ankara: Argonot Yayınları
- ADAÇAY, Feride Rana, GÜNEY, Gül (2012), “Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet”, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları
- ADANA, Filiz, ARSLANTAŞ, Hülya (2011), “Ergenlikte Öfke ve Öfkenin Okul Hemşiresinin Rolü”, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:1, 57- 62
- ADIGÜZEL, Yusuf (2016), Göç Sosyolojisi, Ankara: Nobel Yayınları
- AKAN, Yusuf, ARSLAN, İbrahim (2008), Göç Ekonomisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım
- AKKAYA, Cihan (2016), Sosyal Problemler Sosyolojisi Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler: Toplumsal Bir Problem Olarak Şiddet, (Ed.) Nurşen Adak, Ankara: Siyasal Kitabevi
- AKKAYAN, Taylan (1981), Göç ve Değişme, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- AKMARAL, Kemal (2004), Anti-Teröristin El Kitabı, İstanbul: Bilge Karınca Yayınevi
- AKSOY, Zeynep (2012), “Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 20, Cilt 5, 292-303
- ALEXANDER, Yonah (1979), “Introduction”, International Terrorism: National, Regional and Global Perspectives, (Ed.) Yonah Alexander, New York: Praeger Publisher
- ALKAN, Necati (2002), Gençlik ve Terörizm: Terör Örgütlerinin Gençliği Kazanmada Kullandığı Yöntemler, Ankara: EGM Yayınları

- ALKAN, Necati (2003), “Türkiye Terörizmle Mücadelesi”, Aylık Strateji ve Analiz E-Dergisi, Sayı: 9
- ALKAN, Necati (2013), Gençlik ve Radikalizm: Terör Örgütlerinde Kimlik İnşa Süreçleri, Ankara: Karakutu Yayınları
- ALKAN, Türker (1983), Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı, İstanbul: Hil Yayınları
- ALTUN, Fahrettin, YALÇIN, Hasan Basri (2018), Terörün Kökenleri ve Terörle Mücadele Stratejisi, Ankara: Seta Kitapları
- ANSİKLOPEDİK Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğü (1993), Ankara: Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları
- ANONİM (2000), “Politik Etkimizi Örgütsel Kazanımlara Dönüştürelim”, Teoride Doğrultu Marksist Teori Dergisi
- ARENDT, Hannah (2009), Şiddet Üzerine, (Çev. Bülent Peker), İstanbul: İletişim Yayınları
- ARIKAN, Rauf (2004), Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama, Ankara: Asil Yayınları
- ASAF, Hüseyin (2001), Ortadoğu’da Devlet ve Terör, İstanbul: Pınar Yayınları
- ATAR, Osman (2004), “Türkiye’de Yıkıcı ve Bölücü Terörün Kökenleri”, Ankara: PA Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- ATIM, Ramazan (2016), “Yasadışı Göç Olayında Transit Ülke Türkiye”, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- AVCI, Ahmet, (2010), “Eğitimde Şiddet Olgusu, Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi: Küçükçekmece İlçesi Örneği”, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi
- AYTAÇ, Ömer (2016), “Kent, Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli”, Mukaddime, Mardin: Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:7,Sayı:1

- AYGAN, Abdulkadir (1987), PKK: Yapısı, İdeolojisi ve İşleyişi, Çılgınlıktan Sağduyuya İtirafçılar Anlatıyor, Ankara: Yeni Forum Yayınları
- BAL, Mehmet A. (2003), Savaş Stratejilerinde Terör, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınevi
- BAL, İhsan (2006), Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplolar Teorileri, Ankara: USAK Yayınları
- BALCI, Ali (2013), Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler, Ankara: Pegem Akademi
- BALCIOĞLU, İbrahim (2001), Şiddet ve Toplum, İstanbul: Bilge Yayıncılık
- BALCIOĞLU, İbrahim (2007), Sosyal ve Psikolojik Açılardan Göç, İstanbul: Elit Kültür Yayınları
- BARTRAM, David, POROS, Maritsa V., MONFORTE, Pierre (2017), Göç Meselesinde Temel Kavramlar (Çev. İttr AĞABEYOĞLU TUNCAY), Ankara: Hece Yayınları
- BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU (1998), Doğu ve Güneydoğudan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları
- BAŞEL, Halis (2003), “ Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas’tan İstanbul’a Göç Örneği”, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi
- BAŞEREN, Sertaç (2003), “Terörizm ve Uluslararası İlişkiler”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Sayı:1
- BAYHAN, Vehbi (1997), “Türkiye’de İç Göçler ve Anomik Kentleşme”, Mersin II.Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, 178-193
- BEŞE, Ertan (2002), Terörizm Avrupa Birliği ve İnsan Hakları, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- BETER, Önder (2006), Sınırlar ötesi umutlar: Mülteci çocuklar, Ankara: Sabev Yayınları

- BETH, B. Hess, ELİZABETH W., Markson, PETER J. (1988), Sociology, New York: MacMillan Publishing Company
- BIRX, H. James (2006), Encyclopedia of Antropology, London: Sage Publication co
- BİÇİM, Hasan (2012), “Zorunlu Göç, Göçebelik ve Kentte Tutunma Tarzları: Batman Pazaryeri Mahallesi Örneği”, Van: Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM) (2005), Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler, Brookings Enstitüsü Yerinden Olma Projesi, Washington, D.C.
- BOZDEMİR, Mevlüt (1981), Terör mü ve Terörizm mi, Cilt:6, Ankara: SBF Basın Yayın Yüksekokulu Yıllığı
- BUTCHER, James N., Susan Mineka, Jill M. Hooley (2013), Anormal Psikoloji, İstanbul: Kaknüs Yayınları
- BUDAK, Selçuk (2003), Psikoloji Sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- CADWALLADER, Martin (1992), Migration and Residential Mobility: Macro and Micro Approaches, London: The University of Wisconsin Press
- CASTLES, Stephen, MILLER, Marks J. (2008), Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, (Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- CHOMSKY, Noam (2000), Terör Ne? Terörist Kim?, Ankara: Ütopya Yayınevi
- CİRHİNLİOĞLU, Zafer (2004), Terör ve Toplum, İstanbul: Gündoğan Yayınları
- COLLINS, Randall (2008), Violence: A Micro-Sociological Theory. Princeton University Press
- CROWTHER, Jonathan (1999), Oxford Advanced Dictionary, England: Oxford University Press
- ÇAĞLAR, Ali (1998), “Türkiye’de Terör Örgütlerinin Yapısal Özellikleri”, Strateji Dergisi, Sayı:9, S.123

- ÇAĞLAR, Ali (2009), “Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz”, Terör ve Türkiye, (Ed.) Ali ÇAĞLAR, Ankara: Gazi Kitabevi
- ÇAĞLAR, Ali (2011), Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları
- ÇAĞLAYAN, Savaş (2006), “Göç Kuramları Göç ve Göçmen İlişkisi”, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, http://akademik.mu.edu.tr/data/06020000/resim/file/174%20sava%C3%85%20%C3%83%C2%A7a%C3%84_layan.pdf
- ÇETİNKOL ÇAKMAK, Kuvılcım (2013), “Aile İçi Şiddet ve Polis-Eşleri Tarafından Şiddet Gören Kadınlar ve Bu Kadınlara Yönelik Alınan Tedbir Kararları: Aydın Örneği”, (Ed) S.K. Gül, Ankara: Polis Akademisi Yayınları
- ÇİTLİOĞLU, Ercan (2005), Gri Tehdit Terörizm, Ankara: Ümit Yayınları
- DANSUK, Ercan (1996), Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla İlişkisi, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları
- DEDEOĞLU, Saniye, GÖKMEN, Çisel Ekiz (2011), Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye’de Yabancı Göçmen Kadınlar, Ankara: Efil Yayınevi
- DENKER, M. Sami (1997), Uluslararası Terör Türkiye ve PKK, İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ Tebliği (1996), II. Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, Ankara: DİE Yayınları, 30-50
- DEMOGRAFI Nedir? <https://www.turkcebilgi.com/demografi> (Erişim Tarihi: 17.02.2018).
- D’SİLVA, Roy (2007), Types of Child Abuse, <http://www.buzzle.com/articles/types-child-abuse.html>
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (1996), Devlet Planlama Teşkilatı Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/kutup/Plan/VII/> (Erişim Tarihi: 26.02.2018)

- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (2001), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Nüfus, Demografi Yapısı, Göç (Özel ihtisas Komisyon Raporu), Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları
- DEWEY, John (2008), Democracy and Education. Gutenberg Ebook Projects
- DİLMAÇ, Sabri (1997), Terörizm Sorunu ve Türkiye, Ankara: EGM Yayınları
- DİNLER, Zeynep (2002), İktisada Giriş, Bursa: Ekin Kitabevi
- DÖNMEZER, Sulhi (1994), Kriminoloji, 5. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları
- EKEN, Ahmet (2005), “Bir Olgu Olarak Türkiye’de Şiddet”, Şiddet, Cogito, İstanbul: Yapıkredi Yayınları, Sayı:6-7
- EKŞİ, Halil, YAMAN, Erkan (2010), Çocuk ve Ergende Şiddet – Karma Metodolojiye Dayalı Bir Alan Çalışması, İstanbul: Kaknüs Yayınları
- ENDREB, Martin, PABST, Andrea (2013), Violence and Shattered Trust: Sociological Considerations Springer
- ERAYDIN, Ayda (1981), Türkiye’de 1950-1980 Döneminde İller Arası Göçlerin Genel Değerlendirilmesi, Ankara: DPT Yayını
- ERDAL, Cengiz (2012), Medyanın Efendisi Şiddet, İstanbul: Doruk Yayıncılık
- ERKAL, Mustafa (2012), Sosyoloji, 12. Baskı, İstanbul: Der Yayınları
- ELAZIĞ EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ, “Terör ve Terörizm”, (http://www.elazig.pol.tr/Sayfalar/Teror_ve_Terorizm.aspx, Erişim: 28.01.2018).
- EREN, Hasan (1988), Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- ERGİL, Doğu (1980), Türkiye’de Terör ve Şiddet, Ankara: Turhal Kitabevi
- ERGİL, Doğu (2001), “Şiddetin Kültürel Kökenleri”, Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı: 399
- ERJEM, Yaşar (2009), Mersin’de Göç Kentleşme ve Sosyal Problemler, Mersin: Mersin Valiliği Yayınları
- GEÇİKLİ, Fatma, GEÇİKLİ, Merve (2012), “İşyerlerinde Mobbing (Psikolojik Şiddet) Sarmalında Kadın: Kamu Üniversitelerinde Bir Uygulama”, Uluslararası

Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları

GEÇTAN, Engin (2010), Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar, İstanbul: Metis Yayınları

GEZGİN, M. Fikret (1994), İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk İşçileri, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları

GIDDENS, A, SUTTON, Patrick W. (2014), Sosyolojide Temel Kavramlar, (Çev. A. Egin), Ankara: Phoenix Yayınları

GİŞİ, İrfan (2007), "Giresun İlçesinde Yaşanan Göç Hareketlerinin Sosyo-Ekonomik Analizi", Kahramanmaraş: Kahraman Maraş Sütçü imam Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

GLOBAL-ESTİMATES-MİGRANTWORKERS:

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/documents/publication/wcms_436343.pdf (Erişim Tarihi: 23.02.2018)

GÖÇ-DER (2004), Göç Raporu, Mersin: Göç-Der Yayınları

GÖKULU, Gökhan (2007), "Kramponlu Mehmetçikler Medyada Futbol Haberlerinin Sunumunda Fanatizm ve Milliyetçilik", Cogito, Sayı:53

GÖNÜLLÜ, Müzeyyen (1996), "Dış Göç", Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, 94-104

GÖRGÜN BARAN, Aylin (1997), "Göç ve Yaslının Toplumsal Konumu", Mersin II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları

GÜL, Talip (2012), Terör & Terörizm, İstanbul: Ark Yayıncılık

GÜLLÜPINAR, Fuat (2013), "Göç Olgusu ve Uluslararası Göç Kuramları", İnsan ve Toplum Kitabı, (Ed.) Nadir Suğur, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları

GÜMÜŞ, Adnan (2006), Şiddetin Nedenleri: Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet, Şiddet Sempozyumu, Eğitim Sen Yayınları

- GÜNAY, Cahide (2008), Şiddetin Bahanesi Olmaz, İstanbul: Tepe Yayınları
- GÜN, Servet (2010), Yoksulluktan Sefalet Bir Göç Hikayesi, İstanbul: Maki Basın Yayın
- GÜNEŞ, Muhammed Emin (2012), “ İç Göç Terörizm İlişkisinde Mersin Örneği”, Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- GÜREL, Sümer (2001), Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı, İstanbul: Bağlam Yayınları
- GÜRKAN, Mustafa (2006), “Sosyolojik Açıdan Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri”, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- GÜVENÇ, Bozkurt (1993), İnsan ve Kültür, İstanbul: Remzi Kitabevi
- GÜVENÇ, Bozkurt (1997) “Göç Olgusu ve Türk Toplumu”, Toplum ve Göç, Mersin: II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- HALICI, Emrehan (2006), “Sürdürülebilir Gelişme, Bilişim ve Beyin Göçü”, Uluslararası Göç Sempozyumu, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 257-265
- HANÇERLİOĞLU, Orhan (1996), Felsefe Sözlüğü, İstanbul: Remzi Kitabevi
- HAVILAND, William (2002), Kültürel Antropoloji (Çev. H. INANÇ ve S. ÇİFTÇİ), İstanbul, Kaknüs Yayınları
- HAZAN, Jacob Zeki (2016), Küreselleşme Çağında Göç-Kavramlar, Tartışmalar: Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç- Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler, (Ed.) Suna Gülfer İhlamur-Öner, N. Aslı Şirin Öner, İstanbul: İletişim Yayıncılık
- HAZIR, Hayati (2001), Demokraside İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm, Ankara: Nobel Yayınları
- HOFFMAN, Bruce (1998), Inside Terrorism, U.S.A: Colombia University Press
- İÇDUYGU, Ahmet, SİRKECİ, İbrahim, AYDINGÜN, İsmail (1997), “Türkiye de İç Göç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi”, Türkiye’de İçgöç: Sorunsal Alanları ve

Araştırma Yöntemleri Konferansı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 207-244

İÇDUYGU, Ahmet, SİRKECİ, İbrahim (1999), “Bir Ülke, Bir Aile ve Birçok Göç: Cumhuriyet Döneminde Bir Toplumsal Dönüşüm Örneği ”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, (Ed.) Oya Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 269-276

İÇDUYGU, Ahmet, SİRKECİ, İbrahim (1999), “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere,(Ed.) Oya Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 249-268

İÇLİ, Tülin G. (2007), Kriminoloji, İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı

İLHAN, Suat (1998), Terör, Neden Türkiye, Ankara: Nu-Do Yayıncılık

İMSET, İsmet G. (1993), PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992), Ankara: Turkish Daily News Yayınları

İNCİ, Berat (2019), “Diyarbakır Sur-Hendek Olayları, Öncesi, Sonrası ve Sonuçları”, İstanbul Aydın Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Terörizm Araştırmaları, Yıl: 6, Sayı: 39

İŞÇİ, Metin (2000), Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme, İstanbul: Der Yayınları

JANSEN, C. J. (1970), “Migration: A Social Problem”, Readings in the Sociology of Migration, New York: Pergamon Press

JUERGENSMEYER, Mark (2003), Terror in The Mind of God: The Global Rise of Religious Violence, California: University of California Press

KALENDER, Ahmet (2009), “Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi

KAPICI, Gül E. (2004), “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi”, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:37, Sayı:1, 1-13

KARAKÜTÜK, Kasım, KAVAK, Yüksel (2017), “Göç Olgusu ve Eğitim Planlaması”,

- MEB, http://pictes.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_05/22222022_GYY_OLGUSU_VE_EYYTYM_PLANLAMASI_KARAKYTYK_KAVAK_22.05.2017.pdf
- KARATAŞ, Lale (2018), “Mardin Kenti İbadet Yapılarında Malzeme Kullanımı ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma”, Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- KARATAŞ, Sultan, ÜLKER, Şener, OTARAN, Nur (2008), Kadın Sığınma Evleri Kılavuzu, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü
- KARDEŞ, Mehmet E. (2007), “Walter Benjamin’de Politika, Hukuk ve Şiddet İlişkisi”, Doğu- Batı Dergisi, Sayı:43
- KASAPOĞLU, Müzeyyen A. (2010), Çatışma Çözümlemesi, Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları
- KAYA, Kamil (2011), “Yirmibirinci Yüzyıla Girerken İdeoloji ve Sosyoloji”, Ankara: Sosyoloji Konferansları, Sayı: 5, 165-178
- KAYMAK ÖZMEN, Suna (2004), “Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları”, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37,2
- KEANE, John (1998), Şiddetin Uzun Yüzyılı, Çev. B. Peker, Ankara: Dost Kitabevi
- KEARNEY, M. (1996), “From the Invisible Feet: Anthropological Studies of Migration and Development”, Theories of Migration, (Ed.) Robin Cohen, Edward Elgar England: Publishing Limited
- KELEŞ, Ruşen, ÜNSAL, Artun (2005), Kent ve Siyasal Şiddet, İstanbul: Yapıkredi Yayınları
- KESER, İnan (2011), Göç ve Zor, Ankara: Ütopya Yayınevi
- KESKİN, Ömer (2012), “Kadına Yönelik Psikolojik Şiddetin Boyutlarının Belirlenmesi ve Değişken Durumlara Göre Değerlendirilmesi: Rize İl Örneği”, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları
- KETTERLINUS, Robert D, CHENEY, R. (2008), Youth Violence, Editor, Robert D. Ketterlinus, Washington DC, USA: APHA Press,
- KIŞLALI, Ahmet T. (1998), Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma, Ankara: İmge Kitabevi

- KIZMAZ, Zahir (2006), “Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım”, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16, 2
- KIZMAZ, Zahir, TEĞİN, Nimet (2017), Özyönetim İlanları, Yerinden Edilmeler ve Kürtler: Hendek/Barikat Eylemlerinin Mağdurları Üzerine Bir Araştırma, Ankara: Hegem Vakfı Yayınları
- KOCACIK, Faruk (1997), “1878-1900 Yılları Arasında Balkanlar’dan Anadolu’ya Yönelik Göçlerin Anadolu’daki Sürekli Yerleşme Yerleri ve Toplumsal Yapıya Etkisi”, Mersin II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- KOCACIK, Faruk (2001), “Şiddet Olgusu Üzerine”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2,1
- KOCABAŞ, Neşe (2000), Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet: Sosyo-Kültürel Açından Şiddet, (Ed) İbrahim BALCIOĞLU, İstanbul: Yüce Yayınları
- KOCADAŞ, Bekir (2002), “Görsel Medya ve Şiddet Kültürü (Ortaöğretim Çağı Gençliğinin Şiddet Eğiliminde Görsel Medyanın Etkisi) Malatya Uygulaması”, Malatya: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi
- KOÇAK, Yüksel, TERZİ, Elvan (2012), “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edinilen Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
- KODAMAN, Bayram (1987), “Terör ve Otorite”, Uluslararası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi
- KONGAR, Emre (2002), Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme, İstanbul: Remzi Kitabevi
- KORKMAZ, Gürol (1999), Terör ve Medya İlişkisi, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi
- KOYUNCU, Ahmet (2015), Kentleşme ve Göç, İstanbul: Hikmetevi Yayınları
- KÖKNEL, Özcan (2000), Bireysel ve Toplumsal Şiddet, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi
- KÖKNEL, Özcan (2013), Şiddet Dili, İstanbul: Remzi Kitabevi

- KÖYMEN, Oya (1999), Bazı İçgöç Verileri, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Ed. Oya Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 260-263
- KÜÇÜKCAN, Talip (2010), Din ve Terör İçinde Din Sosyolojisi, (Ed.) Talip Küçükcan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını
- LAQUEAR, Walter (1998), The Age of Terrorism, Londra: Weidenfeld and Nicholson Press
- LEE, Everett S. (1966), “A Theory Of Migration”, Demography, Philadelphia: University of Pennsylvania, 3(1), 47-57
- LEE, Everett S. (1996), “A Theory of Migration”, Theories of Migration, (Ed.) Robin Cohen, Edward Elgar, Cheltenham: Publishing Limited Press
- LENTİNİ, Pele (2003), “On Terrorism and Its (Re)sources: A Review Essay”, The Australian and New Zealand: Journal of Criminology
- MALLISON, W. Thomas, MALLISON, Sally V. (1975), “The Concept of Public Purpose Terror in International Law: Doctrines and Sanctions to Reduce the Destruction of Human and Material Values”, International and Political Crimes, (Ed.) Cherif Bassioni, Springfield: Charles Thomas Publisher
- MARSHALL, Gordon (1999), Sosyoloji Sözlüğü, (Çev: O. Akınhay-D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- MARY, M. Kritz, KEELY, Charles B. (1981), “Introduction” Global Trends in Migration, (Ed.) Mary M. Kritz, KEELY, Charles B., Keelyand Silvano M. Tomasi, New York: The Center for Migration Studies of New York Press
- MARKS, Melania, WILLIAM, Yule, PADMAL, De Silva (1999), “Post-Traumatic Stress Disorder in Airplane Cabin Crew Attendants”, Human Performance in Extreme Environments, Vol. 4 (1), 128-132
- MASSEY, Douglas (1993), “Theories of International Migration: A Review And Appraisal, Population and Development Review”, Vol. 19(3), 431-466, http://www.jstor.org/discover/10.2307/2938462?uid=3739192&uid=2&uid=4&s_id=47698780488497
- MAZLUM, Ahmet (2010), “Kentlileşme Sürecinde Toplumsal Farklılaşma ve Bütünleşme: Mersin İli Örneği”, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi

- MERAL, Pınar (2007), Televizyon Reklam ve Gerçeklik: Kozmetik Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet, İstanbul: Beta Yayınları
- NAİR, Güney (2015), “Gençlik Şiddetinin Toplumsal Nedenleri –Sivas Merkez İlçe Örneği”, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi
- NAZ, Yasemin (2015), “Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye’deki Güncel Sorunları”, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- ONAY, Yaşar (2009), Etki Odaklı Hareket Terör, İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları
- OLÇAR, Kemal (2013), “Türkiye'nin Yoğun Göç Alan Bölgelerinde Meydana Gelen Sorunların Güvenlik Bağlamında Analizi; İstanbul, Tuzla Şifa Mahallesi Örneği” İstanbul: Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Doktora Tezi
- ÖĞÜLMÜŞ, Selahiddin (2000), “Tahripçilik (Vandalizm): Düşük Yoğunluklu Bir Sapma”, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt:2 (7-8), 73-86
- ÖKTEM, Emre (2004), “Uluslararası Hukukta Terörizm Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri” İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi
- ÖNGÖR, Sami (1965), “Türkiye’ de İç Göçler Karşısında Yüzbinden Fazla Nüfusun Şehirlerin Durumu”, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, 261-275
- ÖZCAN, Yusuf Z. (1998) “İç Göçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar”, Türkiye’de İç Göç Konferansı İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları
- ÖZCEBE, Hilal (2008), Sağlık Hizmetlerinde Okul Sağlığı Kitabı, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı
- ÖZÇELİK, Ümran (1998), “Örgütlenme Yaşambilimdir”, Yaşamda Alternatif Dergisi, Sayı: 1
- ÖZDEMİR, Bilal (2014), “Göçün Terörizme Etkisi Üzerine Bir İncele: Gaziantep Örneği”, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

- ÖZEL, Ahmet (2007), İslam ve Terör: Fıkhi Yaklaşım, İstanbul: Küre Yayınları
- ÖZEL, Bilal (2018), "Türkiye'nin Potansiyel Bir Tarım Alanı Olarak Mayınlı Araziler: Nusaybin Örneği", Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- ÖZEN, Yener, GÜLAÇTI, Fikret, ÇIKILI, Yahya (2004), "Saldırganlığın Psikolojik ve Kültürel Boyutu ve Vandalizm", Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 144-149
- ÖZEN, Yener, GÜL, Abdulkadir (2007), "Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu", Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 394-422
- ÖZER, İnan (2004), Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Bursa: Ekin Kitabevi
- ÖZTÜRK, Emine (2010), Türkiye'de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri, İstanbul: Birey Yayıncılık
- ÖZTÜRK, Mustafa (2006), "Türkiye'deki İç Göçlerin Sosyal Politika Açısından İncelenmesi: İstanbul Semt Pazarcıları Örneği", Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi
- ÖZTÜRK, Osman M. (2000), Avrupa ve Ortadoğu Ülkelerinin Terör Karşısındaki Konuları, Ankara: Asam Yayınları
- ÖZYAKIŞIR, Deniz (2013), GÖÇ: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama, Ankara: Nobel Yayıncılık
- PAREKTH, Bhikhu (1994), "Three Theories of Migration", (Ed.) Sarah Spencer, Strangers and Citizens, London: Rivers Oram Press, 91-110
- PARİLLO, Vincent N, STİMSON John, STİMSON Ardyth (1996), Contemporary Social Problems, London: Allyn and Bacon Press
- PEKER, Mümtaz (1999), "Türkiye' de İçgöçün Değişen Yapısı", 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Ed. Oya BAYDAR, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 295-304
- PİŞKİN, Metin (2002), "Okul Zorbalığı Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler", İstanbul: Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:3 (2), 531-562
- POLAT, Oğuz (2001), Çocuk ve Şiddet, İstanbul: Der Yayınları

- POLAT, Oğuz (2016), “Şiddet”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 22, Sayı:1, 15-34
- RUBY, Charles, I. (2001), The Definition of Terrorism, Analyses of Social Issues and Public Policy
- SAL, Özcan (2015), “Zorunlu Göç ve Kentleşme: Siirt Örneği”, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- SALLAN GÜL, Songül (2011), Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?, İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- SAMİ, Şemsettin (1996), Kamûs-ı Türkî, 6. Baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları
- SAMİ, Şemsettin (2010), Kamûs-ı Türkî, 11. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- SAMSUN VALİLİĞİ (2018), Zorunlu Göçler ve Doğurduğu Sosyal Travmalar, (Ed.) Vahap ÖZPOLAT, Ankara: Hegem Yayınları
- SARAN, Mine, BİTİRİM, Selin (2010), “Terörle Mücadelede Sosyal Pazarlama ve İletişim”, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, Cilt:1, Sayı:2
- SENCER, Yakut (1979), Türkiye’de Kentleşme, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- SEVİM, Yelda (2000),”Terör Nedeniyle Elazığ’a Göç Edenlerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi
- SEVİM, Yelda (2010), “Terör Mağdurları: Geri Göç Çözüm mü?”, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, Cilt:1, Sayı:1
- SEZGİN, Suat (1996), “Göstergesel Şiddet”, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı: 11
- SCHMİD, Alex P., JONGMAN, Albert J. (2005), Political Terrorism, New York: Harvard University Press
- SMITH, Felicity, LAIDLAW, Tannis M. (1999), “Aggressive Acts and Assaults in Intimate Relationships: Towards an Understanding of Literature”, Behavioral Sciences and The Law

- SOLAK, Adem (2016), Diyarbakır Göç Araştırması-Toplumsal Kabul, Uyum ve Değişme Bağlamında Diyarbakır İlinde Göç Olgusu: Sorunlar ve Çözümler, Ankara: Hegem Vakfı Yayınları
- STALKER, P., (2006), “How People Migrate? Stalker’s Guide to International Migration”, <http://www.pstalker.com/migration/index.htm> (18.02.2018)
- STOUFFER, Samuel A. (1940), “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”, American Sociological Review, Volume 5, Number 6
- ŞAHİN, Cemal (2001), “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”, Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 21, Sayı 2
- ŞAHİN, Hasan M (2003), Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım
- ŞAKİROĞLU, Mehmet (2012), Öfke – Öfkeyi Olumlu Kullanmak, 3. Baskı, İstanbul: Postiga Yayınevi
- ŞEN, Yusuf Furkan (2018), Demokratik Toplumlarda Şiddet ve Terörizm, Nedenlere ve Sonuçlara İlişkin Kavramsal Bir Çözümleme, Ankara: Kilit Yayınları
- ŞENYAPILI, Tansu (1978), Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları
- TACAR, Pulat Y. (1999), Terör ve Demokrasi, Ankara: Bilgi Yayınları
- TALAS, Cahit (1997), Toplumsal Ekonomi - Çalışma Ekonomisi, 7. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi
- TANILLI, Server (2009), Uygarlık Tarihi, Ankara: Alkım Yayıncılık
- TAŞÇIER, Feysel (2006), “Küresel Bir Tehdit: Terörizm”, Bursa: Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi, Sayı:7
- TAVAS, Taner (2000), “Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri”, Terörizm İncelemeleri: Teori-Örgütler-Olaylar (Ed.) Ümit ÖZDAĞ ve Osman Metin ÖZTÜRK, Ankara: Asam Yayınları
- TAYLAN, Hasan Hüseyin, BARIŞ, İsmail (2015), Romanlar ve Sosyal Dışlanma, Konya: Çizgi Kitabevi
- TBMM (2007), Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuklarda Ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi İle Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması

Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/337, 343, 356, 357)
Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu

TBMM (2013), Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu, 24. Dönem 3. Yasama Yılı, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

TDK (1999), Türkçe Sözlük, Ankara: TTK Basımevi

TEĞİN, Nimet (2020), “PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi

TEKELİ, İlhan (1998), “Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlama Aşamasına Geldi”, Türkiye’de İçgöç, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

TEKELİ, İlhan (2016), Göç ve Ötesi, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

TEKİN, Üzeyir (2011), Şiddet, Ankara: Orient Yayınları

THE WORLD HEALTH ORGANIZATION (1998), “Life in The 21 st Century A Vision For All”, WHO Geneva http://www.who.int/whr/1998/en/whr98_en.pdf

THE WORLD HEALTH ORGANIZATION (2002), “World Report on Violence and Health”, Edited by Etienne G. Krug, Geneva, Switzerland

TESEV (2006), “Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinde Edilme Sonrası Vatandaşlık İnşası”, İstanbul: TESEV Yayınları

TOKSÖZ, Gülay (2006), Uluslararası Emek Göçü, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

TOPALOĞLU, Gürsu S. (2007), “Suç Oluşumuna Kentleşme ve İç Göçün Etkilerinin Analizi: Ankara Örneği”, Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

TÖREMEN, Fatih, ÇETİNKAYA, İbrahim, AVANOĞLU, Yunus (2008), “Okul Anneliği: Okul Güvenliğine Yönelik Bir Model Önerisi” Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 10, 56-69

TUZCU, Pınar (2008), “Zorunlu Göç ve Küresel Dönemde Değişen Nitelikleri: Türkiye Üzerinde Bir İnceleme”, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

- TÜFEKÇİ, Suat, (2002), “Kırsal Kesimden Büyük Şehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler”, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- TÜRKASLAN, Nesrin (1997), “Bursa’da Meskûn Bulgaristan Göçmenlerinin Ekonomik Durumları Üzerine Bir İnceleme”, Mersin II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- TÜRKDOĞAN, Orhan (1996), Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği, Ankara: Mayaş Yayınları
- TÜRKOĞLU, Mehmet E. (2006), “Türkiye’de Dini Motifli Terörün Arka Planındaki Nedenler”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- UÇAK ERDOĞAN, Emine, SAYDAM, Necla, YAĞIZ, Özlem, AMCA, Divan Yıldız (2014), Malan Barkirin-Evlerini Yüklediler: Zorunlu Göç Anlatıları, İstanbul: İthaki Yayınları
- ÜNSAL, Artun (1974) “Hukuk ve Toplumsal Yaşam”, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 29
- ÜNSAL, Artun (2005), “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, Şiddet, Cogito, İstanbul: Yapıkredi Yayınları, Sayı:6-7
- VAN VILET, W. (1984), Vandalism: An assessment and agenda: In Claude Leboyer (Ed.), Vandalism: Behaviour and motivations, NewYork: Elsevier Science Publishers
- YALAP, Neda (2020), “Eskiçağ ’da Nusaybin (En Eski Devirlerden MS 363 Yılına Kadar)”, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- YALÇIN, Cemal (2004), Göç sosyolojisi, Ankara: Anı Yayınları
- YALÇIN, Fatih (2012), “RTÜK Kararları Çerçevesinde Televizyon Yayınlarında Şiddet” Ankara: Radyo Televizyon Üst Kurulu, Basılmamış Uzmanlık Tezi
- YALÇINER, Serhan (2006), “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:4

- YANMIŞ, Mehmet (2016), “Hendek Siyaseti, Sokağa Çıkma Yasakları ve 7 Haziran Sonrası Şiddet Olaylarının Kürt Kamuoyu Üzerindeki Etkileri: Kürtler Süreci Nasıl Değerlendiriyor?”, Dicle Üniversitesi
- YILDIZ, Ali N., KAYA, Mehmet, BİLİR, Nazmi (2011), İşyerinde Şiddet, Ankara: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
- YILDIRIM, Aziz (2004), “Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri”, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- YÖK(Yükseköğretim Kurulu) (1985), Türkiye’de Anarşi Ve Terörün Sebepleri, Ankara: YÖK Yayınları
- YÜKSEKER, Deniz (2016), Küreselleşme Çağında Göç-Kavramlar, Tartışmalar: Kürtlerin Yerinden Edilmesi ve Sosyal Dışlanma: 1990’lardaki Zorla Göçün Sonuçları, (Ed.) Suna Gülfer Ihlamur-Öner, N. Aslı Şirin Öner, İstanbul: İletişim Yayıncılık
- ZAFER, Hamide (1999), Sosyolojik Boyutuyla Terörizm, İstanbul: Beta Yayınları
- WALBY, Sylvia (2013), Violence and Society: Introduction to an Emerging Field of Sociology, UK: Lancaster University Press
- WARDLAW, Grant (1982), Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter Measures, Cambridge: Cambridge University Press
- WILKINSON, Paul (1977), Terrorism and The Liberal State, London: The Macmillan Press
- WILKINSON, Paul (1989), “Ethical Defenses of Terrorism: Defending the Indefensible”, Terrorism and Political Violence, no:1
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm> (Erişim tarihi: 07.02.2018)
- <https://www.nufusu.com/il/mardin-nufusu> (Erişim tarihi: 27.12.2018)
- <https://www.aksam.com.tr/siyaset/muhalefet-cukur-ve-barikat-operasyonlarinda-sehit-olan-793-asker-ve-polisi-unuttu/haber-742595> (Erişim tarihi: 01.03.2019)

EKLER

EK-1: Orjinallik Raporu

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI BENZERLİK RAPORU

FORM
30

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı	Murat SARI
Öğrenci Numarası	141210201
Anabilim Dalı	SOSYOLOJİ
Programı	Kurumlar Sosyolojisi
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Ömer AYTAÇ
Tez Başlığı (Türkçe)	TERÖR KAYNAKLI İÇ GÖÇ: NUSAYBİN'DEN MARDİN'E GÖÇ EDENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 276 sayfalık kısmına ilişkin, 14/07/2020 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 6 'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar ~~hariç~~ dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Ömer Aytaç
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Ömer Aytaç
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

Firat Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
23119 – Elazığ / TÜRKİYE

<http://sosbe.firat.edu.tr/>

Telefon : +90 424 241 5480
Fax : +90 424 233 2180
e-posta : sosbilenst@firat.edu.tr

EK-2: İzin Formu

T.C.
ARTUKLU KAYMAKAMLIĞI
İlçe Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 57695834-640-E.820
Konu : Anket Uygulama İmri (Nusret SARKI)

19/04/2018

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterlik)

- İlgi : a) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü'nün 22/01/2018 tarihli ve 71432 sayılı yazısı.
b) Mardin Valiliği (İl Emniyet Müdürlüğü)'nin 22/01/2018 tarihli ve 67727308.22094.(12470)/06 sayılı kararı.
c) Mardin İl Emniyet Müdürlüğü'nün 17.04.2018 tarihli ve 2018041710052757088 sayılı yazısı.

Mardin Valiliği(İl Yazı İşleri Müdürlüğü)'nin 30.03.2018 tarihli ve 20355334-529/5567 sayılı yazı ekindeki ilgi a) sayılı yazı ile; İlçemizde "Terör Kaynaklı İç Göç: Nusaybin'den Mardin'e Göç Edenler Üzerine Bir Araştırma" konusunda tez çalışmasında kullanılmak üzere yapılması planlanan anket çalışması talebiniz ilgi b) ve c) sayılı yazılara istinaden uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini arz/rica ederim.

Şakir Öner ÖZTÜRK
Kaymakam

DAĞITIM :

Gereği:
MARDİN VALİLİĞİNE
(İl Emniyet Müdürlüğü)
FIRAT ÜNİVERSİTESİ

Bilgi:
MARDİN VALİLİĞİNE
(İl Olağanüstü Hal Bürosu)

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/Eyran/Dogrulama> adresine girilerek (482)212 33 06 Faks No: (482)212 11 03 kodunu yazınız.

Nispetiye Vali Özen Caddesi No 7 Artuklu - Mardin
Telefon No: (482)212 33 06 Faks No: (482)212 11 03
e-Posta: mardin@icisleri.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.mardin.gov.tr>

Bilgi için: Caman ÖZTÜRK
VERİ HAZIRLAMA VE KONTROL BİREKİMİ
Telefon No:

EK-3: Anket Formu

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu:

Yapacağımız çalışmada terör ve neden olduğu göç olgusu üzerine düşünceleriniz ve deneyimleriniz, bizim çalışmamız için çok büyük önem arz etmektedir. Vereceğiniz bilgiler doğrultusunda çalışmamız şekillenecek ve amacına ulaşmış olacaktır. Çalışmamıza katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Vereceğiniz bilgiler, sorulara vereceğiniz yanıtlar bilimsel amaçlar dışında başka bir yerde kullanılmayacak, kimliğiniz hiçbir şekilde deşifre edilmeyecektir. Vereceğiniz yanıtların dürüst ve samimi olması çalışmanın niteliği ve güvenilirliği açısından oldukça önemlidir.

Kişisel bilgiler ve araştırma bilgileri üçüncü şahıslara aktarılmayacaktır. Ancak çalışmanın kalitesini denetleyen görevliler, etik kurullar ya da resmi makamlarca gereği halinde incelenecektir.

Anket Formu

1- CİNSİYET

☐ Kadın

☐ Erkek

2- YAŞ

☐ 18-24

☐ 25-34

☐ 35-44

☐ 45-55

☐ 55 ve üstü

3- ÖĞRENİM DURUMUNUZ NEDİR?

☐ Okuryazar değil

☐ Okuryazar

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Üniversite

4- MEDENİ DURUMUNUZ NEDİR?

☐ Evli

☐ Bekâr

☐ Boşanmış

☐ Eşi ölmüş

☐ Ayrı yaşıyor

5- GÖÇ ETMEDEN ÖNCE İKAMET ETTİĞİNİZ EV SİZE Mİ AİTTİ/KİRA MIYDI?

- ☐ Kendi evimizdi
- ☐ Kiraydı (6. Soruya geçiniz)
- ☐ Bir yakınımına aitti

6- EVİNİZİN KİRASİ NE KADARDI?

- ☐ 200-400- TL arası
- ☐ 401-600 TL arası
- ☐ 601-800 TL arası
- ☐ 801 TL ve üstü

7- GÖÇ ETMEDEN ÖNCEKİ GELİR DURUMUNUZ NE KADARDI?

- ☐ 0-1000- TL arası
- ☐ 1001-2000 TL arası
- ☐ 2001-3000 TL arası
- ☐ 3001 TL ve üstü

8- GÖÇ ETMEDEN ÖNCE NE İŞ YAPIYORDUNUZ?

- ☐ Serbest meslek(.....)
- ☐ Çiftçi
- ☐ Esnaf
- ☐ Memur
- ☐ Öğrenci
- ☐ İşsiz

9- OLAYLARDAN ÖNCE GÖÇ ETME GİBİ BİR DÜŞÜNCENİZ VAR MIYDI?

- ☐ Evet (10. Soruya geçiniz) ☐ Hayır

10- GÖÇ ETMEYİ NEDEN DÜŞÜNÜYORDUNUZ?

- ☐ Maddi sıkıntılardan dolayı
- ☐ Ailesel problemlerden dolayı
- ☐ Terörden dolayı
- ☐ Şehrin imkanları ve cazibesi
- ☐ Diğer.....

11- SİZİ GÖÇ ETMEYE ZORLAYAN NEDENLER NELERDİR? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

- ☐ Yaşam imkânlarının kısıtlanması
- ☐ Güvenlik endişesi
- ☐ Ekonomik nedenler
- ☐ Siyasi nedenler
- ☐ Sağlık koşulları nedeni
- ☐ Diğer.....

12- SİZE GÖRE GÖÇ ETMENİZDE PAY SAHİBİ OLARAK KİMİ SORUMLU GÖRÜYORSUNUZ?

- ☐ PKK örgütü
- ☐ Güvenlik güçleri
- ☐ Hem Güvenlik güçlerini hem de PKK örgütünü

Neden:.....

13- GÖÇ ETMEK YERİNE SORUNLARLA MÜCADELE EDEMEZ MİYDİNİZ?

- ☐ Evet, mücadele edebildim ☐ Hayır, mücadele edemedim

14- MARDİN'E GÖÇ ETME NEDENİNİZ NEDİR? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

- ☐ Burada akrabalarım olduğu için
- ☐ Nusaybin'e yakın olduğu için
- ☐ Kendimi burada daha güvende ve huzurlu hissettiğim için
- ☐ Geçimimi daha rahat sağlayabildiğim için
- ☐ Diğer.....

15- NUSAYBİN'DEN NASIL GÖÇ ETTİNİZ?

- ☐ Tüm mal varlığımızı bırakarak göç ettik
- ☐ Sadece temel ihtiyaç malzemelerimizi alarak göç ettik
- ☐ Tüm eşyalarımızı alarak göç ettik
- ☐ Yükte hafif pahada ağır şeylerimizi alarak göç ettik
- ☐ Diğer.....

16- NUSAYBİN'DEN KİMLERLE GÖÇ ETTİNİZ?

- ☐ Annem, babam ve kardeşlerimle
- ☐ Eşim ve çocuklarımla
- ☐ Annem, babam, kardeşlerim ve ailemle
- ☐ Ailem ve bazı akrabalarımla
- ☐ Sadece akrabalarımla

17- GÖÇ ETTİĞİNİZ YERDEKİ İNSANLARIN SİZE YÖNELİK TUTUMLARINI NASIL BULUYORSUNUZ?

- ☐ Çok ilgili değiller
- ☐ Destekleyici, yardımsever ve iyi niyetli
- ☐ Ön yargılı, vurdumduymaz ve anlayışsız

18- NUSAYBİN'DEN MARDİN'E GÖÇ ETTİĞİNİZDE NE TÜR GÜÇLÜKLER İLE KARŞILAŞTINIZ? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

- ☐ İş sıkıntısı
- ☐ Geçim sıkıntısı
- ☐ Konut sıkıntısı
- ☐ Kentte alışma sıkıntısı
- ☐ İnsanların kötü muamelede bulunması
- ☐ Hiç güçlük çekmedim
- ☐ Diğer.....

19- GÖÇ ETTİKTEN SONRA HAYAL KIRIKLIĞI YAŞADINIZ MI?

- ☐ Evet (20. Soruya geçiniz) ☐ Hayır

20- GÖÇ SONRASI NE TÜR BEKLENTİLERİNİZ VARDI? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

- ☐ Zor günler geçirdiğimizden maddi-manevi destek olmalarını bekliyorduk
- ☐ Yaşadıklarımızdan dolayı samimi ve yardımsever olmalarını bekliyorduk
- ☐ Bizi dışlamayıp kabullenmelerini bekliyorduk
- ☐ Diğer.....

21- ŞUAN İKAMET ETTİĞİNİZ EV SİZE Mİ AİT/KİRA MI?

- ☐ Kendi evimiz ☐ Kira (22. Soruya geçiniz) ☐ Bir yakınımıza ait

22- EVİNİZİN KİRASİ NE KADAR?

☐ 200-400- TL arası

☐ 401-600 TL arası

☐ 601-800 TL arası

☐ 801 TL ve üstü

23- ŞUAN İKAMET ETTİĞİNİZ EVDE KAÇ AİLE KALİYORSUNUZ?

☐ Yalnızca kendi ailem

☐ 2 aile

☐ 3 aile

☐ 4 aile

☐ 5'ten fazla aile

24- ŞUANDAKİ GELİR DURUMUNUZ NEDİR?

☐ 0-1000- TL arası

☐ 1001-2000 TL arası

☐ 2001-3000 TL arası

☐ 3001 TL ve üstü

25- ŞUAN NE İŞ YAPIYORSUNUZ?

☐ Serbest meslek(.....)

☐ Çiftçi

☐ Esnaf

☐ Memur

☐ Öğrenci

☐ İşsiz

26- GÖÇTEN SONRA AŞAĞIDAKİ GEÇİNME TÜRLERİNDEN HANGİSİNE BAŞVURDUNUZ? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

☐ İkinci bir işte çalışma

☐ Kadınların ve çocukların çalışması

☐ Tüketimde kısıtlamalara gidilmesi

☐ Mülk/eşya satılması

☐ Hiçbiri

() Diğer.....

27- AİLEYE GELİR GETİREN KİŞİ SAYISI KAÇTIR?

() Yalnızca ben

() 2 kişi

() 3 kişi

() 4 kişi

() 5 kişi ve üzeri

28- ÇOCUKLARINIZIN GENEL ÖĞRENİM DURUMU NEDİR?

() İlkokul

() Ortaokul

() Lise

() Üniversite

() İlkokul terk

() Ortaokul terk

() Lise terk

29- ÇOCUKLARINIZ GENEL OLARAK NUSAYBİN'DE OKULA GİDİYOR MUYDU?

() Evet

() Hayır

30- ÇOCUKLARINIZ ŞUAN (MARDİN'DE) ÖĞRENİMLERİNE DEVAM EDİYOR MU?

() Evet

() Hayır (31. Soruya geçiniz)

31- OKULA GİTMEME NEDENİ NEDİR?

() Başka bir yerde çalışıyor

() Ev işlerinde/kardeşlerinin bakımında annesine yardım ediyor

() Okul için gerekli evraklar olmaması/eksik olması

() Kayıt yapılmadığı için

() Diğer.....

32- GÖÇÜN/OLAYLARIN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ ÜZERİNDE NE TÜR ETKİLERİ OLDU?

() Etkisi olmadı

- ☐ Çocuklar uzunca bir süre eğitimden uzak kaldılar
- ☐ Eğitim sürecinde kopukluk yaşandığından başarı seviyeleri çok geriledi
- ☐ Eğitim sürecinde yaşanan kopukluktan dolayı okulu bıraktılar
- ☐ Diğer.....

33- GÖÇ ETTİKTEN SONRA MARDİN ŞEHİR HAYATINA ADAPTE OLMAKTA ZORLUK ÇEKTİNİZ Mİ?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen

34- GÖÇ İLE YAŞAM TARZINIZDA BİR DEĞİŞİKLİK OLDU MU? OLDUYSA NASIL OLDU?

- ☐ Evet.....
- ☐ Hayır

35- GÖÇTEN SONRA SOSYAL YAŞANTINIZDA NE TÜR DEĞİŞİKLİKLER OLDU? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

- ☐ Sadece Nusaybin'den gelenlerle görüşüyorum
- ☐ Yeni bir sosyal çevre edindim, onlarla görüşüyorum
- ☐ Hiç kimse ile görüşmüyorum
- ☐ Yeni bir iş edindim
- ☐ Boş zamanlarımda kurslara giderek daha verimli vakit geçiriyorum
- ☐ Herhangi bir değişiklik olmadı
- ☐ Daha bir yoksullaştık
- ☐ Refah düzeyimiz yükseldi

36- GÖÇTEN DOLAYI İDEOLOJİK GÖRÜŞÜNÜZDE BİR DEĞİŞİKLİK OLDU MU? OLDUYSA NASIL/NE ŞEKİLDE BİR DEĞİŞİKLİK OLDU?

- ☐ Evet.....
- ☐ Hayır

37- ŞUAN İKAMET ETTİĞİNİZ MAHALLEDE SİZİN GİBİ NUSAYBİN'DEN GÖÇ EDEN BAŞKA AİLELER VAR MIDIR?

- ☐ Evet (38. Soruya geçiniz) ☐ Hayır

38- BU MAHALLEDE İKAMET ETMENİZDEN KAYNAKLANAN KÖTÜ MUAMELE, DAMGALAMA V.S'YE MUHATAP OLDUNUZ MU?

- ☐ Evet ☐ Hayır

**39- GÖÇ, SİZİN VE AİLE FERTLERİNİZİN ÜZERİNDE NE TÜR ETKİLER MEYDANA GETİRDİ?
(1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)**

- ☐ Maddi sıkıntılar yaşamamıza neden oldu
- ☐ Psikolojik sorunlar yaşamamıza neden oldu
- ☐ Her an bir daha göç etmek zorunda kalabiliriz endişesiyle yaşamamıza neden oldu
- ☐ Acılara katlanmak bizi daha güçlü hale getirdi
- ☐ Hiçbir etki meydana getirmedi
- ☐ Ailenin geliri ve refah durumu daha iyi hale geldi
- ☐ Diğer.....

40- İKAMET ETTİĞİNİZ EVDE YAŞAYAN SAYISININ FAZLA OLMASINDAN DOLAYI MAHREMİYET KONUSUNDA SIKINTILAR OLUYOR MU?

- ☐ Evet, özel hayat kavramımız kalmadı
- ☐ Evet, evde ailem ile istediğim gibi hareket edemiyoruz
- ☐ Evet, sürekli bir arada olduğumuzdan saygı çerçevesinin dışına çıktık
- ☐ Evet.....
- ☐ Hayır

41- KARŞILAŞTIĞINIZ TERÖR/ŞİDDET VAKALARININ SİZİN VE AİLE FERTLERİNİN ÜZERİNDE NE GİBİ ETKİLERİ OLDU? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

- ☐ Hiçbir etki meydana getirmedi
- ☐ İnsanlara karşı agresifleşmeye başladık
- ☐ İnsanlara olan güven duygumuzu kaybettik
- ☐ Her an olumsuz bir şeyler olabilir korkusuyla yaşamaya başladık
- ☐ Sosyal bireyler olmaktan çıkıp, içimize kapandık
- ☐ İşimiz olmadığı müddetçe dışarı çıkmaktansa evde olmayı tercih eder olduk
- ☐ Diğer.....

42- YAŞANILAN TERÖR/ŞİDDET VAKALARINDAN SONRA AŞAĞIDAKİ PSİKOLOJİK PROBLEMLERDEN HANGİSİNİ YAŞADINIZ? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

- ☐ Depresyon
- ☐ Panik atak

☐ Uyku bozukluğu

☐ Öfke kontrolü kaybı

☐ Hiçbiri

☐ Diğer.....

43- YAŞANILANLARDAN DOLAYI ÖLÜM KORKUSU YAŞIYOR MUSUNUZ?

☐ Evet

☐ Hayır

44- YAŞANILANLARDAN SONRA GÖÇ EDENLERE KARŞI BAKIŞ AÇINIZDA BİR DEĞİŞME OLDU MU?

☐ Evet

☐ Hayır

☐ Kısmen

45- GÖÇ ETMEDEN ÖNCE HERHANGİ BİR ŞİDDET TÜRÜNE/TÜRLERİNE MARUZ KALDINIZ MI?

☐ Evet (46. Soruya geçiniz)

☐ Hayır

46- KİM TARAFINDAN ŞİDDETE MARUZ KALDINIZ? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

☐ PKK örgütü

☐ Güvenlik güçleri

☐ Normal vatandaş

47- HANGİ ŞİDDET TÜRÜNE/TÜRLERİNE MARUZ KALDINIZ? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

☐ Fiziksel şiddet

☐ Psikolojik şiddet

☐ Ekonomik şiddet

☐ Kolektif (toplumsal) şiddet

☐ Cinsel şiddet

☐ Diğer.....

48- ŞİDDETE NEDEN MARUZ KALDINIZ?

☐ İstediklerini yapmadığım için

☐ Olanları tasvip etmediğim için

☐ Farklı görüşe sahip olduğum için

☐ Suç işlediğim için

☐ Alacak/ verecek meselesi

☐ Diğer.....

49- OLAYLARDAN/GÖÇTEN ÖNCE VE SONRA, SİZİN İÇİN GÖÇ/TERÖR ŞİDDETİ KAVRAMLARININ ANLAMLARINDA HERHANGİ BİR DEĞİŞİKLİK OLDU MU? OLDUYSA NE TÜR BİR DEĞİŞİKLİK OLDU?

☐ Evet.....

☐ Hayır

50- GÖÇ SONRASI YAŞAM STANDARTLARINIZDA NE GİBİ DEĞİŞİKLİKLER MEYDANA GELDİ? (1'den Fazla Seçenek İşaretleyebilirsiniz)

☐ Maddi olarak büyük sıkıntılar yaşadık

☐ Psikolojik olarak etkilendiğimden çevremdekilerle sorunlar yaşadım

☐ Her şeyi kaybettiğimden hayatımı tekrardan düzenlemek zorunda kaldım

☐ Hiçbir değişiklik olmadı

☐ Diğer.....

51- YAŞANAN OLAYLARDAN DOLAYI İNSANLAR BİRBİRLERİNİ SUÇLAYARAK, ARALARINDA HUSUMET OLUŞTU MU?

☐ Evet

☐ Hayır

52- ÇIKAN OLAYLARDA EVİNİZ/İŞYERİNİZ YIKILDI/YAĞMALANDI MI?

☐ Evet (53. Soruya geçiniz)

☐ Hayır

53- YIKILAN/YAĞMALANAN EVİNİZ/İŞYERİNİZ İÇİN YAPILAN YARDIMLAR YETERLİ OLDU MU?

☐ Evet

☐ Hayır

☐ Kısmen

54- YAŞADIĞINIZ SÜREÇTE BELEDİYELERDEN YETERİNCE DESTEK ALABİLDİNİZ Mİ?

☐ Evet

☐ Hayır

☐ Kısmen

55- YAŞANILAN SÜREÇTE SYDV/SOSYAL HİZMETLERİN YARDIMLARINDAN FAYDALANABİLDİNİZ Mİ?

☐ Evet (56. Soruya geçiniz)

☐ Hayır

☐ Kısmen (56. Soruya geçiniz)

56- OLAYLARDAN SONRA DEVLETİN SAĞLAMIS OLDUĞU DESTEK VE PROJELER YETERLİ OLDU MU?

☐ Evet

☐ Hayır

☐ Kısmen

57- HASAR TESPİT KOMİSYONUNDA YER ALAN PERSONELLER, YETERİNCE BİLİNÇLİ VE İLGİLİLER MİYDİ?

☐ Evet, çok ilgili ve bilinçliydi

☐ Hayır, çok kaba ve bilinçsizdi

☐ Kısmen

58- YAPILAN YARDIMLARIN DAĞITIMINDA ADİL DAVRANILDIĞINI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

☐ Evet

☐ Hayır

59- DEVLETTEN PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK, REHBERLİK KAPSAMINDA HERHANGİ BİR DESTEK ALDINIZ MI?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen

60- AİLENİZDE HDP, BDP VB. GİBİ SİYASİ PARTİLERDE AKTİF SİYASET YAPAN KİMSE VAR MI?

- ☐ Evet ☐ Hayır

61- GÖÇTEN ÖNCE SEÇİMDE HANGİ PARTİYE OY VERDİNİZ?

- ☐ AKP ☐ HDP ☐ CHP ☐ MHP ☐ Oy kullanmadım ☐

Diğer.....

62- ŞU AN YENİDEN GENEL BİR SEÇİM OLSA HANGİ PARTİYE OY VERİRDİNİZ?

- ☐ AKP

- ☐ HDP

- ☐ Oy kullanmazdım

- ☐ Kararsızım

- ☐ Diğer.....

63- PKK/KCK'NIN ÖZYÖNETİM İLAN EDEREK ŞEHİRLERDE HENDEK BARİKAT OLUŞTURMASINI NASIL DEĞERLENDİRİYORDUNUZ?

- ☐ Olumlu buluyor ve destekliyordum

- ☐ Olumsuz buluyor ve desteklemiyordum

64- PKK/KCK'YI ŞEHİRLERDE HENDEK VE BARİKATLAR OLUŞTURUP ÖZYÖNETİM İLAN ETMEDEN ÖNCE NASIL DEĞERLENDİRİYORDUNUZ?

- ☐ Savunuyor ve destekliyordum

- ☐ Sadece sempatim vardı

- ☐ Ne savunuyor nede destekliyordum

65- NUSAYBİN'E GERİ DÖNMEYİ DÜŞÜNÜR MÜSÜNÜZ?

- ☐ Evet (66. Soruya geçiniz) ☐ Hayır (67. Soruya geçiniz)

66- NUSAYBİN'E GERİ DÖNMEYİ DÜŞÜNME NEDENİNİZ NEDİR? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

- ☐ Kent yaşamı pahalı

- ☐ Kent yaşamına alışamama

- ☐ Kent yaşamı aile kontrolünü güçleştiriyor

- ☐ İşsizlik

☐ Memleket özlemi

☐ Diğer.....

67- NUSAYBİN'E GERİ DÖNMEYİ NEDEN DÜŞÜNÜYORSUNUZ? (1'den Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)

☐ Kentte gelir imkânı yüksek

☐ Kentte yaşam düzeyi yüksek ve güvenli

☐ Nusaybin'deki şartlar iyileşmediği için

☐ Kentte eğitim imkânı fazla

☐ Kent imkânları benim ve ailem için çok daha iyi

☐ Diğer.....

ÖZGEÇMİŞ

Murat SARI, 1986 yılında Diyarbakır’da doğmuştur. İlk, orta ve lise eğitimini Diyarbakır’da tamamladıktan sonra Fatih Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünü 2011 yılında bitirmiştir. 2012 yılında Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü Kurumlar Sosyolojisi Bilim Dalı’na Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) ile araştırma görevlisi olarak atanmıştır. Burada 2014 yılında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Aynı yıl içerisinde kendi bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. Şu an Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya ve doktora devam etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.

